

پروفیسور دکتور ناوک. عزیز دین مسته فا رسول

منتدی اقرأ الشقافی
www.iqra.ahlamontada.com

به شیک له

یاداشته کانج

(به رگی یه که م)

بۆدابهزاندنى جۆرەھا كۆتیب: سەردانى: (مَنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

لتحميل أنواع الكتب راجع: (مَنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

پەراي دانلود كۆتایهائی مۆختلف مەراجەه: (مَنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردی ، عربی ، فارسی)

ناوى كىتەپ، بەشىك لە يادداشتەگانم
نووسىنى. پ. عىزەدىن مستەفا رەسول
باپەت، يادداشتنامە
بەرزومبەرى ھونەرى، شىروان تۇلىق
مۇنتازى كۇمپيوتەر، جەمال ھسەن
بەرگ، قادىر مەرخان
سەرپەرشتىبارى چاپ، فەرھاد رەھىق
تەراژ، ۷۵۰ دانە
نرخ، ۳۵۰۰ دىنار
ژمارى سەپاردىن، ۲۰۷ ى ۲۰۰۵
چاپى، يەكەم سالى ۲۰۰۶
چاپ، دەزگای ھەمدى
گوردىستان - سالىمانى
www.sardam.info

به شیک
له یادداشته کانم

پ. عزیزدین مستمفا رسول

سلیمانۍ ۲۰۰۶

زنجیره‌ی کتیبی ده‌زگای چاپ و پخش سهردهم
کتیبی سهردهم ژماره (۳۵۷)

سهرپه‌رشتیاری گشتیبی زنجیره
نازاد به‌رزنجی

به شيك له يادداشته کانم

بۆ دلبهرن رهنه له حه رههخانه پيس نه سوار
خۆس و قه له سى ماهه (حه ريق) نيستى به سه حه رهه

حه ريق

له بهیانی رۆژی ۳ نیسانی ۱۹۹۱ پاش شهوو رۆژیکی سهخت و پر له ئەندێشهو نازاری میژووی کورد، که من و خیزان و مندالەکانیشم بەشیکێ گه‌وره‌یمان پێ بر، یا خیزانیکی بووین له‌و هه‌زاره‌ها خیزانه کورده ئاوارانه‌ی به‌شیکمان پێ بر. ئەو به‌یانییه له گوندی (هه‌سلان)ی ئەوبه‌ری سروان له خه‌و هه‌ستام و وتم با ئەم‌رۆ ده‌ست پێ بکه‌م.

که ده‌ستم دایه قه‌لم دێرێکی شوومی، ره‌ش بین هاته سه‌رکاغه‌ز: کورده پیرۆزت نه‌بیت و ئاش به‌تالی تازمیه.

خیرا قه‌لمم دانایه‌موو هیچی ترم نه‌نووسی، شه‌رمم له خۆم ده‌کرد که قه‌لمێکی نزیکی ۴۵ ساڵه له گه‌شبینی و ووشه‌ی پر له هیواو باومر به‌ولاوه هیچی تری نه‌نووسیوه، یه‌که‌م دێری گه‌شتنامه‌ی ژیانی پانی خاوه‌نی به‌و چه‌شنه ده‌ست پێبکات. که تینم دایه خۆم له ده‌روون و له‌شی بیه‌رموه گه‌شهو بریسه‌کی هیواکه‌ی جاران تینی به خامه نه‌ئهدا وتم: بێده‌نگ بم باشه.

و ئەم‌رۆ ۱۳/۶/۱۹۹۱ پاش گه‌شتیکی درێژی پر له یادگاری چه‌فتا رۆژه، له گوندی (بۆلێ) هه‌ر له‌ژێر سایه‌و سیبه‌ری ئەو برابانه‌دا که چه‌ند شه‌وی له (هه‌سلان) دالده‌یان داین و له مه‌ترسی پاراستیانین ده‌ست ده‌که‌مه‌وه به نووسین و ده‌لیم: پیرۆزت بێ کورده، ئاشبه‌تال نه‌بوو، نه‌خشه‌دار بێ یا بێ نه‌خشه‌ رووداوو ته‌جرووبه‌یه‌کی تازه بوو که تا نیستا بۆ کورد به خیر گه‌راوه‌و هیوادارین ئەوه‌نده ووردو زیه‌رک و یه‌گه‌رتووبین که هه‌ر به‌خیری بگێرین و لاپه‌ره‌ی تازه‌ی گه‌شی سه‌رکه‌وتن و ده‌سه‌لاتی پێ بنووسین:

۱-گه‌لێک په‌یکه‌ر له دلمایه. بۆ رۆژانی هه‌سلان په‌یکه‌ری شه‌هید مهنسووری فمتاحی و په‌کیک له په‌یکه‌ره‌کانی شه‌هید غه‌فووری هه‌رمه‌یی هه‌ر له دلدان و له رنپه‌وی ئەو گه‌شته‌دا باسیان دێته سه‌ر.

کهواته با بیمه‌وه سمر سهرمتای نهم گهشته و پرودای نهم حهفتا رۆژه و دوواییه‌کانی بجهمه خانهی دووابه‌دووا هاتنی خۆپه‌وه. که نهم نووسینه‌وه بوو به کتیب نازانم بهرگی چهندهم بهر نه و حهفتا رۆژه گرنگه دهبرئ.

بۆچی نهم گهشتی ژيانه ده‌نووسم:

به ووتهی خه‌لك بیری تیز، یا خۆم بلیم شت له بیر مان په‌كێك بوون له و خاسیه‌تانهی هانی زۆر کهسیان دمدا که هانم بدن بۆ تۆماری ناوم و پرودای ژيانی تابه‌تی و گشتی. به مه‌به‌ستی بلاوکردنه‌وهی پیزه ووتاریک له و باره‌په‌وه له رۆژنامه‌په‌کی عهره‌بیی به‌غدادا (العراق) ده‌ستم دایه نووسین.

به‌لام من ووتاری په‌که‌مم ته‌واو نه‌کردبوو بیستم سهر‌نووسه‌ری نه‌و رۆژنامه‌په (۱۹۸۲) که ه‌ری به‌سهر هه‌ج شتیکه‌وه بووبی به‌سهر کوردی‌په‌وه نه‌بووه، ووتبووی نه‌و ناوه —واتا ناوی من— به خراب نه‌بی له‌م رۆژنامه‌په‌دا نایه‌ت. منیش له نووسین سارد بوومه‌وه. چونکه به‌زه‌بیم به‌ گه‌لێک نووسینی بی نازی خۆم و باوکمدا ده‌هاته‌وه که پان له به‌ر باری سیاسی، یا له‌به‌ر بی ده‌رامه‌تی، هه‌ر چاپ نه‌کران و هه‌میشه له‌به‌ر مه‌ترسیی فه‌وتان‌دان. به‌لام تاقه که‌لکی نه‌و ده‌ست به‌ نووسین کردنه نه‌وه بوو که تا ئیستا په‌که‌م ده‌پریم له‌بیره، که هه‌ر ناوم‌رۆکی نه‌و ده‌په‌ر خۆی ده‌بیته بیانوی یادداشت نووسین.

له‌وێدا به‌ عهره‌بی نووسیبووم:

(لم اکن علی راس الحوائث، ولم اکن علی هامشها، بل کنت فی خضمها). واته: من سهرکرده‌ی نه‌و پروداوانه نه‌بووم و له که‌نارێشدا نه‌بووم، به‌لکو له‌ناو جه‌رگه‌یدا بووم.

به‌ئێ— تا ئیستا له‌ناو جه‌رگه‌ی پروداوه‌کانی ژيان و وولاتدام. سامانیکی کۆنی یادگاری تابه‌تی و گشتی لام کۆبوونه‌ته‌وه، که ره‌نگه تۆمارکردنیان سوودێک بیه‌خشی و له‌ناو‌چوونیان هه‌ندئ لایه‌ن به‌ تاریکی به‌یلتیه‌وه.

زۇرچار ئەوانەى سەردارو سەرکردەن بە باوەپرەوه يادداشت دەنوسنەوه خەنگىش تەواو باوەرپان پى دەگەن.

زۇرچارىش كەسانىكى كە لە كەنارى مەسەلەدا بوون بۇيان دەلوئى بنووسنو بلاويكەنەوهو ئەگەر نووسىنەگانىان راستىش نەبن، يا قوول نەبن، ئەوه ھەر ھەندى كەس دەيانكەن بە بەلگە. بەلام نايا كەسىك بە بچووكىو بەشدارى لەناو جەرگەى كارو زياندا بووبى، ناتوانى شتىكى تر بېەخشى ھەندى لايمەن پوون بكاتەوه؟ ئەمە مەبەستو ھىوامەو ناشزانم پى دەگەم پانا؟

مندالى:

كە ئەم گەشتە يادداشتى تايبەتىو گشتى بى دەبى وەك زۇرەبەى يادداشت نووسان لە باسى لەدايكبوونو مندالى پەوه دەست پى بكەم و بلىم نازانم كەى لەدايك بووم؟

چارىك شەرى ئەوہم پى فرۇشرايوو كە چۆن نازانم باوكم كەى لەدايكبووہ — بەلام بۇ خۆشم بە راستى ھەر ئەومندە دەزانم كە لە دەفتەرى نفووسەكەمدا نووسراوہ لەدايكبووى سالى ۱۹۳۴. كە بە كىتەبەگانى باوكمدا گەرام لە شوپىنىكدا نووسىبووى ۲۲ى ذىلقەعدەى ۱۳۵۲ كە ئەمەيان بە پى بەراوردەكەى ئۆربىللى كۆتايى شوباتى ۱۹۳۵ دەكات.

لە كىتەبىكدا ئەمەى دووايىم نووسىبوو، بەلام نووسىبووشم سالى ۱۹۵۰-۱۹۵۱ خويىندى نامادەيىم لە سلىمانى تەواوكردووہ، مامۇستاي گەورە برايم ئەحمەد بە نامۇزاي جوانەمەرگم فونادى ووتبوو:

پى بلى — يا نەنوسى ۱۹۳۵ لەدايكبووم يا ئەو سالى نامادەيى تەواوكردنە نەنوسى. چونكە بەو پىتە دەبى بە ۵۴ سالى چوويىتە قوتابخانە. بە قەسم كرد، ھەرچەند خۇ ھەر بە رەسمىش سالى ۱۹۳۹-۱۹۴۰ لە قوتابخانە وەرگىراومو وەكو لەمەودووا دېمە سەر باسكردنى ئەو وەرگرتنە زووہ خاترانەپەكى

پياوانەى تىدا بووه. لەبەر ئەو دەفتەرموو وەك منىش بۆ شەپ فرۆشتن يا تۆرەگردن (بەرق) لە جىيى (بەرد) ھاويشتن نووسيم. چونكە سالى ۱۹۲۴ يا پۇژى ۱۹۲۴/۲/۲۱ پۇژى يادگارنى پىرۇزە لام ئەوا سالى ۱۹۲۴م بە سالى لەدايكبوونم جىگىر بوو.^۲

لە گەرەكى دەرگەزىنى شاري سلیمانى لەدايكبووم وەك كە گەرە بووم بىيستم، ئەو دەمەى منيان بووه باوكم ھەر مەلاى گەرەك بووه، خانووى خۆى نەبووه ئەم زوور يان ئەو زوورى چەند مائىكى گەرەكى بە كرى گرتووه. من كە سىپەم مندالى باوكم و چوارەم مندالى داكەم لە كاتىكدا بووم كە حالىان كەمىك باشتەر بووه. ئەو سەردەمە دوو زوورىان لە حەوشەى مالى وستا سالى نالبەندا گرتووه، كە خانووگەيان بە بىرموهرى منىش دوو حەوشەى جىياى ھەبوو، ئەو جىگەپەى نىمە دوو زوورى سەر حەوشەى پەكەم بووه. كە دووايى بەرجادە كەوتووو نىستا رىك بەشيكە لە شەقامى (نالى).

كە من ھۆشم كەردووه باوكم ھەر بە مەلاپەتىپەوہ خەرىكبوو، لاپەنى تەسەوفە پىشووگەى دابووہ سەر لاپەنى بىرو خويندەنەوہى كىتیبى ھەمەرەنگى (تەسەوف)، ھەرچەندە بە راستى ھەمەرەنگ شتى تىرشى دەخويندەوہ. كە گەرەتر بووم لەوہ گەيشتم كە چونكە من لەدايكبووى ئەو سەردەمەى ژيانى بووم، لەبەرە ئەوہ بە ناوى (عز بن عبدالسلام) يا (عزالدين) موہ ناوى نام عىزەدين. ئەوانەى ناگادارى تەسەوف و ھاتووچۆين لە نىوان غەرق بوون لە نايدلىالىزم و بىرەو مەترىالىزم چووندا، لە خۆشەويستى ئەو سۆفىپە مەزنەوہ لە بىرى ئەوساى باوكم و ھاتووچۆى بىرى -تامردنى- لە نىوان ئەو دوو رشتەپەى فەلسەفەدا باش تى دەگەن.

۲- سالى ۱۹۹۷ ھاوړنى شىرىنم كاكە عومەر شىخمووس لە بەلگەپەگى رەسمىي وولاتى سویدا ۱۹۲۴/۲/۲۱ى بە پۇژى لەدايكبوونم چەسپاند.

وابزانم - حاجی مهلا رسوولی باپیرم هر به مندالی هاتوته شاری سلیمانی و دستي به خویندن کردووه یا هر له سلیمانی له دایکبووه، به لام چ نهو چ نهوه کانی پیوندیمان له گه گوندی (دیلیره) ی گه روی دهره بندی باسره ی سهر به ناحیه ی قهره داخ نه پراوه بیجگه له وهی که تا تیکدانی نهو گونده له نه نفالی ۱۹۸۸ دا هه موو خه لکی دی به بهک (زا) یادوو یا سی - واته. له پورزاوه بگره، هر خزمان بوون، له راستیدا له هاتووچوو پیوندیی نهو دی شرینه نه که وتین و خومان به (دیلیره) یی دهرانین نیستاش که نه چهند دپره دهنووسم ۱۹۹۱/۶/۱۵ دوورم له کهس و کار، نازانم خزمه کانم چوونه ته وه سهر گوندی ویرانیان یانا، به لام ناوتم نه وه به له دروستکردنه وهی دیدا نهو شوینه یان له بیر نه چی که سالی ۱۹۸۲ شیخ رهشیدی پورزام - که پار کۆچی دووایی کرد. بۆنه وهی دانا که من دوو ژووری تیدا بکه م و هاوین و کاتی بشوو له ویدا بیه مه سهر.

(دیلیره) گوندیکی خنجیلانه و جوان بوو به پال چپاوه، زیری باخی میوه بوو، له به رده می دیلیره دا دوو پوواری (تلی) و (باسره) له په کیان ده دا به دهره بنددا به ناوی (رۆخانه) وه رووی دکرده گهرمیان^۱.

هه موو کهس مه لیه بندی خوی و باوک و باپیری لا جوانه. به لام زور کهسی جیا له نیمه که له سالانی دهره دهری و پشمه رگه پیدا پوو یا نکرده تته دیلیره، باسی جوانی و خوشیی نهو گونده دپرینه به ناوبانگه ده کهن. من لیردها زنجیره ی بیرم له باره ی نهو مه لیه بنده شرینه وه بپرا. بیگومان له پیره وی نه م

۲- تا نیرم له و رۆزه ی ۱۹۹۱/۶/۱۵ دا نووسی. نیت سهرهال بزون به هه موو پووداوه کانی پاش راهپرسی ۱۹۹۱ وه کۆمه لیک نهرک گرتنه نه ستۆ به نهرکی هه ندیک نووسینی تریشه وه دستي له م یادداشت نووسینه پی هه لگرتم. به لام چهند هۆبهک پاش چهند سال دستیان پی دامه وه نووسین. ۱۹۹۵/۱/۲۱ له ژورده کهی خۆم له په رله مانی کوردستان. که مانگیکه تیایدا په ناگیرین دستم پیکردوو.

یادداشتاندا جاریتر باسی هر دپتهوه پيشهوه. لهبر نهمه سرهتای باسی نهو
گونده بهم چهند دپره دمبرپنمهوه:

دپلیزه وهك ووتم: ههموو خزمی پهكن، با چهشنه دابهشگردنیكیش له
نیوانیاندا بوویت، شیخ، مهلا، کهسانیت که سهیره لیسه نه مسکین نه
جووتیارو نه نومی و نه ناویتریان نهبووه. چونکه نهمانهش هر له پشتهوه
لهگهله بنهماله مهلاکاندا پهکبوون و له ژنو ژنخوازیسهوه خزمی شیخهکان
بوون.

شیخهکان سهدی بهرزنجه بوون و دپارترین باپیره کهورمیان که قهبرهکهی
زیارنگای دوورو نزیکبوو شیخ رمزای دپلیزهپه. سوپندی شیخانی دپلیزه به
قهبری (باپیره شیخ رمزا) بوو، خهلگی ناوچهکهش سوپندیان به شیخ رمزای
دپلیزه دهخوارد.

هرچی مهلاکانن - نهوه سی بنهماله یان چوار بنهمالهی بهناوبانگن.
لهوانه مالی موختی چاومار که چهند پشتیان موختی سلیمانی بوون. هر
چاومار برپهکی به چاوهار بهناوبانگ بووه که له نهوهی نهو نافرمتیک
بهناوبانگ بووه. نه نافرمته که (مهلا فاتم)ه درسی به مندالانی سلیمانی
ووتوهو سهدانی فیری خویندن کردوهو له کاتی خویدا ناوبانگی وهك خواجه
همندی وابوه.

نه مهلا فاتم دایکی مهلا کاکه حه مهی حاجی سهیفوللایه. وهك
بیستومه بنهمالهی (چاومار) له بنهچهدا لهگهله نیمهدا ناموزان و هر نهو
مهلا فاتم موختی چاوماریش پورزای حاجی مهلا رسوون.

بنهمالهی دووم: که پهکه مهلا بهناوبانگیان له ناوچهی سلیمانی
حاجی مهلا رسوون باپیره، نهویش له دپلیزه به کوری مهلا محهمهدی مهلا
شهریف ناسراوه.

بنه‌ماله‌ی سَیْهَم: له سلیمانیدا حاجی مه‌لا نه‌حمه‌دی دَیْلَیْزَه‌و مه‌لا
محمه‌د سه‌عیدی کورِی که نه‌ویش زانای گموره بوو و مه‌لای مزگه‌وتی بوو که
به خومخانه به‌ناوبانگ بوو له ناویاندا ناسراون.
له‌م یادداشتانه‌دا گه‌لَیْک جار دَیْمَه‌وه سه‌ر باسی دَیْلَیْزَه‌و پَیْوه‌ندی گیانی و
ژهانی خۆم و هه‌موو خزمانی دَیْلَیْزَه‌و شانازیم به‌و گونده پیرۆزه‌وه، له‌به‌رئه‌وه
لیرده‌دا به‌سه‌ریدا پرا دهبوورم و هه‌ر له باره‌ی بنه‌ماله‌و پیکه‌پینانی شه‌خسی به‌وه
ده‌بی چهند دَیْرَپَیْک بنووسم، که په‌نگه درۆتر له هه‌ندیک به‌ره‌می
له‌مه‌ویهرمه‌دا باسم کردبی و له‌مه‌و دوواش له شوینی ترده‌دا به‌ درۆتر بی‌مه‌وه
سه‌ریان.

باوکم وه‌ک هه‌ر له باوکمه‌وه دَیْلَیْزَه‌ی بوو، له ژهانی خۆی و ئیمه‌شدا
شانازی زۆری به‌ بنه‌ماله‌ی دایکی به‌وه ده‌کردو له‌گه‌ل پورزاکانی و نه‌و
بنه‌ماله‌به‌دا پَیْوه‌ندی هه‌بوو و نه‌و پَیْوه‌ندی به‌ بۆ ئیمه‌ش مایه‌وه.
نه‌نکم (په‌عنا) په‌کَیْک بووه له نۆ کچی شیخ عه‌زیزی خانه‌قا که نه‌وو شیخ
عاری خانه‌قا جی‌نشینی باوکیان بوون له‌سه‌ر خانه‌قا که‌ی مه‌ولانا خالید.
باوکیان شیخ فه‌تاحی حه‌مه‌خانی حسینی مکابه‌لی بووه. که مه‌ولانا خالید
پووێکردۆته شام شیخ فه‌تاحی برزای له خانه‌قا جی‌نشینی بووه: مه‌زاری شیخ
عه‌زیزو شیخ فه‌تاح تا ئیستا له خانه‌قای مه‌ولانانان.^۱
که سه‌رته‌با به‌ باوک و باهر ده‌ستم پیکرد. ده‌بی له دایک و خالۆوانیشم
بنۆیم.

باوکم له پال نه‌وه‌دا که مه‌لا بوو، خوینده‌واریکی چاک و ئینسکلۆپیدی و
هه‌مه‌په‌نگ و خوینده‌روه بوو. به‌لام دایکم هه‌ر وێک نه‌خوینده‌وار بوو، زۆر

^۱ به‌یشت نوێکردنه‌وی خانه‌قا له زووری نوێکردندا بوون، ئیستا که‌وتومه‌ته حه‌وشی
خانه‌قاوه.

بەسزمان و بە گشتی نەزانیش بوو، تا گەورە بووم لە کەس و کاری دایک هەر نەنکم (مەریەم) و دوو خالی دایکم (حاجی قادر) و (سەعید) و کورۆ کچەکانی ئەوانم دەناسی. دایکم دەبێگێرێبەووە کە باوکی قادری مەلا بۆرە بەناویانگ بوووە. ئەفسەری عوسمانی یا لە ئەفسەر خوارتر بوووە لە سوپای عوسمانیدا.

لە سالتانی دووایی ژیا نیدا لە مووسڵ بوووە. کورێکی بوووە - پەرشید بە قەسەکانی دایکم و نەنکەدا وا دیار بوو قوتایی پەرشیدی عەسکەری بوووە هەر لەو پەلەبەلە خۆیندندا مردووە. قادر- یا وەک لەمەو دوو لە هەندێک لە خەزەکانیم دەبیست- قادر ناغایان پێ ووتوو، هەر ماوەیک پاش مردنی کورەگەیی سوپی بۆتەووە لە مووسڵ مردووە.

نەنکم پەلی ئەو تاقە کچەیی گرتوووە هاتۆتەووە سلیمانی. بە بیرەو مەری من. نەنکم جاروبار لە مائی ئیمەو زۆرتر لە مائی حاجی قادر دەژیا. ئیمە هەر لە مندالییەووە حاجی قادرو کاک سەعیدی برابمان بە خالی خۆمان دەزانی و ئیستاش هاوتەمەنەکانمان ئیمەو کورۆ کچەکانی ئەوان بە خالۆزاو پورزا دەزانن- با خالۆزای دایکیشمان بن. ئەمەش دیارە بێجگە لە پێومندی. هەر لە خۆبەووە نییە. چونکە هەمیشە نەنکم دەپووت: قادر برامەو کورمە. کە دایکمان مرد من پەرشیدم بە بەرەو بوو ئەو شیرە خۆرە بوو، خۆم گۆشم کرد. بە گەورەیی زانیم دایکم کەس و کاریکی زۆری هەبە، بەلام لە هەژاری و بێ دەرتانیدا دوور بوون لێی و ئەویش لە بەسزمانیدا کە ئەم نامۆزاو پورزاو خالۆزا دەردەگەوتن باسی لێو دەکردن و ئەووم زانی کە ئەوانیش قەرمداخین. بێنەمالەبەکی ناسراوی زەردیاوان^۵.

بێنەمالەیی حسین ئەفەندی کە شەجەرەبەکیان هەبە دەیانباتەووە سەر (موغازی کورپی جەبەل). دیارە ئەم شەجەرەنە لە ولاتی ئیسلامدا زۆرن و شەرت نیە هەموویان پاست بن.

خویندن:

ناتوانم بئیم هیچی پئیش حوجرهو قوتابخانهم بیر نییه چونکه زۆرم بیره. بهلام رهنکه له مندالیی هاوتهمهنهکانی خۆم نهچیت. نه کۆلان و نه یاری و نه ههلماتین و نه مزراحیئن، که هیچیان فیر نهبووم.

پئیش چوونه قوتابخانه، دمبئ تهمهئم چهند سال بووبیت که به داواکردنی خۆم دۆشهکه له پهک و جزمیک یا نهلفو بییهکیان دابه دستم ناردمیانه حوجرهی مهلا حامید. حوجرمکه ههر بهرامبهر بهو خانووه بچوکه بوو که به کری تئیدا بووین و دهرگاکی بهرامبهر به مزگهوتهکی خۆمان بوو (مزگهوتی حاجی مهلا رهسوون) هیشتا نهو خانووهی گهرمکی سهراکاریزمان نهکهریبوو که ههموو سالانی دووایی تا سالی ۱۹۷۶ خانهی ژیان و یادگارمان بوو.

حوجرمکه دوکانیک بوو لهناو مزگهوتهکهداو ههر وهقفی مزگهوت بوو، بهلام دهرگای لهسهه جادمکه بوو، پاش نهو کاتهی باسی دهکم مامۆستا مهلا حامید حوجرهی بردهوه مالی خۆیان و جیگهکهی بوو به دوکانی کاک کهریم کهریمی وهستا بسته، که قسهخۆشی و دهروون پاکیی خۆی و وهستانی بهردوکانهکهی بهشیکن له یادگاری مندالیی چهند نهوه له مندالانی گهرمکه.

مهلا حامیدی پهکه مامۆستا کوری مهلا همدوونی شاعیری کوپری بهناوبانگ بوو. نهه چاوساغ بوو بهلام قورنانی لهبهر بوو و له زۆر بۆنهدا قورنانی دهخویند.

نهوهندهم له بیره که لهو تهمهنهی ۲-۴ سالی پهدا نهلفو بیو سههرمتای جزمی (عهمما) م لای مهلا حامید خویند، نیستاش به دهنگی نهو (بی ژیربی)،

۱- مامۆستا مهلا حامید شاعیریش بوو. وا بزائم بهرهههکانی کهوتوونه لای کاک فهریاد فازیل له بهرلین، هیوام وایه به چاپیان بگهیمنیت.

سەن زەنە بېسى، مېم ئېرمى- بىسىم) لەبىرە، ھەروەك نەورۇز نامەيەكى بە
رەنگاۋرەنگ نووسراۋەم لەبىرە كە بۇ قوتابىيەكانى نووسىيۇۋە.

نازانم نەخۇشى بوۋ، يا پارەى كرىى دوكان نەبوون، حوجرەكەى بە مەلا
ھامىد گواستەۋە مالى خۇيان لە ژوور مالى ئىمەو لەلاى (قاۋەخانەى
سەرچىمەن). ئىمەش ناچار بە خۇمان و جىزم و دۇشەكەئەۋە دەچوۋىنە
مالەكەى ئەۋان. ھەموو ھاۋالەكانى ئەو حوجرەيەم لەبىر نىيە، بەلام رەنگە
ھەر گەپشەنە (مەرىشكە رەشە) بەكىكانى لەبىرەدا جىگىر كەردىبىت.

(مەرىشكە رەشە) بە سوورەتى (الفتح) دەۋوترا كە سەرەتا بە جىنچە^۷
دەخۇئندرا. چونكە لە كۇتايىدا دەۋوترا:

(ئە كەن توابا)- بەكسەر قوتابى دەيانووت: (مەرىشكە رەشەى سەۋابە (تواب)،
بۇ مامۇستا كەبابە) ئىتر دەبوو قوتابى سەبەينى مەرىشكىرى رەش بۇ مامۇستا
بىننىت. بەلام ئەم ھاۋالەى ئىمە كە كاك سەئىدى حاجى شىخ ئەلى بوۋ. كە
ئىستا نووسىنى بەناۋى (س. ع. شادمان) ەۋە زۇرە، لە جىياتى مەرىشكەكەى
مامۇستا سەبەينى ووتى: مامۇستا باۋكەم دەلى- نىۋەرۇ خۇى و ھەموو
قوتابىيەكانى بەھرموۋنە مالى ئىمە بەو جۇرە مامۇستا مەلا ھامىد ھەموۋمانى
پىش خۇى دا بۇ ئەۋلاى حوجرەكەى، بۇ كۇلانى گەپرەكى قەزازەكان. تا
دەۋوتىكى پىۋانەو چىشتەو ناننىك بىخۇين كە بۇ پىۋانەو گەۋرە دەكرىت.

كۇتابى و ۋازەينانى مەندالانە لەو حوجرەيەى ۋا بزانم ھەر جىزمى (عەمما) م
ئىدا تەۋاۋكرىدو بەم چەشەنە بوۋ. ژوور مالەكەى ئىمە لە نىۋان ئەۋى و مالى
مامۇستادا مالى مەلا عەبدوللاى عەزىز ئاغا بوۋ كە سى كورپى لە ئىمە

۷-قورئان بە جىنچەو بە ياساپە خۇئندرا. جىنچە- ۋاتە حەرف بە حەرف بە (سەرۋ
ژېرو بۇرۇ زەنەۋە دەخۇئندرا- ۋاتە فتحەو كسەرە ۋە سكون) ساپە ھەر
خۇئندەنەۋەكە بەبى ئەم سەرۋ بۇر ووتنە لەگەل ھەموو ۋوشەپەكدا.

گورمتری هه‌بوو، کاک مه‌جیدی کوری گه‌وره بوو، له جستو چالاکیدا مه‌جید شه‌یتانیان پئی ده‌ووت، که‌له‌شیرینکی هه‌بوو فیزی شه‌په که‌له‌شیری کردبوو فیزی کردبوو په‌لاماری مندالانی گه‌په‌ک بدات.

مائی خالم له خوار ماله‌که‌ی نيمه‌وه بوو. جاده‌که‌ی ده‌چووه به‌ر مائی نه‌وان له‌ویوه شوپر دم‌بووه به‌ره‌و به‌رخانه‌قا. نه‌و خانووه‌ی نه‌وان خانووی حاجی مه‌لا په‌سوولی باپه‌رم بووه پاش وه‌فاتی نه‌و مه‌لا مه‌حموودی مامم فرۆشتبووی به‌ حاجی قادری خالم.

له‌گه‌ل عه‌لیی خالۆزادا هاوته‌مه‌ن بووین، به‌لام من سالن که‌متر له‌و گورمتر بووم. پیکه‌وه لای مامۆستا مه‌لا حامید ده‌مانخویند به‌پانیان عه‌لی ده‌هات به‌ شوینماو پیکه‌وه ده‌چووین بۆ مائی مامۆستا. دپاره زۆر مندال بووین، له‌به‌ر نه‌وه زۆر جار حسابی که‌له‌شیره‌که‌ی مه‌جیدمان ده‌کردو به‌ په‌کێک له‌و دوو کۆلانه‌ دووردا ده‌چووین بۆ خویندن که‌ به‌ به‌رمائی مه‌جیدا په‌ت نهدبوون.

به‌پانیه‌ک عه‌لی زۆر به‌ خوشی‌په‌وه هات. باوکی رۆزی پيشوو جوتی کلاشی تازه‌ی بۆ کرپبوو. به‌پارمان دا نیت له‌ که‌له‌شیر نه‌ترسین. به‌لام هه‌ر گه‌پشتینه به‌ر ده‌رگای مائی مه‌لا عه‌بدو‌للا ده‌رگا کراپه‌وه که‌له‌شیر په‌لاماری داين. پارمانکرد عه‌لی جووته کلاشی له‌پئی دامالراو لئی به‌جی ما. که‌ به‌ ده‌م گریانی نه‌وو دلخۆشی دانه‌وه‌ی منه‌وه گه‌پشتینه لای مامۆستا. مامۆستا چه‌ند قوتابی له‌ خۆمان گه‌ورمتر و دوکاندارێکی نزیک ماله‌که‌ی خۆی له‌گه‌ل ناردين، کلاشمان نهدۆزی‌په‌وه. نیت هه‌ردوو‌کمان به‌پارمان دا نه‌چینه‌وه جوچه‌.

دووهم جوچه‌م- جوچه‌ی شیخ نه‌جمه‌دینی شیخ عارف خانه‌قا بوو، که‌ خۆی نيمامی خانه‌قای مه‌ولانا بوو، نامۆزای نه‌نکم بوو.

پاش چوونه قوتابخانه‌شم چه‌ند هاوینیک له‌و جوچه‌په‌دا خویندوومه. ده‌رسی قورنان و خه‌ت و نه‌جمه‌دیی شیخی نۆدیم لای شیخ نه‌جمه‌دین خویند. به‌لام دپاره مریشک و که‌له‌شیر پيشه‌یان بوو خویندن به‌ من بپرن.

حوجرەكەى كاك شیخ نەجمەدینیش لە دوکانیکدا بوو لە دوکانەکانی خانەقا، ھەر بە تەنیشت دەرگای خانەقاوہ بوو، پانیی وەك دوکانەکانی تری بەر خانەقا بوو، بەلام درێزی ئەوەندەى دالانەكەى خانەقا بوو. لە جیاتی كورسى چوار ریز سەكۆى درێز لە بەردو قور دروستکراوو، ھەرکەسە دۆشەكى خۆى لەسەر جیى دیاریکراوى دادنا نیت ئەیدەبەردەوہ مائەوہ.

دەرگای حوجرەكە بە تەنیشت دەرگای خانەقاوہ بوو، لەبەرئەوہ زوو زوو بە ناوی چوونە سەر ئاوموہ لە خانەقا نيزن لە مامۆستا دەخوارزا. بەلام ئەگەر قوتابیەك زۆرى پى بچووایەو قوتابی تر بەاتایەوہ و بیووتایە – مامۆستا فلان لە ھەوشەى خانەقادا یاری دەکا، ئەوہ دەنیرا بە دووایداو بە دار لیدانی دەخوارد، یا پيش تەواو بوونی دەرس و نیومرۆ چوونەوہ مائەوہى قوتابییان، فەلاقە کردن دەستی پیدەکرد.

کە گەرە بووم و ئەو شیخ نەجمەدینەى خزم باش ناسی، کە چ مرۆفینكى بێوہى و بیدەنگو بەسزمانە، لام سەیر بوو چۆن لە مامۆستایەتیدا ئەوەندەى لى دەترساین یا چۆن ئەو وا تۆرەو دل رەق بوو. فەلاقەى لە دارىكى درێز دروستکردبوو، قایشیک بە بزمار بە ھەردوو سەرى یەوہ داگوتراوو، دوو قوتابیى بە خۆوہ بۆیان دەگرت، دارەكە دەسوورپنرايەوہ، تا قایشەكەى لەسەر لوول و قایم دەبوو، ئەوسا مامۆستا بەدار لە بنى پى ئەو مندالە سزا دراوہ، بەسزمانەى دەدا. باشبوو من بەر ئەو سزایە نەگەوتم. بەلام کە پاش چەندین ساڵ قاچم لە فەلاقەى پۆلیسى نوورى سەعى داوو و لە جیگەى فەلاقەكە تەنگ بوو، لە رووخسارى پۆلیسەکاندا رۆژانى حوجرەم بیر دەکەوتەوہ.

ئەوہى دەرسیشى رەوان نەبووایە ھەر بە لیدان یا فەلاقە سزا دەدا. ئیستاش دیمەنى ھاوپی رەحمەتیم عومەر نەمەلیم لەبەرچاوہ کە لەسەر ریکورەوان فیرنەبوونی (اصحاب الأيكة) چ لیدانیکى خوارد.

حوجرهكه خۇي نيمچه دوكانىكىش بوو. به بيانووي ئەوموه كه قوتابى نەچنە دمروه بۇ شت كېرپن، لاي مامۇستاوه سىنىيەك شىرىنى (نوقلن و ماجوومى و مەسكەت و لەبىزىنە) دانرابوو، يەكى به فىلسىك. ئەو قوتابىيەى به نۆره ئەركى شت فرۇشتى دەخرايه ئەستۆ زۆر شاد دەبوو. چونكه لاي مامۇستاوه دادەنىشت، لە دموركدنەومو لىدان پزگارى دەبوو. ھەر يەكە چەند فىلسىكى دەھىناو يەك لە يەكترىشمان قەرز دەگرد. ئەو كەسەش كە قەرز كوۋر بووايه شكاتى لى دەگراو سزايەك ھەر دەدرا.

نازانم مامۇستا ئەو حەوشە گەورەيەى مالى خۇپانى لەبەردەستدا بوو، كە دىواری به دىواری خانەقاوہ بوو و دەرگاشى ھەر لەسەر خانەقا بوو، ھەررەك حەوشەى خانەقاشى لەبەردەستدا بوو. كەچى مريشكىك و جوجكەكانىي لەناو حوجرهكەدا بەرەئلا كرددبوو. بۇچى پۇژنىك پىم لەسەر زەوى دانەناو يەكسەر كەوتە سەر جوجكىك. ئىتر ھۇشى ئەوم نەما مردووه يا نا. تا قوتابىيەكەى تەنىشتم ھاواری گەپشە مامۇستا كە من جوجكىك كوشتووه. من گەپشەم بەردەرگاو بەرەو مال بوومەوہ. لەم حالانەدا مامۇستا دوو قوتابىي چاپووكى بەدوواي قوتابىيە ھەلاتووهكەدا دەنارد دەپانگرتەووه دەپانردموه بەر فەلاقە. بەلام مامۇستا كەسى بە دواي مندا نەنارد. منىش بېپارى خۇمدا كە نەچمەوہ حوجرەو ئەو لىدانە لە مالمەوہ بخۇم.

شەو ەك زۇرچار كرددبووي بە عادتە مامۇستا پاش نوۋزى خەوتنان ھات بۇ مالى ئىمە. لە ترسان نە زەوى ئەيگرتەم نە ئاسمان ھەلى دىلووشىم. پاش بەخىرھاتنى لە كونجىكى مالمەكەدا خۇم شاردموه.

سەپر ئەوہ بوو نە مامۇستا لە ھاتنىدا گرزو مۇن بوو نە باوكم دووايى قەسى كردد. بىگومان مەسەلە نە لاي ئەو نە لاي مامۇستا سزاي نەدەھىنا، كەچى من بە لىكدانەوہى مندانانەى خۇم زۇرم لا گەورە بووبوو.

که باوگم به یانی به پیکه نینه وه پرووی تیگردم و ووتی: ههسته، بچو بؤ حوجره، ووتم ناچم بی ئه وهی لیتم بپرسی بؤ ووتی: بپو له شیخ نهجمه دین مهترسه. حهرفهکان و قورئان باش فیربه، سه‌ری سال نه‌تبه‌مه مه‌گتهب^۸.

سن براو کلاونک

حاجی مه‌لا ره‌سوون پینج کوری هه‌بووه. به‌ریز: مه‌لا نه‌حمه‌د، مه‌لا محمه‌د، مه‌لا مه‌حموود، مه‌لا مسته‌فا، نه‌جمه‌دین.

مامه مه‌لا نه‌حمه‌د دایکی جیابووه. مه‌لا محمه‌د له سالانی جه‌نگی په‌گه‌می جیهانیدا زنی نه‌هیناوه و مردووه. کۆمه‌لی شیعی هه‌بووه، هه‌ندی‌کیم هیشتا لاماوه ته‌خلووسی (فه‌یضی) بووه.

مامه مه‌لا نه‌حمه‌د له‌به‌رنه‌وهی له‌گه‌ل براکانیتردا له دایکیک نه‌بوو و من زور منداڵ بووم واته له سالی ۱۹۲۷دا به مه‌لایه‌تی چوو به‌رزان و زیبارو پاشان له ۱۹۴۶دا چوو خانه‌قین. که گه‌وره‌ش بووم زانیم له‌گه‌ل براکانیدا سه‌رده‌می سلیمانی زور کۆک نه‌بووه. له‌به‌رنه‌وه له زور حسابدا هه‌رسی برایان حساب ده‌کرد.

حیکایه‌تی سن براو کلاوه‌گه‌ش ئه‌وه‌یه که رۆژیک وه‌ک هه‌موو مندالی گه‌ره‌ک چه‌زم له پارێکردن کردووه له کونجی ژووره‌که‌ی باوگم له مزگه‌وت که جینگه‌ی هه‌میشه‌پیم بوو یاخی بووم، مامه مه‌لا مه‌حموود هاتبوو بمباته‌وه پامکردووه دووام که‌وتووه، ژنیکی دراوسی لی پیرسیبوو: مامۆستا مه‌لا مه‌حموود ئه‌وه چی‌یه. وه‌لامی دابۆوه: ئه‌وه به سن برا کلاونکمان هه‌یه ئه‌وه‌تا له ده‌ستم ده‌رچوو ئه‌مه‌وی بیگره‌مه‌وه. له راستیدا مامه مه‌لا

۸- به هوتا بخانه‌ی رسمی ده‌وترا - مه‌گتهب.

نهحمهد دوو كورپو كچيكي بوو - كاك قادر، كاك جهلال، سهبيحه خان) كه ههرسيكيان له من گهورهترن و پاش سالانتيكي زور دووري نيستا له سليمانين. بهلام سئى براى نهم حيكايهته- مامه مهلا مهحموود نهو سهردهمه تهنيا كچيكي ههبووه (زهكيه خان) كه له من گهورهتره، نهواني تر ههموويان له من بچووك ترن. باوك و داكيشم پيش من كورپان نهبووه خوشكهكانم سيانين له من گهورهترن. مامه نهجهدينشمن مندالي له من گهورهترى نهبووه. لهبهرئهوه من بووم به كلاوى نهو برايانه كه نازيانم له بير ناچيتهوه. سوزو دلسوزي مامه مهلا نهحمهديش له زيانمدا زور دياربوو.

دياره بردنهوه مزگهوتو و چوونه مزگهوتو له مزگهوت خوئندنى من نامانجى ههرسيكيان بوو، تا جيگهى حاجى مهلا رسوون كوئر نهبيتهوهو مهلاپهك له جيگهيدا بميني.

بهلام نهم له حوجره راگردنانهى من و خهوبينين به چوونه مهكتهبهوه كيشه و مايه ووت و وئزى پوزانهيان بوو، تا له تاويكي زور پر له نازاردا باوكم به پيچهوانهى خواستى خوئى و ههمووانهوه برپارى چوونه مهكتهبم دداو پاشان بهجيى دينيت.

نهو تاوهش نهوه بوو كه سالى ۱۹۲۸ تووشى گرانهتا بووم، وهك دهگيرنهوه وريئهم به قوتابخانه و بهرگى قوتابيهوه كردووه، يا به واتاي نهويا به مهكتهب و جلى مهكتهبلييهوه. باوكيشم دهستيكي بؤ ناسمان بهرز كردوتهوهو ووتويهتى:

-شهرته چاك بيتهوه بتخهमे مهكتهب.

۹-كورپيكي هاوتهمنى منيش له زنى دوهمى بوو. ناوانرا رسوون له زيبار به لمرزوتا مرد.

قوتابخانە:

رەنگە دوۋابى زانىيىتىم چۇن و ج سائىك چوومەتە قوتابخانە، بەلام ئەۋەى لەبىر مە ئەۋەپە دەمەو عەسرىك باۋگم پەلى گرتەم ووتى: سبەينى مەكتەبە، ھەستە با بچىن جلى مەكتەبت بۇ بگرم.

كام خۇشى وەسف بگەم، خۇشىي چوونە مەكتەب، يا بەرگى جوان و پىكوپىكى قوتابى لەبەرگىردن. ئەۋە لەو بارە سايكۇلۇۋى دەروونىيانەى ژيان بوون، كە چەند جار لەم گەشتى ژىر رووناكى بەدا ئاۋاتم بە قەلەمى دىستۇپىسكى خۋاستوۋە تا بتوانم وەسفى بگەم. بەلام كە نەبوو قەلەمەكەم داناۋە لەگەل گۇراندا ووتوومە:

ھەرچەند ئەكەم ئەۋ خەيالەى پىي مەستم

بۇم ناخرىتە ناو چوارچىۋەى ھەلبەستم

سلىمانى ئەۋ سەردەمە ھەرچەند دوكانىكى گەۋەرى تىدا بوو كە ھەمەرەنگو تازە بابەتيان تىدا بفرۇشرىت بەۋانىتر دەۋوترا (دوكان) و بەمانە دەۋوترا (موغازە) كە ديارە ئەم ناۋە لەناۋ توركەۋە ھاتۇتە لاي ئىمەۋ ئەۋوش ديارە كە لەگەل (مەگازىن)ى رووسىداپەگە، ھەرچەندە ئەم ووشەپە لە زمانە ئەۋروپاەكانىتردا بۇ (گۇفارى) بەكارىتە و ھەموۋوش پەگەزى كۆكردنەۋەى تىداپە. ھەرچى ووشەى (كۇگا)پە ئەۋە دەۋاتر لە كۇتاپى سائىنى چلدا لە سلىمانى پەيدا بوو.

موغازە"ى حاجى عەزىز بەگى حاجى قەرىج بەگ لە ھەموۋان بەناۋبانگتر بوو. بەلام دەپانۋوت شتى گرانە. لە خوار ئەۋەۋە بەرامبەر بەۋ نەخۇشخانەپە پىي دەۋوترا خەستەخانەى خوارەۋەۋە ئىستا پاركى ئوتومبىلە" موغازەپەك

۱۰- ئەم ووشەپە لەگەل (مخزن)ى عەربىيدا يەكەدەگرنەۋە.

۱۱- ئىستا تەلارى كارەپە.

ھەببوو، خاومەنەكەي پەككەك بوو لەم دوكاندارە كەمانەي چاكەت و پانتۆليان لەبەردا بوو و سدارەي لەسەردا بوو. چونكە ئەو سەردەمە ھەر فەرمانبەرانى مەري ئەو بەرگەپان لەبەردەكردو (ئەفەندى)پان پى دەووترا، كاسبىتر جلى كوردىپان لەبەر دەكرد، پا كەواو چاكەت پا كەواو سەئتە. خاومەنى ئەم موغازەپە مەحمودى ناو بوو، كورپا برازاي غەربىي حەلوچى بوو.

پەكەم جار بوو موغازە ببىنەم، باوكىشم لای وابوو خاتەر دەگىرى، خاومەن موغازە پىنى خۆش بوو مەلاپەكى ناودارى شار كورپى بنىرئتە مەكتەب. ھەر لەوئىدا بە چارەكە دىنارىك بەئى ۲۵۰ فەلس گرام بە مەكتەبلى. قوتابىي ئەو سەردەمە دەبوو جلى (كەشافە - پىدەوانى) لەبەرگەن. بەم چارەكە دىنارە. كراس و پانتۆل و سدارەم بۆينباغ و گۆرمەي و پىلاوى كەششافە كورپا پەرداخىكى ناو (ناسىن) كە قولى بوو و بە جۆرە قەفيسىك دەكرا بە پىشتى پانتۆلەكەومو فىكەپەكىشى خراپە سەر. پىش باوكم كەوتەم تا مالموھ فىكەم لىدا.

سەبەپنى زوو باوكم پەلى گرتەم بردمىپە قوتابخانەي (خالىدپە). بەرپۆمبەرى پەحمەتى مستەفا مەولوود (مستەفا بەھجەت) بوو، باوكم نامەپەك و دەفتەرى نفووسەكەمى داپە. بەرپۆمبەر فەرپاشەكەپى بانگ كورد ووتى:

-ومرە ئەم كورپەي مامۇستام بەرە بۇ سنىي پەكەم.

(پۇلى) يەكەم

پۇلى دەرسخانەش گەشەو سامى دەدا بە دن، فەرپاشەكە جانناكەي دەستەي لى سەندەم لەسەر مەزىزىكى نەگىراو دايناو ووتى نا لىرە دانىشە. ئىستا زەنگ لى دەدات. ھەموو ئەم شتانە بەو زەنگەشەو تازە بوون، ھەر پەكە ھەستىكى تاپبەتەپان دەبەخسى. زەنگ لى دا.

پەكەم مامۇستا ھاتە زوورمە - عوسمان ئەفەندى سەعیدى مەلا عەباس بوو.

قوتابی پەك بانگی كرد:

-قیام

هەموو بە سەلامەوه هەستاینه سەرپێ.

مامۆستا ووتی:

-جلوس

دانیشتینهوه.

پەكەم دەرس تیپی (ز) بوو، تیپی گەپاندین كە ئەمە (زێ)پەو هەموو

لەگەڵیدا ووتمانەوه. تا (زێ) بوو بە (زێز).

لە پشووی نیۆ دوو دەرسدا نەچوو مە دەروە.

دەرسی دووهم: حسین ئەفەندیی سالیح ناغای دراوسێی خۆمان هاتە ژوورەوه

زۆرم لا خۆشیوو. سێ جوغزی لەسەر تەختە پەشمەكە پەسەم كردو ووتی: دەی لە

دەفترمەگانتاندا نەخشی بکەن. پەك بە پەكیش بەسەرماندا پادەبوورد تا بزانی

باش ئەو جوغزە دەگێشین یانا؟ زوربەي قوتابی پەگانیش هێشتا نەپاندەزانی

قەلەم چۆن بە دەستەوه دەگیریت، فێری دەکردن. نامۆزگاریی کردین كە بە

لاستیکی خەت کوژنەوه شت بەسپرنەوه دەم نەدەین لە قەلەمەكە.

دەرس کۆتایی نەهاتبوو بەرپۆمبەر (مستەفا بەهجمت) هاتە ژوورەوه

مامۆستا خۆی ووتی:

-قیام.

كە دانیشتینهوه بەرپۆمبەر كەوتە ناو خۆپندنەوه مان و ووتی: هەر كەس

ناوی خۆپندراپەوه جانتا كەي هەلەدەگیریت و دەچیتە دەروە. لە بیر مە ناویکی

خۆپندنەوه.

-عەلی مەلا مستەفا.

من هەستام وام زانی من بانگ دەكات و ناوەكەي لێ چەواشە بووه. بە

پێكەنینەوه ووتی: نا، تۆ نیت، تۆ جاری دانیشە. كاك عەلی مستەفا (لە

مەودووا ئەفسەرى سوپا) ھەستا چوۋە دەرەوہ. من بەو ھەئەيەى خۆم زۆر تەرىق بوۋەمەوہ. حسين ئەفەندى تىگەيى. بۇ دىخۆشى دانەوہو ھيەن کردنەوہم ووتى:

-قەيناكا، ئىستا نۆرەى تۆش دېت.

دیاربوو چونكە من درەنگ ھاتبووم دووا ناو لە لیستەكەدا ناوی من نووسرايوو. بە چوونە دەرەوہى من كەس لە زووردا نەما. دوو دوو پەزىيان كرىن و حسين ئەفەندى و فەراشيك پېش و دووا لەگەلماندا ھاتن. لە قوتابخانەى (خالىدە)وہ كە بەرامبەر بە ناشى مىرزا غەفوور بوو، برديانين بۇ كۆلانەكەى ئەوديو. بۇ خانووەكەى مەجید بەگى حاجى پەسوول بەگ. كە تازە كرابوو بە قوتابخانەو ناوئرا بوو قوتابخانەى غازى (ئىستا شوپنەوارى ئەم دوو قوتابخانەيە نەماوہ، ھەردووکیان ئەمبەر و ئەوبەرى شوپنەواريان بازارو دوكانە لەسەر شەقامى كاوہ).

* * *

تومەز من بە ھىچ پېودانگىك تەمەنى وەرگرتەم نەبووہ لە قوتابخانە. ئەگەر لە راستیدا بېتو لەدايكبووى ۱۹۲۵ بىم يا بە پېى دەفتەرى نفوس بېتو لەدايكبووى ۱۹۳۴ بىم. بەلام باوكم چوو بووہ لای بەرپۆمبەرى زانىارى (مودىرى مەعارىف) كە ئەو دەمە خوالىخۆشبوو مستەفا مەزھەر بوو. ئاواتى خۆى و منى تىگەياننبوو ئەويش زۆرى لا خۆش بوو كە كورمەزى حاجى مەلا پەسوول بېتە قوتابخانەى پەسمى نامەيەكى دابووہ. بۇ بەرپۆمبەرى ئەو قوتابخانەيە كە تازە كراوتەوہ. ئەم قوتابخانەيە ئەوہلى بوو، واتە چوار پۆلى تىدابوو. ئەو سەردەمەمو تا من قوتابخانەى سەرمەتايىم تەواو كرد لە سەلیمانى چوار قوتابخانەى سەرمەتايى كورپان (شەش پۆلى ھەبوون). خالىدە، فەيسەلىيە، گۆپزە، ئەيووبیە. سى

قوتابخانەنى ئەمەلى (چوار پۇلى ھەبوون) - غازى، مەلگەندى، كانىسكان. لە سەرمتاۋە غازى لە گەرەمكى جوولەكان بوو. لە باشوورى سەيما. ھەموو قوتابىھەكانى جوولەكە بوون. ئەو سالى ئىمە چووينە قوتابخانە بېرىدرا بوو. قوتابخانەنى تاپمەتتى جوولەكە نەمىنىت. ديارە بە پەسى ھەر بۇ جوولەكە بوون. ئەو سالى ئىمە چووينە قوتابخانە بېرىدرا بوو قوتابخانەنى تاپمەتتى جوولەكە نەمىنىت. ديارە بە پەسى ھەربۇ جوولەكە نەبوو، بەلام چونكە لەو گەرەمكى بوو و ئەمىش لە شار دوورو جىابوو ئەوا ھەر بوو بوو بە تاپمەتتى. بېرىيان دابوو پۇلىك لە خالىدە دابىر و لەگەل جوولەكەكاندا تىكەئيان بىكەن. ئىتر نازانم قوتابىھە تىكەئەكانى سى پۇلەكەى تريان چۇن ھىنابوو.

بەپۇمبەرى ئەم قوتابخانەيەمان مامۇستا فەوزى پەشىد بوو، كە تا كۇتايى ژيانى ھەر سۇزى باوكىتى و مامۇستايەتىم لى دەبىنى. بە ھەموو سەرگەوتنىكەم لە ژياندا گەشەى دەگرد. فەوزى ئەفەندى — بە باوكى ووتبوو: بە پىيى ياسا ئەمسال يا تا دوو سال ھەقى نىيە بېتتە قوتابى، بەلام لەبەرختارى جەنابت و نامەى مستەفا ئەفەندى بە گوڭگر دەوام بىكات و بۇ سالى ئاپىندە سوود دەبىنى و خوا كەرىمە. كەسانىتر ۋەك من ھەبوون، قوتابىھە گەرەكان (سنى نىو) - پۇلى نىويان - پىدەووتىن بەلام من بىمام ھەبوو، كورە خويندەوار بووم. لە تافىكىرئەھەى نىوہى سالدە ھەرىكەمى پۇلى نىو نا، بەلكو يەكەمى پۇلى يەكەمىش دەرچووم. مامۇستا فەوزى مېھرىبانى نواندو ناردى بە دوومدا و ووتى سەبىنى دوو پەسى (ۋىنەئى) خۇت بىنەو بە باوكت بلى تۇ قوتابىي پاستەقىنەى پۇلى يەكەمى. بەم جۇرە بووم بە قوتابى و نەوستام.

كاكە ەلى:

ھەموو كەس لە ژيانى فېربوون و خويندنىدا چەند مامۇستايەكى خۇيى لە بىرە. ھەر شىكىيان لىۋە فېربوو بىت ديارە، يا بە پەشت و سىما و كردار ئىكىاندا بىرى دەكەنەھە.

له زۆر شوپندا باسی (مامۆستای پهکهم) دهکریت. نیتر ئەو مامۆستایه یا پهکهم مامۆستای ئەو کەسەیه کە یادی دهکاتەوه، یا مامۆستای پهکهمی گوندنیک، شارنیک، وولاتیکه.

(مامۆستای پهکهم) ی جەنگیر نیتمانۆف کە لە رۆمانیکدا جینی خۆی کردەوه بە نەمری مایهوه.

ئەم مامۆستای پهکهمی من و کۆمەڵیک لە هاوێههکانم کە هاوێپی ژیانم پەرۆفیسۆر و میژوونووسی ناسراوی کورد دوکتۆر کەمال مەزھەر پەکیکیانە، شایانی ئەوێهه شەخسیەت و ئەرکی مامۆستای بیچیتە پەلی مامۆستای پهکهمی جەنگیز نیتمانۆف.

لە دەرسداو لە دەروەهەر (کاکە عەلی)مان بانگ دەکرد. هەر بەو ناوێهه ناسرابوو. لە بەلگەو کاری پەسمیشدا بە عەلی کاکە ئەمین ناسرابوو. زۆر کەس لایان وابوو کەبە پەگەز عەرەبەو هاتۆتە کوردستانەوه، بەلام لە پاستیدا هەر خەلکی گەپەکی سەرشەقامی سلیمانی بوو، کەسو کاری زۆرو ديار بوون و نیستاش هەر ماون. کەوتبووه ئەستەموول و عەرەبستان و لەوێهه هاتیووه لە دەوری حکومەتی عێراقدا تاقەتی ئەفسەری نەمابوو بوو بە مامۆستای سەرمتایی.

بەیانیان لە قوتابخانە ئەفەندی بوو. پاش دەوام لەناو بازارو لە مزگەوتدا – بە تاپەتی لە مزگەوتەکە ی ئێمەدا. بە کەواو چەفتەو عەگال و عەباوه دەبێنرا. دەنگی زۆر خۆشبوو، زۆر پەفیکی حەمدیە فەندیی دەنگ خۆشبوو. کە خاوەن چەند قەوانی کوردی بوو لەوانە مەقامی (ئای ئای). کاکە عەلی پاش نیوێروان لەگەڵ حەمدیە فەندی روویان دەکردە - زگەوتی ئێمەو لای باوکم دادەنیشن و شەویش زۆرتر یا لە مالی شیخ محەمدی مەحوی، یا لە مالی ئێمە بوون، کۆریان خۆشەکرد، بەلام کاکە عەلی هەر تەواشیجی عەرەبیی دەووت. لەوانە ی دەپووت بیرمە (یا صفوة الرحمان) ی لەسەر ئاوازی گۆرانیی (یا نبعه

يادداشتەگانم ۳۰

الريحان) دەھوت زۆر جار قورئانى دەخوئند، كە بچوواپە ھەندىك پەرسەى ناسياوان پەك (عەشەرەى) دەخوئند. شىوھى خوئندن و دەنگەگەى تەواو لەوھى قورئان خوئنى بەغدايى (حاجى مەحموود عەبدولوھەاب) دەچوو. دەرسىشى ھەر بە گۆرانى بوو.

زىز... زىز

ئىنجا تىبى فىردەگردىن

(ب)ى ئەوھ، (ب)ى ناوھراست، (ب)ى ئاخىر، (ب)ى بە تەنيا.

(پ) بوو (ئەم) (مىم) بوو

لەمەدووا خزم و مامۇستام جەلال ئەفەندىي مەلا كاگە ھەمە، كە بىگومان ناووباسى لەم يادداشتانەدا نەت، دەھوت: ھىچ رېبازو جۆرىكى دەرس ووتنەوھو پەفتارى كاگە عەلى لەگەل ئەوھەدا ناگونجى كە ئىوھ لە دەرسى پەرومردەو پىو شوئنى فىرگردندا خوئندووتانە، بەلام كەسشى وەكو ئەو قوتابى فىرناكات. بەئى وابوو:

دەرسى: دواندن (با) (محادثة) دەھات، عەرەبىي فىردەگردىن.

-(ماھذا؟)

ھذا انھ

ئەمجارە بە كوردى:

ماھذا؟

ھذا لووتوون

ئىتر بە (ھذا جاو و عىن (پد و دەست)دا دەھاتە خوارمەو ھەموويمان بە گۆرانىيەوھ لەبەر دەگرد. گىرفانى پەروو لە نووفل، كە دارىكى لە مندالىكى چەقاوسوو بەدایە، خىرا نووفلىكىشى دەخستە دەمىيەوھ. پۇزانى سەرمای زستان لە جىياتى بەرپىز لەسەر كورسى دانىشىن جىگەمان دوو جوغزى بوو لە دەورى ئەو سۆپايەى بە دار گەرم دەگرا.

جاروبار تووره دهبوو جنيويشي به مندالان دمد، جوپنهكهي نهوه بوو
دميووت: (دانيشه خوري)، كه دهمانپرسی كاكه عهلی خوري مانای چپيه،
دميووت: پاش دهرس پيتان دهئيم له جهوشه دميووت: كوپره خوري مانای
مهرز، مهرز مانای تهرس، تهرس مانای گهواد. به هؤی نهو پيوندی پیهی
مزگهوتوه، تا كؤچی دوواییشي له دهبوهی سالی ۱۹۷۰دا كاكه عهليم ههر
دهدی و نه م زانیاری پیه عهنتيكه مپهشم له باره پیهوه زانی:

تا مردن ژنی نههینا، كه له سهردهمی نهودا مووجه به دهرامه تئیکي باش
دادمرا. نهو له مووجهی پارمه تئیی زؤری همزاران و كهس و كاری دمد، دیاریی
بؤ دهكپین.

كاكه عهلی سال و كاتی دهوامی له سلیمانی دمبرده سهر، پشویی هاوین
دهچوو به غداو سهری له كؤنه هاوه له كانی سوپای عوسمانی و (لیوا
عهبدوله تیف نووری) دمد كه پورزای بوو " له وئوه دهچوو بؤ (نه بولخه سیب)
بؤ لای شیخ عهبدولقادی نه قشبه بندی ههولئیری كه نه م خؤی به موریدی
دمزانی و نهویش لهو خواره خانهای هه بوو. هه موو جار لهو گه شتهی كاكه
عهلی و دیاریی نهو خورمای تازه بهر مالی ئیمهش دهكوت.

وهك دهیگنر پیهوه: نووری سه عیدیش هاوه لی خویندن و مندالیی نهوو
عهبدوله تیف پاشا بووه. ته نانهت كه پاش سالانیکی زؤری له پهك دابران به
هؤی سیاستهوه له نه خؤشی په كدا نووری سه عید سهری له عهبدوله تیف
نووری دابوو، په كمه كهس ههوالی كاكه عهلیی پرسیبوو، به لام نه م تاقه تی
نه بوو بچپته لای دميووت: ئیشم پئی نی پیه.

۱۲- لیوا پوكنی سوپا بوو، پاش كودمقای بهكر سنلی ۱۹۳۶ بوو به وهزیری بهرگری و
نیتر تا مردن كه نارگیر بوو، ههرچهنده جهشنه پيوندی پیهکی له گه ل كامیل
جارجیدا ههر هه بوو.

لەناو ئەو كەسانەدا كە باسى ئەووم لى بىستىن كە نوورى سەعيد لە رەجەلەگدا كورد بوە، كاكە عەلى بوو، تەنانەت كاكە عەلى دەپووت: باوكى نوورى سەعيد موختارى گەرەكى (فەزل) بوو. فېستى سوورى لەسەر دەكرد.

سالى ۱۹۶۷ رۇژنىك لەگەن دۇستم چىرۇكنووسى بەناوبانگ عەبدولەليك عەبدولەتيف نووريدا لە چاپخانەى بەرازىلى دانىشتبووين، لە قسەدا كاكە عەليم ھاتەوہ ياد. بە پىكەنين دەستى پىكرد: لىرەدا چىم نووسيوہ باسى كردو ووتى ئەمانە راستن، پورزاي باوكمە، سالى جارنىك سەرمان دەدات، قوتوويەك يا دووان حەلواى گەزۇ دېنىت، ناننىكى نيومرۇمان لا دەخوات و نىتر تا سالى داھاتوو نايىبينەوہ. لە مندالىيەوہ چۇنم ديووہ ھەر واپەو لە ھىچ مەيدانىكدا شتىكى تازە فېر نەبووہ.

ھەر ئەو سالە ھاتمەوہ سلىمانى، رېكەوت كە كاكە عەليم دى، باسى عەبدولەليكم بۇ كرد، ھەر زۇر لاي سەھر بوو من و ئەو پەكتربناسين، لەوہ سەپتر ئەوہ بوو پاش تاوڭ تالە دەزوويەكى پىۋەندىي نيوانمانى بەبىردا بىت و بلىت:

ئاي شيوعى، ھەمووتان پەكتر دەناسن.

بە رەحمەت بىت كاكە عەلى، بۇ من واي فېرى خوڭندىن و نووسين كردم، ھاويى تەواوكردى بۇلى پەكەم نامە بنووسم، رەنگە زۇر ھاوہلى تىرىشم ھەروا بووين، بىگومان بە پاكى و پەوشتى بەرزو سۇزو ئەو شىوہ فېركردە سەدان كورى سلىمانىي پىگەپاند.^{۱۴}

۱۴-شەخسىيەت و زىيانى كاكە عەلى بۇ كەرسەى شانۇگەرى دەست دەدات. رەنگە نووسەر لەگەن كاك حسين عەلى كەمالى پارىزەردا كە دايكى ئەو بەرازى كاكە عەلىيە بىرو زانىيارى نووسەرى شانۇگەرى دەولەمەد بكات.

زمانی زگماک

زۆر شت له ژيانی ئەم مرۆڤو ئەو مرۆڤ له يەكدهچييت منداليی زۆر كەس لهگەل يەكتردا له يەكچونيان تیدا يە، نووسەر گەوره بى يا بچووك، گەورمى و بچووكيش به بهرميه. پاش ئەوه به زۆرى بهرمه، دەلیم نووسهران به گەورهو بچووكيانهوه زۆر سهرهتايان له يەكتر دهچييت و كانى تهقينهوهى ئىبدايعيان زۆر جار له يەكتر نزيكه، با وولات و زمانيشيان له يەكتر دووربن:

دېسان جهنگيز ئىتمان تۆڤ نووسيبويى:

(رەنگە نەنكەم بى ئەوهى پەيزان ئيت خۆشهويستىي زمانى زگماكى له دلمدا چەسپاند. زمانى زگماك.. ئاى كه له بارميهوه نووسراوه، هيچ رېنگه يەك نيه ئەفسوونى قسە كردن به زمانى زگماك روون بكاتەوه، دەر وونيش تير لەو شاعري تى يە ناخوات كه له ئەزموونى گەلەوه هەلدەقولى. له رېنگەى ئەو ووشە رەسمەوه نەبيت كه مرۆڤ له مندالي يەوه پىي چەش بووه، ووشەش نەبيت هيچ شتيكى تر نيه ببىته سەرچاوهى يەكەمى شانازىي نىشتمانى مرۆڤو چيزى جوانىي چەند سووچ ماناي زمانى باوو باپىرى پىي ببهخسى. مندالى هەر سەردەمىكى رەنگين نيه. بەلكو مندالى ناوكى دروستبوونى لەمەوداى شەخسىەتى مرۆڤە، لەو سەردەمەدا زانينى راستەقينهى زمانى زگماك دەچەسپييت، هەر لەو سەردەمەدا مرۆڤ هەست به پيوەندىي خۆى لهگەل خەلكي ترۆ سروشتى دەوروبەرو كەلچەرى تايبەتى دەكات.

رەنگە بلیم، هيچ نەبى به پىي ئەزموونى تايبەتىي خۆم، مرۆڤ دەتوانى له مندالي يەوه به قوولى يەكى له رەگەوه فيرى دوو زمان ببىت كه له يەك كاتدا دپنه رېنگەى، رەنگە بلیم دوو زمان زياتریش، كه له سالانى يەكەمدا وەك يەك كارى تىبەكن).

لەوانەيه ئەم سەرھتاو ئەزموونەى ئىتمان تۆڤ لەگەل سەرھتاى زۆر نووسەرى رۆژھەلاتدا يەكبگر نەوه، بەلام دەتوانم من له سەرھتاى خۆمدا جياوازي يەك ببينم.

ھەموو بە فۇلكلۇرو بە لايلاپەي دايك دەستپىدەكەن كە ديارە بەكەم ئاۋازى گۇرانى و مۇسۇقايان لە بناغەي دەروون و بۇچووندا دروستكردوۋە، بىگومان كەسىش لايلاپەيەكى لەمىر نىيە. كە بۇ خۇپكراۋە، بەلام حىكاپەتى نەنك و داپىرەيان لەمىرە. كە گەورە بووم سى مندالېش لە مالدە بە دوۋاي مندا ھاتوون. لەۋە گەيشتەم كە دايكەم نە ئەۋ دەنگخۇشە بوۋ كە مۇسۇقاي كارىتىكرىم، نە ئەۋەندە لايلاپەي دەزانى، لە ھەموو چەمكىكى پىۋەندىي ئەۋ فۇلكلۇرە چەشەنە لاۋانەۋەيەكىم لەمىرە كە بە (چوومە شەراي مەرگ عەجەب نەمردم) كۇتاپىدەھات. لە حىكاپەتى دوو نەنك، دايكەم باۋەزنى باۋكەم تەنيا چەند دىمەنم لەمىرە ئەھمەد بۇ كۆئ دەجىت

ۋەك دەزانىت ناوم ئەھمەدە دەشزانى بۇ كۆئ دەچەم. يا پىگەي دوور بىرېن و ھەوت كالۋ پىتاۋى ئاسن شكاندن، يا دىۋ واپكات. كانى يا رووبار رەنگى ئاۋى بگۇرپىت. بۇ مندالى بلىم (من و فۇلكلۇر) ئاۋ بىنەۋ دەست بشۇ. بەلام بە گەورمىي ئالۇدەي تەۋاۋى فۇلكلۇر بووم. رەنگە دوورگەۋتەنەۋەكەي مندالى دوو ھۇي ھەبىت، كە لە حىكاپەتەيدا بە (شەۋلەبان) دەيانترسانىن باۋكەم بەكسەر توورە دەبوو، دەبووت: مەپترسىنن و لە منى دەگەپاند كە (شەۋلەبان) باگردىنە. لەۋلاشەۋە لاي و ابوۋ نابى گۆيم بە باسى پىروپوۋچى دىۋو درنج پىركىرپىت. لە مامۇستاكانىشماندا عەبىدولواھىد نوورى نامۇزگارىي ئەۋەي دەكرىن كە زۇر كۆئ لەۋ پىروپوۋچانە نەگرىن!^{۱۵}

سەرھەتاي پىۋەندىي من لەگەل شىعرو ئەدەبىدا جىاۋازە چۈنكە بەكسەر چوومەتە سەر سەرچاۋە ئەدەبىيەكە خۇي ھەر بە مندالى زۇرىيەي شاعىرانى سەردەم دەۋە، لە مەجلىسى شاعىراندا دانىشتووم.

۱۵-ئەمەشم لا سەپەر، رەنگە لايەنى پەروەردەۋ مندالى نەترساندن بەسەر بىرو ھەلۋىستى ئەۋ رووناكىرە گەورمىدە بەرامبەر بە فۇلكلۇر زالبوۋىت.

ژوورەكەى باوكم له مزگەوتى حاجى مەلا رەسوول (باشچاوەش) سەر سەكۆى مزگەوتەكەو چالئىنانى بن دارە رەشە بەناوبانگەكەى مزگەوت. ھەر پەيم گرتو تواناى رۆيشتنم ھەبوو باوكم لەگەڵ خۇيدا دەيگيرام، ھەر لە بىر مودەرىى مندا ليدا ھەيوانى خانەقاى مەحوى، باخچەكەى مەلا ئەسەد لەو خانەقاى، ھەوشەى مزگەوتى بابە عەلى و كۆبوونەوھى مەلايان و شاعيرانم لە بىرە. زۆر مندا لبووم ھىشتا مام (مەلا ئەحمەد- فائىز) پيش نوپژو مودەرىسى مزگەوتى عىرفان بوو كە داواى چوونە مالى ئەوانم بگردايە لە گەرەكى شىخان باوكم بە يەككىدا دەيناردم و ئىوارە يەككىك لە ئاموزاكانم كاك قادر يا كاك جەلال دەيانھىنامەو. پارەوى ئەو مزگەوتەو سى سوچكەى ھەميشەى مام و زىومرو مەلا سەعیدی كaban و كۆرى شيعرو ئەدەب و موناقتەشەى مەلايانەو دامەگردىانم لەبىرە.

لە شاعيران بىخود لە ھەمووان زياتر ھاتوچۆى باوكمى دەگرد، شەوى زستان لەسەر خوانى شيعرو ئەدەب و شەوچەرە كۆدەبوونەو، بە مندا لى رەنگينترين پارچە شيعرى بىخوديان پى لەبەر كردم:

لەو رۆژەو رۆيشتوو تۆراوہ دلى من

ھەرچەند دەگەرپم بى سەرو شوين ماوہ دلى من

ھىشتا ھەر لە پۆلى سىيەمى سەرمتايدا بووم مام (ن. نارى) عەسرىك بردمىيە ديوەخان يا دالانەكەى مالى رەمزىيە ئەفەندىيە مەلا مارف (م. رەمزى). شيعريان پى خویندەمەو رەمزى بەو جۆرە پى زەمزەمەيەى خۆى فىرى شيعر خویندەنەوھى دەگردم.

لە مندا لىمدا پىرەمىرد، فايەق بىكەس، فايەق زىومرم لە مالى خۇماندا ديوەو گوپم لە شيعر خویندەنەو ميان بوو، وازانم يادگارپكى بەنرخم لە بارەى گەشتەكەى ماموستا گىوى موكرىانىيەوہ بۆ سلىمانى و رەسگرتنى شاعيرانەوہ لە گۆفارى (رەنگين) دا نووسيوہ.

له فوتابخانه، تا له (غازی) چوار پۆلیبووم مامۆستای سەر به شیعوو نهدبوو گوردیمان نهبوو. لهبهرئەوه له پارچەپهکی زۆمور بهولاره (خیرۆ سەدەقه بده به فقیر) هیچ شتیکتریان پئی لهبهرنهگرددبووین، که چوو مه فوتابخانهی شەش پۆلیی (ههپسهئیه) ئەوه مامۆستاکانی جیهانیکی نوێیان بۆ خستینه سەرپشت. جارێک له ریزدا مامۆستا (شەوکەت محەمەد) فوتابیپهکی هینایه دەرۆه بۆ شیعوو خۆپندنهوهکه دەستیپیکرد: خیرۆ سەدەقه.. هتد تووره بوو و ووتی له (غازی)پهوه هاتوویت تهواوی مهکه.

ئەو مامۆستایه مان ئەو سەردەمه زۆر چالاک و خۆپنگه رمیوو، دەمانزانای که خوشکهزای ئەمین زمکی بهگه. پهکه م دەرسی فوتابخانهکه باسی گوردایهتی تێدا کرابێت دەرسیکی ئەو بوو، ههموو دەرسهکه باسی مستهفا کهمال و نازاردان و گورد قرانی بۆ کردین، له دەرسیکی پاش نیومەرۆدا پارچهی (ئەوی گوردی سهیوان)ی ئەخۆلی بۆ نوسینهوه و بۆی شەرحرکردین. که بۆ سبهینئ بهمانی له ریزدا منی هینایه دەرۆه وههکهسەر (ئەوی گوردی سهیوان)م خۆپندموه، سەرسامیوو، پاشان بانگیکردم لئی پرسیم ئەو شیعرهت پئیشت لهبەر بوو، ووتم: نهخیر، جهنابت دوینئ پئیت نووسینهوه من شمو لهبهرمکرد، زۆری پئیخۆش بوو، شیوهی وهلامدانهوهکهشی بۆ مندالێک لا سهیر بوو، ئیتر زۆر گوئی دەدامئ، له تافیکردنهوهی سەری مانگدا نهخۆشبووم، بهلام خۆی ۹۵%ی بۆ دانابوو، ئەمه پهکه م دەرسی بایهخدان به فوتابیی باشیوو له ژانمدا. فوتابیپهکی تهمهلمان لهگهلدا بوو، دهپووت: ههموو شت به بهخته، ئەو لیتره نهبووه ۹۵%ی وەرگرتوو، من چەند لاهەرەشم بۆ نووسیوه کهچی ۲۰%ی داومهتی.

مامۆستا شەوکەت وهک شیعیری پئی لهبهردهگرددین، ئەو سرودانهشی فێردهگرددین که خۆی ئاوازی بۆ دانابوون وهک: (گوردستان جینگای بیچوووه شیرانه)ی محەمەد رهسوول هاوار. پاش نیومەرۆیهک تیپی سرودی هینایهوه،

من دەنگەم خۇشەنبوو، بەلام لەبەر زوو شەعر لەبەرکردن لە تەپى سەروودا بووم. (ئەى بانگى كورد) بۇ نوسىنەو، كە ئىمە خۇبەخۇ خەرىكى لەبەرکردن بوو، ئەو كەوتىووه دەستجوولاندىن و دەنگەدەنگ، ئاوازی دادەنا. كە ئاواز لەدەپكبوو، فەرىكردىن، دووایى تەگەپشتەن ئەمە شەعرى مەتەسەرىفى لىوا، لىوا روكن بەهائەدىن نوورى، بە توركى بۇ گۇفارى (بانگى كورد) نووسىووه، پەرمەرد كەروپەتە بە كوردى و دەبى سەبەننى لە بەردەمى مەتەسەرىفدا بۇ بەخەتەرەتەنى ئەو سەروودە بوترەت.

عەبدولواحد نوورى كەلەپياوو راپەرى مەيدانى قەلەم و خەباتبوو، بەلام ھەر تا بەھارى سالى ۱۹۴۴ دەرسى پىووتەن و نەتر چوو مائەووه لە ئى تەمووزى ۱۹۴۴دا كۇچى دووایەكرد. ئەو چەند مانگەى دەرسى بە ئىمە دەووت نەخۇشى بەكىخستبوو، دەنگى نووسابوو. دوو دەفتەرى خۇى ھەبوو بۇ (مەزوو) و (جوگرافىا)، پەى دەنووسىنەووه جاروبار بە كورتى ھەندەك قەسەپەدەكرد. نەتر ئەو سوودەى قوتابىانى پەشووى لىئانبەنىبوو ئىمە نەماندى.

پەكەم دەرس و پووكرەنە رۇژنامەگەرىم، پا پەكەم خشتى تەلارى ئەو ئالودەبوونەش ھەر لەو قوتابخانەپەدا بوو، مامۇستەيان فەزىل عەرفان و مەمەد تۇفەقى رۇژنامەى دىوارىان بۇ رەكخستەن داواى نووسىنەيان لىكردەن، مەنىش دەستە داپە قەلەم. كە نووسىنەكەم بەسەر دىوارووه دى ئەوھى من نەبوو بەلام تامى ئەوى تەدا مابوو، ئەووه بىنەنى ناوى خۇم لە دەنگو باسدا كە لە تەفەكرەنەوھى مانگانەدا پەكەمبووم گەشەى دىوارىان لە دلى مەندالەمدا دىاربوو.

گەورەترەن پەئوھەندى من و چەند ھاوھەننى لەگەل كوردەدا لە پۇلى شەشەمى سەرمەتەپەوھە بوو. مامۇستا كەرىم زەند تازە بووبوو بە مامۇستا، بەلام پەكسەر سى دەرسى پۇلى شەشەمى دىاربوو، مەزوو، جوگرافى، مەدەنىيە (كە زانىارى گشتى بوو). كە گەورەتر بووم لەوھە گەپشتەم كە لە دەرسى مەدەنىيەدا بە شەوھەكى گشتى ساكارو بە جۇرەك كە تەپى بگەپن

ناوەرۆكى نامىلكەى (من مستلزمات كفاحننا الوطنى)ى فەھدى بۆ
پوونكر دېبوونەوہ. كاك كەرىم ھەردوو پېنجازى كورداپەتى و پېشكە و تنخوазى
كردبووہ كەرمسەى دەرسەكانى. نووسىنى كوردىي لاتىنىي فېر كەردىن. ئەو
سەردەمە تازە كوردىي پەتى بلاووبووبۆوہ بە كوردى پەتى ھەرسى دەرسى
پى دەنووسىنەوہ. چونكە كىتەب نەبوو. بەلام دەفتەرىكى بۆ ووشەى
كوردىش پى تەرخان كەردبووین، كە پى دەنووسىن: نىشتەمان، نىشتەمانى..
ھتە. دەپووت: بەلام لە بەكەلۇرىدا بنووسن: وەتەنى، وەتەنىت، چونكە
لەوانەپە ئەو مامۇستاپانەى سەپرى دەفتەرهكە دەكەن ئەو ووشە تازانە
نەزانن، كوردىيە پەتىپەكە بۆ نىمەى مندائىش ھەر ھەندىك پېكەنىنى
تېدەكەووت. بە راستى زۆر بەوہ پېكەنىن كەلە باسى پېشەسازىدا. لە پېشدا
پى نووسىن: مىرى: حكوومەت، پېشەسازى: سەناعت، كارخانە: مەعمەل.
ئەوسا پى نووسىن: (بۆ ئەوہى پېشەسازى لە وولاتدا پېشكەووت ئەپى
مىرى پارمەتىي كارخانەچىپەكان بدات) چونكە ووشەى (كارخانەچى)
بەجنىو بەكار دەھات.

ئەو كاتە بە مامۇستامان دەووت ئەفەندى. ووشەى مامۇستا ھەر لە
حوجرەو مزگەوتدا بەكار دەھات. لەبەرئەوہ ئەپى بلىم چالاكىي كەرىم
ئەفەندى ھەر لە دەرسدا نەبوو، بەلكو ھەولى دەدا لە زۆر مەيدانىتردا مامۇستا
بىت. چەند ھاوہتىكمان ھەبوو ئەوسا باوہرىكە تا نىشتاش قومارىاندەكرد.
نىت پاش نىومرۆ پا لە دەشتى سەر قەبران، پا گاوران پا تەپارەخانە (عەقارىي
نىستا) كۆدەبوونەوہ. كەرىم ئەفەندى بە دووياندا دەگەرا. فەراشىكى دەبرد
پاويدەنانو كاغەزى قومارمەكانىانى دەدرى.

سەرمان لەوہ سوپامبوو چۆن ھەموو پۇژ جىگەى تازەپانى دەدۆزىەوہ.
كەوتنە بەدووادا گەران، تا دۆزبانەوہ. نىت ئەو فوتابىە كلۆلەپان ناونابوو
جاسووسەكەى كەرىم ئەفەندى.

كاك كەرىم ئەوسا ئىستاش خاوەنى شەخسىتى تايبەتى و بىر كىرەنەۋە تايبەتتى خۇيەتى. رۇزىك ھاتە پۇلى دەرسخانىۋە ووتى: تاقىكىرەنەۋە نىيە، تاقىكىرەنەۋە نىيە. ھەر پىرسىيارىكە، ناۋى خۇشتان مەنۋوسن.

پىرسىيارەكەى ئەمە بوو: (راتان بەرامبەر مەن چىيە؟). ئىتەر ئىمەى مەندالى بەسزىمان كەۋىتە مەدھ و سەنا. لە راستىدا ستايشى دەرس ووتنەۋە كوردى ئىكىرەنەمان دەگرد. ھەندىك باسى بەدوۋاى قومارچىيەكاندا گەپرايانىدەگرد. بە ئەسپاى قومارچىيەكان جىنئۇكىيان دەدا. لە پىر كاك كەرىم زەرد بوو، بانگىكىرد: ئەمە كى نووسىۋىتى؟ كەس قەسەپنەگرد. چەند سوپىندى خوارد كە زوپىر ناپىت ھىچ دەنگ ناكات. ھەر دەپەۋى بزانى چۇن ئەۋ قوتابىيە زانىۋىتى ئەۋ لە مالىۋە تورەۋ تروپەۋ شت دەشكىنەت (ھىشتا زى نەھىناۋو). كە زۇرى پىرسى لەناۋماندا پەھمەتى شەمال سائىب دەستى ھەلپىرى. ئىتەر كاك كەرىم ھەر ئەۋەندەى ووت: راست دەكەپت، راست دەكەپت، پەخنە لە خۇم دەگرد، ئىتەر تورە ناپم.

ھەر لەم قوتىبخانىدە كۆمەلىك پانگارى تىرى سەر بە زمان و ئەفرانن تۇمار دەكەم ھەر مامۇستا مەھمەد تۇفلىق لىزىنەى زمان و خوتبەدانى بۇ دروستكىرەدبوۋىن، لىزىنەكە رۇزنامەى دىۋارو كۆبۈنەۋە پا كۆپى خوتبەدان و شىعەر خوتىندەۋەى ھەبوو. لە ھەموومان بە تەمەن گەۋرەترو چالاكتىر قوتابى مەھمەد مەجىد بوو (باۋكى سەھلاخ مەھمەد) شاعىر. ۋا دىيارە درەنگ ھاتىۋە قوتابخانە، پا مابۇۋە. بەلام بۇ قوتابىيەكى پۇلى شەشەمى سەرھەتاپى نووسىن و شىعەردانان كارىكى گەۋرە بوو، ھەرۋەك ھىندەى مامۇستاپەك چالاك و پىكخەر بوو. بە باربۇى ھەموومان كىتەبخانەپەكى باشى بۇ لىزىنەكە كۆگردەۋە قوتابىيان كىتەبىيان لى ۋەردەگرت و لە مالىۋە دەپانخوتىندەۋە. دەبوو ئەۋ مەھمەد مەجىدە پووناكپىرىكى گەۋرەى لى دەرجىت بەلام ئەۋە بوو لەبەر تەمەن زۇرى لە كۆتاپى سالىدا بىردىيان بۇ

كەركوك بۇ عەسكەرى، ھەونى بەرپۆمبەرەكەمان مامۇستا فوناد رەشىد بۇ
پزگارکردنى سوودی نەبوو. ھەموومان تا گەراج رەوانەمان کرد، ئیت من تا
سالى ۱۹۵۸ لە ژيانى گشتيدا نەمدیوه. تا لە پاش شۆرشی چواردهی تەمووز
لە بارهگای لیژنەى محەلىی حیزبى شیوعى بە کارمەندى دیمەوهو ھەر ئەو
چارەشبوو. محەمد مەجید شیعرى بە ناوى (جەنگى) پەوه دەنووسى لە من
بچووگترو چالاک لەو لیژنەپەدا کاک عەبدوللآ ئەژدەر بوو.

فوتابخانەپەک مامۇستا فوناد رەشىد بەرپۆمبەرى بێت، بى کارو چالاکیى
ھونەرى نابیت، لە پۆلى شەشەمدا بووین سالى ۱۹۴۴-۱۹۴۵ خراپنە لیژنەى
(تەمسیل) ھو، کە ئیستا بىر لەو پلەى تەمسیل و دیکۆرو دەرھێنانە
دەکەمەو، ئەو پلە بەرزەم دیتەو بەرچاو کە زۆر زوور توانای
فوتابخانەپەکی سەرھتایى بوو.

(لە پیناوى نیشتماندا) وەرگێرانی (ق سبیل التاج) مستەفا لوتفى
مەنفەلووتى (منفلوطى) پە کە نازانم بۆچى تا ئیستا بە خەيالما نەھاتوو بەزانم
ئەو لە کێى وەرگرتوو، کە دیارە دەبى لە چەرۆکیى فەرنسسى پەو بە
دەستکاری پەو وەرگێرایی. ئەم شانۆنامەپە وەرگێرانیکی کوردی چاپکراوى ھەپە
کە (ن. ئارى) مامم وەرگێراو، بەلام تەمسیلەکەى نیمە وەرگێرانی ئەو نەبوو،
وا ئەزانم وەرگێرانی پەکیک بوو لە مامۇستاکانى خۆمان. ئەوئەندەش ھەپە شاعىرى
ناودار ھابەق بیکەس کە ئەو کاتە مامۇستای فوتابخانەى مەلکەندى بوو ھەموو پۆز
دەھات بە پێى ئەو پۆزو پلەپە بەشداریی دەرھێنانى دەکرد، دیارە بەشداری
وەرگێرانیىش بوو.

ئىستا ناوڕ دەدەمەو تەوانا وزەى گەورە لە مندالی پەو پەرومردە بکرانایە
بە گەورمى چى دەرەچوون، بۇ ئەوونە: فارەمانى شانۆگەرى رەحمەتى کەمالى
شیخ جەلال بوو (براى رەحمەتى ئەمین و شەھید ئارام) زۆرتەر لە خەتیبیک
دەچوو، مامۇستا فوناد دەپووت: دوو پۆزى ھەپە، بەلام ژيان ھەر بەرەو

پيشه‌سازى و دوکانه‌گه‌ى باوکى برد. ماموستا محمهد توفيق به زور قه‌ناعه‌تى به په‌حمه‌تى نه‌وپه‌حمانى حاجى عه‌بدوئللاى بؤسکانى کرد که دهورى باوکى قاره‌مانه‌گه‌ى ببينئ چونکه دهيووت: له ته‌مسيليشدا خيانه‌تم پئ ناکرئت. پاش نه‌وه به دوو سائیک له پله‌ى پرووناکبيرانى شاردا به قاره‌مانى رفیق چالاک نه‌و چيرۆکه بؤ باربؤى بهر به گومه‌له‌رزه که‌وتووانى پئنجوين پيشاندره. به‌لام نه‌وه کارئکى هونه‌رى گهورتر بوو.

له سه‌ره‌تايى په‌وه بؤ ناوه‌ندى. هه‌موو خوئندن بوو به عه‌ره‌بى. به هه‌ناسکه برکئ ده‌مانويست له عه‌ره‌بى بگه‌ين، عه‌ره‌بى فيربين. وه‌ک هه‌موو خوئندن به عه‌ره‌بى بوو، زوربه‌ى ماموستاگانيشمان عه‌ره‌ببون. به زور پئنگه‌دا بؤ گونجاندن و فيرببون ده‌چووین، په‌کئکيان ليزنه‌ى تايه‌ته‌ى و چالاکى پاش خوئندن بوو. هه‌رچه‌نده رۆژنامه‌ى ده‌وارى هه‌ندئک ليزنه هه‌ر به کوردى بوو. له سالى ١٩٤٥-١٩٤٦ هه‌وه چهند کتئبخانه له سلئمانى دانرا. وه‌ک ده‌رکه‌وت نه‌م کتئبخانه‌ه سه‌ر به حيزبه‌گان بوون. کتئبخانه‌ى پرووناگى سه‌ر به کۆمه‌له‌ى يا حيزبى رزگارى و پاشان به پارتى ديموکراتى کورد. کتئبخانه‌ى (بىرى نوئ) سه‌ر به حيزبى (ته‌حرور) يا حيزبى شيوعى بوو. نه‌مانه له‌پال رۆژنامه‌و گۆفاره‌و کتئب فرۆشتندا به پاره شه‌وى به ئانه‌په‌ک (عانه‌په‌ک)^{١١} کتئبيان ده‌داينئ. ده‌مانخوئنده‌وه، ده‌مانر ده‌وه. له‌وه سه‌ره‌تاي خوئندنه‌وه مه‌دا رۆمانئکم له بىره به عه‌ره‌بى (هه‌وال الاستبداد) ناونه‌رابوو. په‌رسم به خاوه‌ن کتئبخانه کرد زورى

١٦-ئانه، يا عانه پارچه دراوئکى سه‌ى بوو به جواره‌لس ده‌چوو که‌جى له قه‌لادزئ به پئنج هه‌لس ده‌چوو پئيانده‌ووت عانه‌ى بابه‌کر ئاغا (بابه‌کر ئاغاى سه‌ليم ئاغاى سه‌رۆکى مه‌راوده‌لى). رۆژان گۆرره عه‌بدولکه‌يم هاسم به‌پارى دا عانه پئنج هه‌لس بيئت. نه‌وده‌مه گرۆئه‌ى به‌رمه لئزى هاتبوو، خه‌لکى بؤ گائته ده‌يانووت: عاش الزعيم الزيد، العانه هه‌لس.. واته بؤى نه‌وه سه‌رکرده‌په‌ى هه‌لسئکى بؤ عانه زيادکرد.

پېخۇشبوو بە وردى بە قەلەمى قورقوشم ماناى ووشەكانى بىكەم بە كوردى. ديارە نىش ووشە بە ووشە لە باوكەم دەپرسى و لەسەر كىتەبەكە دەمنووسى، ئىنجا جارى دووھ كىتەبەكەم خویندەموو تىى گەيشتم. پەنگە بلېم لەزەتتى ئەو رۇمانە تا ئىستا لە دەروونداپە. كە رووسى فېربووم، يا چوومە مۆسكۆ، دەمويست بە ناوى قارەمان و پروداوى پۇماندا بیدۆزموه. ئەوسا تىگەيشتم كە ئەو بەشىكە لە پۇمانى (پەترۆسى پەكەم)ى ئەلكسى تۆلستۆى و ۋەرگىرى عەربى ئەو ناوى لىناۋە.

ھەرگە باسى ئەو لەزەتتى خویندەنەۋىيە دەكرىت، ئەو خۇشىى (كەمانچەژەن)ى پېرەمىردم لەبىرە كە ھەر لە توركىيەۋە كەربووى بە كوردى و نووسىبووى –تۇفيق- مىر ئالای لە ئەلەمانىيەۋە ۋەرگىرپاۋە، ئىستاش دېمەنى لە پەلى سەرەتايدا ھەفتە بە ھەفتە لە پۇژنامەى ژېندا (كەمانچەژەن)مان خویندەۋە كە پېرەمىرد ئەلفرىد مۇللەرە فەندىم لەبەرچاۋە، بەلام بۇ من ساغ نەبۇتەۋە ئەۋە ۋەرگىرپانى ج پۇمانىكە. ھەرچەندە دەلېن پۇمانى ھانس ئەندەرسنە.

كۆمەلىك بوۋىن كىتەبمان دەدا بە پەكترو رشتەى خویندەنەۋەمان پەكبوو. لە ھەموۋىيان دھارترو بەردەۋامتر كاك كەمالى كەرىم بەگ (دوكتۇر كەمال فوناد) بوو. باوكەم زۇر ئالۆدەى چىرۆكە مېژوۋىيەكانى جورجى زېدان بوو. شەۋان دۆستو كەس و كارى كۆدەمگەدەموو پەكېك لەو حىكاپەتانەى بەرە بەرە بۇ دەخویندەنەۋە يا بەكسەر بۇى دەمگەردن بە كوردى، بە نووسىنىش چىرۆكى (شاژنى غەسسان- فتاھ غسان)ى كەدوۋە بە كوردى. بە داخەۋە تا ئىستا چاپنەكرارە. ئەمە منى بىردە سەر چىرۆكەكانى جورجى زېدان. لە پەلى ناۋەندى و ئامادەيدا ھەموۋىيانم خویندەموو بىرادەرمانىش ھەر خەرىكى خویندەنەۋەمان بوون. لەو لاۋە بەرمو پېبرى چەپ دەھاتىن. ئەۋەى دەستەمكەۋت زنجىرەى (اعلام الحریة) قەدرى قەلەچى بوو، ھەموۋىيانم خویندەموو.

كاك جەمال فوناد لە بىرووت دەپخویند ھەندىك كىيى عومەر فاخورى بۇ كاك كەمال ھىنا بوو. دەستمانكرد بە خویندەنەوھى كىيەكانىترىشىو بە ھەولئى زۆر پەيدامان دەكرد. لەوانە (الحقیقە اللبنانیہ..) و (الباب الموصود)م لەبىرناچىت.

لە پال ئەم رىگایانەى خویندەنەوھدا دوو رىگەى ھەمىشەى تىرمان ھەبوو. يەكەم: كىيىخانەى گشتى سلىمانى، كە رۆزى چەند سەعاتىك لەوئى بە كىيىب خویندەنەوھە خەرىك دەبووینو دوكانى قادرى ئاغای عەتارىشمان ھەبوو. ئەم دوكانە شتىكى سەپرو مەلەندىكى رىووناك بوو. شەخسىەتى قادر ئاغای سىبەرى خۆى بەسەر دوكانەكەو ھاتوچۆكەرانىدا كىشابوو.

رۆزنامە لە بەغدا دەردەچوو بۇ نىوەرۆى رۆزى دوواى بە پۆستەدا دەگەبىشتە سلىمانى. لەوئى دابەشكەرىك ھەموو رۆزنامەكانى پىكەو دەنارد. لىرەش قادر ئاغای تافە وەكىل بوو وەریدەگرت، دابەشى دەكرد بەسەر رۆزنامە فرۆشەكانىتردا، ئابوونەكان، ئەوانى تىرى دەفرۆشت. لە ھەر رۆزنامەپەك زمارەپەك، دووانى لەسەر مۆزىك لە دوكانەكەدا دادەنا، كورسى بە دەورى مۆزەكەدا بوو، خەلك دەھاتن. بە عانەپەك ھەموو رۆزنامەكانیان دەخویندەوھ. رۆزنامەش زۆر بوون، نزیكى دە رۆزنامە لە بەغدا دەردەچوو. ئەوانەى دەھاتنە دوكانى قادر ئاغای دياربوون، واتە چەند كەسىك بوون لە ھەموو چىن و توپزۆ تەمەنىك. ئەمانە حەزىان لە خویندەنەوھى ھەموو رۆزنامەكان دەكرد، نەك تەنیا رۆزنامەپەك بكەرنو بېرۆن. رۆزى چەند سەعاتىكمان لەوئى دەبەردە سەر. زۆر كەم كەسانىتر دەھاتن و رۆو دەگۆررا. لە ئەوەرەحمان بەگى بابانەوھ تا ئىمەى قوتابى، ھەرىكەش بە دەم خویندەنەوھە تەعلیقى خۆى دەداو قادر ئاغای ناغاپش گۆپى بۇ ھەمووى ھەلدەخست و قسەى خۆپى دەكرد. ھەندىكىش بووبوو بە ئەرك كورتهى سەر ووتارو شتى تازە بۇ قادر ئاغای بكەن بە كوردى. كاك عەزىز فەرمانبەرى ئاوو كارمبا زوو زوو دەبووت:

"قادر ناغا ئەمە دەئى...".

من زۆرتر لەگەڵ جوامىردا پىكەو دەچووین و دەگەراپنەمە. جوامىر (دوكتور جوامىر مەجىد سەلىم) دراوسىنى مالى بە مالىھوو پەفلىق و ھاوپى خەباتى سىياسى دووايم بوو. ماوئەھكى زۆرى ژيانمان پىكەو بىردە سەر، كە لەمەو دووا باسى دىت".

مامۇستا عومەر ساقى دەھات. ھەر مانشىتى رۇژنامەكانى بەسەر پىئەو دەخوئندەو. كە رۇژنامەيك بەدەست يەككەو دەبوو ئەو نۇقەرى لى ھەلدەگرا. پەلەبىبو بىرەت، رۇژنىك بەسەر جادەدا لەگەڵ باوكەدا دەپۆشتىن، مامۇستا رايگرتىن تۆلى ھەموو كەسى لە من كرىمەو. بە باوكى ووت: بەمە بلى ئىتر رۇژنامە نەخوئىتەو. ئەمەو خزمەكەى، دىن، ئىعلانات دەخوئىن، مودىر مەسئول و پەئىس تەحرىر دەخوئىن. خەلك پەلەپانە ئەمەو خزمەكەى جەرىدە دەگرن.

ئىتر تا لە باوكەم گەپاندو من و جوامىر لە بىرپارى رۇژنامە نەخوئىندەو رىزگارمانبوو قىر ووتى چەق. دوكانى قادر ناغا پىشتر بەرامبەر بە خەستەخانەى خوارمەو بوو (جى خەستەخانەكە ئىستا پاركى ئوتومبىلە لە خوار بازارى عەسرىيەو "ئىستا تەلارى كاوبە"). بەلام كە ئىمە بووئە ھاتوچۇكەر لە شەقامى سابوونكەران لەسەر سووچى ئەو كۆلانە بوو كە بۇ گەپەكى قەزەھكان دەچوو. تا كۆچكردنى قادر ناغا (بە رەھمەت بىت) ئەو مەلەبەندەمان بوو. لە ھاوئلانى ئىمە دوكتور كەمال فوناد لە ئەوروپاش قادر ناغاي لەبىر نەكردبوو جاروبار كارت و كتىبى بۇ دەنارد.

ھەرچى كتىبخانەى گشتىيە، كە سالى ۱۹۴۵ لە كاتى موتەسەپىيى مارف جىاووكدا كراپەو، ناھەنگىكى گەورەى بۇ گىررا، ئەوانەى لە مالىھوو

۱۷-ئىستا كە ئەم يادداشتانە بۇ بە (كتىب) بوون پىك دەخەم. چەند مانگىكە- جوامىر مالىئاوئى لىكردووین. بىگومان بە نووسىنى شاپان بەوئەو دەمەو سەر باسى.

كتىبخانەيان ھەبوو باربۇي كىتبخانەيانكىرد. نازانم چۇن ھەلبۇزىردرابووين، بەلام دەزانم كۆمەلىك قوتابىيان بەرپىز بىردىبوو. پەكەمجار كىتبخانەكە لە خانوويەكى پەكتابەگدا بوو تەنىشت مالى خۇپان لە سابوونكەران، وايزانم خانۇگەش ھەر بە خۇپايى درابو بە كىتبخانە. لە بىرمە قادىر ناغاي حاجى مەلا سەئىدى كەركوكلى زادە لە ھەموو كەس زىاتىر كىتپى بەخشى. خەلك دەيانووت پىشتى پىوھى نەئىشاوھ، بە رەنج و خوئىندەوارى باوكى كۆكراوھتەوھ. لە راستىدا لە باوكەم بىستوھ كە حاجى مەلا سەئىد تاقە كەسبووھ ھەمىشە لىرەى زۇرى ئالتوونى ناردوھ تا لە ئەستەموول و پاشان لە بەغداوھ كىتپى باشى بۇ بىت و خۇپىشى لە ئەستەموولەوھ زۇرى ھىناوھتەوھ مەلاكانى سلىمانىشى بى بەش نەكردوھ.

دووايى كىتبخانە چوھ مالى شىخ كەرىمى ھەمفەدەمە نەزىك مزگەوتى گەورە. زۇركات تا ئىوارە لەوئى دەبووين رەنگە بلىم چى كىتپى كوردى و ھەرىبى تىدابوو لە سالانى خوئىندى ناوھندىماندا خوئىندەمانەوھ. بۇ كىتپ بىردنەوھ مائەوھ دەبوو دىنارىك بە بارمتە دانىيت. ھەموو كەس تواناى ئەوھى نەبوو. مەن بەختەومەر بووم، لەو سالانەدا مامۇستا فەوزى رەشىد بەرپوھبەرى ئەو كىتبخانەپە بوو، زوو مامۇستاو بەرپوھبەرى پەكەم قوتابخانەم بوو (غازى)، تا كۆتايى ژيانى خۇشى دەوېستەم، رېزى دەگرتەم، نىتر بى بارمتە چىم كىتپ دەوېست دەيدامى و دەمىردە مائەوھ، بەو چەشەنە دەرفەتى شەو خوئىندەنەوھشەم بۇ ئاسانكرابوو.

لەبەرنەوھ دىرېزە بەم باسە دەدەم كە نەوھى نوئى لە چۆرى خوئىندەنەوھو پىگەپىشتى نىمە بگات.

بىرى ماركسى لە پاش جەنگى دووھوم سەركەوتنى پەكىتپى سۇفىت و دەسەلات پەيداكردنى كۆمەلەي (ژ. ك) لە مەھابادو پاشان دامەزراندنى جەھورپەتى كوردستان پەرەى سەند. حىزبەكانى كوردستان پىشپىكى

ئەو ھەیانبوو کامیان بە نوێنەری بیرى مارکسى بناسرێت. فێرکردن لە شانەکانى ھەموواندا ھەر فێرکردنى مارکسىزم بوو، کتیبى مارکسى بە گوردی ھەر نەبوو، بە ھەربیش گەمبوو.

لە شانەکانى پارتى دیموکراتى کورددا (مەسەلەى نیشتمانى) ی ستالینیان پێدەووتین، گە بە ھەربى ھەبوو. کاک حیلەى ھەلى شەریف دانەپەك (مەترپالیزمى دیالیكتىكى) ی ستالینى بە ھەربى دەسكەوتبوو، سالى ١٩٤٨ ھەسران لە باخى تەكیە (باخى ھەرەج) بۆى شەرحدەكردین. ئیستا كە بیر لە ھەندىك كەسى ئەو سەردەمەو ئەو جورئەتە دەكەمەو ھە ئەو تەمەنەدا ھەر دەبى بە بەرزى سەپریان بكەم. (پیشتر باسى ئەمەم كردوو).

وورده وورده لە پال كتیبى كەمى كوردى و گوڤارى (گەلاوێژ) دا بابەتى ئەدەبى و چیرۆكى ھەربى و ھەرگێردراوى ڕووسىش پەیدا بوون. چیرۆكەكانى زەننۆن ئەبووب (ذو النون ایوب) ڕاپاندەكێشاین و ھەموویمان دەخویندەمەو. چاپى دووھەمى ھەربى (دايك) ی گۆرکی لە پلەپەكی داھاتوودا پەكەمجار باسى ڕپالیزم و ڕپالیزمى سۆشیالیستی دا بە گوێماندا. لە سالانى پەنجاکانەو ھە كتیبخانەى (گەلاوێژ) ی كاك ڕەووف مەرووف گراپەو. كاك ڕەووف نینسانىكى باش، كتیبخانەكەى ھەك یانەپەك و ابوو، جى كتیبى سەر بە بیرى پێشكەوتنخواز بەتایە بەغدا دەپهینا. بەلام ئەم ھاتن و بردنە لە بیرووتەو ھە تا سلیمانى نرخی كتیبەكانى گرانتەر دەكرد، بەلام پشت و پەناى ئیمە كاك.. (عوسمان دانش) بوو، بەو ژيانە كۆلەمەرگى ھەى خۆپەو ھەموو كتیبىكى دەكړى و دەیان كەس لیمان دەسەندو پاش خویندەو دەمانداپەو، كاك ڕەووف لە كۆتایى پەنجاکاندا كەوتە چاپى كتیب و دیوانى كوردى و دەرگاپەكى گەورەى كردەو.

ھەندى بىرەمورى رۇژنامە نووسىم

تا ئىستا لەلاى ئىمە سنوور بۇ جۇرەگانى كارى رۇژنامەگەرى يا سنوور بۇ ماناى (رۇژنامەگەرى) (رۇژنامە نووسى) دانەنراوہ. لاى من دەبىي (رۇژنامە نووس) بەو كەسە بووترى كە بە نووسىن بەشدارى دەرگردنى رۇژنامەپەو ئەمە كارى كۆمەلنىك رۇژنامە نووس و خاومن كارى جياواز دەگرتەوہ. ھەرچى بە گشتى (رۇژنامەگەرى) پى دەووترى ئەومپە كە كارى تەكنىكى دەكات (دوور لە قەلەم). ئەمەش چەند كارىكى جياوازەو ھەندىك كارى رۇژنامەگەرىش ھەپە، كە تەكنىك و قەلەمى تىدا تىكەلآوہ.

ئەمە لە لاپەك، لە لاپەگىترەوہ ھەندىك تا ئىستا نووسىن بۇ رۇژنامە، يا بەرھەم لە رۇژنامەدا بلاوگردنەوہ لە كارى رۇژانە لە (تەكنىكى بىت پان نووسىن) جياناگەنەوہ. كە دەبى بەمەى دووہميان بلىين - رۇژنامە نووس يا رۇژنامەگەر-.

ئەم چەند دىرە لە خۇياندا كەرەسەى باسى دىرئ يا كىبى تايبەتىن. كە لەم نووسىنەى مندا جىگەپان نابىتەوہ. چونكە ئەمە چەند لاپەرە يا فەسلنىكى تايبەتىي پادداشتى شەخسىپە لە بارەى كارى دىرئى رۇژنامەگەرى و رۇژنامە نووسىمەوہ.

لە باسى يادگارى مندا لىدا نووسىبووم:

پەكەم دەرس و پروگردنە رۇژنامەگەرىم، يا پەكەم خشتى تەلارى ئەو ئالودەبوونەش ھەر لەو فوتابخانەپەدا بوو (فوتابخانەى سەرەتاى فەپسەلئە). مامۇستا پان فازىل عىرفان و مەخەمەد تۇھىق رۇژنامەى دىوارپان بۇ رىكخستىن. داواى نووسىنيان لىكردىن. منىش دەستم داپە قەلەم. كە نووسىنەگەم بەسەر دىواروہ دى ئەمەى من نەبوو. بەلامى تامى ئەمەى تىدا بوو. (دىارە پەككىك لە مامۇستاگان دەستكارىي كىردبوو واى نووسىبوو كە تالنىكى ئەمەى تىدا بىت).

ئەووە بىنىنى ناوى خۆم لە دىنگوباسدا كە لە تافىكردنهووى مانگانهدا يەكەم بووم گەشەى دياريان لە دلى مندالىمدا دياربوو.

لە پەلى ناومنديشدا هەر لە پۆلى يەكەمدا پووبهپرووى رۆژنامەى دىوار بووينهوه. خویندن بە عمرهيبى بوو، بەلام مامۆستای كىميا جەلال نىهال لىزنەى (تەبىعیيات)ى دروستکردو سووربوو لەسەر ئەووى رۆژنامەكەمان بە كوردى بىت. لە گۆفارى رۆژنامەى ئەو سەردەمەدا بۆ ووتار دەگەرپاين. من چونكە تەجربەى پيشووم هەبوو. ووتارەكەم بە هەندىك پاش و پيش و كورتكردنهووه دەنووسى يەوه. بەلام هاوړىم قادر دىلان لەو تەمەنەدا دەستيشى دابوو تەمسىلى كۆمىدى نووسين (كە لە بەشىكى ئەم پادداشتهانەدا باس دەكرىت)، بۆ ئەو رۆژنامەيه ووتارىكى وەك خۆى لە بارەى (پەنسلين)هوه لە گۆفارى (گەلاوړىز)هوه وەرگرتبوو، ووتارەكە د. تاھىر بەھجەت مەريوانى لە ئەمرىكاو ناردىبوو.

مامۆستا (جەلال نىهال) چەند ژمارەى لەو رۆژنامەيه پى نووسينهوه، دانەپەكى ناردبوو بۆ رۆژنامەى (ژين) گەلىك بەوه شاد بووين كە پىرەمىرد لە (ژين)دا ستاپى لىزنەكەو رۆژنامەكەى كردبوو، بەلام رەخنەى لەوه گرتبوو كە (لوجنە- لجنە)مان كردموه بە (لىزنە) و لاى وابوو كە لىزنە تەنيا بۆ لىزنە دارى بى جوولەو بى گيانە.

مامۆستاگەمان دەيووت: من لىزنەم لە فەرنسىيەوه وەرگرتوو لە لەجنەى عمرهيبىيەوه نىيە.

وا ئىستا دەتوانم بلىم (لىگا) و (لىگوڤ) لە پرووسى و فەرنسىدا كە دەبى هەر لە لاتىنىيەوه هاتبى بە ماناى پىوئەندەر -يا- رابىتەيه. بەلام لەجنەى عمرهيبى يا لە (لىميون)ى پۆنانى يا لە (لىمىو)ى لاتىنىيەوه هاتوو. هەرچەندە Ligation ى ئىنگلىزىش بە ماناى پىوئەندى هەيه. ئەمەش باسىكە يا زمانهوانەگانمان -خوا داوینى- لىى بدوین.

ھەر لە بۆلى يەكەمى ناوھىندا بووين، سەرمان دەنا بە يەكەو، باسى جەھورپەتتى كوردستان و مەھاباد دەگرا، مەھەد كەرىم فەتھوللاو مستەفا سالىج كەرىم لە قەلادزەو ھاتبوون ھەواليان زۆر لاپوو. ھەر لەو تەمەنەشدا بىلاوكراوھى نەينىمان دىبوو. سى كوچكەپەكىت (سەيد تەھا جەلال، جوامىر مەجىد سەلىم و من) چەند دەفتەرمەن كړى و بە خەيالى خۇمان گۇفارىكى نەينىمان نووسى يەو، دەلىم نووسى يەو، چونكە ھەمووى وەرگرتن بوو لە شىعەرى شاعىران و لەو نوسىناھى دىبوومانن (تېبىنى: ھەندىك لە نەزانى يەو تا ئىستا نووسىن و نووسىنەو لە پەكتىر جىياناگەنەو). گۇفار كەوتە لاي سەيد تەھا دىاربوو چەند كەس پىيان دىبوو ترساندىبوويان، چۇن دەبى لەو تەمەنەدا خەرىكى كارى نەينى بىت. ئىتەر ئەو دەفتەرانەمان نەدپۆ. ھاورپى شىرىن و زانام د. كەمال مەزھەر نەھەد لە نووسىنىكىدا باسى لەم چەشەنە گۇفارانە كرىبوو. بە داخەو ئەو دەستنووسانەم نەدى كە پىشتى پىيان بەستبوو. ئەگىنا لەوانە بوو ئەو چىرۇ كارى نىمەشى تىدا بووبىت.

بۇ رۇژنامەنى دىوار ئەمەندە بەسە

با ھەر لىردا باسى يەكەم نووسىنم بۇ رۇژنامە بىكەم:

سالى ۱۹۴۸-۱۹۴۹ بە ئارمىزوى باوكم چوومە كولىھى شىرىعت، كە ئەوسا ماوھى خۇپىندى شەش سال بوو و دەرچووى ناومندىيان وەردەگرت. (وھك لە بەشىكىتتى يادداشتەكاندا باسكراوھ سالىم تەواو نەكرد) بەلام لەو سالەدا لە پال گەلىك چالاكىتدا كەوتە نووسىن. سەپەر ئەمەپە ئەو نووسىنەنى بىلاوكراپەو بەشدارى موناھەشەپەك بوو لەسەر قورئان خۇپىندىن. ھاوەلىكەم (ئەسەد عەبدولجەببار كوبەيسى) لە رادىو بە شىوھى مىسرى قورئانى دەخۇپىندى، قورئان خۇپىن لىي راپەرىن و بە جانىزىان نەدەزانى كە عىراقى يەك لە شىوھى خۇپىندى عىراقى لادىت. سەپەر ئەو بو من لەو تەمەنەشدا لە كونجى

نەوېستی بېر تەسكى و بەرەوپېشچوون راگرتنەو بەرپەرچم دابوونەو.
نووسینەگەم لە رۆژنامەى (النءاء)دا بلاوگراپۆو.

ھەر لەو سالەدا بە ھۆى ئەو تىگەلىپەو كە لە نىوان باوگم و مامۆستا
سوجادىدا ھەبوو ھاتووچۆى ئىدارەى گۆفارى (گەلاوېژ) و (نزار)م دەکرد.
مامۆستاو دەستەى نووسەرانى (نزار) ھانىيان دەدام بنووسم. بەلام لە راستىدا
جورنەتى ئەووم نەدەکرد نووسىنى گرج و كال بېمە بەردەم ئەو دەستەى
نووسەرانەى گوپم لە تاوتوئى و ھەلسەنگاندنى ووتارەگان بوو لای ئەوان. لە
ئىدارەى (نزار) زۆرتەر شەھىدەلى ھەمدىم ئەدى كەوا تىگەپشتبووم ئەو
وتارانەى بە ناوى (الاستاذ محمد علي)پەو دەنووسرى نووسىنى ئەو بوون.
ھەرەھا نووسەرېك كە شىوېم لە بېرەو ناوى (ظاھر) بوو، كوردېى نەدەزانى،
وھك بزاتم يا خۆى يا براھەكى حاكىمىكى ناودار بوو. لە موناھەشەى ووتارەگاندا
بالادەستبوو. نازاتم چۆن ئەم ھەموو سالەى دواىى ئەووم بەبىردا نەھات ھەوالى
لە مامۆستا سوجادى بېرسم. ئەوەى لەبىرم مابى ئەوە بوو كە رېشىد نەجىب
ئەو سەردەمە بەناوى (ئىبن خەلەگان)ھوە بۆ (نزار)ى دەنووسى.

سال ھاتو چوو گەپرامەو سلىمانى- جوومە دوواناوەندى سلىمانى،
كەلكەئەى رۆژنامەنووسى كەوتە كەللەمەو. ھەموو رۆژ (وھك) لە
يادداشتهگانداپە) دەچووینە دووگانەكەى قادر ئاغای عەتتار ھەموو
رۆژنامەگانى بەغدامان دەخویندەو. زۆرم لا نەنگى بوو دەنگوباسى ھەموو
شارەگانى عىراق لە رۆژنامە نازادەگانى ئەو سەردەمەدا بىت (ھەرچەندە كەم
بوونو ئەوەو ناوبەناوېش دادەخران). ھەموو كارو كەردەو ھەناسەدانمان ئەو
سەردەمە پەرسى حىزبى دەوېست. بە سل كەردنەو پەرسىم، نەك بلېن چۆن بۆ
رۆژنامەى ناشكرا يا نىمچە بۆرژوازى دەنووسىت. بەلام خواپەرد وەلاميان بە
باشى دامەو. پەگەم نامەم ھەر بە پۆستەدا بۆ مامۆستا لوتفى بەكر سەلى
نووسى، كە ئەو سەردەمە رۆژنامەكەى خۆى داخراوو و رۆژنامەى (العالم

العربى) ى به كرىگرتبوو كۆمەلئى دەنگوباسى سلىمانىم به نىمزاى (مراسلكم) بۇ نووسى. نىتر به چەند ھەفتە نامەپەگم دەنارد، زۆرتەر لە باسى بىكارى و نەخوئىندەھوارى و ھەزارى و زۆربوونى سۆالكردن دەدوام. ئەو نامانە تا ناوھەراستى مارتى ۱۹۵۱ بەردەوامبوون. ديارە ئەو پەيامنىرىپە به خۆراپى و بىكرىبوون، ئەگىنا دەتوانرئ ئەوئەبە پەگەم كارى رۆژنامەنووسىم بزائىت.

سالى ۱۹۵۱ چوومەھو بەغدا لە (خانەى بەرزى مامۇستاىان- دار العلمىن العالىة) (لە مەھودووا كۆلئىجى پەرورەدە) لە بەشى عەرەبى وەرگىرام، لە پال خولياى رۆژنامەگەرپىدا بارى سەختى ژيانى باوكم و دەستكورتى پالان پىوھنام كە بۇ نىش بگەرپم.

ھەرچەندم كرد رووم نەھات بچمە لای لوتقى بەكر سەقى و بلئىم: من پەيامنىرەكەتانم، چونكە بە راستى مندالبووم. ئەودەمە بۇ كەسىكى وەك نىمە — لە تەمەن و لە خوئىندىشدا دەبوو وا پەسەند بكرئىن كە باوھەرمان پى بكرئت ئەوسا لە پلەكانى پەگەمى رۆژنامەدا جىگەمان ببىتەھ.

پارىزەر فائىق تۆفىق^۸ كە كۆنتر رۆژنامەى (الجھاد) ى ھەبوو سەردەمىكىش (مودىرى مەسئولى) (گەلاوئىز) بوو نىجازەى (الجھاد) ى وەرگرتەھ. بە فرسەتم زانى، چونكە كاتىك مۆتەسەرىفى سلىمانى بوو باوكمى دەناسى. مامۇستا سوجادى بردمىپە لای لە نەقابەى پارىزەران، لای سەپر بوو لەو تەمەنەدا داواى كاركردن بكەم لە رۆژنامەدا. بەلام مامۇستا سوجادى پى ووت: كورپى فلانە، لای باوكى خوئىندووپەتى، لە پۆلى پەگەمى بەشى عەرەبى خانەى بەرزى مامۇستاىانە. لای خۆى داىنام، كۆمەلئىك

۸- ئەم فائىق تۆفىقە خەلكى خانەقىن بوو. ئەمە ئەھمەد فائىق تۆفىق (فائىقى تاپۇ) نىپە كە سەردەمىكى پىشووئر رۆژنامەنووس و نوئىنەرى مەلىك مەھموودى دووھ بووھ.

پرسیاری لیکردم. که زانیشی سالی پېشوو لەسەر سیاسەت گیراوم ووتی: من کەسێکی وەك تۆم دەوێت، کاری (پاتسکردنەو-تەسحیح) دەزانیت. مامۆستا سوچادی فەرمووی: کاتی خۆی زوو زوو دەهاتە (گەلاوێژ) و (نزار) و ناگاداری کارەکەمی ئێمە بوو. ئیتر پەكسەر بېرپاری دا مانگی بە ۱۰ دینار پاستکەرەووە بێ، جانتاکەمی کردەو لە دەفتەریکدا ناوی نووسیم. دەبوو خۆی یا مامۆستا سوچادی ناگادارم بکەنەو. بەلام خۆشم نەچووم بە دەمی پەو. (الجهاد) هەر دەنەچۆووە چاوی رەشم کال بۆو.

ئەو سەردەمە دۆستیکی وەك من لەسەر تیکۆشانى نیشتمانی یا بلیم شیوعی (تالب دنه‌اش) لە خویندن دەرکرا بوو. لە بەرپۆمبەریتی (مستەورده) کاری دەکرد، کە نازەم هەر کاری بەرپۆمبەری گشتی (نازم زەهاوی) بوو، یا بۆ ئەو بوو ئەو چەشنە کەسانەمی بە هۆی نیشتمانپەروری پەووە کاریان نی پە لە پەك جینگەدا کۆکری نەو. (مستەورده) بوو بوووە جینگەمی (استخدام) کارکردنی هەموو ئەو نووسەرانی لە کار (وەزیفە یا موزەفی دەرکرا بوون). زوو زوو دەچوو مە لای تالب. هەر لەوئ کەسانى وەك: کازم ئەلسەماوی، عەبدولجەبار وەهیبی (ئەبو سەعید)، محەمەد شەرارە، بەدر شاکیر ئەلسەباب، عەدنان لوتفی رەفەعت، علاء ئەحمەد، عەبدولوەهاب ئەلقەیسو گەلیکیترم دوور یا نزیک ناسی. بەلام لەو ناویدا لەگەل پەكەم و ئەم سیانەمی دووایی زیاتر تیکەلبووم. دووایی دۆستایەتیم لەگەل ئەبو سەعیدو شەرارەدا زۆر بەتینتر بوو. ئەو سەردەمە عامیر عەبدوللەش هەر لەوئ کاری دەکرد.

باسی (الجهاد) و دەرئەچوونیم گیراپەو. ووتیان: ئاسانە، بچۆرە (الاهالی) بۆ سەبەینى ناردمیانە لای (عەبدولەجید وەنداوی) بېگومان کاری پاستکەرەومی هەئەمی رۆژنامە لەو سەردەمەدا ئاسان نەبوو، پاستکەرەووە دەبوو عەرمیی باش بزانی، زانیاری گشتیی هەبیت تا هەئەمی ناو میزوو و جوگرافیاشی پى پاستکریتەو. رۆژنامەس (الاهالی) پاستکەرەومی باشیان هەبوو، نووسەرە

سەرھىكىيەكانى خۇيان ووتارى خۇيان راست دەكرەمە، تەنانت كامىل جادىرچى ووتارەكانى خۇي پېش چاپ دەيىنى. كارپىزى پەلى سەرھىكىيە كارى (منصت) بوو كە گوئى لە رادىيۇ بىگىرئو دەنگوباس، بە تاپبەنتى دەنگوباسى جىھانى بنووسىتەمە. بۇ ئەم كارمە ھاتووجۇي دادگاكان، لە كاتى دادگاى سىياسىدا كورپىكى بالابەرزى رەش تالەى رەموشت بەرز ھەبوو، كە لە ھەموو سەردەمەكانى (الەھالى) دا كارمەندى رۇژنامەكە بوو و سەربازىكى نەناسراوى، بى تىرسى رۇژنامەبوو ناوى (عەبدولقادر مەھمەد) بوو. ئەو ھەندى كارى (ھەمواڭ نووسىنەمە) و (ھەمواڭ ھىنان) ى فېرگىردم. كەچى كە رۇژنىك جومە رۇژنامەكەى جەولھىرى، دۇستىكەم لەوئى ھەوالى لە رادىيۇ ۋە رەدەگىرت. ئەو بە پىكەنەنەمە باسى سەر راستىيە عەبدولقادرى دەكرە. دەپووت: تۇ (فەبىرەكە) ى رۇژنامەنووسىت نەبىستەمە.

ۋوتى: سەبىرەكە، ئەمە من گوئى لە رادىيۇ دەكرەم. ھەندىك ھەوال دەنووسمەمە، بۇ ئەمە تىر دەنووسم: رۇژنامەى (لېراسىيۇن) ى (رېۋ دوچانرۇ) نووسىۋىيەتتى. ھەوالىكى رېكوبېنىكى بۇ خۇي دادەپىشت. ناوى ئەمە دۇستە ناھىتەم كە نىستە كەسىكى ناسراۋە، تا پەرسى پەنەكەم. چۈنكە دەترسەم ئەمەش ۋەك زۇر شتى تىر بە ناوى زەمەكرەنەمە بۇي بىخىرتە پەرساىكە، كە من مەبەستەم ستاپشە.

ھەمواڭ ھىنان ئەمە كاتە لە دائىرەكانى مىرىيەمە بوو، دەپووت دۇستە لەم لاۋ ئەمە پەيدا بىكرەپە تا ھەوالى دائىرەكانى خۇيانت بەندى، زۇرى ئەمە ھەوالانە باسى گواستەنەمە تەرىھىيە فەرمانبەران بوون. (الەھالى) ۋەك دەنگىكى پتەوى ئۇپۇتسىيون ئەمەندە گوئى نەدەدەپە ئەمانە. بەلكو زۇرتەر دەپووت باسى نەقابەكانى كرىكاران (كە ھەندىكىيان ناشكرا بوون)، يا مانگرتنە ۋە نەزەپى خەلكە ۋە بارى سەختى ژىيانىان كۆبەكەپنەمە.

لە سالى ۱۹۵۱مەمە ماۋەپەك لەمە رۇژنامەپە كارم كىرد، بەلام چەند جارى گىران لە كارى ئەخستەم. ئەمە بوو لە پاش راپەرىنى تىشرىن رۇژنامەكە داخرا. گىرام ۋە خۇپىندىن دەكرەم، پاشان سالى ۱۹۵۲ ھاتەمەمە سلىمانى.

ژين؛

سالى ۱۹۵۲ ماوميهك هاتمهوه سلىمانى، له بۇلى دوومى كۆلئجهكەم دمركرابووم، به سيفهتى كرىكار كارىكم له رېكخراوى (نههيتشنى لهرزوتا) دەست كهوت، بهلام له دائيره كارم دەكرد، تاقه رۇژنامەى كوردى (ژين) بوو، له سلىمانى دمردهچوو، پاش كۆچى دوايى پېرمەيىرد ۱۹ حوزەپىرانى ۱۹۵۰ وەرەسەكەى (كه خاومەن ئىمتيازى بۇ ئەوان مابۆوه) سەرنووسەرى يان به (جەمىل سائىب)ى خوشكەزاي سپاردبوو. كه ئەويش كۆچى كرد، ماوميهك پارىزەر نوورى ئەمىن مەحموود (نورى ئەمىن بەگ) كه خوئندەوارو رېياز چەپ بوو، سەرنووسەر بوو، له سەردەمى ئەوموه پېوهنديم لهگەل (ژين)دا هەبوو، بهلام كه من هاتمهوه سلىمانى بنەمالەى پېرمەيىرد رۇژنامەكەپان دابووه دەست مامۇستا گۇران.

مامۇستا گۇرانم هاوينى ۱۹۵۲ له بەنديخانەى بەغدا ناسىبوو، كه يەكمانگرتهوهوه له نزيكەوه بووين به دۇست ئىتر كاركردن له رۇژنامەدا بۇ من ناسان بوو. (ژين) تواناي گادر ژياندىنى نەبوو، ئەنانەت مامۇستا گۇران خۇى هەر مانگى (۱۰) دىنارى وەرەگرتو حسابى پارەى ژين لاي بنەمالەى پېرمەيىرد خۇى بوو. بەبى پارە كهوتە نيش. زۇرجار دەنگوباس، به ووتاردا چوونەوه (دپارە نووسىنى مامۇستا خۇى نەبىت)، زۇرجار هەلەى چاپ راستكردنەوهوه چەند ئەركىترم لەسەر بوو. له زۇربەى ژمارەكاندا شتىكم دىنوووسى يا بەرەمىكى ئەدەبىيم له عەرمبىپهوه وەرەگىپرا. به راستى سوودى زۇرم له مامۇستا گۇران بىنى، به تاپەتتى له پرووى كوردى نووسىنەوه. بەو شىوه تەوازووعەى خۇى، زۇرى فېركردم، هەر لەو ماومپەدا لەسەر دەستى خۇيدا كهوتە وەرگىپرانى شىعرى خۇى و دىلان به عەرمبى.

(ژین) پهكیك بوو له سردمه‌كانی ته‌قینه‌وه‌ی بلیمه‌تی ماموستا گۆران. سه‌یری ئه‌و سردمه‌ كورته بكه‌یت زۆر شیعری گۆن و نوڤی خۆی. هه‌واڤ به جوانی داڤشتن، كه محهمه‌د شه‌پاره باسی ئه‌سه‌په‌كه‌ی موته‌نمببى له دهره‌ی (بوان) دا گردبوو به به‌لگه‌ی ناشتیخوازی، ئه‌میش دوو ووتاری له باره‌ی فه‌سیده به‌ناویانگه‌كه‌ی مه‌لا حه‌مدوونه‌وه (سه‌فه‌ریه‌ر) نووسی:

جه‌ندرمه ئه‌سوورپینه‌وه وه‌ك واشه‌یی برسی

بۆ لاشه‌یی میللەت به‌ فرۆفیلی غه‌زاوه

ته‌نانه‌ت كه ماموستا نه‌جه‌ده‌ین مه‌لا له ژین تووره بوو چونكه بابته‌ی ئه‌وی تیدا نه‌مابو ده‌یووت:

(گوره‌ كابرا غه‌زته بۆ باسی ناشتی دانراوه یا بۆ حيكایه‌تیکی منداڵان و مه‌ته‌لیکی جوان). ماموستا گۆران هه‌ستیکرد كه مه‌ته‌لیش پێویسته، به‌لام چۆن مه‌ته‌لیك؟ سه‌یری دیوانه‌كه‌ی بکه‌ن. هه‌موو هه‌فته‌یه‌ك به‌ شیعری جوان، وینه‌ی جوان مه‌ته‌لیکی نامانجاری دهنووسی.

ته‌نانه‌ت هه‌ندیچار (بۆ زانین)ی ده‌گردد به‌ بابته‌ی مه‌به‌ست ده‌برین - وه‌ك (تیپی پاله‌وانی خان قاره‌مان) یا له هه‌لبژارده‌ی ئه‌نجومه‌نی شاره‌وانیدا نووسی:

-گه‌نم، گه‌نم له پینجه‌ی بێ

ده‌ستی دز له خۆی په‌نجه‌ی بێ

-گه‌نم نابێ له پینجه‌ی بێ

میللەت به‌ری له‌و رهنجه‌ی بێ

دیاره ئه‌م چه‌شنه ته‌قینه‌وه‌یه‌ی به‌ره‌م خاسیه‌تیکی رۆژنامه‌ی گوردی‌یه. ئه‌و دیاره‌یه له ژبان و به‌ره‌مه‌ی كه‌سانی ده‌اری وه‌ك: شیخ نووری شیخ صالح، به‌ره‌می‌رد، برايم نه‌حه‌مه‌د، جه‌لا‌ده‌ت به‌درخان، كامه‌ران به‌درخان، عه‌لادین سو‌جادی و حه‌سه‌ن قزنجیدا ده‌بینی.

نووسەرو بەرپۆمبەرو كارمەندى سەرمكىي رۇژنامەكە خۇي بوو، بەلام
پەنگە بلىم منىش پارمەتى دەرى يەكەمى بووم.

ئەوانەي دەھاتنە (ژېن) و بەرھەمى بىلادىمكرنەمە رېنگە كەمىك پارمەتىيان
دايىت. خۇي زۇر دىلى بە (ھۆگر) خۇشبوو. دەپووت: ھەندى خاسىمەتى من و خالىي
كۆكردۆتەمە (واتە: گۆران و عەبىدولواھىد نوورى). ئەوانەش كە بۇ (ژېن) يان
دەنووسى كەمبوون. كاك ئەمى گۆران تازە دەستى دابووە وورده نووسىن، بەلام
چونكە كىچ و كالىبون بىلادىمكرنەمە، مامۇستا گۆران بە پىكەنەن و خۇشەمە
دەمىگىرپەمە كە ئەمى لە مالمە ووتوۋمەتى: (كەي (ژېن) رۇژنامەي كوردە، تەنيا
رۇژنامەي گۆران و دىلان و عىزەدىن و جەمالەدىن و ھەمەي مەلا كەرىمەمە جاروبار
بۇ پىكەنەن بەرھەمى ھۆگرىش بىلادىمبىتەمە).

راستە ئەمانە بۇ (ژېن)يان دەنووسى. جەمالەدىن (واتە: جەمال نەبەز) تا
پەك لاپەنە لەگەل مامۇستا گۆران تىكى نەدابو شتى باشى دەنووسى و پاي زۇر
بە نىرخى لە بارەي گۆرانەمە ھەبوو.

مامۇستا (ع. ح. ب) لە پەلەكەي گەورەي بەرمە پىشچوونى شىعدا بوو.
كۆمەلىك شىعەي سىياسىي خۇي لەو سەردەمەي (ژېن)دا بىلادىمكردەمە.

مەترسە ئەي نەرز، مەلەرزە ئەي مانگ

ئەي ماسىپەكانى بىنى دەريا تەپ مەكەن بىرزانگ

لېرەدا دەمەۋى تەنيا تەبىنى لە بارەي پەك شتى بىرەۋەرىي مامۇستا (ع. ح.
ب)و لەرەدا بىنووسم. ھەر ھەمەۋى نا. لە گۇفارىنكدا باسى ئەۋەي كىردىبوو كە
كىتېي ئىنگىلىزى بە مامۇستا گۆران نەدپەۋە.. ھتە. لە پاستىدا مامۇستا (ع. ح.
ب) ئەو سەردەمە ھەرمەنەبەر بوو لە ناحىيەپەكە سلىمانى (وابزانم ھەر
بەرزنجەي خۇيان بوو). پىنج شەمەمە ھەمىنى كە دەھاتەۋە سلىمانى. لە
چاپخانەي (ژېن) بوۋاپە يا لە دوكانەكەي كاك تۇفېق مەمەدو شىخ كەرىمى
شىخ مەحمۇدى بەرزنجەي (خەزوورى مامۇستا ھەردى) يا لە چاپخانەي

ھەممە پەق كە شوپنى دانىشتنى عەسرانمان بوو لە دەورى مامۇستا گۇران مامۇستا (ع. ح. ب) ېش دەھاتە لاي گۇران. مامۇستا گۇران شيعرەكانى (ع. ح. ب) ى زۇر بەدئبوو. تەنانەت كە كەوتە بلاگردنەو، بە تايبەتى پارچەى (ھيتنام)كەى كە لە زېندا بلاوگراپەو دەنگى داپەو، ئەو سەردەمە بوو مامۇستا ھەردى ووتى: وامدەزانى من دەبم بە جىگرەوھى گۇران، بەلام وا (ع. ح. ب) پېشم كەوت. ئەم راستىپە دەبى بووترى. بەلام ئەوھش دەبى بووترى (ع. ح. ب) ئەو سەردەمە كەمتر لەگەل گۇراندا بوو لەبەرئەوھ ناگاي لە خوئندنەوھى كەمتر بوو.

مامۇستا گۇران ھەمىشە دەرفەتى كتيب پەيداگردنى بەو زمانانە دەدۇزپەوھە كە دەيزانىن و ھەموو خوئندنەوھشى بە بەرھەم و بەكارى پۇژنامەگەرىى خۇپەوھە ديارە (ج لە زېن و ج لە (شەفەق- بەيان) و ج لە ئازاديدا). ئەو سەردەمە كە سەردەمى ھەژاندنى ئيرانبوو - دەورى موسەدېق- بە ھۆى مەمەند ئاغاي ھانىپەوھە ديوانى (ميرزا زادەى عىشقى) و گوڤارو پۇژنامەى ئەو سەردەمەى ئيرانى بۇ ئەھات - لە كارتىگردنى ئەوھدا وەرگىرپانى شيعرى عىشقى و ئەبوو تورابى جەلى و كارتىگردنى ئەو دوو شاعىرە لە بەرھەمىدا ديارن (بېروانە: بت- بتەوان) بۇ ئىنگىلىزىش ھەمىشە كتيبى بچووك، بە تايبەتى (بىنگوين)ى لە گىرفاندا بوو. كە بە بريارىك وەرگىرپانى (نامە بۇ مېھرەجانى بوخارست) بۇ عەرەبى بە من سېردراو وەرگىرپانى لە ئىنگىلىزىپەوھە بە ھاوپى كۆچكردوومان كاك نەژادى ئەحمەدى عەزىز ئاغاو مامۇستا سەلاح عىرفان سېيرا بە مەرچىك مامۇستا گۇران خۆى سەرپەرشتى بكات، سەرھتا ئەو دوو براپە لايان ناخۇشبوو با شيعرى خۇپشى بېت ئەويك كە لايان وابوو ئىنگىلىزى باش نازانى سەرپەرشتيان بكات. بەلام كە دەستيان داپە وەرگىرپان دەيان ووت: بە راستى ئىنگىلىزىپەكەى ئەو لە رووى ووشەو وپنەى ئەدەبى لە ئىنگىلىزى دارشتنەوھە زۇر لە ئىمە شارھزاپانە ترە.

ھەر لەو ماوەیەى (ژین)دا شانازى بەھوو دەگەم كە مامۆستا گۆرانم بۇ ئىبىداعتىكى نوپى خۆى جوولان:

-مامۆستا ئەم ھەموو قسە خۆشىیەو ئەم ھەموو گائتە كوردنە بە شیعەرگانتەھو دیارنىیە. كە عاتیفەو خەمناكىیان پیۆه دیارە. بیدەنگبوو، بۇ سبەینى یەگەم (بیەس لە یەك پەردەداى) پىشاندام و داى بە چاپخانە بۇ (ژین) ئیتەر یەك بە دوواى یەگدا (موحاكەمەى مام چەوئەندەر، جوۆى یۆنسكۆ، دەنگى مردوو.. ھتد) شیعیرى گەپ دەربەپینو چوونە سەر لاپەرى (ژین) توخوا با لە باسى (ژین)دا (كاك ئەحمەدو كاك عەلى)مان لەبیر نەچیت كە زەحمەتكیشانە ھەر لە سەردەمى پیرەمیردەو تىپ چنو چاپكەرو كۆلەكەى (ژین) بوون، با بیاندۆزینەو.

دیسان (الاهالى):

لە كارمەكى مەلاربا دەركرام، بىكار رووم كردهو بەغدا، ئەمجارمى لە دەرگاى (الاهالى)م دا. پیاوانەو زۆر رىكوپىك دەرگام لىكراپەو. ھەر (وئەداوى) سەرنووسەر بوو. گروپىكى دەنگوباسى پىكەو نا. غائىب توعمە فەرمان سەربەرشتى دەكرد. حسین مەردان و من لەگەئیدا كەوتینە كار. دیسان بە دواى دەنگوباسدا دەچوو مە لای كرىكاران، لە دادگاگردنى بەغدا چى دادگاى سیاسى ھەبوو زۆر جار ھەموو مەحزەمەگەى بلاودەكراپەو. حسین مەردان دەچوو بەرلەمان و ھەندى دەنگوباسى ئەوپی دەھینا. مامۆستا مەسعود مەمەد لە ئوتیل تروكادیرۆ دەژیا سەرم دەدا، ئەوكاتە پەرسىارى پەرلەمانى ھەبوو، واتە: ئەندامى پەرلەمان پەرسىارى لە وەزیرىك دەكردو دەبوو وەلامى بداتەو. لەو پەرسىارانەدا كە دەنگى داپەو ھەلوپستىكى جیا لە ناىبە كوردەكانىترى تىدابوو پەرسىارى مامۆستا مەسعود بوو لە بارەى بریندارگردنى مامۆستا براپم ئەحمەدەو لە سلیمانى كە داى بە من و لە (الاهالى) بلاوكراپەو.

يېڭومان من له حسين مەردان گورجوگۆلتەر بووم، ھەر ئەو كۆمەنى باس و قىسەي خۇشى دروستكرد كه دەبىي له يادى پېۋەندىم لەگەن شاعران و نووسەراند تۆمار بىكرىت، بە تايبەتى قىسەكان راپوستانىكيان دەۋى، لاي شەخسىەتى حسين مەردان كه بە رەجەئەك و بە دل كورد بوو، بەلام كوردىي نەدەزاني، ھەر لەو سەردەمەدا بەردەوامبووم لە شىعەرى كوردى بە عەرەبى كردندا بۇ (الاهالى) ھەر بە دوۋاي ھەۋال گەراندا ھەۋالىكى دەستخستەم. كه بۇ من سوۋدى ھەبوو. بەۋەي لە پۇلى دوۋەمى كۆلېچ دەرگرايووم دەتوانم بېمە مامۇستاي سەرەتايى. بۇ باۋكەم نووسى. مۇتەسەرىف موزاحم ماھىر بوو (بىياۋىكى باشبوو) دايمەزراندىم بە مامۇستا بۇ قەلادزى. ھاتەمەۋە لە ۱۹۵۴/۱/۱۸ دا جوومە قەلادزى.

ھەر لەو ماۋەبەي (الاهالى)دا پېۋەندىي كارم بە گۇفارىكى عەرەبىبەۋە بوو. ئەۋىش گۇفارى (صدى المستقبل) بوو، گروۋپىكى سەپىر بوۋىن، لە تافە زوورپىكدا لە شەقامى (المتنبى) ئىۋاران كۆدەبوۋىنەۋە، ھەموو بەبى پارە كارمان دەگرد. خاۋەن ئىمتىيازو ھەلسوورپنەرى گۇفارەكە رەسمى ئەلعامىل (رەسمى العامل) بوو كه ئەو سەردەمە ھىشتا ھەر سەر بە حىزبى شىۋەي بوو، چونكە ھىشتا كۆلېجى حقوۋقى تەۋاۋ نەگردبوو پارىزەر (عەبدولكەرىم شىخ داۋود)ى كوردبوو بە سەرنووسەر. دەستەي نووسەرانى ناۋنراۋ نەبوو، بەلام ئىۋاران كه كۆمەلە لاۋىك كۆدەبوۋنەۋە ھەرىكەي چىكىكى كارمان دەگرته دەست: (سالىح جواد، كازم - پاشان دىكتور، روشدى ئەلعامىل، ماجىد ئەلعامىل، حەبىب مەھمەد كەرىم و نووسەرى ئەم يادداشتە، خەلكىتەرىش زۇر ھاتوۋچۇيان دەگردىن. بېپار درا بەشىك بە عەرەبى بۇ كوردو باسى كورد تەرخانىكرىت. لە دوو ژمارەدا من شىعەرى گۇران و دىلانم ۋەرگىپرا. د. جەمال نەبەز كه ئەۋدەمە دۇستى ھەموومانبوو. رېزە ۋوتارىكى لەسەر ئەدەبىياتى كوردى بلاۋكردەۋەۋە دوو زىنجىرەي لى بلاۋكراپەۋە. نووسىنى من ھەر بە ناۋى (ھاۋار مصطفى)ۋە

بۈۈك جەمال بە ناۋى (ج. ا. كلۆن) ھوۋە بىلاۋىكىردنەۋە. ئەو سەردەمە بىزۈتتە ھەقىقەتەن ئاشتىخۋازان كەۋتتۈۋە چالاقى، بەشىكى گۇفارىگە بۇ ئەۋ مەبەستە بۈۈ. ھەر لە پان گۇفارىگەدا ۋەرگىپرانى كىتئىيى (ئابۈۋرئى شەرپى ئاشتى)ى جۇن ئاپتەن كە سالىح جۋاد كازم ۋەرگىپرابۈۋ. بە ناۋى بىلاۋىكراۋەى گۇفارىگە ۋە دەرچۈۋ. سى ژمارەمان دەرگىدۈۋ چۈۋارەم لەژىر چايدا بۈۈ كە فەرمانى داخستنى گۇفارىگەمان دراپە. چار جىيە؟

گەرپان كابراپەكى موسلاۋى ئىمتىيازى گۇفارىكى بە ناۋى (الوحدە) ھوۋە ھەبۈۋ بۈۋى دەرئەدەكرا. بەرامبەر بە مانگانەپەكى كەم پازى بۈۋ گۇفارىگە ئىمە دەرى بىكەپن ۋە ديارە ناۋى ئەۋى لەسەر بىت. ھەر ژمارە چۈۋارەگەى خۇمان بەرگىكى (الوحدە)مان بۇ كىردۈۋ دەرچۈۋ. دۈۋ رۇۋى نەبىرد كابرا بە جىنۇدان ھاتە سەرمان. فەرمانى داخستنى گۇفارىگەپى بە دەستەۋە بۈۋ. تومەز تازە ھەستى كىردۈۋە ئىمە سەر بە چەپىن.

ھەر لەۋ سەردەمەدا گۇفارى (الثقافة الجديدة) دەرچۈۋ، دەستەى نوۋسەرمانى ھەردۈۋ گۇفار سەرى پەكمان دا پەلى (الثقافة الجديدة) ۋە دەستەى نوۋسەرمانى لە ھەمۈۋ رۈۋپەكەۋە لە ئىمە بەرزىر بۈۋ. ئەۋانەى ئەۋ سەردەمە لەۋ ھاتۈۋ چۈپەدا ناسىمەن (ئىبراھىم كۈببە، د. سەفە لەھافز، د. سەھلاخ خالىس، عەبىدولۋەھاب بەمىياتى، د. شاكىر خەسبەك بۈۋن) بەلام چۈنكە كادىرى كوردپان نەبۈۋ دەشپان ۋەست دەنكى كورد لە گۇفارىگەدا بىبىت، ئەۋ نەركەپان بە مەن سىپارد، مەنىش ئەۋ سەردەمە تۈۋانەى ۋەرگىپرانم لە ھەمۈۋ شت زىاتر بۈۋ. دىسان گۇزان، كە ئەۋساۋ ئىستاش لەلەى مەن گەۋرەترىن شاعىرى سەدەى بىستەممانەۋە ۋا ئەزنام شىركۇ بىكەسى شاعىرى گەۋرەى ئىستامان لەم بىپارەدا لەگەنماپە. ئۇپەرتى (ئەنجامى پاران)م ۋەرگىپرا. زۇرپان لا جۈۋانبۈۋ. (سەعدى يۈسەف)ى بىرادەرم تا سەردەمەكى دىزى ھەرچەند دەپىنىم لە جى سلاۋ دەپۈۋت: (كئىر مەن النحل، كئىر مەن النحل الجائع مروا مەن ھنا). (دىلان)پىش ھۈۋرئى ۋە دۈستەم بۈۋ، تازە دەستى دابۈۋە شىعەر نوۋسىن (چەند

سائىك بوو) ھەر پارچەيەكى دەنوسى دەيدامى يەكسەر دەمكرد بە عەربى نىتر يا بلأودمكرايەو، يا دام ئەنا، يا لە كۆبوونەومىيەكدا دەخوئىنرايەو.

ئەووم لەبىر نەچىت، كە ئەو سەردەمە بە ھۇى سى كوجكەى (الاهالى-
صدى المستقبل- الثقافة الجديدة) ھەندى چىرۆك و شىعرم بە عەربى
نوسى. ئەگەر زۇر نوسەر لاپان ناخۇش بىت شتى كرج و كالى سەرەتاي
نوسىنيان بلأوكراوتەو. ئەوا دەبى من پىم خۇش بىت كە ئەوانەى من
بلاونەكرانەو. نىستاش سكىچى چىرۆكەكانم لەبىرە -كاشكى كوردى بوونايە،
وايزاتم دەبوون بە يەكەم كۆمەئە چىرۆك، شىعرەكان خراب نەبوون. دوو
قەسىدەيم لە گرتنى ھاوپى (بەھادىن نوورى)دا نوسى دام بە (الاهالى)
دەباربوو بۇچى بلأويان نەكردەو، بۇ ژمارەى پىنچەمى (صدى المستقبل)
پارچەيەكەم بۇ كارساتى ھۆگر گۇران نوسى، كە بە زۇر لە بەندىخانەو بەرايە
نەخۇشخانە.

سەرەتاكەيم لە بەرە:

حقا جنون

دك المظالم والحصون

في مشية المجنون

صوب النار والموت الزوام

نمشى..

دېسان (ژىن)؛

پىش چوونە قەلادى، لە سلىمانى مامۇستا گۇرانم دى، بناغەى
ھاوكارىيەكى نوپم لەگەل (ژىن)دا دامەزراند، زياتر بە نوسىن. زۇر ھەفتە
نوسىنم دەنارد. لە بەغداوہ گۇفارو رۇژنامەم پىدەگەپشت، ھەندىك شتم
ومردەگىپرا.

وا بزامت يەكەم پارچە شىعرم ھەر ئەو سەردەمە لە ژىندا بلأوكردەو.

پاش نزيكەى سائىك ھاتمەوھ سلىمانى، ئەودەمە مامۇستا گۇران لە (ژين) نەمايوو، پاشان گىرابو، عومەر عەلى بووبوو بە موتەسەرىفى سلىمانى، لە پال گەلىك كارى زەبىروزەنگىتەدا بىنەمالەى پىرەمىردى ناچارکرد كە (ژين) لە مامۇستا گۇران بىسىننەوھ. لە خۇيان كچەزای پىرەمىرد پارىزەر (ئەحمەد زىنگ) بوو بە سەرنووسەر. ھەولیدا كە ئەوانەى ھاوكارىى (ژين)پان دەگرد پىۋەندىپان بىتى.

لەگەل كاك ئەحمەد زىنگدا لە ھوتابخانەى سەرتاپى و ناوئىدىدا پىكەوھ بووین. پشى بە من بەستىوو كە ھەر وەك پۇژانى گۇران پارمەتىى بىدەم. زياتر كەوتە ووتار نووسىن. لەو ووتارانەى بلاوكرانەوھو پۇژىم و عومەر عەلىپان تۇپە گرد. دوو ووتار بوو كە لە بارەى سروودى كوردى بە ئىمزای (ع. مصطفى)وھ نووسىم. چونكە (ھاوار مصطفى) و (ھ. م)ە كە شەقلى زەمانى مامۇستا گۇرانپان پىۋە دىاربوو دەناسرانەوھ. ئەوھ بوو عومەر عەلى لىژنەپەكى دروست گردبوو بۇ پىداچوونەوھى سروودە كوردىپەكان، تا چى ووشەى كوردو كوردستانە فېرى بدن يا بىگۇرن. (نەورۇز) بىكەن بە جەژنى دارو درەخت، (ئەوھ شوپنە شوپنى كوردە) بە (ئەم شوپنە دەشت و ھەردە).. ھتە، بە توندى بەرگىم لە كوردو كوردستان گرد. كارى نانەمىنى شىۋاندىن و گۇرپنم تاوانبار گرد.

ھەر لەو بەردەوامىپەدا ووتارىكم لە بارەى تەمسىلىكەوھ نووسى، كە تىكستەكەى وەرگىپران بوو بە دەستكارىپەوھ بەلام بە نووسىنى خاۋەنەكەى دانرابوو كە ئەندامى لىژنەى سروودەكانبوو. من لە داخى سروودەكان زۇر تىز بووم، پەنگە لە نەزانىشەوھ بووبىت، خاۋەن تىكستىش زۇر تىزتر، بى حسابى ھەندى پىۋەندى شكاتى لىكردم و ئەمەى بەكارى پوخىنەرى شىوعىپەكان دابوو لە ھەلەم. دەى (تەوبىخ)ىكم لە بەرپەوھەرى پەروھەردە وەرگرت و نەقلى ھەمچووغەش گرام و عومەر، عەلى خۇى بە (كاك ئەحمەد زىنگ)ى ووتبوو – نىتر ھىچى بۇ بلاوناكەپتەوھ.

له‌گه‌ل كاك نه‌حمهد زرنگ رېك كه‌وتين، زورچار ووتارو سه‌روتارم به ئيمزاي (ز) دهنووسى، ئيتر نه‌وان به (زرنگ) تيدمگه‌پشتن. عومهر عه‌لى سانسورى له‌سه‌ر رۇژنامه‌كه‌ه داننا. به هيمنى رۇيشتين تا نه‌ورۇزى ١٩٥٦. چۇن نه‌ورۇز بيتو (ژين)ى پيرهميرد هيچ له باره‌ى نه‌و جه‌ژنه‌وه نه‌نووسيت. كه ووتارېكمان له‌سه‌ر نه‌ورۇز دا به‌و فه‌رمانبه‌ره‌ى كارى سانسورى درابوو به‌ه رهنه‌گه به پرسكردن له عومهر عه‌لى بووبيت. فه‌ده‌غه‌ه كرا. نه‌مجاره هاتين ووتارېكى مامۇستا عه‌لادېن سوجاديمان له گه‌لاويزه‌وه وهرگرت به ناوى (به‌هاري كوردستان)ه‌وه. كه جه‌نابى عومهر عه‌لى خۇى كوردبووى به (به‌هاري عيراق) ئيمه كوردستانه‌كه‌مان ههر هيشته‌وه. نه‌و ژماره‌يه‌ى پيش بلا‌وبوونه‌وه سووتاند.

له تشريني به‌كه‌مى ١٩٥٦دا ناچار بووم رووبكه‌مه‌ه شام. ئيتر ژين و نه‌حمهد زرنگم بۇ جه‌ند فه‌سلتيكى نه‌م جه‌شنه تراژيدى به‌ه جى‌هيشت.

سوريانو لوبنان!

كه چوومه (شام) له پال خوښندندا بۇ كار ده‌گه‌رام له زانستگا دمخويند. كاك فوناد فه‌درى كه نه‌و سه‌رده‌مه په‌كيك بوو له شه‌خسيه‌ته سياسي به‌ديارمكاني سووربه، جه‌ند موخازره‌به‌كي عه‌ره‌ببى له ناوه‌ندى پينجه‌م بۇ په‌يداكردم. (كه نه‌وش ناسان نه‌بوو) به‌لام من هه‌ولى كارى رۇژنامه‌گه‌ريم دا. عه‌فيد محمهد زلفو ناردميه گۇفارى (الجندى) كه نه‌و سه‌رده‌مه جه‌واهيرى مه‌زن راپوژگار بوو. كه به وهرگيرانى شيعرى كوردى ده‌ستم پيكرد. به برا سوورى به‌كان ته‌حه‌مول نه‌كرا، ههر ناوى كورد به‌ئيرت، كه‌جى له فارسيه‌وه وهرگيرانم بى سپيرا، منيش نه‌مكردو مانگم نه‌برده سه‌ر. به‌لام كۇمه‌ليك شيعرى كوردى وهرگيراو كۇبوونه‌وه له شيعرى (گوران، جگه‌رخوين، عه‌لى، فه‌تتاج دزمبى). رۇژنامه‌ى (الصرخية) و (الثقافة الوطنية) لوبنانى بۇيان بلاوكرده‌وه، به‌لام بى پاداشت.

پاش تەمووز- ئەمجارش (الاهالی)؛

هاتمهوه بهغدا- له کۆلیجەگەیی خۆم وەرگیرامهوه). بېریاریان وا بۆ دام که له یەک ساڵدا به تاقیکردنهوی پۆلی سێهەم و چوارەمدا رەت بێم (ئەمەش به درێژی له هەندئ شوپنیتێری ئەم یادداشتەدا دەگێرمهوه)، هەندئ پۆژنامەیی سەر به حیزبه نیشتمان پەرورەمکان دەرچوون. که (الاهالی) پێش هەموویانبوو، منیش رووم تیکردهوه. ديسان عەبدولەجید ونداوی کەسی یەکەمبوو، بەلام ئەمجاره بیروباوەری زیاتر به لای چەپدا هاتبوو. حسین مەردان هەر هەبوو و هەرۆک خۆی، هەر قەسە خۆش، ئەویش زیاتر بەرهو چەپ هاتبوو، وەک جاران کاری زۆر نەدەکرد، بەلام کاری پۆژنامەنووسیمان جیاوو. لەم سەردەمەدا (فازیل مەهدی) سکریتێری نووسین بوو، ئەرکی گەرۆکی تەکنیکی پۆژنامەنووسین، پۆلینکردن و داڕشتنەوه.. هتد، لەسەر ئەو بوو. تەنانەت که هەندیک پێیان دەووت: کلاسیکییە، بەلام من زۆر شتی له رووی تەکنیکی پۆژنامەگەریی ئەوساوه لی فێربوووم.

چونکه هێشتا ئیجازەیی حیزبه سیاسییەکان به رەسمی نەدرابوو، بارهگای پۆژنامە بارهگای حیزبی دیموکراتیی نیشتمانپەرورەمیشوو، هەر له (کامیل جادرجی) خۆیهوه تا هەموو سەرکردەکانی ئەو حیزبه پۆژانە دەهاتنە بارهگا و کەم و زۆر ناگاداری پۆژنامەکە بوون پان دەستیان له کاری وەردەدا. هێشتا نه حیزبی شیوعی و نه پارتی پۆژنامەیان نەبوو، لەبەرئەوه ئەمان وەک پێرموی کۆنی خۆیان دەرگای پۆژنامەگەیان بۆ کردبوونەوه.

لەم سەردەمەدا زیاتر له ونداوی نزیکبوومەوه، زیاتر لهو ئینسانە دل سافە، بێگەرە، دڵسۆزه گەیشتم، تەمەن و باری چالاکیی سیاسیشم وایکردبوو که زیاتر بایەخم پێیداو دەرگای کارم بۆ بختە سەرپشت، به تاپهتی بیری ئەو زیاتر بەرهو چەپ هاتنی و خۆ به کورد زانیینی ئەم پێوەندییە پتەوتر کرد.

ووتارم دمنووسى، له كوردى يەوۈ ھەندىك شتم وەردەگىپرا. ھەفتانە يەك لاپەرەم بۇ كارى قوتابيان درايە (ئەوكاتە ھەموولا ھەر قوتابيانيان دەووت). بەلام جۇرە كارىكى نوئى كە زياتر لە سوورپا فىرى بووبووم، لە نيوان وەسفو چاوپىكەوتنو رېبورتازو ووتارى پەخنەگرانەدا لاپەرە يا لاپەرە نيويكى تاسووق دەردەچوو.

بە شانازى يەوۈ ھەندىك تەملىق يا وورده لىدون لەو بارە يەوۈ تۇمار دەكەم.

ئەو چەشنە رېبورتازە تىكەئە لە رۇژنامەى عىراقدا تازە بوو، عەبدولقادر محەمەدى كۇنە ھاوئەلمان دەيووت: ئەوا ئەو رۇژنامەى (الاهالى) يە پتەوۈ، كلاسىكى يەت كەرد بە (ئەلۇد)ە، (وئەداوى) بە خۇشى يەوۈ بە باشترين رۇژنامە نووس پىشكەشى دەكردم. بەلام رۇژنىك پارىزەر عەبدوللا عەبباس كە دۇستىشم بوو يەكك بوو لە سەرگەدەگانى حىزبى نىشتىمانپەرورەرى ديموكراتى (وطني ديمقراطى) و سەردەمىك ناوى بە سەرنووسەر دەنووسرا گلەبى كەرد كە دەچمە كۇلئىجەگان چاوپىكەوتنەگان و پەرسىار ھەر لەگەل قوتابى يە كوردو شىوعىيەگان دەكەم. وەلام ئەوۈ بوو: قوتابىيى حىزبى نىشتىمانپەرورەرى ديموكراتى ھەقىان زياتر ھەبە لە خۇو را دەربەين لەم رۇژنامە يەدا، تەنانت من ئەگەر لە رۇژنامە يەكى كوردى يا شىوعىشدا كارم بىكردپە ئەو ھەققەم ھەر دەدانى، بەلام من ناپانناسم، ئەوۈ بوو لىستەبە ناوى دامى، ئەو كەلئىنەم پەركردەوۈ، بەلام خوا ھەققە لە بەردەم ھىچ شتىك يا نووسىنىكدا نەدەووستا كە پىنەندىبى بە كوردەوۈ بوابە.

لە يادگارەگانى ئەو سەردەمە :

رۇژنىك لە لاپەرەى سىيەمدا ووتارىك بىلاوكراپۇۈ كە كابراپەكى توورانى نووسىيووى و كوردى تىدا كراپوو بە تورك. ئىۋارە ئىدارەى رۇژنامە ھەژا، ھەر ھەموو سەرگەدەگانى حىزبەكە (محەمەد سەعدوون، خەدورى، عەبدوللا

عەبباس.. ھتد) بە نارەزايى-پەوۋە ھاتن، وھنداۋى ئاگرى دەكرىمۋە، سەرۋىكى
ھىزب كامىل جادىرچى خۇى تەلەفونىكىرد. لىپرسراۋى لاپەرەى سىپەم
(سەلاھ عەبدولۋەھاب)ى بە پەچەلەك كوردىپان بانگ كرد، تومەز ئاگای لە
مەھمودى بى زەوال نىپەو ھەستى بەو ھەلە گەورەپە نەكرىدوۋە، بۇ پىنەكرىدن
گەپران و داۋاى نووسىنىكى كىتوپرپان لە من كرد. دەست و دەم چوومەوۋە
كۆلىچەكەمان (بەشى ناوخۇ). دوكتۇر كەمال مەزھەر لە پۇلى چوارەمى بەشى
مىژوو بوو، لە بەشى ناوخۇ لە پەك ژووردا ئەزىپان، خىرا سەرچاۋەمان لە
كىتەبخانەى كۆلىچ ئەملاو ئەولا پەيدا كىردو كاك كەمال كەوتە نوسىنو شەو
بەشى پەكەمى زنجىرە ووتارىكەم گەپانە چاڭخانە، بە پىنەپەكى گەورەوۋە كە
گواپە ئەو ووتارە چەوتە لەبەر ئەوۋە بلوكرائەتەوۋە كە راى جىاواز بزانرئى و
دوۋاى ۋەلام بىرئىتەوۋە. ئىتر پۇژ بە پۇژ كاك كەمال ھەلەقە بە ھەلەقە
دەپنوسى و بۇ سەپىنئى بلوكرائەتەوۋە. ئەوۋە پەكەم نووسىنى ئەو مىژوونوۋوسە
گەورەپەمان بوو.

بەلام ھەر ئەو ووتارە شتىزى بەدوۋادا ھات، مىژوو نووسمان سالىھ قەمقان
نامىلكەپەكى بە ناۋى (كورد توركمان نىپە) نووسى. پەكىكىتر ووتارىكى نووسىبوو
پىرپوو لە شەرە جىئو، لەسەر پىرپەۋى خۇى لەقەبى بەو مىژوونوۋوسانەش دابوو كە
قەسەپانىكىردبوو بە بەلگە (حقىر، احمق، سافل.. ھتد) چونكە كابرانزىكى حسىن
جەمىل بوو، پاش لاپىردنى ئەم لەقەبانە بلوكرائەوۋە.

ئەم دوو دىپرى (ابن الصىفى)م دىنئىتەوۋە ياد:

ملكنا فكان العفو منا سجية فلما ملكتم سال بالدم الابطخ

وحسبكم هذا التفاوت بيننا وكل انا بالذئ فيه يضح

ھەر بۇ يادگار دەمەۋى شتىكىتر لە بارەى رۇژانى (الاهالى)پەوۋە بنووسم:

سالى ۱۹۵۲ پاش چوونە سەرتەختى قەپسەلى دوۋەم، گواپە خەلك لە
بەندىخانە ئازاد دەكەن. كۆمەلئىك لەو بەندانەپان بەردا كە پاكانەپان لە

كۆمۈنسىتى كرىدبوو. لاي خەلك سەپىر بوو كە ناۋى دوو ئەفسەرى تىكۆشەرى كورد كە چووبوونە مەھابادو بەشدارى سوپاى پىشمەرگەى جەھورىەتى كوردستان بووبوونو ھاتبوونەھە گىرابوونو پەكى بە ۲۰، ۱۵ سال بەندى حوكمدىرايوون، لەناو ئەو پاكانە كەراندەدا بوو. ئەمان نە كۆمۈنسىت بوونو نە پاكانەيان دابوو، بەلام ديارە بۇ مەبەستىكى پىس ناۋيان تىكەل بە وان كرابوو. ئەو دوو تىكۆشەرە، شۆپشگىرە كاك جەلالى ئەمىن بەگو كاك نوورى ئەحمەدى تەھا بوون. من كاك نوورىم لە بەندىخانەھە دىناسى، چۆنى بىستبوو من لە (الاهالى)م بىستبووى، ھاتە لام، ھەموو بە پىزموھ پىشوازىيانكرد، پرونكردنەھومىەكى تىزى ھىنايوو. بەلام لەگەل (لەسەرخۇى رۇژنامەكە)دا بۇيان بلاوكردمەھ. بەردانى ئەو تىكۆشەرەھى مەھابادو بەرزانىپەكان دەمىكىبوو دروشى نىشتەمانپەرورانو حىزىپەكانىبوو. كاك نوورى رىك و پەوان نووسىبووى (استنكر الارادة الملكية باطلاق سراحنا التي تجاهلت قوى الجماهير الشعبية الغلابة التي اجبرت السلطات على اطلاق سراحنا واطالب باخراج زملائي الستة الباقين في السجن) (مەبەستى شىخ ئەحمەدى بەرزانىو عوبەيدوللاو ئەوانىبوو) (ووتەكانى كاك نوورىم لەبىرى خۇمەھە داپشتۇتەھە). دىنگى داپەھە، بەلام تازە مەلىك ھاتنە سەرتەخت رۇژنامە داخستنى نەدەبوو بە دووادابىت. تۆلمش دوۋاپى لە كاك نوورى سىندرا.

جا ھەر پاش شۆرشى چواردەى تەمووز رۇژنىك كاك نوورى لە (الاهالى) پەيدابوو، ووتى: بۇ لاي تۆ ھاتووم. كاتى خۇى پىاومتىپەكت لەگەل كرىدووم، ئىستا دەپى تەۋاۋى بىكەپت. تۆ دەستت لەو بلاوكردنەھومىەدا بوو، ئىستا ھەندىك كەس لە پارتىدا (ئەندامى م. س بوو) پىم دەلئىن پاكانەت داۋە. ئەگەر بىرى ئەو ژمارەپەم بۇ پەيدا بىكە. خواو راستان لە ژمارە كۆنەكانى (الاهالى) ھەندىكىان بى بەرگ تىگرتن چەند ژمارەپان لى دانرابوو نوسخەپەكم پاش چەند رۇژ دۇزىپەھە بۆم بىرد.

اتحاد الشعب - ئازادى

له سهرمتاي سالى ١٩٥٩وه يا كه ميگ زووتر رۇژنامەى (اتحاد الشعب)ى نەينى حيزبى شيوعى بوو بە ئاشكرا. هەرە لەو ماوەپەدا بە منيش ووترا كە وورده وورده خۇم لە (الاهالي) بدزمەووە بجمە (اتحاد الشعب) يا هەندىك كار بۇ ئەويش بكەم و پاشان كە (ئازادى) دەرچوو بەويشەو خەرىكەم.

كە لە رۇژى ٢٤/٣/١٩٥٩دا ناھەنگى نەورۇز گىراو زەمىم عەبدولكەرىم قاسم يەكەمجار بوو چەند سەعات لە ناھەنگىدا دانىش بەرپۆمبەرى ناھەنگ (عرىف- مجرى) بووم، بەلام رېپۇرتاژىكم بۇ (اتحاد الشعب) نووسى. كە لە لاپەرەى ٢ يا ٥٥ ستونىك بە ناوى (صوت الشعب الكردى) پەووە تەرخانكرايوو، زۇرتەر د. موكەرەم تالەبانى بە ئىمزاي (ئازادپخواز) يا من بە ئىمزاي (مامەند) دەماننووسى. (مامەند) ناوى حيزبى سەردەمى قەلادزەم بوو. زۇر شادمان بووم كە هەندىك لەو نوسىنانەى دەمنوسىن مەسەلەى جىاجاو موناھەشەمىيان دەورووژاندى.

كە لە يەكى ئابارى ١٩٥٩دا لە كەركوك (ئازادى) دەرچوو، پاش تەمموزى ١٩٥٩ ھاتە بەغداد ئىتر وەك لە باسى ئازادىدا لىئى دەدویم، كەوتە ئىش بۇ ئەويش ناچار وازم لە (الاهالي) ھىنا. عەبدول مەجىد وەنداوى دەپزانى بۆج. لەبەرئەووە دەنگى نەكرد، چونكە خۇيشى وورده وورده لە حيزبى نىشتمانپەرەرى ديموكراتى دوور دەكەوتەووە بەرەو چەپتر، بەلام وەك وەفا دەبى بلىيم (خدورى خدورى) زۇر لەگەلم خەرىك بوو كە بەمىتمەووە. لە پال كارى (ئازادى)دا، بەشدارىم كرد لە (اتحاد الشعب) لە نووسىنى ئەو ستوونەدا. داھىنانى بابەتلىكى تازە بوو لە رۇژنامەى ئەوسادا، كە نومايش كردنى ژمارەكانى (ئازادى) بوو بە عەرمبى، وەك گورزى مىراتى بۇ زۇر شوپىنيان دەناردم، بۇ نمونە: عەبدولكەرىم قاسم دوو دادگاى عورفىى دانابوو، بە

بەكىكىيان نەتەوۋە پەرستو كۆنەپەرستەكانى حوكم دەداو بەو پىترىيان كە دادگای شەمسەدىن عەبدوئىللا بوو كۆمۇنىستەكانى حوكم دەدا، ئەوا ھەموو پۇژ لە پۇژنامەوۋە دەپانئاردمە دادگای شەمسەدىن (بە پەيامنىرى)، بەلام كە من ئەچوومو شتم تۆمار دەكردو ھىچمان بلاونەكردەوۋە، چەند جارنىك شەمسەدىن بانگى كردم و ناگادارىكردم كە رووداوى ناودادگاكەى بلاونەكەپنەوۋە رىنگەم نادات بىمەوۋە. ئەوۋە بوو دووايى دەرىكردم.

لە بابەتى سەيرى ئەو دادگايە؛

من تىبىنم لە بارەى لاپەنە چەوتەكانى دادگاو ئەو شاپەتىپە درۆيانەوۋە دەنووسى كە دەمدىن و دەمبىستن، يا تەعلیقە پەر لە پقو كىنەو كۆنەپەرستانەى سەرۆكى دادگاو مودەئىپە گشتىپەكەى. دەمدا بە سەرپەرشتەكەرى پۇژنامە ھاوپى زەكى خەپىرى. نىتر لىپرسراوى بلاوكردەوۋە نەبووم. پۇژنىك تەماشاشا دەكەم پۇژنامەنووسىكى بەد ھاتە تەنىشتەوۋە سەپىرى دەكردم، دىاربوو (شەمسەدىن) راپسپاردبوو بزائى چى دەنووسم. پەكسەر كردم بە كوردى و بە لاتىنى، كابرا بە چا و نىشارەتى شەمسەدىنى كرد، ئەو پىش بۇ پشوو دادگای راگرت. پاش چەند دەقىقەپەك ناردى بەدوواما بۇ ژوورەكەى خۆى ووتى: نىتر تۆ ناپەتەوۋە بىرەدا. پاش ئەوۋە بىرپار درا كە شىوعىپەك، كە لە پۇژنامەپەكى تردا كە گومانى لى ناكرى بچى و ئەو جۆرە تى بىنىپانە بىنىت.

خەرىكبوو دادگاكردنى برادەرانى كەركووك: فاتىح جەببارى و جەببارى پەرۇزخان و ھاوپىكانىيان دەست پىبكا. پۇژنىك ھىشتا نەچووبووپنە ھۆلى دادگاۋە. نوپنەرى پۇلىس لە دادگا كە ئەفسەرىكى كوردى كەركوك بوو (عەبدوئىللا رەووف ناچى)، بەلامدا تىپەرى و بى سەلام ووتى: تۆ بۇ خۆت پىاسە بكە ھەك ناگات لە من نەبى، يان گوپت لىم نەبى، كەوتەمە پىاسەو ئەو لە دووامەوۋە ووتى:

-تۆ دەزانى من شىوعىم خۇش ناۋى، بەلام من كوردىم. وا برايانى كەرگوك دەنيرنە بەردەمى ئەم دادگا چەپەلە، ئەمانە برپاريان داۋە بە ناھەق بەرامبەر ھەر كوزراۋىكى رووداۋەكانى كەرگوك برپارى خنكاندن بەسەر سى كەسدا بدەن. سەرۋكى دادگاۋ ئەندامەكانى لە ياسا نازانن، مودەئىي گشتى (راغيب فەخرى) ھەموو شتيان فيردەكات و رىۋ شوپنى پر لە پىچو پەنايان بۇ دەدۇزىتەۋە.

ئەمەم گەياند بە حيزب، چ بە نووسين و چ بە داۋاگردن پەردەمان لە رووى ئەو كابرايە دامالى، كە پۇلىسى نەينىي دەورى پاشايەتى بوۋە. بەلام ئەمە لەلای حكومەتى قاسم و ئەوانى دوۋاى ئەويشدا خۇشەويستى كرد.

بۇ مېزۋو:

لە كارى ئەو سەردەمەي (اتحاد الشعب) دا دەبىي دوو دوو شت تۆماربەكم. ۱-پاش رووداۋەكانى ۱۹۵۹ى برادۇست و پىكدادانى سەر تىرەكانى ئەو ناۋچەپە لەگەل حكومەتى شۇرش و لاپەنگراندا. (پارتى بە سەرۋكاپەتتى بەرزانى) و حيزبى شىوعى و ھىزەكانى سەربەو (شەھيد فاخر مېرگەسورى و كاك عىزەتى سلىمان بەگى دەرگەلە) و بەرگرىي مىللى ناۋچەگە. رېبۇرتاژىك لە (اتحاد الشعب) دا بلاۋكراپەۋە ناۋى كاك و سوو سەبزەچى لەو بەرمبەركانىيەدا پىش مەلا مستەفا برابوو. چ پارتى و چ ھەندىك لە سەرگردەكانى حيزبى شىوعى نارازىبوون. ھاۋرئ زەكى خەپرى بە نامادە بوونى چەند كەس لە دەستەي نووسەران. بانگى كردم.

ئەمە تۆ نووسىوتە.

بەئى، ھەردوو ھەلقە من دامرشتوون.

-چۇن و كى پىي ووتووئ و وسو سەبزەچى لەۋى بوۋە لە پىش مەلا مستەفاۋە بوۋە.

-منىش ئەمەم لا سەپر بوو و بە دلم نەبوو و قسەشم كردووۋە.

-پانی چی؟ ئەی خۆت نەتئووسیوہ؟

-من دامپشتووہ. ئەو ھاوړئ سەرکردەپەیی ووشە بە ووشە بە دەمی پئی ووتوووم فرمانی داومی بینووسم ئەومتا لە ژوورەگەیی خۆی. ئیمەش دیسپلینی حیزبی وای فیرکردووین ناوا بکەین.

-سەرسامبوو، بە تەلەفوونی ناوخوا لەگەڵ شەهید جەمال حەیدەری دووا. ئەو ووتی: بەئێ ووشە لە قەسەیی من زیاد نەکراوەو لێی لانەدراوە. ئیتەر من ھەستام، نازانم لە نیوان خۆیاندا چۆن پراوتەوہ.

جاریکیتر ھەر باسی مەلا مستەفاو شۆرشەکانی بەرزان. شەھید د. قاسملوو کە ئەو کاتە بە ناوی (عەبباسی ئەنومەری) پەوہ لە بەغدا بوو، ووتاریکی گەورەیی قوولئ لەسەر جەھووریەتی کوردستان نووسیوو. ئەو سەردەمە بەشیک لە پارتی پێیان خۆش نەبوو بەو جۆرە ستایشی پێشوا قازی محەمەد بکریت. دوکتۆر مراد عەزیز (پازماوەر) کە ئەندامی مەکتەبی سیاسی بوو و زۆر لە بەرزانی پەوہ نزیکیوو. لە ئەقابەیی مامۆستایان بە ناپەزای پەوہ لەو بارە پەوہ لەگەڵ مندا دووا. ووتارمکە بە کوردی لە (نازادی) دا بە ئیمزای (ع. وریا) بلأوکراپۆوہ، کاک بەھادین نووری داوای لە من کرد بیکەم بە عەرەبی، وەرەمگێراو دام بە خۆی، لە (اتحاد الشعب) دا بلأوکراپەوہ.

دیسان ھاوړئ زمکی خەیری و تەحقیق:

-ئەمە تۆ کردووتە بە عەرەبی؟

-بەئێ.

-ئەیی چۆن و بە چ حەقی لیت زیاد کردووہ.

-ھێچم لئ زیاد نەکردووہ.

-چۆن؟ کوردی پە کە بە سلبی باسی شۆرشیی بەرزان و مەلا مستەفای تێدا بوو.

-نەخێر، لە عەرەبی پە کەشدا نی پە.

-چۆن ئەیی ئەمە چی پە.

كە سەپرمكرد، زيادكردن ھەبوو ووتتم:
-من ھيچم لى زياد نەكردووھ دەتوانن دەستنوووسەكەى من بەھينن.
باشبوو دەستنوووس (يا رەشنوووس) لە چاپخانە مابوو، خيىرا نارديان. كە سەپرى
كرد. ووتى: تەواو. تۆ برۆ. دووايى زانيم كاك بەھادين خۆيى لىي زياد كردووھ.

ئازادى:

يادگارى رۆژانى (اتحاد الشعب) و (ئازادى) زۆرن، زۆريان پىويستيان بە
تۆماركردن ھەپە. بەلام ئىستاكە ئەمەوئ ئەم بەشەى يادداشتەگانى ژيانم بۆ
يادى ۱۰۰ سالەى رۆژنامەگەرىي كوردى نامادە بكەم. ئىستا بەسەر زۆرياندا
تېپەر دەبم. ھەرچى باسى (ئازادى)پە، ئەوھ سالى ۱۹۹۴ لە سى ھەلقەدا لە
رۆژنامەى رېنگاى كوردستاندا كۆمەئىك يادگارو يادداشتەم بلاوكردووھ. لىرەدا
ئەوانە وەك خۆيان تۆمار دەكەمەوھ.

رېنگاى كوردستان

سىشەمە ۱۹۹۴/۵/۱۰

ژمارە ۱۰۷ سالى ۵۰

بەشى يەكەم:

وەك لە ھاوپرئ كۆنەگانم بىستووھ (ئازادى) بەكەمجار سالى ۱۹۴۴ بە نەھنى
دەرچووھ. سەردەمىك كە ھىشتا ژمارەى كورد لەناو حيزبى شيوعيدا كەم بوون،
بە بەلگەى ئەوھى كە (ئازادى) و (پەكيتى تىكۆشين) لە پەك كاتدا دەرچوون،
ئەوش كە ديارە ئەوھپە كە ھاوپرئ ناسراوھ شيوعىيەگانى ھەولير زۆربەيان
ئەو سەردەمە لەناو (پەكيتى تىكۆشين)دا بوون، بىجگە لەوان خۆيان، ھەندىك
يادگارى ئەو سەردەمەشم لە شارى (لينيەگان)ى ئەرمەنستان لە (ئەواكىم

ئەواكىميان)ى كۆچكردوو بىستووە كە لە شوپىنى خۇيدا باسيان دەكەم، ھەرچى سلىمانىيە درەنگتر حزبى شيوعىي تىدا بەھىزبوو..

(نازادى) بە پېشنىيازى ھاوپرى ھەھد خۇى دەرچووہ پەكەم يا تاقە نووسەرى لە سەرھتادا (مەلا شەرىف) بووہ، كاك ئەنوەر دىسۆز خۇى بە پەكەم كورد دەزانى كە چووبىتە حزبى شيوعىيەوہ، ئەويش لە سالانى ۱۹۴۲-۱۹۴۲دا كە لە عەممارە گىرابوو، كاك ئەنوەر دەپووت: كە بەربوومو ھاتمەوہ پېومندېم بە مەلا شەرىفەوہ كىردو لە (نازادى)پشدا نووسىنم ھەيە. دووایى كە ھاوپرىئەپانى ناو (پەكىتى تىكۆشىن) چوونە ناو حزبى شيوعىيەوہ نىتر بىگومان پۇژنامەكە نووسەرى پەيدا كىرد، چونكە ئەو ئەوہيە بە جورئەتەوہ ھاتبوونە مەيدانەوہ، كە ھەندىك چار لەمەودووا پەخنەمان لە زمانى نووسىنەگانى نافىعى شەھىد دمگرت دەپووت: پانزە سال لەمەوبەر نە ئەمە بوومو نە لەم تەمەنەشدا بووم بەلام بى ترس بۇ (نازادى)م دەنووسىو زۇرچار سەروتارىشم دەنووسى، وەلامى منىش ئەوہ بوو: -كاكە، ئەوسا ئەم مىندائە وورتەكەپەت لى پەيدا نەبووبوو- مەبەستم خۇمان بوو، كاكە ھەمەش بەم قسەپەم تووپرە دەبوو، بۇ خوئىندەوہ من لە سالانى ۱۹۴۷-۱۹۴۹دا كە لە پەلى ناومندىدا بووين (نازادى)ى نىمچە نەينىم لە پال (پزگارى) و (مرؤف)ى پۇژنامەى پارتىدا ديوہ.

ئەو سەردەمە چەند قوتابىيەكى ناومندى بووين زۇر بە پەكەوہ بووين و زۇر نرىكى پەكىش بووين. حىزىبايەتىش لە پەكى جىيانەدەكردىنەوہ. دارا تۇفيقو مستەفا سالىح كەرىم شيوعى يا (تەحرور) بوون. مەھمەد كەرىم ھەتھوللاو جەمال شالىو من لەگەل پارتى بووين. كە من سالى ۱۹۴۹ چوومە حىزىبى شيوعىيەوہ ئەو سەردەمە پۇژنامەى (نازادى) و مستابوو. ھەر دەستەپە پۇژنامەپترى ھەبوو. كارى ئىمەى قوتابى نووسىنەوہى پۇژنامەگان بوو، چونكە تا ماوہيەك حىزىب چاپخانەى نەما. چاپخانەكە گىرابوو.

نیمة سەر بە کۆمەڵی (نەجمە) و پاشان (اتحاد) لە سلیمانی (نەستیرە) و پاشان (پەکییتی) و (دەنگی فەللاح) مان دەنوسویەوه. کە پەکەمجار (القاعدة) مان بە چاپکراوی - بە چاپی رۆنیو دی نیتر لەرزینیک کەوتە ناو تاقمی (الاتحاد) هوه، ئەو چاپە پەکیکە لە کارە گەورەکانی هاوڕێ بەهادین نووری، پاشان کە (نیتحاد) پاش شەهیدبوونی رابەرە هەلکەوتوووەکی (کەرمی سۆق) نەماو هەموو تاکە تاکە چووینەوه ناو حیزب یا پەک پەک و مرگراینەوه، چاپی کوردی و (نازادی) دواکەوت.

لەو سەردەمەدا رابەری کاک بەهادیندا هەر (القاعدة) و (الانجاز) م بیرە، جا نازانم لەبەرئەوه بێت کە لە بەغدا بووم یا کوردی هەر دەرناوە چوو بێت. کە کاک بەهادین گێراو سەردەمی کەرمی کەرمی نەحمەد بوو بە مەسئولی پەکەم وایزانم لەو سەردەمەدا (نازادی) دەرچۆوه. بەلام بە چاپی رۆنیو، کە کاک حمید عوسمان لە بەندیخانەدا باقوو بە راپێکردو بوو بە مەسئولی پەکەم و باری وولات لە هەلچووندا بوو نیتر زۆر شت بە کوردیش چاپ دەگرا. ئەو سەردەمە مەسئولەکانی کوردستان زۆربەیان پێوهندییان بە نووسین و ووشە کوردیەوه هەبوو (کاکە فەللاح، نەحمەد دلزار، سەعید فەرەجی دارتاش) و دەتوانین ناوی (عوسمان مستەفا خۆشناوو د. کەمال فونادو محەمەد سالح دیلان)یش بەرینە پال ئەوان و بلێن ئەمە لە پال توانا پەیدا کردنەوهی حزبدا تەوژمیکی بە چاپی نەینیی کوردی دا. (نازادی) بە ١٦-٨ یا تا ٢١ لاپەرە ی قەوارە نەینیی دەرچوو.

من مەسئولیەتی گەورەم نەبوو، بە تاپەتی لەو سەردەمەدا، ئەگەر مەسئولیش بوویم هەر سەردەمی قەلادزییە ١٩٥٤-١٩٥٥ لەبەرئەوه ئاگاداری بەشداریی هاوڕێانیتر نیم لە نووسیندا. ئەگینا هەر لەو سەردەمە گەشەدا گەلیک شاعیر و نووسەر لە ریزی حیزبی شیوعیدا بوون دەبێ نووسینیشیان هەبوو بێت. کە ژمارەپەکی قەوارە گەورە (نازادی) بۆ یادێ بیست سالی

حېزبى شىوعى تەرخان گرابوو ئەوا لەناو كەرسەكانىدا پارچە شىعرى (ئەى) حېزبى شىوعى تەمەن بېست سائەى گۇران ھاوارى دەگرد.

(بە داخوۋە ئەوۋە لە پارچە وونىوۋەكانىتى)، ھەرۋەك شىعەرەكانى دلتارو رۇستەم (نافىع ھەۋزى) پىش ديارىوون، من لەو ژمارەپەداۋ لە ژمارەپەكى تردا نووسىنم ھەبوو. جارېك بە ئىمزاى (ع) و جارېك بە ناوۋە حېزبىيەكەۋە (مامەند).

لە پېزى ئەو گالتەۋ قسە خۇشانەدا كە لە ھەموو ژياندا لەنىۋو منو شاعىرى خۇشەۋىستو دۆستى دېرىنم مەھمەد سالىح دىلاندا ھەبوۋە ئەوۋە بوۋە كە دىلان چەند سالىك بوو دەستى دابوۋە شىعر نووسىن، زوو بە شاعىر ناوبانىكى دەركرد. لە شىعەرەكانىدا ووشەى (دېك و چىقلى) زۇر دووبارە دەپوۋنەۋە، لەو ژمارە تاپبەتەپەدا پارچە پەخشانىك بۇ پادى حېزبى شىوعى نووسرايوو بە ئىمزاى (خورشيد)، دوو جار يا زياتر حېزبى شىوعى گرابوو بەو دېك و چىقلى دەچىت بە چاۋى دوۋمندا. كە بە پېرەۋى ئەو سەردەمەمان ھەموو رۇژنىك دىلانم دەدى، ھەر دېم و ووتم:

-رۇژباش ھاۋرئ (خورشيد).

دىلان ۋەك جاران توۋرە بوو، كەۋتە ھاۋار: تۇ چووزانى من ناوۋە حېزبىيەكەم (خورشيد)ە. خۇ تۇ مەسئولى من نىت، خەرىك بوو جۇرەھا توۋمەتى بە دوۋاى نەپنى زانىنى نەگونجانم بىداتە پال، كە بە ووتەپەك سەتلى ئاۋم گرد بە سەرىداۋ خستەم پېكەننىن و ئافەرىنى لىكردم:

كاكى برا، توۋرە مەبە، (دېك و چىقلى)ەكانت ھاۋار دەكەن، لە ژيانى درىژى دۆستاپەتېماندا دوو قسەى خۇشى ترم دەربارەى ئەم (خورشيد)ە بە چاۋى دىلاندا دانەۋمىيە ھەپە. (كنگرو ماست بۇ ۋادەى خۇى).

پاش پەكگرتنەۋەى سى بائە شىوعىيەكە (ح. ش. ع- القاعدە، رايە الشغيلة، وحدة الشىوعيين) و كۇنفرانسى دوۋەمى حېزبو بەرزبوۋنەۋەى تەۋزۋمى

كوردايەتى لەناو حىزىدا بە رابەرايەتى شەھىد جەمال حەيدەرى رۇژنامەكە ناونرا (ئازادىي كوردستان) لەم سەردەمەياندا كە ماومپەك مەھمەد سالىح دىلان و ماومپەك دوكتۇر كەمال فوناد مەسئولى من بوون و ئەو سەردەمە نىتر بە نووسەرى دەرگەوتبووم و چەند كىتەبى (ستالين و ليوشاوشى) م بۇ حىزب كورد بە كوردى داواى نووسىنىم لىكرا بۇ ھەموو ژمارەپەك. ئەوھى بىرم بىت لە دوو ژمارەدا نووسىنىم ھەبوو. رۇژنامەكەش دەرنگو بى وادە دەرەدەچوو منىش لە كۇتايى ۱۹۵۶دا چوومە سورپا، بەلام لە پادگارى (ئازادى كوردستان)دا دەبى ئەم پادگارە بگىپمەوھ.

ئەو سەردەمە كورتهى موعەلەيمىم چەند جار بە (ئىنزارو بە تەوبىخ) سزادرام پەكىتكان لەسەر نووسىنىك بوو بە ئىمزى (ع. م) لە رۇژنامەى (ژىن)دا چەند جار ئىكش گۈپزىرامەوھ، كە ماومپەك لە گۈندى قەمچووغە بووم، كارە حىزبىيەكەمان لە دووكانەوھ كە ئەو دەمە دەست درابووھ دامەزراندىنى بەنداومكە تا سورداش و چەرمەگا-پىكەوھ بوو سەر بە سلىمانى بووين. لەو ماومپەدا لە مامۇستاكانى گۈندى جاسەنە كاك پونس ئەحمەد سەعادەم ناسى كە لە دەۋكەوھ نىررابووھ سلىمانى، كاك پونس بىروباومى سەر بە ئىمە بوو، ھاتە ناو كارى حىزبىيەوھ پالۆتم بۇ ئەندامى. بەلام بىرم لە بەشدارى دەكرد لە نووسىندا. بە ئاگادارى دىلان و د. كەمال فوناد شتىكم بۇ نووسى و كوردى بە (پادىنانى) و لە (ئازادىي كوردستان)دا بلاوكرامەوھ. ئىمە لامان خۇشبوو بەو بەشە دىپالىكتەش بنووسرىت، بەلام براپانى پارتى ئەو سەردەمە راپان وانەبوو. ئىستاكە ھەردوو دىپالىكت لە نووسىندا دەبىنىم نازانم بلتىم چى؟ تۇ بلتى كارىكى باشمان كوردبىت.

بەشى دوومە:

ئازادى بە ئاشكرا

شۆرشى تەموز ئىكەن كارە قوولەي كرده سەر مېژووى عىراق كە باسكرا (لە شوپنىترى ئەم ياداشتەدا. ع. ر) كە ئازادى بالى بەسەر ھەموو لايەنىكى ژياندا كېشاو حىزبە سىياسىيە نىشتەمانپەرورە (عەرەبى و كوردى و عىراقىيە تىكەلەكان دەستىيان داپە كارو مەلەبەندى ئاشكراكردەنەو. پۇژنامەش كەوتە دەرچوون. ھەر زوو (الاهالى) پارتى نىشتەمانىي نىموكراتى (الحزب الوطنى اللىموقراتى) پىنگەي پىدراپەو ھەموو كەوتە كار، ھەموو ئەو كەسانەي سەردەمىك لە (الاهالى) دا بوون كەوتەنەو كارتىداكردى - تاك و تەرا نەبىن، (الاهالى) ۋەك لە شوپنىتردا باسەم كەردو ھەموو قەلەمىكى نىشتەمانپەرورە دەگرتە خۇ. بەو پىيەي لە سالانى پاشايەتيدا لەۋپو دەستەمان بە كارى پۇژنامەنووسى كەردبوو، نەمەر عەبدەلجەد وەندەۋى من و حەسەن مەردانىشى پىكەو بەردەو پۇژنامەكە. بەلام كە لە سەرمەتەي ۱۹۵۹دا ئورگانى مەركەزىي حىزبى شىوعى (اتحاد الشعب) بە ئاشكرا دەرچوۋە. ئەوا بە پىيە لىستەپەك كە لە بەردەمى شەھىد جەمال حەيدەرىدا بوو داۋاي لە منىش كەرد كە سەرمەتا لە پال (الاهالى) دا بەشدارى كارى پۇژنامەكەي خۇشمان بەم. دوۋاپىش كە وورده وورده كارى (ئازادى) پىش ھاتە ناومو (پىش دەرچوونى) ئىتر وازيان لە (الاهالى) پى ھىنام و ھەر لە مەلەبەندى (اتحاد الشعب) كە لە (باب الشىخ) بوو دوو خانوو يا دوو شوقة لەپەكدرابوو بۇ پۇژنامەو رابەرىي حىزب، لەۋى جىگەپەكەم دراپەو كەوتەمە كار. ھەر لە سەرمەتاۋە ھاۋرئ جەمال باسى دەرگەنەۋەي (ئازادى) دەكرد. لقى كوردستانى حىزبى شىوعى چۆۋە ھەۋارى كۆن و خۇشەۋىستى خۇي، شارى (كەركوك)، چونكە لە ھەموو سالانى كارى نەينىدا (كەركوك) شوپنى كارو خۇشاردەنەۋەي رابەرنى لقى كوردستان بوو. لە كۆتايى سالى ۱۹۴۸دا كاك نەفىعى

شەھىدو ئەحمەد غەفوورى لە پاد نەچوومان لەوى گىران. وا بزانم ھاوپى جەمال ھەيدەرىش ھەر لەوى گىرا.. سالانى زۇر شوپن كارو خۇشاردەنەوى كاكەى فەللاھو كەمال مەھموودو مەجىد عبدوپەزاقو تەننەت كەرىم ئەھمەدو بەھادىن نوورىو بانىخىلانىو ھەمىد عوسمانىش بوو. شىخ عەلىى بەرزنجى لەوى گىراو شەھىد كرا. ھاوپىيان لايان وابوو (نازادى) نۇرگانى لىقى كوردستانەو دەبىئى لە (كەركوك) دەربجىت.

لە رابەرانى حىزب ئەو سەردەمە ھاوپىيان عەزىز مەھمەدو نافع پونسو كەرىم ئەھمەد لەوى دەزىيانو كاريان لەوى بوو بىجگە لەو رابەرانى لە ھەولترو سلىمانى بوونو پىيان لە كەركوك نەدەبىرى. لەبەرئەو پەرى كۆمىتەى مەركەزىو لىق ئەو بوو كە دەبىئى لە كەركوك دەربجىت. كاكە ھەمەى مەلا كەرىم ئەو سەردەمە لە كەركوك دەزىيا. كە لە سەرھتاو بىجگە لە شەھىد نافع پونس كە دەبوو لىپرسراوى رۇژنامەكە بىت، (ئەھمەد غەفوورو كاكە ھەمەو من) بە بنكەى كار دەستنىشان كراين، كاكە ھەمە پەرى وابوو كە رۇژنامە دەركردن لە كەركوك زەھمەتە، لەبەرئەو ھانى منىشى دەدا كە باس لە بەغدا بكەم. بەلام من لەو سەردەمەدا لام وابو كە حىزب ھەموو شتىك لە ئىمە باشتر دەزانىت داواى ئىجازەى (نازادى) بە ناوى كاك (نافىع پونس)مەو كرا. چونكە ئەو سەردەمە ھەر ناوى سەرنووسەر دەدا بە مەرىو دەبوو بە پىيى ياسا سەرنووسەر بەكالۇرىوسى ھەبىت. ئىجازەكە دوواكەوت، وا دەزانرا كە دەبىئى ئىستا لە بەردەمى عەبدولكەرىم قاسمدا بىتو بىرى لى بىكاتەو. ھەر رۇژە ناپۇژنىك كاك ئەھمەد غەفوور ھەوالىكى بۇ دەناردم كە بىرى ھاوپىيانى بىخەمەو تا بچنە لى زەمىم عەبدولكەرىمو ئىجازەكە جىبەجى بىكەن.

لەگەن ئەوھشدا ئىمە كەوتبووینە خۇمان من لە بەغداو زۇر شتم نامادە كەردبوو بە وینەو ھەندى وینەى زەنگوراف كراووە پەيتاپەيتا دەنارد بۇ

کمرکوک یا خۆم دەمیردن. ھاوړئ جەمال ھەیدەریشم بۆ نیجازهکە وەرپرس کردبوو.

رۆژنیک بە کارنیک سەری کاک موکەرەم تالەبانییم دا. دوکتۆز موکەرەم ئەو سەردەمە بەرپۆمبەری گشتیی ئینجیساری توتن بوو. باسی (نازادی) و نیجازهکراو دیارە ناگاداری ھەموو کەین و بەینەکە بوو. پیکەنی و ووتی ناسانە. لەو رۆژانەدا زەعییم فوناد عارف و مزیری ئیرشاد، واتە (پراگەیاندن) بوو، وا بزائەم و مزیری دەولەت بو، پاش ئیستیقالەکەى حسین جەمیل بە وەکالەت ئەو کارەى دەکرد. دوکتۆز موکەرەم تەلەفوونی ھەلگرت و لەگەل کاک فونادا کەوتە قسە:

-کاک فوناد، ئەو پیاوێ ناردبووت ھات، نیشەکەى ئینجیساریم بۆ کرد.

دیاربوو کاک فوناد سوپاسی کرد ئەمیش کەوتەو قسە:

بەلام کاک فوناد منیش ئیشیکم پیتە، ئەو ھەند مانگە کاک ناھێع یونس داوای نیجازهى رۆژنامەى (نازادی) کردوو کەجى تا ئیستا نەپدراوئى. دیارە نیجازهش ھەر بە دەست خۆتانە، لای و مزیری ئیرشادە.

کاک فوناد وەلامیکى داھەو، زۆرم لا سەیر بوو کە کاک موکەرەم ووتى:

ئەو ھاوړیپەکی خۆمانم لاپە، ناوی فلانەو کورپى فلانەو دەبى لە

(نازادی)دا کاریکات دەپنیرم.

کاک موکەرەم وتى: دەبجۆ لای تا تۆ دەچیت داواکاریپەکە دەدۆزرتەو، لى مەگەرئى تا موافقەتەکە چاپ دەکرت و ئیمزا دەکرت، وەعدیکیشى لى وەرگرە بۆ (چاوپیکەوتنیک) بۆ پەکەم ژمارە. بەلام وەرەو تا پیکەو ھەرسیارەکان دانین و پېشت بلیم چۆن وەلامەکە دەنووسیتەو. رینگەى نیوان ئینجیسارو و مزارمتى ئیرشاد کە لە جینگەى ئەنجوومەنى و مزیرانى کۆندا بوو لە (سەرا یا قشلە) کۆنەکەى بەغدا ھەر دە دەقیقە دەبوو بە پى. کە چووم بەکسەر سکریتەرەکەى و مزیر کاک تەیموور ھەورامى ناسیمپەو ھەو کردمپە ژوورەو. ماوہى چۆن و چاکى و ھەوالى باوک و مامەگانم پرسینیك و

چاخواردنەومەيەكى خايناند كارەكە (اوليات) ھاتە بەردەم كاك فونادو ومعدەكەم بۇ چاوپېكەوتنەكە لى وەرگرت كە زۆرى پىخۇش بوو. ھاتە دەرەو، لە كۆتايى دەوامدا چووم پەزمامەندىي دەرچوونى (نازادى) م وەرگرتو ھەر ئىوارەى ئەو رۆژە گەباندمە كەركووك. ھەرچى (چاوپېكەوتن) ەكەى كاك فونادو لە (نازادى) دا بە وىنەپەكى خۇپەو ە بە خەتى خۇى پىشكەشى (نازادى) ى كروو، ئەو ەكەكە لەو باسە دانسقانەى دەبىى دەربارەى ئەو پياو ەنرخە بگىپىتەو ەو ئەویش شوئى خۇى ھەپە.

ئىجازەكە لە نىساندا درا، (نازادى) ھەر تەواو لە پەكى ئاپارى ۱۹۵۹دا دەرچوو. كە چوومە (كەركووك) باسى ئەو ەرا كە پەكەكمان لە بەغدا ھەر دەوئىت. زۆر ئىشى رۆژنامەكە دەبىى لە بەغدا بگىپت. منىش چووبوومەو ەو زانستگاو دووا سالىم بوو. پراى ھاوپرىپان بە تاپبەتى ھاوپرى عمزىز ئەو ەبوو كە بۇ ئەم دوو مانگە خوئىندن و بەگالۆرىۆسىك لە كىس خۆم نەدەم بە تاپبەتى كە لە بەغدا كار رادەپەپىنرپت.

سەرەتا ھەر لەژىر سەرپەرشتى كاك نافىعدا بە بەشدارىي كاك ئەحمەد غەفوورو كاكە حمەمە رۆژنامەكە دەرچوو. بەلام ديارە زۆربەى كار چ لە پرووى وەرگىپران و چ لە پرووى ئەركى چاپخانەو ە لەسەر كاكە حمەمە بوو. (كاك عومەر عارف) ى لە يادنەچووشمان ھاوكارىي لەگەل دەكرىن و كونجىكى گالئە نامىزى بە ئىمزى (شەن) دەنووسى. بەلام ھەر لەو ژمارانەشدا كە لە كەركووك دەرچوون ئەو كەرسانە ديارن كە لە بەغداو ە دەرچوون، بىجگە لەو ەى كە لە ژمارە پەكەو ە تا ژمارە ۵۸ لاپەپەرى ئەدەبىم لەپال كارەكانى تردا نامادە دەكرىد. گەشەپەك لە دلى ھەمووان دابوو كە رۆژنامەپەكى ھەفتانە بە كوردى لە (كەركووك) دەرچى. ھەرگىز ئەو سلاو ە سۆزەم لەبىر ناچىتەو ە كە مامۆستا كىوى موكرپانى لە (ھەتاو) دا بۇ (نازادى) ى نوسىبوو. خۇ بەشىر موشرى پەحمەتى (نازادى) ى پىش ھەموو رۆژنامەكانىتر دەفرۆشت. ئەگەر كەسىك

داۋاي رۇژنامەپىرى بىكرداپە. دەپووت: جارى نۇرەى ئەمەپە، تا ئەمە تەۋاۋ نەبى شتى تر نافرۇشم.

بەلام كىشەۋ كارى وولات بەۋ جۆرە ھات كە گەپشە كارەساتى ناخۇشى چۈاردەى تەمۋوزى ۱۹۵۹ لە كەركووك. نىۋارەى پىشۋو كاك جەمال بە پەلە بە نىشىكى تر ناردىمىپە كەركووك و شەۋلە مەئبەندى لق، لە شەقامى ئەتلەس نوستم. كاكە ھەمەش شەۋ لەۋئ ماپەۋە. ھەرچەندە ئەۋ ھەر لە سەر ئەۋ راپە بوۋ كە رۇژنامەكە بېچىتە بەغدا، بەلام من كارووبارى چۈونە كەركووكى خۇم رېكخست. من گەراپوۋمەۋە كە كارو چەرخ بەۋ جۆرە ھەئسوپرا، كە ھاورپىئان كەركووك چۆل بىكەن، يان بىچنە ناۋ زىانى نىۋە نەپنىپەۋە نىتر تۋاناي دەرگردىنى رۇژنامەى كوردى لە كەركووك نەمىنىۋ و كاكە ھەمە كالەۋ پىتاۋو كەرسەى رۇژنامە بېچىتەۋەۋ بىتە بەغدا.

بەشى سىيەم و كۇتايى

لە بەغدا:

ھەۋار ھاتە بەغدا، تاقە ژوورمكەى بۇ كارى (نازادى) درابوۋ، بوۋ بە دوۋ ژوور. كورسى و مىزىك بۇ كاكە ھەمەش دانرا. كاك نافع كەۋتە زىانى نىۋە خۇشاردەنەۋەۋە، نازانم رادەى مەترسىي گرتنى پاش كارەساتى كەركووك چەند بوۋ، بەلام بېرىارى حىزب وابوۋ كە نەپەتە مەئبەند. نىش وا رېكخرا كە ھەمۋو رۇژنىك من و ھەندىكجار من و كاكە ھەمە بىبىنن و رىۋ شۋىنمان بۇ دابنىت. لەۋە پىش كاك نافعەم دوور بە دوور دەناسى، لە بەندىخانەى بەغدا سالى ۱۹۵۲، لەۋ ھاتوۋچۇيانەى كەركووكدا، بەلام ئەۋ ماۋەپەى كارم لەگەل كرد لە تەمۋوزى ۱۹۵۹ ۋە تا شەۋى ۱۶ مارتى ۱۹۶۰ كە دوۋا مائناۋاپى ئەۋو گەلىك كەسى ترى خۇشەۋىستەم ئەۋ شەۋە لە فرۇكەخانەى بەغدا بوۋ كە ھاتبوۋ بۇ رەۋانە كرىنم، دەئىم ئەۋ ماۋەپە لە نىكەۋە ناسىم. پەكىكە لەۋ كەئە پىۋانەى

ژيان بە ناسينيان شادمان و شەرفمەندى كىردووم ۋە ھەرگىز دىمەنىم لەبەرچاۋە، نافع پېش ھەموو شت ئىنسان بوو، ھەستىكى ناسكى مۇشۇقەتلىك ھەببوو.

چەند لە رەفتارى رۇزىدە ناسك بوو ئەۋەندە لە ھەلۋىستى مەبەئىنى ۋە باۋمىدا رەقو پى داگر بوو. كە دىمەنى سەربەرزىنى ئەۋ كۆرە قۇزەت دەبىنى نەتەمزانى لە دەروندا چەند تەۋازوۋكارو پى نەۋازشە. خۇپىندەۋارو شارەزا، خۇپىرگەر لە بەردەمى خۇشىي ژياندا. فىداكار بە ھەموو ماناى فىداكارىيەۋە.

سەرەتا دەبوو بارى چاپخانە رۇك بىخەين، ھەرچەندە لە سەرەتادا لە چاپخانەى (فەرىد) لە شەقامى شىخ عومەر كەۋتەنە چاپى ئازادى، ئەۋ چاپخانەيەش ھەر ئەۋە بوو كە (اتحاد الشعب) لى چاپدەكارو ديارە مولىكى حىزب بوو، بەلام بە كىرداردا بۇ (اتحاد الشعب) بە چاپخانەى خۇمان دەزانى كەچى بۇ (ئازادى) ۋا نەبوو، زۇر كۆسپ دەھىنراپە رۇكەمان، بە راستى ج لە مەلەبەندو ج لە چاپخانە ئىمە ۋامان ھەست دەكرد كە لە ژنە دۇمەكەين. مەلەبەندى حىزبو رۇزنامە چەند ئۇتۇمبىلى ھەبوو. ئەگەر رۇزى چەند جار بۇ كارى (اتحاد الشعب) داۋاى ئۇتۇمبىلىم بىكرداپە نامادە بوو، بەلام دەبوو (ئازادى) باش دەرجوونى بەدەم بە كۆلداۋ بە پى پان بە ئۇتۇمبىلى نەفەرو كرى بىگەيەنمە فەرىدەكارو كۆلچەكانى زانستگا، چىشمان ھاۋار كىرد تا من لە ۋلات بووم چارنەكارو بەرپۇمبەرى مەلەبەند لە شكاتەكانمان توۋرە دەبوو، لەبەرئەۋە باش يەكەم ژمارەى جۋار لاپەرىمى مام ناۋەندى كانە ھەممە پراى ۋابوو تا ھەموو بارىكى چاپمەنى نامادەنەبى دەست نەدەيەنە قەلەم مەنىش ھەر بە لاي پراگەى ئەۋدا دەچووم. بەلام كان نافع دەرسىكى تىرى داينى. با رۇزنامەكە دەرىنگ دەرىچىت، كەم ۋە كۆپى ھەبى، بە يەك لاپەرى بىت، بەلام ھەر دەرىچىتو بەرەبەر كەم ۋە كۆپى چارىكەين، چونكە ئەۋەى ئىمە دەمانەۋى ۋا زوو نابى ۋە حىزبىكى كە سالىھەى سال بە رۇزنامەى نەيىنى راپاتبى

با ئەم ماومبەش لەسەر ئەویتر بێت و بەردەوام بِن. پرای ئەو پراست دەرچوو، بەرمبەرە نیشمان باشتر دەبوو.

ئەو سەردەمە زۆر پۆز بەو گەرمایە لەگەڵ کاک نافیعدا بەپێیان لە مەیدانی (النهضة) وە پان لە (باب المعظم) مەو پڕومانده کردە چاپخانە، کاک نافیع زۆرجار پۆزنامەبەکی دەگرت بە سەری مەو. دیاریبوو شتیکی دەزانی، زۆری پێ نەچوو. گواستمان مەو چاپخانە (ومفا) لای (حافظ القاضي) مەو کە دیاریبوو چاپخانە خۆمانبوو، چاپخانە کە (فەرید) لاینوتایپ بوو، باشتر بوو، نووسینی زۆرتری تێدا جێ دەبوو، ئەمە (ومفا) تیب چینی بوو، بەلام نزیکت، ئاسوودەتر، هەر نازادیی لێ چاپدەگرا، ژمارە لاپەرەمان گەیانده هەشت پەرە. ژمارە چاپکراومان گەیانده پینج هەزار کە تا ئەو سەردەمە هیچ پۆزنامە و گۆفاریکی کوردی نەومندە چاپ نەکردبوو. لە هەفتە ی جارێک مەو بۆ هەفتە دوو جارو ماومبەگیش گەیشته هەفتە سی جار بەلام بە جوار لاپەرە.

کاری نووسین و هەلە پاک کردن دابەش کرا. کاک نافیع خۆی سەر ووتاری دەهینا، زۆرجاریش بە عەرمی دەهینا بەکیکمان دەمانکرد بە کوردی، خۆی بۆ دوا لاپەرە بە ناوی "سکالای نازادی" مەو وتەبەکی جوانی دەنووسی، لە راستیدا ئوسلووبیکی جوان، بیری جوانی هەبوو، بەوپەزی تەماز و عەو دەپوت، دە سالی بەندبەخانە لە کوردیی دابیریوم، دەمەوئ فێربمەو، هەندیک جار کە تێبینیمان لە بارە دەرشتنی کوردی مەو دەدایە بۆ جاری دووم ئەو ی بە هەلەمان دەزانی دووبارە نەدەگرمەو، بەرمبەرە کارەگەمان پێکت دەبوو. بە کردارو بە رەسمی لە نەقەبە ی پۆزنامەنووسان من بووم بە سکرتری نووسین، دەمانوێست دەستە نووسەران فراوانتر بێت، هاوڕێیان چەند ناویان پێشنیاز کرد، کاکە حەمە بە تیزی نارازی بوو، دووایی کاک محەمەد کەریم فەتحوڵلا کە لە کادرە پێشکەوتوو مەکانی پارتی بوو لەگەڵ دەستە کە ی مامۆستا هەمزە

عەبدوللاڧا بوو تازە ھاتبووە حيزبى شيوعى، بووۋ ئەندامى دستەى نووسەران و ھەرسىكەمان بە سەرپەرشتى كاك نافع گەلىك لايەنى كارەكەو پىۋەندىمان بە خەلكەومو بە بارى ژيانى كرىكارو ھەللاھوۋە بەرمو پىشەوۋە برد لاپەرە يا ستوونى جياجيامان چىگىر كرد. بۇ پارمەتيدانمان لە كارى تەكنىكىدا ماومبەك كاك جەمالى حسين ناغاو دوۋايى فارووق مستەفا لە (نازادى)دا كەوتنەكار.

ژمارمبەكى تايبەتتى نازادى بۇ ئەو راپۇرتەى كۆمىتەى مەركەزى بوو كە لە كۆبۋونەوۋەى تەواويدا بىرپارى لەسەر درابوو و گەلىك پىداچوونەومو بە ھەق و بە ناھەق رەخنە لە خۇ گرتنى تىدا بوو. بە تەنيا فرىاي وەرگىرپانى نەدەكەوتىن. لەبەرئەوۋە كاكە ھەمەو كاك نەھمەد ھامىدو من و وەرمانگىراو بە درىژايى چەند سەعات و چەند رۇژ لە (يانەى سەرگەوتن) لە ژوروى گۇفارى (ھىوا) كە كاكە ھەمەو دوۋايى منبىش سەردەمبىكى پاش شۇرشى تەمووز سكرتيرى نوسىنى بووين لەگەل كاك نافعدا دانىشتىن بە وەرگىرپانەكەدا چووپنەوۋە، بە راستى كاك نافع سەرنجى ووردى دەداينى، كە لە نيوان خۇماندا خۇشھالىم بەرامبەر بەو سەرنجانەى دەردەمبىرى و كاكە ھەمە ھەندىكچار دانوۋى لەگەلئاندا نەدەكوللا، يا لەگەل نافعى نەمردا نەدمگونجا، دەبووت: ئەوۋە ئەو لە كۆمىتەى مەركەزى شتىكىان بە گوڧدا چىرپاندوۋە ئىمە چى.

بۇ وەرگىرپانى زۇر ووشەو ئىستىلاخ دانان، بە دەستپىشخەرى مامۇستا بىرايم ئەھمەد زۇرچار بە تەلەفون پىرسان بەو دەكردو لەگەل خەباتدا ھەولتى پەكخستنى ووشەو ئىستىلاخان دەداو گوڧمان لە نامۇژگارپەكانى كاك بىرايم دەگرت.

بىگومان (نازادى) ئىركىكى بە كۆمەلىشى لەگەلدا دەكىشرا، نووسىنى ھەندى ھاوپى دەرمەۋەى دەستەى نووسەران، پەيامنپەرە حيزبىپەكان لە ھەموو كونجىكى وولاتەوۋە، بە وەرگىرپان پارمەتيدانمان لە لايەن زۇر كەسەوۋە بە تايبەتتى لە ئىنگلىزىپەوۋە وەرگىرپانەكانى كاك كەرىم حسين سۇران، لەو شتە

بەنرخانەن كە لە بىرناچىتەووە ووتارىكى گەورەو بەنرخى شەھىد دكتۇر قاسملوو بوو دەربارەى جەھورىيەتى كوردستان بە نىمزاى (ع. وورپا)وہ.

كە هېشتا نازادى لە كەرگوك بوو، لە چەند ژمارەدا بەچاو پىكەوتن ياداشتەگانى شىخ ئەحمەدى بەرزان بلاوكرايوونەوہ. ئەو ياداشتە كاك عومەر عارف بە دەمى لە جەنابى شىخى وەرگرتبوو تۆمارى كردبوون.

لە ۱۹۶۰/۲/۱۶ دا بۆ خویندن چووم بۆ پەكتى سۆفىيەت، بارى نازادى گۆردرا، بۆو بە هەفتانە، بەلام چۆو چاڤخانەى فەرىدو ديارە هەلسۆرپنەرى چاڤخانەكە كاك نەژادى ئەحمەد عەزىز ناغا بوو بوو بە بەرپۆهەرى چاكتر بوو، ژمارەى لاپەرەيان كردهو بە هەشت لاپەرە، مامۆستا گۆران، ئەحمەد دلزار، حسين عارف چوونە ناو دەستەى نووسەرانى پەوہ. پەيوەندىم بە نامە لەگەل كاك نافع و كاكە حەمەدا نەبرا، بەردەوام شتم بۆ دەنوسين. ئىمەى جىهان نەديو ژيانى ئەو سەردەمەى سۆفىيەت سەرسامى كردبووین لەبەرئەوہ زۆرى نووسينەگانم دەربارەى ژيانى ئەو وولاتە بوون بە تايبەتى چەند ووتارىك بە ناوى (گەپشتمە دەرياي نازووڤ)وہ كە ئىستاش شانازيان پيوە دەكەم.

زۆرى نەبرد (نازاديش) لەگەل زۆر رۆژنامەو گۆفارى تردا داخران، عەبدولكەرىم قاسم بەرەو دىكتاتۆرىيەت و بەرەو دوژمنى چەپ و پاشان كورديش برا، بە راستى كاركردىمان بۆ (نازادى) يان بەمى موجه، يا بە نانەسكى يا مووجهى كەمبوو، بەلام زۆر جار هەر لە مەلەبەند شەومان دەكردهو هەولمان دەدا ئەو ئەستىرەپە گەشتر بىت. بەشى ئەویش وەك هەموو رۆژنامەپەكى كوردى هەر ناوابوون بوو. خۆزگە حىزبى شىوعىي كوردستان هەر بەو ناوہوہ. بۆ يادى نەمرى نافعى شەھىد رۆژنامەپەكى دەردەكردو لەسەرى دەنوووسى: "دامەزرینەرى نافع پونس".

دەنگى قوتاييان:

چەند جار يەككىتى قوتاييانى عىراق و يەككىتى قوتاييانى كوردستان جياپووبوونەو و چەند جار بووبوونەو بە يەك. لە سەردەمىكى يەكگرتوويدا بوو ھاورپم مەھدى عەبدولكەرىم كە يەكەم سەرۋكى ئاشكراى يەككىتى قوتاييانى عىراقبوو. باسى سىستى ھەندىكىكىرد، لە دەرکردنى گۇفارى ئەو يەككىتى بەدا. ئىوارە چوومە بارەگا چى رەشئووس كۇبويو و وەر مگرتن و يەكسەر چوومە چاپخانەى ناسياوئىك، دوو شەو بە ديار ئەو رەشئوسانەو رېكخستىنەنەو خەرىكبووم چى تەواو دەبوو دەمدا بە تىيچنەگان، ھەندىك لە كەرسەگان كاك ئەحمەد ھامىدو خوشكە نەسرین فەخرى (دوكتۇر) پىكەو ھەم دەپانكردبوو. خىرا ووتارنىكىشم بە كاك كەمال (د. كومال مەزھەر) نووسى. دوو شەو بە ديار ئەو گۇفارەو شتىكى خنجىلانەى لى دروستبوو. كە وەر ز بەرەو كۇتايى ئاپار دەچو لە بىرم بوو كە دوا لاپەرە بۇ شەھىدانى ۲۹ى ئاپارى ۱۹۲۵ تەرخانبكەم ووتەپەكى بە سۆز بۇ شەھىدانى نامەد (دياربەكر) و ھەموو شەھىدانى باكوو رو كوردستان بنووسم. ئەو چەند دېرە زۇر دەنگيان داپەو، كاردانەو لاي برايانى پارتى بە دوو جۇر بوو. لاپەك پىخۇشچالى و گەشەو لاپەك ناخ ھەككىشانىك كە چۇن ئەوان لە گەرمەى چەپلەرپزاندا ئەو پادەپان لەبىرچۇتەو. باوەر بىكە كە ھەر ئەو رۇژە ھەموو دانەكانى ئەو ژمارەپە فرۇشرا. ھەرگىز دىمەنى كاك ئەسەد خىلانى (دوكتۇر) م لەبىر ناچى. كە ئەوساش زۇر (ئەنتى كۇمۇنىست) بوو، بەلام بە خوشىپەو زۇر دانەى ئەو ژمارەپەى لەبەر ئەو لاپەرەپە لە زانستگادا فرۇشت.

د. كەمال لە باسىكى رۇژنامەگەرىى كوردپدا باسى ئەو تاقە ژمارەپەى كردو و ئەو دەرخستوو كە من بە تەنيا دەرمكردو و. تاقە يەك دانەم پاراستبوو. جەمال خەنزەدار بۇ رۇژنىك لى وەرگرتەم كە وىنەى بگرئو بەمدا تەو. ھەر نەپدەمەو. ئىتر قوتاييان بە ھەلپە داواى ژمارەپەريان دەكرد.

بەلام ئەو خويىنگەرمىيە لاي ياد نەمر مەھدى عەبدولكەرىم نەماو منىش بە تەنيا ھەقى دەرگىرىم نەبوو.

ھەلمەت:

ھەر باسى (دەنگى قوتابيان) گۇفارىكى نەينى بىرخستەمەو. ئەمىش گۇفارى (ھەلمەت) بوو. رەنگە نووسىن بۇ رۇزنامە نەينىيەگان چەند لاپەرەي ياداشتىان بويىتو ھەندىكىان لە كاتى باسى كارى حيزبى و نەينىدا ياس بگەم و رۇزنامەي شاخو بەشدارىي ئەوھش ھەركاتو شوپنىتريان دەويىت. بەلام ئەم گۇفارە شوپنىتري ھەيە لە يادىدا لەبەرئەوھ چەند دېرى بۇ دەنووسم.

سالى ۱۹۵۲ بوو ھەر لەبەرئەوھى قوتابىي دەرگراوى كۆلىچ بووم پيوماندىم بە رېكخراوى قوتابيانەوھ مابوو، كاك كەمال عەبدولكەرىم (د. كەمال فوناد) ىش ھەروەك من بوو. بەلام ئەو لە پال لىپرسراوىي حيزبىدا (ح ش ع)، ج بۇ كارى حيزبى و ج بۇ كارى نەينى قوتابيان سەرپەرشتى بزوتتەوھى قوتابيانى دەگرد.

لەپال كارى سىياسىدا چىزى ئەدەبى بۇ نووسىن و خويىندەوھى ئەدەبىيى رادەكىشاين.

بۇ ج دەبى رۇزنامەو گۇفارى نەينى ھەر سىياسى بن؟

ئەم پرسىارانەمانگردو دەستمان داپە كار. يەكە يەكە يەكترمان دەدى. بە تايبەتى ھەموومان لەگەل كاك كەمالدا ھەر بە ناوى پىاسەوھ رۇزىك زۇربەمان لە باخجەي گشتى — كە تافە سەيرانگاي لاوانى شار بوو. لەسەر دوو كورسىي درىزى باخجەكە، وەك بە رېكەوت يەكترمان دىيى، كۆبوينەوھو بىرپار درا گۇفارىكى ئەدەبى شۇرشىگىر دەربكەين و بە دەست چەند دانەمان پىكرا بىنووسىنەوھ. گۇفار ناونرا (ھەلمەت) لەوانەي لەو كۆبوونەوھىيەدا بوون ئەمانەم لە بىرە (داواي لىبورىن لەوانىتر دەكەم):

پىكخەرو ھەنسورپىنەر كاك قادرى مىزا كەرىم، كاك شەوكەوت ەمزىز
فەرەج (دەرمانساز)، كاك فەرەج ەلى (ئەندازىيار)، كاك فەرەج ئەھمەد (فەرەج
بەگ)، كۆچكردوو مەھمەد ئەمىن بابان (باوەمىن). مەن نەبەم ھەموويان قوتابىي
دوواناۋەندى بوون.

ۋابىزانم كاك كەمال خۆي سەرۋوتارى نووسىيوو. بىراي كۆچكردومان
ەبەدوللا مېدىيا پارمەتى نووسىن و كۆكردنەۋەي دابوو، لەگەل كاك قادردا
ھەندىك شتمان بە ۋەرگرتن و ۋەرگىرپانەۋە پىكخەست. دوو ژمارەيان دابە
پىكخراۋەگە ئەندامان كەوتنە نووسىنەۋە. لەسەر كاغەزى تەنك دەنووسراپەۋە،
تا كاربۇن بخرىتە ژېرى و چەند دانە بە پەكجار بنووسرىتەۋە. ھەر ژمارەيەك
خۆي لە ۵۰ لاپەرە دەدا.

ئەو سەردەمە بزۋوتنەۋەي ئاشتىخۋازان و بانگى ئاشتىي ئۈستۈكھۆلم و ئىمزا
كۆكردنەۋە ھەر لەناودا بوو.
مەن شىعەرىكم نووسىيوو:

ئىمزاكە بىرا بانگى ئۈستۈكھۆم

بۇ نەھىشتىنى بۇمبايى نەتۇم

دېارە بۇ پىكى قافىيە (ئۈستۈكھۆلم) م كرىبوو بە (ئۈستۈكھۆم) كەچى
شىعەرمەكان ھەر بلأوكرانەۋە. كاك ھۆگر گۇران دوو پارچە شىعەرى داپىن:

كۆترى ئاشتى بخوئىنە

ھەرچەندە دەمانووت كۆتر ناخوئىن بىلام ھەر بلأومانكردمەۋە.

دوۋەمىيان مەنەلۇژنىك بوو بۇ ھەلبىزاردنى پەرلەمانى ۱۹۵۳ نووسرايوو ئەم

دېرپانەيەم لەبىرە:

سبەينى ئىنتىخاباتە

جاران چۇن بوۋە ھەرۋاتە

بە قسەي تەحقىقاتە

ھەموو درۆ ھەللاتە

ۋا تەحقیقات قۇل ھەلئەكەت

ۋا تەحقیقات قۇل ھەلئەكەت

بۇ ئىنتىخابات

خۇش ئىنتىخابات

(تەحقیقاتى جىنائى، واتە بەرپۆەبەرىى گشتىى ئەمن) ئەۋەش
بلاۋكراپەۋە.

كاك شەۋكەت ئەۋ سەردەمە شىعرى دەنۋوسى. سروودى قوتابیان كە پاش
شۇرشى تەمۋوز بوۋ بە سروودى رەسمى نووسىنى ئەۋ بوۋ. ئەۋەش
بلاۋبكراپەۋە.

سالى ۱۹۵۴ ھەۋلماندا ئەۋ گۇفاره زىندوۋ بکەپنەۋە بەلام جەزرىبەى گرتنۋ
قوتابى بە سەرباز كرىن بوۋ بە كۇسپ. ئايا تۇ بلئى لە (ئەرشىفىكدا) ئەۋ دوۋ
ژمارپەمان دەست كەۋتەۋە؟

ھىۋا

ھىۋا گۇفارى (پانەى سەركەۋتن) بوۋ، پانەى سەركەۋتنى كوردان ھەر لە
سالانى سىپەۋە دەپۋىست گۇفارىكى ھەبىت. بەلام دپارە تا سالى ۱۹۵۷ ئەۋ
ئاۋاتە نەھاتبۋە دى. لە زروفىكى سىياسىى تاپبەتیدا ئەۋ ھىۋاپە ھاتەدى.
سەرنۋوسەر حافز مستەفا قازى بوۋ. پئش شۇرشى تەمۋوز ۱۲ ژمارەى لئ
دەرچوۋ ۋا دپارە دەپانۋىست رئۋ شوپنى (گەلاۋئز) بگرن. بە بلاۋكردنەۋەى
ھەموۋ بابەتئك كە رپنگەى بدرئۋ بە كۇكردنەۋەى زۇربەى نووسەران. بە
تەمەنۋ پلەۋ رپبازى جىاۋازەۋە.

سالى پەكەمى (ھىۋا) لە شام بوۋم. گۇفارەكە ھەر لە پەكەم ژمارەى پاش
شۇرشدا چونكە رۇژنامەۋ گۇفارى سىياسى نەبوۋ، ئەركى خۇبى كرى بە سىياسى ۋ

به پشتگرتنى شۆرش و ھەر له رېڭەى كاك حافزەو شىوعى يەكان لەو گۆفارشدا دەرکەوتن. كە ھەندى باری يانەى سەرکەوتن گۆرا. نيتر دوکتور ھاشم دۆغرمەجى كە بوو بە باوەرپيكر او (معمەدى يانەكە وەك سەرۆكى يانە وابوو، گۆفارەكەى داپە دەست نيمە. كاكە حەمەى مەلا كەريم ژمارەيەكى بە پارمەتىى من دەرکرد. پاش ئەو وازى لى ھيتاو دوکتور دۆغرمەجى سكرتيرى نووسينى بە من سپارد. سى ژمارەم دەرکرد. لەسەر ووتاردا باسى ئەووم كرد كە دەبى ھىوا بگەرپتەو سەنگەرى خۆى كە سەنگەرى ئەدەبە. كۆمەلەىك ووتارم نووسى. شانازى بەو شيوە تايبەتى يەو دەكەم كە بۆ (پۆستەى خوينەرەن)م دانا كە وەلام دانەو ھەر ناو نووسين نەبىت. بەلكو رېنوونى ئەدەبىشى تيدا بىت. يانە پارەى نەبوو، نەيدەتوانى بە رېك و پيكي گۆفارەكە دەرېكات. بەلام پاش ئەو ھى من لە مانگى مارتى ۱۹۶۰دا سەفەر مەكرد، تواناكە باشر بوو و ئەو بىرايانەى كاريان تيدا مەكرد كە چەند ژمارە پتريان دەرکرد. لە باكۆو نووسينم بۆ دەناردن. لە رېى ھىواو (بەكايىف)م بە خوينەرەن ناسى. رۆزانى كار كردن لە يانەى سەرکەوتندا لاوەستانىترى دەوئت كە دەبى لە مەيدانى پادداشتى چالاكىى سياسيدا بگەرپتەو سەرى.

التاخي- برايه تي

شەھىدى مەزن سالىح پوسفيم بە بينين يەكەمجار لە (ئەشكەوتى سەردىمان) نزيك چىاي كارۆخ لە ناوچەى بالەك ناسى. بەرپۆمبەرى راديو شۆرش بوو كە لەو ئەشكەوتەدا بوو. بەھارى ۱۹۶۶ بوو، دوواى راديو چوو كيوە رەشى ژوور حاجى نۆمەرەن ھەر ھاتوچۆم دەكردن. ئەو سەردەمە بەرزانيى نەمر ليزنەيەكى بالاي راگەياندىنى دانابوو: سامى عەبدولرەحمان، حەمىد عوسمان، ھەزار، ئەنومەر دلسۆز، عيزەدەين مستەفا، ئەمە پيوندى لەگەل شەھىد پوسفیدا پتەوتر كردم و تا چەند رۆژىك پيش شەھىدبوونى ئەو پيوندى يەمان ھەر پتەوتر دەبوو. لەبەرئەو كە سالى ۱۹۶۷ ھاتە بەغداو

بېرىرى دەرگىرىنى رۇزنامەى (التآخى)ى عەرىبىى (بىراىى) كوردى درا. من له پېزى پېشەوەى ئەو كەسانە بووم كە داواى بەشدارىى لىكردم. كارى ئەو سەردەمەم لەو دوو رۇزنامەىەدا ھەرۈەك كارى پېشمەرگەىى بوو. كە لە كارى زانستگا دەبوومەو ەروومدەكرده رۇزنامە. تا كار ھەبوایە دەمامەو ەشەوانى ھەىنى لەگەل رەھمەتى رەفىق چالاک و شىركۇ بىكەس بە دىار (بىراىى) ھەفتانەو ە لە چاپخانە شەومان رۇز دەكردهو.

رۇزنامە عەرىبىەكە پېكرابوو لە رۇزنامەنووسى ھەمەرپەنگەى عەرىب. كە ھەندىكىان چونكە كۇن خراپىان لە بارەى كوردەو نووسىبوو لای ئىمە خۇشەوېست نەبوون و دەكەوتنە بەر پلارو جوپنە خۇشەكانى رەفىق چالاک. ئەو تىكەلەپە نموونەى پىئەندىپە جىاوازەكانى پارتى بوو بە دەستەو لاپەنى جىاوازەو. سەپدا سالىح يوسفىش، چونكە پىاوجاك، دلباك، ناسۇ فراوان و خىرخواز بوو ئەمانە لەلای جىگەيان دەبوو، بەمچەشەنە لەو سەردەمەدا زۇر شتى ئەوتۇش بلادەكرایەو ە كە لەگەل ھىلە رەسمىەكەى پارتىدا نەدەگونجا، بە تاپبەتى لە بارەى ئابوورى و بازارى نازادەو.

ئەم جۇرە رۇبازە زىاتر لە لاپەن ھەبىب مەمەد كەرىمى سكرتېرى پارتىپەو دەچەسپىنرا كە زۇر جار ھەولى دەسەلات سەپاندى بوو بەسەر رۇزنامەداو زۇر كارى دابوو دەست(رەسمى ئەلەمىل) كە چ خۇى چ ھەبىب رۇبازو بىرىان زۇر جىاواز بوو لەو ەى سەردەمى (صدى المستقىل) ئەگەر رەسمى لە رووى شەخسى و برادەرى پاراستن و ەفاو ەگۇررابوو، ئەوا ھەبىب لەم بارمەشەو شتىكىتر بوو.

(التآخى) چونكە يەكەم رۇزنامەى نازادو ناھوكمەتى بوو پاش كودمتاى چەپەلى ۱۹۶۲ لەبەرنەو ە لە دل و دەروونى خەلكدا جىگەپەكى تاپبەتى بوو. بە راستى زۇر نووسەر و لاپەنىش دەرفەتى رادەرىپىنىان بۇ رەخسا. تەنانەت بەعسىپەكانىش لەو ە بى بەرى نەبوون.

كارى من سەرپەرشتىي لايەنە ئەدەبىيەكان بوو، چ ئەدەبىي كوردىي گراو بە
عەرمبى و چ ئەدەبىي عەرمبى خۇي. ھەر لە يەكەم رۇژيشەوہ لە لاپەرەي
ھەشتەمدا ستوونىكەم ھەبوو، چەند ناوئىكى لىئىرا (تجربە دم)، (رىشتى).. ھىند
بەلام نىمزاكە ھەر (دلىر) بوو. ھەندىك ووتارىش ھەر بە ناوي خۆمەوہ بوو.
چونكە دەمىك بوو لە جىھانى رۇژنامەگەرى دوور كەوتبوومەوہ، گەلىك بىر،
باس، ووشە.. ھىند. كۆمەلە بوو بوون، پەنگيان خواردبۇوہ ووردە ووردە
كەوتنە دەرپەرپەن و دەرپەن.

لە بارەي ئەو ستوونەوہ زۆر شاپەتتى ووتراو و نووسراوم لە لايە كە جىيى
شانازىمن.

عەبدولەلىك نوورىي نووسەرى ناودار بە جىگرەوہي ستوونەكەي شەھىد
عەبدولجەبار وھبى، (ئەبو سەئىد)ى دادەنا لە (اتحاد الشعب)ى پاش شۇرشي
تەمووزدا. چەند نامەي لە بارەوہ دەھات. رۇژنامەيەكي كۆنەپەرست
نووسىبووي: وا (التآخي) دەرچووہو ھەشت پاجى بە دەستەوھىو لەنگەرى لاي
ئەو (ستوون)ەي من گرتبوو. مامۇستا سوجادى زۆر جار پىي دەووتم: كۆرە،
ووتارى دوئىت دەنگى داوتەوہ.

لەپال نووسەرە عەرمبەكاندا —ئەو سەردەمە لە كورد عەبدولسەمەد
خانەفا، عەبدورمزاك خالىدى، حامىد ئەدەب بابان كاريان دەگرد، كۆمەلىكى
براپانەمان پىكەوہ نابوو. ووتارەكانى خانەفا زۆرتر بە نىمزاى (جوامىر) بوو.

(التآخي) لەو سەردەمەدا چەند جار بۇ ماوہي كەم كەم دادەخرا. لە جەنگى
حوزەيرانى عەرمب و نىسرائىلدا بە تەئسىرى سەيداي پوسفى رۇژنامەكە
پالپشتى عەرمب بوو. رۇژانە نووسىنى منىش ھەر ئەو رۇبازەي گرتبوو. بە
تايبەتتى شانازى بە ووتارى (الى اطفال دمشق)وہ دەكەم.

ئەو سەردەمە ناكۆكىي نىوان پارتى بە سەرۆكىي بەرزانى و بالى مامۇستا
برايم ئەحمەدو مام جەلال (واتە: مەكتەبى سياسى) زۆر تىز بوو.

حکومەتەتەکی ئەوپەرەحمان عارف ئەم ناکۆکییەتی تیزتر دەکرد. ئەو بوو ئیجازەتی بە پڕۆژنامە (النور)یش دا. بەلام ھەموو ھەولتی سەیدا بۆ ئەو بوو کە ئەو ناکۆکییە نەباتە سەر لاپەرەکانی (التاخی) و وانەکەین جلی چلکنی خۆمان لەبەرچاوی خەلک ھەتخەین. با بۆیەم: لەگەڵ گەلێک ناکۆکیی بیڕ یا رێبازو ھەندێکی شەخسێشدا، یەک ووشەم بۆ ئەو ناکۆکییە نەنووسی، کە پلارێکی کاک نەوشیروان لە (التاخی) منیشی گرتەو. ھەر دەستم نەداوە ھەلەمی ناکۆکی تیزکردن. (التاخی) لە ۱۹۶۸دا داخراپەو. شەر دەستی پێکردو. تا رێکەوتننامە ۱۱ ئازاری ۱۹۷۰. پاش ئەو بە ماوەیەک دەرچۆو. ئەمجارە سەیدا یوسفی وەزیر بوو. پارێزەر جەرچیس فەتحوڵلا با ناوی لەسەر پڕۆژنامەگەش نەنووسرای. بەلام سەرنووسەر ئەو بوو. شەخسێتێکی تاپبەتیی خۆی ھەبوو، عەرەبی نووسیکی باش، ئینگلیزی زانیکی باش. خۆیندەوار. ھەرچەندە لە سالانی چلدا ئەندامی حیزبی (الشعب)ی عەزیز شەریف بوو بوو. لە مەسەلە ۱۹۵۹ی مووسڵدا حوکم درا بوو، کەچی ھیچ فەری بە نزیکە لە مارکسیزم یا بیڕی چەپەو نەبوو. کوردیی نەدەزانی، نازانم پێنۆندی لەگەڵ پارتیدا لە کەپەو بوو. بەلام دەزانم سالی ۱۹۵۹ کە گیرابوو شەھید مەلا نەنومری مائی ھەولتی بەردانی دەداو دووایی بەرزانی بەریدابوو. زۆر توو پرەو پرای تاپبەتیی ھەبوو، لەگەڵ ئەو شەخسێ سیمای خۆیندەواری ئەو بە پڕۆژنامەگەو دیاربوو. بە گشتی چونکە نووسینە عەرەبییەکەمی بە دل بوو، کۆمەلنی ئەرکی دا بە سەرما لە نووسین، وەرگێران، لاپەرەتی ئەدەبی ھەردوو زمان.. ھتد.

لەم سەردەمەدا چونکە مامۆستا جەرچیس ئەو جینگەیی لە پارتیدا نەبوو، سەرکردەکانیتر دەستیان دەخستە کاری پڕۆژنامەو بە راستو بە چەپدا دەیانھێنا. دەبوو پاش ئازار زیاتر پڕۆژنامەگە بیواپە بە ئاویئەتی ھەموو نیشتمانپەرورانی عێراق. بەلام لەو پرۆووە بەرمو دووا رۆیشت. لەو دەچوو ھەندێک کێشە، بە تاپبەتیی پێنۆندی دەرەوی پارتی لەم کاردا رەنگی

دابىتەو، چونكە كە شەھىد دارا تۆھپىق بوو بە سەرنووسەر رېيازى پىشكەوتنخووزى ديارتر بوو. زۆر رۇژنامەنووسى سەر بە چەپ ھاتنە ناو نووسەرانى (التاخي)بەو. يا پيۋەندىيان لەگەل پەيداگرد. كەسانى وەك فائىق بەتى، محەمدى مەلا كەرىم، كامەران فەرەداخى، مەحمود بەياتى، سامى شەھەد، كەوتنە كار لە سالانى دوواپيدا كاك فەلەكەدەين كاكەپى بوو بە سكرتيرى نووسين و كاك فەرەد عەونى كارگير بوو (نازانم لە نووسيندا تا ج رادەپەك بەشداربووبى) يادگارى ئەم سەردەمەى (التاخي) زۆرن، بەلام ئەوەى لەبەر ناچىتەو.

سالى ۱۹۷۲ لە كاتى شەرى عەربو ئيسرائىلدا. وا رېكەوت كەس لە ئىپرسرانى رۇژنامە لە بەغدا نەبوو. كاروبار بە رۇتىنى لە لاپەن نووسەرانو كارمەندانى رۇژنامەكەو دەپۇشت. لە پەر كە ئەو شەرە دەستىپىگرد دەبوو ھەلۇپستىك ھەبىت. يەكەمجار بوو تىكۇشەرى نەمر نوورى شاوھيس بىتە (التاخي) و لە شۇنەكەى سەرنووسەر دانىشى و ئەركى سەرپەرشتى بگرىتە نەستوى خۇى لە نيو سەعاتىكدا زۆر باسمانگردو رىو شۇين دانرا. كاك نوورى ھەموو ژيانى لە روى بىرگردنەووە چەپ بوو. كۆمەلنىك يادگارم لەگەلیدا ھەپە لەم يادداشتانەدا باس دەگرىن. بۇ ئەو رۇژەى (التاخي) رىو شۇينى واى دانا كە پشتگىرى تەواو لە عەرب بکەين، مانشىت، سەرووتار، دەنگوباس كە ھەموو پىكەو نامادەمانگرد. ئەو رىگەپەى گرتبوو. ووتارىكەم بە ناوى خۆمەو نووسى. (انا كردى اكره الصهيونية) ھەلۇپستەكەى (التاخي) لە زۆر ناوئەندا باش پىشوازىكرا. شەھىد دوكتۇر قاسملو كە ئەودەمە لە بەغدا بوو، زۆرى پىخۇشبوو، چونكە رەنگە زۆر كەس ئەو ئەزانن كە ئەو زۆر بە قوولى لە ناوەرۇكى رەگەزپەرستانەو فاشستانەى سەھيونىزم گەپشتبوو. لە ئاھەنگى بالىۇزخانەى بولگارىادا بووين، بانگىكردم —وتى: وەرە تۇيان دەويت. كە ھاتم لىخاچىف)ى بالىۇزى سۇفیت بوو لەگەل كاك نوورى شاوھيس وەستابوو

پېرۇزبايى ئىمۇ ھەلۈپتەيدەكرد. لام سەير بوو من باش بناسى- پروويتىكردم
ووتى: ووتارمەكى تۆش زۇر جوانبوو.

دووم پادگار:

دووجار (التآخي) شەپە پۇژنامەى بوو. جارنىكى پاش ھەولنى كوشتنى بەرزانى
لەگەل (الثورة)ى بەغسدا پۇژانە سەر ووتارى ھەرىمەكەيان ھېرشبوو بۇ سەر
لاپەكەپتر، يا بەرپەرچى دانەوھى ئەوى تریانبوو. بە شانازىيەو دەئىم لەم
شەپەياندا چەندم داوا لىكرابى، قەلەم خستەكار. رەنگە چەند كەسىر لەمەدا
بەشداربووبن. بەلام بۇ راستى و مېزوو دىنووسم كە ئىمە ھەموو پۇژ (الثورة)مان
دەخوتىندەو. كۆبوونەوھەكى سى كوچكىمان دەبوو. شەھىد دارا تۇفيق،
برادىرىك كە دەبى جارى ناوى نەبەم^۸، نووسمى ئەم دېرپانە. زۇر جار ھەرىمەكە
نوقتەى نامادەمان لاپوو. موناقەشەمان دەكرد، بىرەكانمان پوختە دەكرد ئەوسا
ئەو برادەرە يا من لە ووتارىكدا داماندەپشت. لە راستىيدا زۇرى بىرەكان بىرى
كاك دارا بوون، برادەرەكەم رەنگە لە دارشتن و ووتار نووسىندا لە پېشتەر بووبن.
بەلام منىش بەشدارى نووسىن و دارشتنبووم. زۇرجار بىرۆكە يا پېشنىيازى
وہلامان ھەر بە نووسىن لىكەداو سەرلەنوئى دامان دەپشتەنەو.

دووم شەپە پۇژنامە پاش كوشتنى ۱۲ لوى شىوعى بوو بە دەستى عىسا سوار.
دبارە بەو پەيەى كە پەككىيان خوشكەزامبوو، ناگادارى ئەو مەسەلەپەم شاپەتتىى
خۇم بۇ مېزوو لە شوپنىكىتدا تۇمار دەكەم. بەلام كە شەپە نووسىن لە نيوان
(طريق الشعب) و (التآخي) دابوو بۇ بەشدارى نووسىن. من لە ھەردوولا خۇم لى
لادا. دياربوو كە لە ھەردوولا كى ناگرى تىز دەكرد. جارنىك بە رېكەوتن (كامەران
قەرەداخى، جەغفەر پاسىن، من) سى ووتارى جيامان نووسى، كە ئەم ناكۆكىيە
سوودى دوژمنى كورد نەبىت سوودى كەسى تىدا نىيە، ووتارى ھىچمان

بلاونه‌کرایه‌وه، چونکه ناکوکی‌یه‌که رینگه‌ی دنگی ناشتی بهرزبوونه‌وی نه‌ده‌دا. وایزتم نه‌و دوو برادره‌ ووتاری خویان بۆ (طریق الشعب) پش بردبوو بۆیان بلاونه‌گردبوونه‌وه.

لام سه‌یر بوو رۆژنیک دیلانی شاعیر که هاتبووه به‌غدا ووتی: په‌کیک ده‌لی تۆش ووتارت له (التآخی) دا له‌و باره‌یه‌وه نووسیوه. تووممز نه‌و که‌سه ووتاریک که به‌ ئیمزای (مامه‌ند) نووسرابوو وا تیگه‌پشتبوو که منم، خیرا ر، ونگردنه‌وه‌به‌کم نووسی و بردم. کاک دارا ووتی: ناو ناوی خوابه، خۆ نه‌و ناوه‌ موئکی تۆ نی‌یه. دمتوانی له (طریق الشعب) دا نه‌وه رپوون بکه‌پته‌وه. به‌ راستی من نه‌وه‌م لا باش نه‌بوو، چونکه له‌وئ بلاوبکرایه‌وه نه‌وه‌ی ده‌گه‌پاند که جوومه‌ته نه‌و شه‌ره نووسینه‌وه. دپاریوو به‌کاره‌ینانی نه‌و ناومش له لایهن برابه‌کی خۆشه‌ویسته‌وه که ده‌ورانی فه‌له‌ک کردبووی به‌ پارتی هه‌ربۆ نه‌وه بووه که شیوعی وایزانن من نووسیومه‌و ئیتر منیش له‌و شه‌ره نووسینه‌وه بگلیم. چونکه به‌ داخه‌وه که زۆر خیرا که‌وتبوونه به‌پنه‌وه. په‌کیک له‌ گله‌بی‌یه‌کانی هاوړئ دوکتۆر ره‌حیم عه‌جینه به‌ (التآخی) لای مامۆستا عه‌بدولفه‌ت‌ت‌اح ئیبراهیم نه‌وه بوو که منی (قیاده‌ی مه‌رکه‌زی) له (التآخی) دا ئیسه‌ده‌گه‌م، هاوړئ عه‌زیز محه‌مه‌د له‌م گله‌بی‌یه سه‌رسامبوو و به‌ په‌ندیکی خۆشی کوردی وه‌لامی دایه‌وه.

برایی:

سه‌ره‌تا موناقه‌شه له‌سه‌ر نه‌وه بوو ناوی (برایی) بی‌ت یا (برابه‌تی) ره‌فیق چالاک ده‌یووت: (برامان برایی کیسه‌مان جیایی)، کاک ره‌مزی قه‌زاز سوور بوو له‌سه‌ر (برابه‌تی) په‌که‌م ده‌سته‌ی نووسه‌ران به‌ سه‌ره‌پرشتی سه‌یدا صالح یوسفی کۆبووینه‌وه، کاک ره‌فیق، کاک ره‌مزی، که‌ریم به‌گی زانستی، من. دنگ بۆ (برایی) دراو که‌وتینه کارو کار به‌ش کردن. برپاریوو که‌ریم به‌گ هه‌ر له

بارەگای پۇژنامەگە دانیشۇ و (متفرغ) بېت. بەلام پېش دەست دانەکاری پاستەقینە وازی لە کارەگە هیئا، کاک پەفیق بوو بە (متفرغ)، کار دابەشکارا، من لە رووسی-یەو، لە عەرەبی-یەو و مرگپران و ووتاری کورت نووسینم درابە. زۇرجار سەرووتار بە عەرەبی دەھات و کاک پەفیق دەیکرد بە کوردی. پەفیق چالاک خاوەنی زۇر بەھری گەورە بوو. نووسینی کوردی زۇر جوانبوو. پېش دەرچوونی پۇژنامەگە کۆمەلئ ووتاری سیاسی نامادە کردبوو. بێکردنەوێ قوون نەبوو، بەلام ئەو شێو ئەدەبی-یە سیاسی پێدەنووسی، ئەو کوردی-یە پەنگینە درەوشەپەکی دەدا بە نووسینەگە. لەو سەردەمەدا پاش گەشتیکی سەختی ژیان و ھەورازو نشیوی، بیری نەتەو-پەرسی لایبوو، بۇ خۆشی و بۇ ژیان نووسی (ھەلسانەوش ھەپە).

کە گەریم بەگ وازپھینا. من پېشنیازی ھاتنی کاک شێرکۆ بیکەسم کرد. کاک شێرکۆ لە ئەشکەوتی سەردێماندا لەگەل سەیدا بوو. کاک پەمزی پەشتیگرتەم کەچی کاک پەفیق پێی باشنەبوو. لە ئەنجامدا کاک شێرکۆ بوو بە ئەندامی دەستە نووسەران. سەپەر ئەو-بوو ھەر زوو لەگەل کاک پەفیقدا پەکیانگرت، چونکە پەبازی بیریان ئەو سەردەمە پەکیوو. وایان حساب دەکرد کە من و کاک پەمزی بەرامبەر بەو پەبازە دەوستین کەوانەبوو. کاک پەمزی کوردیکی پاکی دلسۆز بوو، پەقو کینە نەدەزانی. نەفسیەتی بەرز بوو. پای خۆی بە ناشکرا دەرەپری. ئەو سەردەمە زیاتر بە مێزوو و بە ئەدەبی مندالەو خەریکیوو. وا دبار بو کە شەپ بە کۆنە قین دەکریت. کاک پەفیق کە لە یافا لە نیستگە (کوردستان)دا لەگەل کاک پەمزی و مامۆستا گۆراندانیشی کردبوو، نیوانی لەگەل ھەردووکیاندا خۆشەبوو، ئەمە درێزە کیشابوو لەگەل ھەردووکیاندا پەردەپێزی لەمەودوو ھەبوو. کاک پەفیق تەنیا لایەنی توانست و بەھەرەگەیی لیکدەدایەو و وایدەزانی دەبوو ھەموو کارەگە لە دەست ئەودا بێت. بە ھەموو حالیک من نەبووم بە لایەن و توانیم لەنگەرێک لە نیوانیاندا پارگم. کاک

پەرمزی لە پۆژنامە دوورکەوتەوه. کە سەردەمیەک داخراو پاشان پێگەی دەرچوونی درا. کاک پەرمزی توانیی بە شیوەی گۆفارو لە سلێمانی دەرپکات و ناوەگەش بکات بە (برایەتی).

خۆشترین یادگاری لە یاد نەجوو ئەوهی ئەو شەوانەپە کە تا بەیانی لەگەڵ کاک پەرفیق و کاک شێرکۆدا بەسەر مەکیهێ چاپەوه دەوستاین و پەگە پەگە ووتارمان دەداپە دەست تیپ چن و لەلای ئەوهوه بۆ لای دێر پێزکەرو لاپەرە دروستکەر (چونکە چاپەگە لاینۆ تاپ) بوو. کە کاک پەرفیق ووتاریکی بە دل بوواپە بە دەنگی بەرز هاواریدەکرد (بۆلد) واتە بە (بۆلد ژمارە- ئەوهمنده) لیدری.

کە پەگەم ژمارە کوردی دەرچوو. کە خۆی پەگەم ژمارە پۆژنامە کوردی بوو پاش کۆدەتای شوومی ١٩٦٣ بە چەند سال دەرچوو. بەرەبەیان بوو، هەر لەسەر مەکیهێ چاپەگە ستوونی پۆژنامە عەرەبیم بۆ (التأخی) نووسی:

اللهم باسمك افتتح خاني ملحمة مم وزين، وبلغته الكردية كتبها، كي لايقال ان الكرد، عديمو ادراك ومعرفة. اللهم إياك مجد.. حاجي قادري كويى و اليك رفع ترانتيه، بلغته الكردية، كي لايقال (ان هذه اللغة، لم يمجدها الباري).
اللهم إنا قد كتبنا بلغتنا الكردية امس، وأخذ الحرف الكردي من (براي- التأخی) طريقه الى الاخيار من ابناء كردستان من جديد.

لغتي الكردية اضحت جزءا من كياني و وجودي، احببت لغة الضاد، اذ ادبني الزمن بأدبها، ومن تراثها استقيت معينا من الاحرف المضيئة، وبها غدوت منذ الصبا (انسانين) ان صح ان كل لسان عندالمرء انسان، وكان ذلك قبل ان افتتح على لغات اخرى، لغات شعوب من عالمنا الفسيح.

اما هذه اللغة، اما لغة زردشت وميديا، و باباطاهر همداني وخاني ومولوي وگۆران، فهي التي ولدت معي، بها تعلمت لفظه.. الام وكلمة الوطن، بها ناديت

ابي الذي مات وحيدا، دون ان تفسح لي الأيام العجاف الغابرة فرصة التطلع
الاخير الى جدته المسجى في اعماق سيوان الثلج والدماء.

بالفاظ كردية سميت كل مافي مرايع الصبا ومراتع الطفولة من ذكريات
ومرح واحزان وارحوان. وفي اعماق احاسيسي ترسخت بتلك اللغة طبيعة
كردستان الملهمة: هدير الشلال، روعة شجرة البلوط ورذاذ الربيع وهالة قوس
فزح المزرکشة بعد امطار غزيرة، بها سمعت شدو الرعاة وتراويل المتصوفين والام
واحلام المناضلين. وبها علمني الشيخ النودهي العظيم بأرجوزة (احمدي)، ومنذ
الصبا كلمات من لغة القرآن.

بها سمعت من بيكس وبهره مرید وعبدالواحد و گوران روائع المجد والكفاح
والبطولة في مجرى الكلمات الثورية المنطلقة التي زينت جيد الأدب العالمي الثائر.
سنين حرمت منها: فكان حنيني اليها، حنين القطيم الى الرضاع. وددت لو
احطم حروف المطابع ولاسمع صريرها المحبوب، اذ لاتقبل كلماتي، لاتوصل
حرفي الكردي النابض بالدفء الى اعماق الوديان وقمم الجبال.

امس، صرت اكتب من جديد (تحمل براىي) ماقلوه مع الشمس الى هورامان
وسيوان وبادهنان. وتحت تلك الأيكة التي منها صنع مهد خانزاد الأميرة، وتحت
افيانها تعلم صلاح الدين لغة الكرد- كما يقول گوران. هناك في شقلاوة الرائعة،
تنطق كلماتنا بالحق ونفثات من آمال. قيل ان في البعاد والفراق حرقه، وفي
الوصال اعظم فرحة. فهل هناك احب من هذا الوصل يالفتي التي بها اخذت
سبيلى الى الناس، حيث لاوجود لنا دونهم. يالروعة هذا الوصال ويا لامنية الدوام
وكره البعاد من شعور نبيل.

چەند پەراۋىز بۇ باسى ئەو دوو رۇژنامەيە :

من ئەندامى پارتى نەبووم بەلام ئە يەكەم ژمارەيى (التاخي)دا تا دووا ژمارەيى ئە مارتى ۱۹۷۴دا نووسىنم ھەبوو. ھەر لەو سەردەمەدا لەناو پارتىدا ھەبوون كە لاينناخۇش بوو كەسانى وەك ئىمە لەۋىدا بنووسىن. بۇ ئەو سەردەمە دوو ھەلۋىستى ھەبىب مەمەد كەرىم يىرە: كە كۇن زۇر دۇست بووين، لە گرتوخانەي سەربازيى ئەبو غرىبەوۋە مارتى ۱۹۵۲ يەكترمان ناسى. رۇژنىك ھاتە ژوور سەرمو ووتى:

-توخا پىم بلى چۇن ئەم شتانە دەنووسى. چۇن ئەم بىرانە، ئەو ووشانەت بۇ دىت. دووم: بۇ پارە وەرنەگىرەت؟ وەك دەللىن كە شەو دەمىننەو، ئەو دەي لە زانستگا وەرىدەگىر لىرە سەرقى دەكەيت. ئەمە قسانەم لە پەراۋىزى ئەو چاۋپىكەوتنەي ھەبىبەيە كە رۇژنامەي خەبات (ژمارەيەكى نىسانى ۱۹۹۸) لە يادى ۱۰۰ سالەدا بلاۋىكردىبۇو. كە بە ھەموو جۇر خۇي لەناۋى من لاداۋە. چ لە باسى لىزەنەي راگەپاندىنى چىاداۋ چ لە باسى (التاخي)دا. بۇ خۇ لادان كە باسى ناۋە خواستەمەنى يەگانىيان لىكردوۋە دەللى لەبىرم نەماۋە. بەلام با بىرى بىخەمەوۋە بە خۇپنەران بلىم:

دلىر- من بووم، جوامىر- ەبىدولسەمەد خانەقابوو، (نصف عمود) بە ئىمزاى (ابو على) بوو كە روشدى ئەلەمىل دەپنووسى، (مسمار) رەسمى دەپنووسى. ھەللاج و (ابو پىرشنگ) كاك فەلەكەدىنى كاكەبى بوو. (مەھزار) ەبىدولغەنى ئەلەللاج بوو. چەند ووتارى مېزوۋىي لە سەردەمى سەيدا سالىح پوسفیدا بە ئىمزاى (ابو العلاء)، بلاكرامەو، ياد نەمىر ەزىز شەرىف نووسىبوونى. بەرپەرج دانەمەھيان بە ئىمزاى (ئىبن خەلەكان) رەھمەتى رەشىد نەجىب نووسىبوونى. زۇرم پىخۇش بوو كە كاك ھەبىب بە دەمىدا بىت بە باشى ناۋى كاك دارا تۇقىق بەئىنىت.

نومش له باره ی نهو چاوپیکه وتنه دا راست بکه مه وه که چاپکه ری خه بات له چیا (سعید- ابو شامل) نه نه وه ناوی راسته قینه په تی و نه خه لگی به غدا په وه ک کاک حه بیب ده لگی کوری خیزانگی شیوعی په وه که نیزنم لی و مرگرت. ناوی دهنووسمو باسی گه لیک کاری مه رانه ی ده کمه. ﴿کامیل ی خاوضی چاپخانه ی (الحوادث) ه و خه لگی نه لقو شه (۲۰۰۵/۲/۱۰)﴾.

هر له باره ی نهو ووتاره عمره بی په وه چمن د ستوونیترو هه. فازیلی ناموزام (شهید دوکتور فازیلی مه لا مه محمود) که نه وکاته له گه ل ماموستا برایم و مام جه لالدا بوو پاشان چوو ه پیزی کومه له ی رنجدرانه وه له وه تووره بوو که من له (التاخی) دا نیش بکه م و به ته وسه وه باسی نه م (اللهم) میه و چمن د نایه تی پیروزی فوران هیئانه وه ی له نو سینه گانمدا دمکرو دمیووت: نیشه للاً پارتی و مه لا مسته فا دمکه نه وه به مه لا. که دوا جار سالی ۱۹۸۱ نهو خو شه ویسته نازدارم له فیئنا دی و ته واو له بیری نیسلامیدا نقوم بوو بوو نه وه م هیئایه وه بیر.

(التاخی) و (برایی) بۇ نهو سهرده مه ههنگاوگی ته کنیکی پیشکه وتوو بوون بۇ رۇژنامه ی کوردی. له خانه و ستوون پۆلین کردندا شتیکی تازمیان پیوه دیار بوو. (التاخی) زیاتر سنگی بۇ هه موو نووسره عمره بوو کورده کان کردبووه. به لام (برایی) زیاتر به ره و نهو ریبازه نه ته وه می په ده چوو که کاک رفیق کردبووی به ریباز هر له سر لاپه ره گانی شیعی ههنگاو دووه می شاعیرانه ی شیرکو بیگه س و بوونه شاعیری ته واوی حه سیب قهره داخی (ب، خه بات) و نو سینه گانی نه مر نازادی مسته فا به ناوی (چاویک) ه وه بلا و ده گرایه وه.

له دووای پانزه ی نازاره وه- که سهرده می کاک سعید ناکام و دووایی کومه له برادره ی کیتر خه ریکی (برایه تی) بوون. من له جار به جار بۇ نووسین زیاتر پیوه ندیم به رۇژنامه کوردی په که وه نه بوو. هه رچه نده ماموستا جه رجیس فه تحو للاً دمیووت: دمی وریابیت و ناگات له (برایه تی) بیت، چونکه سعید

ناكامو محەمەدى مەلا كەرىم كۆنە شىوعىن و پەنگە بىرى خۇيان فېرى بىدەنە
ناو رۇزنامەكەوہ.

زۆرتەر مەن بە غەربىيەكەوہ خەرىكبوومو بۇ كوردى نووسەر زۇر
پەيدا بووون.

نووسەرى كورد:

ئەم گۇفارە سى خولى ھەبوو. پاش دامەزاندنى پەككىتى نووسەرانى كوردو
كۆنگەرى پەكەم لە حوزەيرانى ۱۹۷۰دا بېرىرى دەرگەردنى درا. دەستەى
نووسەرانى بۇ دانرا بۇ ئەوہى ھەموو ئىشى پەككىتى نەكەوئتە سەر چەند
كەسىك وا بە باش زانرا كە سەرۆك و جىگرو سكرتېرى پەككىتى سەرنوسەر
نەبن، د. مارف خەزەندەر كرا بە سەرنوسەر. بەلام بە حوكمى ئەوہى
سكرتېرى پەككىتى بوومو كاك ھەزار زۆرتەر لە سەرموہ بوو وەك زۆربەى
كارەكانى پەككىتىم كەوتبووہ سەرشان. لە كارى گۇفارەكە شەوہ دوور نەبوومو
ھىچ نەبىت ووتارم دەنوسى.

راستى د. مارف زەوقى كارى بېبىلۇگرافى و كارى چاپخانەى ھەبوو. (۱۱) ژمارەى
بە باشى دەرگەرد. بەلام ھەر لەسەر كارى گۇفارەكە لەگەن دەستەى نووسەراندا بە
تايبەتى لەگەن كاك جەلال دەبباغدا تىكچوو. كە ئەوہو گەلەك ناكۆكى تىرى
كۆبۇوہ لە كۆبوونەوہپەكدا كە خۇى نەھاتبوو، تەنيا مەن نەبم ھەموو دەستەى
بەرىوہبەر نارەزايەن بەرامبەر نىشاندا، سەيدا سالىح يوسفى سەرۆكى نووسەران
بوو كە ئەودەمە ووتى: قەدرى وى كىم بوو، قەدرى وى كىم بوو، بىز نەوہى بلا
نىستىقالە بكا. بۇ ھەقتەى دووايى نىستىقالەى لە جىگرى سەرۆك خراپە
بەردەممان، بە دەنگى ھەمووان (مەن نەبم)م نىستىقالە وەرگىراو مەنيان كەرد بە
جىگرى سەرۆك. بەلام كە ھەندىكەمان لامان وابوو بە سەرنوسەرى گۇفارەكە
بەئىنتەوہ ئەوہ پەسەند كرا. بەلام ئەو بەلاى گۇفاردا نەھاتبەوہ. تا پاش نازارى

۱۹۷۴ كە سەيدا سالىحو زۆربەي ئەندامان چوونە شاخ، نىمەش زوربەي ئەندامانى دەستەي بەرپۆمبەرى بېرىارى تەجمىدى كارگرىنمان دا^{۲۰}.

پاش راپەرىن چىرۆكنووسىك زۆر شانازى بەو چەند چىرۆكەمە كىردىبوو كە لەو ژمارانەي (نووسەرى كورد)دا بلاوىكردىبۆو، مالى ناوا كە لە جىياتى ھەلگىرتى مەسئولىەتى بلاوكرىنەو لە لاىەن نىمەو پلارىشى تىگرىتبووین. كە لە شوپنىكدا نىشارەتى ئەمەمكىردىبوو لە (براپەتى)دا لاىان سەپىر بوو گواپە (پروڧىسۆرىك منەتى بلاوكرىنەو بەسەر چىرۆكنووسىكدا دەكاتا! نەخىر منەت نىيە، بەلام ھەلگىرتى مەسئولىەتى ئەو ۱۲ ژمارەپەيە كە شاگوئىكن بە سنگى ئەدەبىياتى بەراوردەو دەبوو پاداشتى پلار نەبى.

زۆرچار، يا بلېم پاش بلاوويونەو ھەموو ژمارەپەك دەكەوتىنە بەر لىپرسىنەو (راپۆرت نووس) كارىان بۆ دەبوو. بەلام ھەر لە رېزى ئەوساى حكومەتدا كەسانى ەك (كاك بابەكر پشەدەرى و د. عەبدولستار تاھىر شەرىف) ھەبوون كە بە گەرمى بەرگرىان لىدەكرىن و قسەي ئەوانەپان بووچەل دەكرىمەو.

پاش چەند ژمارە كاكە ھەمەي مەلا كەرىم لاى وابوو كە ناوى بەسەر گۇڧارەكەو بىت ماناى واپە ھەركار دەكاو ئەمە زىانى بۆ مووچەي تەقاوتى پەكەي رۇژنامەنووسىي دەبىت. ھەرچەند نەقابە ووتىان: مادام بى پارە كاردەكات زىانى نىيە، بەلام ئەمە بە ھىچ گونچكەپەكى ئەودا نەچوو، بى ناوېش وازى لە گۇڧارەكە نەھىناو تا دوواپى پىكەو خەرىكى نووسىن، چاپكرىن، راستكرىنەو، ھەمالى بووین.

۲۰-بىراپان لە شاخ ژمارە (۱۲)مىان دەكرىد، خولى دووم. پاش كۆنگرەي پىنجەم ۱۹۷۸ بوو. من كە بووم بە سەرۆكى پەكىتى رام وابوو د. مارف ھەر بە سەرنووسەرى بىننىتەو. بەلام دەستەي بەرپۆمبەر راپان وابوو كە خۆم سەرنووسەرىش بەم.

هەرچهنده بوونی سكرتیری نووسین مهرجی یاسایی نییه. بهلام بی گویدانه نارمزایی توندی كاكه حهمه ناوی مومتاز حهیدهریم به سكرتیری نووسین خسته لاپهری پهكه موهو كاكه حهمهش. به تكای ماموستا عیزمدین فهیزی (كه به راستی برا گوره مانبوو) رازیبوو. مه به سیش ئهوه بوو كه كاك مومتاز. بهو هۆیهوه مووچهی تهقاویتی بدریتی كه تا نیستاش وهریده گری.

هموو جارێك به هزار پهنج و ههول پارهی چاپكرنی ژماره گه مان پهیدا دهكرد. كهس نه مانگانه نه پاداشتی له (نووسهری كورد) وهرنه دهگرت، بهلكو زورچار له گه كاكه حهمه دا ئهرکی پیچانهوه و ناردنیمان له ئهستۆ بوو. ههولی ئهوه مان دا كه (نووسهری كورد) دهنگی هموو نووسهرانی كوردو هموو ریبازو ته مهنیک بیته. به رهه می چاکی كهسی نه خسته لاهه. ته نانهت كه جارێك له سه ر چیرۆکی پر له نه نندیشهی زاتی نووسهری كاكه كوچر دوومان گله پیمان هاته سه ر، وهلام ئهوه بوو كه ئه مه گوڤاری من نییه تا هموو سه ر بهو ریبازه نه دهبیه بیته كه باومر پیهتی، بهلكو گوڤاری هموو نووسهرانی كورده كه ئه م چهشنه لایه نهش دهنوسن.

له گه له هه لومشان دهنه وهی په كیتی نووسهرانی سه ربه خوی كورد له لایه ن رژی می فاشستی به وه (نووسهری كورد) پش نیجازهی نویی درایه و بوو به نۆرگانی ئه و لقهی بۆ كوردیان جیا كرده بۆوه. كه ئی مه هه رچه ند مانگیك توانیمان له گه له نووسه ره عه ره به گاندا ئیداره بكه یه و وازمان هی نا. (نووسه ری كورد) خولیکی دهر كرد. سه ر ئه وه بوو ئه وانیهی ره خنه یان له ئی مه ده گرت كه بۆج چووینه لقی په كیتی نووسه رانی عی راهه وه زۆر به یان بۆ گوڤاری ئه و لقه یان دهنووسی گوڤاره كهش دوور له هموو ویل و وه فایه ك له په كه م ژماره وه كه وته هی رش كرده سه رم. ئه و براهه نه گوڤاره كهی خویان ناوانبوو خوولی سی یه م. بهلام كه (نووسه ری كورد) مان پاش راپه رین ژبانده وه دوو جار دوو ژماره یان دهر كرد. ئی مه ش ئه مه مان به خوولی سی یه م دانا و كۆسپ زۆر بوو له رینگه ماندا.

يەككىتىي نووسەران هيچ بوودجەيەكى نەبوو تا گوڧار دەرکات. كە لە لايەن حكومەتى ھەرئەمەوہ لە ناوەرپاستى سالى ۱۹۹۵دا يارمەتىيەك دراين ھەروھەھا ھەڧال مام جەلالينش دەستى گرتين ژمارەيەكمان دا بە چاپخانە نەو ژمارەيە چاپ كرابوو، ھيشتا بلاونەكرايۆوہ كە لە ۳۱ ئابى ۱۹۹۶دا دەستى بەسەردا گىرا. كە داوامان كرد رينگەي بلاوكردنەوہى بدن. چونكە لەسەر رينبازى يەكگرتووى يەككىتى نووسەران شتيكى سەر بە دووبەرەكى، سەربە خۆگوژى تيدانىيە، دەنگى براىو و ناشتییە، بەلام وەلام بە زمانى نووسەرى برامان عەبدوللا سەراجەوہ ئەوہ بوو: ئەو ژمارەيە نيستا دەنكە كۆلەكەي تيدا دەڧرۆشري".

ئەو ژمارەيەو چەند ژمارەيەكى تری خولى سەيەم يادگارى كاك محەمەد موكريشن بۆ رۆژنامەي كوردى، چونكە بە راستى رۆلى كاكە حەمەي خوولى دووہمى دەبيني بەشكەم ئەو نەركەو ئەو سەرەنجامە چىرۆكىكىتر دوور لە ئەژدەھاو تۆلە بخەنە سەر مەلۆي رەنجو نازارو سەرفرازىو سەدسالەيى رۆژنامەگەريى كوردى.

سياسەت؛

ھەندىك جار دەچمەوہ ئەو تاوہى وەك مندالىك لە گىزاوى زياندا دياردەيەكەم دەبىت رەنگو بۆي بەرەو ھۆشكردنەوہى سياسى پيۆە دياربىت. وەك خەو شتيكەم لەبىرە دەبى سالى ۱۹۲۸-۱۹۲۹ بووبىت. بە ھەموو حالىك پيش چوونە قوتابخانە. رەنگە ھەر بىرەوہرى و لەبىرەنەچوونەوہ بى، يا گىرآنەوہى جار دوواى جارى لەمەودوواى باوكەم بىت لە بىرى منيدا چەسپاندىت.

يەكەم چوونە بەغدا، ھەندىك لە ئوتيل داىەزين، شەرىك لە گەرەكى (الطوب) كە مائە ناسياويكمان لەوئ بوو. ديمەنى پۆليس كە بە دوواى تاوانباردا رابكات لە ھەمووى ديارتر كە دېرزەمان بەسەر زمانى باوكەمەوہ بوو،

بىننىنى مالى شىخى گەورە — شىخ مەحمۇدى مەلىك بوو. دېوھ خانەكەى يا بە واتاى نىستا ھۆلەكەى موھە جەرەپەكى ناوھراست بەتالى تىدا بوو — ديارە ئەوھ خەلگەكەى لە پەكتەر جىيادە كردهوھ. شىخ خۆى لە سەرەوھى مەجلىسدا، لە ناوھراستدا دانىشتبوو ھەر ئەوھندەم لەبىرە، بەلام ئەوھى باوكم دەپگىراپەوھ ئەوھ بوو كەوتبووم بابە — ئەمەپە مزگەوتەكەى شىخ مەھوود؟ شىخى مەزن ماچى كرددبووم و فەرمووبووى:

كورم، واپە تۆ شىرت باكە، خۆزگە ھەموو كورد واپان جەزا بداماپەوھ.

چەند جارپەر لە زىاندا بە خزمەتى شىخ گەپشتووم كە دەبى لە شوپن و سالى خۇيدا باسى بكام. بەلام ھەر رەنگە ئەوھ سەرھتاي سىياسەت بىت و باسى مەلىكى كوردو لەناوچوونى حكومەتى كوردستان بىستەم بووبىت. ھەر لەو سەردەمەدا ھىستا نەچووبوومە فوتابخانە كە فوتابى پەكانە دەدى پەكى شىرتىكى رەش بە پەخەپانەوھ كرابوو. دەپانووت: نىنگلىز كوشتى (مەبەست مەلىك غازى بوو) يادگارەكەى مالى شىخ و ئەم باسى كوشتەنە پەكام رقى نىنگلىزى لە دلدا چەكەرە پىكردم.

دېمە سەر پەكام چالاكى سىياسى — بەلام پىشتەر بە نەركى دەزانم ھەندىك يادگارى باوكم بگىرپەوھ كە بە داخەوھ تا نىستا كەم باسكراون. ھەر ئەو يادگارەنەى ئەو واپان كرددبوو كە ھەمىشە نامۆزگارپم بكات كە لە دوو شتەوھ دوورپم: سىياسەت و شىعر. بەلام بە قسەم نەكرد، يا زىان و لافاوى بەرھو ھەردووكيانى راكيشام. جا نازانم دەبوو بە قسەى بكام يا نا؟ يا نەگەر بە قسەم بگرداپە نەخشەى زىانم بۆ كوئ دەچوو؟

براپەتى و يەكئىتى

مامۇستاپان عەلانەدەن سوجادى و سەعید ناکام ھەرپەكەپان پاشبەندىكيان بۆ دىوانى سەھفەت نووسىوھ، لەوئىدا ھەردووكيان لە چالاكى سىياسى ئەو

دوواون له ناوه پراستی سی سالهکانی نهم^{۱۱} سده په دا باسی کاری حزبیی نهو سهرده مهی دهکمن. به لآم به کونکریتی نه چوونه ته سهر باسه که، که دهبی باسی حیزی (په کیتی) و پاشان (برایه تی و په کیتی) بیټ.

پاش نه وهی شیخ مه محمود له پیران هاته وهو جووه به غداو پاشان نه فیی ناسریه و عانه و حیلله و به غدا گرا. کلپه ی کورداپه تی له شاری سلیمانیدا دانهمرکاپه وه. به لآم دیاره وهک پاش هه موو نوشستی په ک چهند جوړه لیکنده نه وه په پیدای دهبیټ.

نینگلیر خواکان هه موو وهالیان دهخسته نه ستوی شیخ، گواپه شاره زانه بوونی نهو له دیپلوماسیته و نیټیکیت بوو به هو ی دل رهنجانندی نینگلیزو پشتکرینه تورک. گالته و نوکته ی هه مهرنگیان له م بارپه وه بو خوی و شیخ حه مه غه رب هه لده به ست. به لآم خوژگه نه وانه ده مان و دیماندی نهو شیخه ی ۱۹۱۹ زور له عه گال به سهره گانی کاربه ده ستانی نیستای گمنداوو عه ره به ستان و زور له سهرکرده گانی نیستای سی قاره ی جیهانی سی په می ۱۹۹۵ دیپلوماسیته و نیټیکیتی زیاتر زانیوه. ههر نه و منده په عاشقی مه ی و داوین پیسی نه بووه.

ههر سهره تا

بیگومان نهم پادداشته به شی زوری ده چپته خانه ی پادداشته ی سیاسی په وه، چ سیاسه تی گشتی و چ باری گشتی و ولات و جیهان و وهک هه موو پادداشته یک له رپگه ی چالاکسی خو م و به شداریه وه له رووداودا ده چمه ناو جیهانی گشتی په وه. بو په که م پیوه ندی، یا هوشیار بوونه وم یا جوونه ناو جیهانی سیاسه ت ده گه رپم، هه ندی کجار تاله مووی کونتر دمدوز مه وهو لی م و ونده بیټ. به هه رحال نهو تاله مووه ههر له ماله وهو له بنه ماله وه دست پیده کات.

۲۱-ده لیم نهم سده په - سده ی بیستم، چونکه دلنیام که خو م توانای چاپم نابیت و چاپه که ده کوپته سده ی بیست و په که م.

هاورئيهكى كۆنم خەرىكى يادداشت نووسىنبوو، شتىكم بىرخستەوه ووتى:
-راسته پئوهندىى به منەوه هەيه، بەلام ئەوهيان يادداشتى تۆيه، لەناو
يادداشتهكانى خۆتدا بينووسه وا ئىستا كه بۆ ئەو تالە مووه دەگەرئىم، هەندى
يادداشتى باوگم و مامم دئنهوه بەردەمم كه دەبوو ئەوان بياننووسن، بەلام كه
ژيان ئەو دەرفەتهى بەوان ئەداو لە يادو بىرى مندا جى ماون، ئەوا هەر دەبى
بچنە ناو ئەم يادداشتهكانەوه.

كه چاوم كردهوه يان هۆشم پەيداگرد، دەمزانى چ باوگم و چ مامم
(نەجمەدىنى حاجى مەلا رەسوول-ن. نارى) بە كوردپەتەيهوه خەرىكبوون و
چەند چەرمەسەرىشيان لە پئناويدا تووشبووه، بە تايبەتى مامم.

كۆنترين كارى نىشتمانپەرورەرى هەردوووكيان لە دروستکردنى حيزبى
پەكئيتىدا بوو كه دووايى به پەگگرتن لەگەل حيزبى (براپەتەى)دا بوو به
(حيزبى براپەتەى و پەكئيتى) و تا كۆتايى سالانى سى لە كاردا بوو.

بەو دوو يادداشتهدا كه مامستا ئەلانەدىن سوجادى و ماموستا سەعید ناکام بۆ
ديوانى (سەفوت)يان نووسيوه، دياره كه چالاكى ئەو حيزبى (پەكئيتى)پە لە سالى
۱۹۳۴دا لە گەرمەيدا بوو.

زۆرچار داوام لە باوگم كردهوه كه باسى ئەو دوو حيزبه بختە سەر كاغەز
يا بۆ منى بگيرپتەوه بەشكەم لە دەرفەتئىكدا بينووسم، وەلام ئەوه بوو كه ئىمه
سوويندەمان بە قورئان و بە خاكى كوردستان خواردبوو كه ناپاكى لەگەل
حيزبدا نەكەين و نەئىنىپەكانىشى دەرنەخەين، لەبەنەوه دەبى چى هەبووه به
نەئىنى بئىنئەتەوه.

دۆستى دپرىنى باوگم مەحمود فەهمى فەقى محەمەدى هەمەهەند، ئەو
ماوهيه نەبىت كه خۆى مائىكى لە سلئمانى بوو. كه لە مۆرتكەوه دەهاته
سلئمانى لە مالى ئىمه دەبووه ميوان. قسەو شەوچەرى شەويان لەگەل باوگمدا
يادگارى كۆن و باسى سەردەم و چمكى شيعرو ئەدەب بوو لەو يادگارانهدا باسى

حیزی بریهتی و په‌کیتیش ده‌هاته کایه‌مو دهره‌تیش بۆ تیه‌لقورتانیدن و پرسیاریش له هه‌ردووکیان بۆ من دهره‌خساو نیستا هه‌ر له پرسیارو له یادگاری هه‌ردووکیان و مامیشمدا ده‌توانم نه‌ممنده له باری (برایه‌تی و په‌کیتی) یه‌وه بنووسم. حیزی په‌کیتی له مزگه‌وتی حاجی مه‌لا ره‌سوول دامه‌زرا دینه‌مۆو کۆله‌که‌ی بزوتنه‌وه مه‌حموود فه‌همیی هه‌مه‌وه‌ند بووه. مه‌لا مسته‌فای سه‌فوت وه‌ک سکرته‌یرو کارگیر باومری دراوته‌ی. له‌وه ده‌جیت له دروشمی گشتیی سه‌ربه‌خۆیی کوردستان زیاتر پرۆگرامیکتری ئاشکراو پله بۆ دانراویان نه‌بوویت، هه‌رچه‌نده مامۆستا ناکام باسی په‌ک پرۆگرامیی خۆی و سه‌فوت ده‌کات. وه‌ک ده‌گی‌رپه‌وه دپاره له پال هه‌ندیک که‌سانی ناسراوی شار پراکیشاندا هه‌ولتی پێوه‌ندی به‌ کورده ده‌سه‌لاتداره‌کانی عه‌شپه‌رو حکومت دراوه. به‌م چه‌شنه له‌ناو نه‌وانه‌دا که نه‌ندامی حیزبه‌که یا هه‌واداریبوون ناوی به‌رپۆمه‌ری ناوچه (مدیری ناحیه) و قائیم‌قامه‌کان ده‌بارا.

له‌وانه‌دا که ناویان ده‌هات: فه‌قی محمه‌دی هه‌مه‌وه‌ند (باوکی مه‌حموود نه‌فه‌ندی که به‌رپۆمه‌ری ناوچه‌ی فه‌رده‌داغ و پاشان بازبان بووه)، شیخ یوسفی شه‌ده‌له، حسین به‌گی حه‌سه‌ن به‌گی جاف به‌رپۆمه‌ری واره‌ماوا بوون.

باوکم له قائیم‌قامه‌کاندا زیاتر باسی نی‌راهییم نه‌ده‌می ده‌کرد (باوکی کاک جاویدو کاک ساجیدی نه‌ندازیاری باپیری شه‌هید فیکرته و په‌لامازو کاک عیسمه‌ت-غه‌سان رفاعی) که قائیم‌قامی چه‌مه‌مان بووه، ده‌یووت که به‌ نیش ده‌جوومه که‌رکوک لای نه‌و میوان ده‌بووم، زۆر ستایشی پیاوه‌تی و مه‌ردی و نیشتمانپه‌روه‌ری ده‌کرد. ده‌یووت: پاش نه‌وه رۆژیک له چه‌مه‌مال لام ده‌دا ده‌جوومه که‌رکوک و له‌وئ میوانی شیخ مسته‌فای شیخ باقی ده‌بووم، که لێپرسراوی حیزبه‌که بووه له که‌رکوک.

نازانم زیاتر ته‌نسیری مه‌حموود نه‌فه‌ندی بووه یا هه‌ر سه‌ره‌نگرتنی حکومه‌تی شیخ مه‌حموود بوو وایکه‌ر دووه که له سه‌ره‌تاوه نه‌مان: ده‌سته‌ی

يەككىتى خۇيان لە بەرەى شىخان و لە خاوەن دەسلالەتە گەورەکان بەدوور بگرن. بۇ پووناكبرىتى سەردەم گەپراون، زۇريان بىر لە ئەمىن زەكى بەگ كرىدۆتەو، بەلام ديارە ئەمىن زەكى نامادەى چوونە ناو چالاكىي سىاسى كوردى نەبوو، كە سالىح زەكى بەگى ساحىبقران بوو بە مۆتەسەرىف (پارىزگار)ى سلىمانى كۆمەلى يەككىتى و براپەتى باوكمىان پاسپاردبوو كە لەگەلیدا بدووت ئەو ببىت بە سەرۆكىان. دەگىرپاھەو دەبووت: چووم ھەر لە زوورمكەى خۇيدا باسەم بۇ كرىدو داواى ھاتنە ناو حىزىم لىكرد. دەبووت: زۇر پىكەنى و ووتى: مەلا مستەھا، مە مۆتەسەرىفى حكومەتم، تۆش لە زوورى خاوەنى گەورەترىن دەسلالەتى ئەو لىوایەداپت، چۆن دەوئىرى داواى كارى وا ترسناگم لى بكەپت. ووتم: قوربان مەن قسە لەگەل نەوەى سالمو كوردى دەكەم. دىسان بە پىكەننەو ووتى:

كارەكەتان زۇر گەورەو پىرۆزە، بۇ چوونەكانتان راستە، نامادەم ھەموو يارمەتەكەتان بدەم و پارىزگاريتان بكەم. بەلام بۇ بوون بە سەرۆك يا ئەندامى حىزبى لىمببوورن. سالانىكى زۇر رابوردبوو، سالى ۱۹۵۴ چوومە قەلادزى، باوكم نامەپەكى دابوومى بۇ عەبدووللا بەگى ئەحمەد بەگى تاپۆ (كە لە بەپتەرە) بوو عەبدووللا بەگ ئەو سالەى لە قەلادزى بووم وەك كورپى خۇى سەپىرى دەكرەم، ئەوسا بۆم دەرگەوت كە پىئوئەندى و خۇشەوئىستى نىوان ئەوو باوكم و مامم لە رۆزانى براپەتى و يەككىتى پەوئەبە بەلكو شتىكى سەپىرى كارى ئەو حىزبەى بۇ گىرپامەو، كە چ باوكم و چ مەحمود ئەفەندى بە پىكەننەو ووتيان: راستە نىمە ئەوسا وا كارماندەكرەم.

عومەر بەگى ئەحمەد بەگ- براى عەبدووللا بەگ، قۇمىسەرى پۇلىس بوو، خۇى ئەندامى ئەو حىزبە بوو، زۇر لە پۇلىسەكانىشى خستۆتە كارو سوئندىان خواردوو كاتى كە بەپننامەيان بلاوكرىدبىتەو، زۇرتەر ئەو بەپننامانە بە خەتى كاك ناكام بوون و بە كاربۆن نووسراونەتەو و شەو

پۆلیسەکان بە شارددا بلأویان کردۆتەموو سبەینۆ عومەر بەگ خۆی دەم بە پیکەنینەووە بێسەر و شوپن گەراوە بە دووای ئەوانەدا کە بەیانیان بلأو کردۆتەو، گواپە کەسی پینەگیراوە.

بەزاکانی مەلا ئەسەدی مەحوی (سۆران و ناگرین) زۆریان لە بارەى حیزبى براپەتیەووە بلأو کردۆتەووە نازانم مامۆستا ناکام چەندی لەسەر (پەکیتی) لە یادداشتەکانى خۆیدا نووسیوو. بەلام ئەوەندە دەرمانم کە هەردوو حیزبەکە ماویەک بە ناوی (براپەتی و یەکیتی) یەو بوون بە یەک. جا نازانم شیخ لەتیفی حەفیدو مەحمود قەھمی هەمەمۆند بوون بە یەک یا هەردووکیان لە پیناوی ئەو یەگرتنەدا لادراون؟ لە ئەنجامی ئەو حیزبەش ئەو دەرمانم کە بە هۆی مەلا حەسەنى بیارەو، جەمال بابانى وەزیری ئەو سەردەمە لێیان نزیکبوو زوربەیانى بەروو حیزبى عىراقى حیزبى جەمیل مەنفەعی برد. لەویدا حیزبەکە تیکچوو. باوکم دەپووت: کە مەلا حەسەن هاتو ووتی: تۆ هاوسویندى ئیەمى، ووتم: نەخیر تەواو. من سویندم بۆ حیزبى گورد خواربوو. وەك بزائىم ئیتر ئەووە دوواکاری حیزبایەتیی باوکم بوو. هەر لەو سەردەمەشەو قینى لە حیزبایەتیی بوو. لەبەرئەو کۆششى مەحمود ئەفەندى لەگەلیدا بۆ چوونە ناو حیزبى تەحرور سوودى نەبوو. کە پەحمەتى رەفیق چالاک لە چەند شوپن و تیبووی سالی ۱۹۴۷ حیزبى شیوعى داوايان لیکردم لە حیزبدا رێکی بخەم، راستی ئەووەم لە کاک ئەحمەد غەفور پەرسى ووتی: لە راستیدا من (کاک ئەحمەد) - هەردى، مەحمود ئەفەندى هاتوچۆماندەکرد، بەلام نەهاتە حیزبەووە. لە سەرەتای سالانى پەنجاشدا تەنیا ئیمزای هەندێک بەلگەى ناستیخوازنى دەکرد.

بۆ یادداشت نووسین

جەنگیز ئیتماتوف لە سەرەتای (چەند لاپەرمیەک لە زیاندا) نووسیویەتی:
(نووسینی گەشتی ژيان بۆ ئەوێ خەلگیتەر بیخویننەووە بە چاپکراوی
بلأوبکریتەووە کارێکی زۆر گرانه. کى دەرمانى کامە باشترە: دەرژە بە وەسفی

ژيان يا كورتكردنەوھى؟ ئەگەر زۇرت نووسى ھەندېك دەلېن: سەپركەن، درېژمېدايەو زۇرى لەسەر رۇيشت، ئەگەر كەمىشت نووسى دەلېن: پېويست ناكات ئەگەر شتىكى سەرنج زاگىشەر نەبىت بنووسىت؟ بە ھەموو حال نەنووسىن باشترە..

كە پېويستە منىش بنووسم، ھەولېدەم وا لە چل سال تىپەرىم، پەنگە لە ژيانمدا شتىك ھەبىت سەرنج رابكىشىت) ئەو لە پاش چل سالە دەرھەتى نووسىنى بوو، وا من پاش شەست سال لە ژيانىكى پانۇ بەرىن و جەنجال و ھەمەپەنگو پەر مەينەتيدا دەنووسم:

بەرەو سىياسەت

يەكەم پووداوى سىياسى كە تىيدا بەشداربووم، خۇپىشاندانەكانى شەرى پەشىد عالییە، بەلئى بەشداربووم چونكە لە پال پياوھ گەورەكانى شادا لە تەنىشت باوكەمەوھ دەپۇيشتەم كە ئەوانىش چوونە سەربانى مزگەوتى گەورە، ئەوا لە تەنىشت مىكرۇفۇنەكەوھ بووم. يەكەمجار بوو مىكرۇفۇن بىينم، پەنگە يەكەمجارىش بىت شارى سلىمانى مىكرۇفۇنى بە خۇپەوھ دەبىت و ھەرىپى بلى.. موكەبەرە.

شەرى پەشىد عالی، خەلك ئەو پووداوەپان ناونا، وەك كوشتارى شەشى پەشى ئەپولووليان ناونا شەرى بەردەركى سەرا.

نووسەرەو مېژوونووسانى ەمەرب بە چەند لاپەنە لە بارەى ئەم پووداوەپانەوھ نووسىوھ. لەناو كورددا تەنیا د. كەمال مەزھەر ئەحمەد ووتارىكى لە بارەوھ نووسىوھ. ھەرچەندە كاك كەمال و من بەشىكى زۇرى گەشتى ژيانمان پىكەوھ بېرەوھ لە زۇر شتىدا رامان پەكە، بەلام لەو نووسىنەيدا لە دوو پووهوھ لەگەلېدا ناگونجىم. يەكەمیان: لە چوارچىوھى گشتى لىكدانەوھو جىگەداناندا بۇ پووداوەكە، كە نەدەبوو بە پى ئەناليزو بۇچونى

نېمە، تەنیا ئەو عاتىفەيەي خەلگى ھەزەندىبوو بۇ راپەرېن دژى ئىنگىلىز وامان لى بىكات كە بە سۆزمۇ پووكردنەمۇ فاشستى ئەلەمان و بە پشت و پەنا دانانى بە ھەلەپەكى گەورە نەزائىن، با پالپۆنەر دوژمنايەتتى ئىنگىلىزىش بېت.

دووم: كاك كەمال كە من زۆر پادگارم لە بارەى ئەو شەپووە لەبىر ماوھ دەپتوانى داواى بىكات بۆى تۆماربىكەم. بە تايبەتتى وا ديارە لە بىرى خۆيدا دوواى ئەو بەنگوبوانە كەوتبېت كە ئىنگىلىز خواگان بۇ باوكمىان درستكرد. لەبەرئەوھ نە بە چاك نە بە خراب ناوى ئەوى نەبىردووه. من لېرەدا مېزوو نانوسم، لەبەرئەوھ نەبە قوولى و نە بە فراوانى ناچمە ناو باسى شەپرى پەشىد عالیپەوھ، بۇ كەسنىك كە بىھوئى شتىك لە بارەپەوھ بزائىت، ئەوا سەرچاوه زۆرە. من تەنیا لە كوئى بىرپادگارمۇ ئەو چەند دېمەنە دەگېرەمۇ كە باش لە بىرم ماون.

ئەوھى بىرمە – سەرمتا محەمەد عەلى ئەفەندىي خەلىفەي مەنموورى ئەوقاقى سلىمانى، مەلاكانى سلىمانى و ھەندىك لە شىخەكانى تەرىقەتتى لە دائىرى ئەوقاف كۆكردمۇه. خۆى پېشيان دەكەوت و چوونە مزگەوتى گەورە. لەوئى بەپداخەكەى كاك ئەحمەدىان ھىناپە دەرەوھ ھەموو لە گۆرەپانى بەر مزگەوتى گەورەدا وەستان. مىكرۇفۆنەكە لە سەربانى ئەوساى رۆوبەپووى گۆرەپانەكە دائىرەبوو. ناھەنگ گېرپا (عەرىف) مامۇستايەكى موسلاوىي قوتابخانەي فەپسەلىپە بوو كە سەركىس ئەفەندىيان پېدەووت. حەممە عەلىپە فەندى بروسكە پا فتواپەكى خويندەمۇ كە لە بەغداوھ ھاتبوو، ئىعلانى جىھاد (پا غەزا)ى بەرامبەر بە ئىنگىلىز تىداكرابوو. خەلكەكە ھەموويان داپانە نەعزەتەي ئەللاھو ئەكبەر، پاشان زۆر كەس خوتبەيان خويندەمۇ، لەوانە تەنیا مەلا محەمەدى چورستانى و باوكم بىرماوھ. لە خوتبەكەى باوكم تەنیا (لبىك.. اللهم لبىك.. م بىرماوھ) پاش خوتبەدان تەپل و دەف لە پېشەموو مۇتەسەرىفو سەرۆكى دائىرەكان لەگەئىدا كەوتنە گەپان بە شەقامەكانى ئەوساى شاردا

بەبەردەمرگی سەرادا ھاتنەوھ بەر مزگەوتی گەورە. کە خەلگەگە گەپشتنەوھ بەردەمرگی سەرا لە بن چەتری پۆلیسدا کە لە ناوھراستی گۆرھەپانەگەدا بوو عەبدولواھید نووری وھستابوو لەبەر خوتبەیی بۆ خەلگەگە دا. کە گەپشتنەوھ بەر مزگەوتی گەورە باوکم چۆوھ سەر بانەگەو بە ناوی خەلگی سلیمانی پەوھ بروسکەپەکی خوتنەدەوھ گە بۆ رەشید عالی نووسرابوو و وەك دەردەگەوئ نامادەیی خەلگی موسلمانن تیدا نووسرابوو بۆ غەزا. چونکە وەلامنامەپەکی رەشید عالی بە برووسکە لە مائی نایمە ھەبوو تا چوونی من بۆ سورپە (۱۹۵۶) مابوو. بلاوھێ لیکرا، بەلام شار ھەر لە جموجولدا بوو، قوتابیانی نامادەیی جلی زەردیان لەبەرکردبوو. تیبیی فریاگەوتن (اسعاف) دروستکراوو، جینگەیان لە مزگەوتەگانن شاردا بوو، زەنگی قوتابخانەگان براپوونە سەر مزگەوتەگان، دیارە زەنگی چەماوھێ ناسن بوو کە بە پارچە ناسنیکن تر لئ دەدرا. ئەمە بۆ کاتی فرۆگە ھاتن یا ئینزار بوو. ئەوھێ بیرم بئیت فرۆگە ھەر پەگجار ھاتە سەر سلیمانی، خەلگی پەشوکان لە شار رایان کرد بەرھو گەردی سەپوان. فرۆگەگە تەنیا بەیاننامەپەکی کوردیی بە ناوی عەبدولئیلاوھ بلاوکرپۆوھ. کە وھسی تەختی عیراق بوو و رایکردبووھ نەردەن.

شەری رەشید عالی بەو جۆرە تەواو بوو کە میژوونووسان باسیانکردووھ- بەلام لەناو نەجامەگانیدا دوو شتی شەخسیم لە یاد ماوھ:

پاش راگردن رەشید عالی و دام و دەستەگەیی وھسی و نوری سەعید ھاتنەوھ. لە سلیمانی رقی کینەیی ئینگلیزخواکان لە ھەموو کەس زیاتر بەرامبەر بە باوکم بوو. وەك خۆی دەپووت، ھەر ئەو رەقەپە کە لەسەر پشترتئی شیخ مەحموود لە حاجی مەلا رەسوئیان ھەلگرتبوو. رۆژنیک لە کۆلان مندالان بانگیان کردم.. باوکتیان گرت.. بە پئی پەتی رامکرد بەرھو سەرا، دیم باوکم دانیشتووھ، مەلا مەحموودی مامم لەسەر کورسی پەك بە تەنیشتیوھ، چەند کەسبێری لیبوو نەمناسین. باوکم بە دەنگی بەرز بە قۆمیسەرە پۆلیسەگەیی

دمووت: من فسه ناکم، وهلام نادمهوه تا موتهسهریف (پاریزگار) و بهرپوهبهری پۆلیس (مودیری پۆلیس) نهیمنه ئیره. چونکه نهوان که نوپنهری حکومت بوون لهگهڵ مندا له پێش نهو خهڵکهوه دهرپۆشتن که هاواری مردنی ئینگلیزمان دهکرد، نهگهر نهوه تاوان بووبیت نهوانیش هاوبهشن، پۆلیس منیان کرده دهرهوه به قوڵی گریانهوه هاتمهوه مالهوه. باوکم به کفالمهت بهربوو. بهلام دووهم شت که له بیرم مابیت باوو گاته پیکردن بوو. ئینگلیزخواکان له لایهک و به داخهوه شیخ لهتیزی حهفیدیش که داخی زهمانی برابتهتی و بهکیتی له دلدا بوو زۆر لایهنی ژانیشی به گاته گرتیوو، خوتبهکهی باوکمیان ههڵگیرابوو (لبیک اللهم لبیک.. یان کردبوو به (غهزایهوه نهچم، ناکهپمهوه.. هتد) نهمه لای باوکم جینی شانازیبوو، بهلام من به مندالی زۆر پینی پهست دهبووم. وا بزاتم نهوانهی باوکمیاناسی بی دهرانن که نهوه پلهی قسهی نهو نییه. لیرهدا با گهردنی کاک نهوشیروان مستهفاش نازاد بیت که سالی ۱۹۶۷ له هیرش بۆ سهر نهوانهی له رۆژنامهی (برابتهتی)دا دهنوسن به عیزهدهینی مهلا مستهفای بهخوا ههر نهچم ناوی بردبووم.

یهکههه بهیاننامه

زۆر زوو له تهمهنی مندالیدا زهنگیکتری کاری سیاسی و نهینی دای به گویمدا. هاوینی ۱۹۴۴ بوو له پۆلی پینجهمی سههرهتاییهوه دهرچوو بووم بۆ پۆلی شهشم، مالی مامم (ن. ناری) و کارمکهی له ههڵمبجه بوون. منیش زۆر هاوین مامم له کوئی بووایه روومدهکرده نهوی.

دیاریوو لهو سههردهمهدا دوکانهکهی کاک عهبدولالی سمايله ههندی سههرتاش جیگهی دانیشتنی نهو خویندهوارانهی شاری ههڵمبجه بوو که دهمیان له کوردایهتی و له سیاسهت و شیوعیتی دهدا یا پێوهیان خهریکبوون. بهویدا رمتبووم پهکێک له دووکانهکه هاته دهرهوه بانگیکردم. کاک نووری حههمهین

ناغا بوو كە ئەودەمە مامۇستاي سەرمتايى بوو لە ھەلەبجە. پەرسىي نەچىتەو ھە مائەو؟ ووتە. بەئى. زەرھىكى گەورەى دانەخراوى داھە دەستەم و ووتى: ئەو ھە بە مامت. لىم ھەرگرت، كە سەپرىكى ناوھەكەم كەرد خىرا ھاتە سەرم ووتى: سەپرى نەگەمەت، دەرىنەھىنەت. ھەك بىرووسكەھەك بە لەشەدا ھاتىت لە شەتەك گەپشەم، بە راکەردن چوومە مائەو، لە دەرگاۋە پەرسىم مام نەھاتۆتەو، خۆم كەرد بە ناودەستداو لەوئى كەوتە سەپەركەردنى كاغەزەمگان. ئەو ھە لىي تىگەپشەم سەرم ناوى لاپەرمەھەكى تاپە بوو. (نداء الى المثقفين العرب) پاشان ژمارەھەكى (پەگىتە تىكۆشەن) بوو كە بە پەلە چاوم پىداگىرا. چونكە نە ووتارەكانم پىدەخوئندراپەو نە تىيان دەگەپشەم. سەپرى دەنگوباسەكانم كەرد ھەوالتىكى قوتابخانەى ھەلەبجە سەرنجەراكىشام. باسى بەرپۆمبەرى تافە قوتابخانەكە بوو كە ھەموو شەو بە خواردەنەو قومارەو شەو دەباتە سەرم. لەم بلاوكرائانە ئەومندە فىربووم كە خەلك ھەن دژى مىرى كاردەكەن و بە نەپنى شت دەنووسن و چاپى دەكەن و بلاوى دەكەنەو. كە پاش ۲۴ سال لە كىتەبخانەى رۆژھەلاتى لەندەن دوو ژمارەى (پەگىتە تىكۆشەن) م دى چوومەو سەرم ئەو ھەوالتەو لە دلى خۆمدا ووتە: دەبى كام مامۇستا رەقى لەو پىاۋە باشە بووبىت كە ئەو سا بەرپۆمبەر بوو لە خواردەنەو قومارى ئەو بەولاۋە كەرسەى تىرى نووسىنى نەبووبىت؟ يا دەبى ئەو سەردەمە خواردەنەو قومار چەند كارىكى ناپەسەند بووبىن كە تاوانباركەردنى كەسەك بەو دوو كارە لە پەلەى مامۇستايى و پىاۋى پەروەردەكەردنى كەم بكاتەو.

مامم تا كۆتايى ژيانى ھەم بە كوردىكى نىشەمانبەرەو دەژمىرا. ھەك بزاتم لە حىزبى براپەتەى و پەگىتە زىاتر نەچۆتە ناو حىزبىكىتەرەو، تا شۆرشى تەمووز بىروراي بەرامبەر بە كۆمۇنىستان چاكبوو، بەلام پاش تەمووز گۆرپابوو. لەو پادگارەنەى شانازى پىو دەكرد زۆرى دەگىراپەو، دىتەنى ھاورپى فەھد بوو، لە راستىدا مەن وامدەزانى كەسەكەتەر بەو تىگەپشەتو، بەلام لە

سالانی دووای تهمووزدا چ له بهغداو چ درمنگتر له دمرگه له هاوړېم صالح پزښتی وهک نهو باسی نهو دیداره ی بؤ گپرامهوه، لمبرنهوهی شیوهی نهو دیداره ناوهرؤکیکی سیاسی و بایه خداری له پرووی کاری هاوړې فهدمهوه همیه دمیی تۆماری بکه. سالی ۱۹۳۹ تا ۱۹۴۲ مامم لهسهر کوردابهتی له کوردستانهوه گوپزرایهوه بؤ دیوانیه. دمیووت: پاش گهیشتی دیوانیه لهگه لهچند فهراانبهری عهرهیدا بووین به دؤست — وهک دمرگهوت پهکیکیان صالح پزښتی بوو. شهوئک هاتبوو بهدوولیداو پتکورپهوان ووتبوویان هاوړې فهدد دمیوهی بتیبینی. نهمیکی دوور له شیوعیتی و کاری نهینیی نهوانهوه نههمی زؤر لا سهیر بوو. دمیووت: له مالی دکتؤر رهشید مععتووق پهکترماندی، دوکتؤر مععتووق پزیشکیکی لوبنانی بوو، سهردهمیکیش له سلیمانی بوو. له سالانی پهنجادا لهناو ناشتیخوزانی لوبناندا دیاربوو. هاوړې فهدد له سعاعات زیاد باسی کوردستان و باری زیان و بزوتنهوهی کوردی لیپرسیبوو. دمیووت: زؤر به ووردی گوپی لیگرتهم و خؤشی رای له بارهی مهسهلهی کوردهوه زؤر باشبوو.

صالح دمیووت: لهو سهردهمهیدا کورد (به تایبهتی کوردی خویندهوار) به دمگهمن دهگهپشتنه عهرهبستان، که به هاوړې فهدمان ووت کوردیکی ناوا لیربه، وهک شتیکی گهورهی دستکومتیبت حمزیکرد بییبینی و زؤر شت لهوموه بزانی، که خهئکیتر نهیدهزانی یان پیان نهدمووت.

تؤزی دهچمه پېشهوهو تابلؤپهکیتری نهم چهشنه پئوهندیپانهی هاوړې فهدد تۆمار دهکه.

سالی ۱۹۵۶ کاک کهمال فوناد (دکتؤر) لهگه لهخویدا بردمی بؤ لای تیئکؤشهری ناودار نیسماعیل حهقی شاوهیس، کاک کهمال سلأوی سهرکردمی حیزیی شیوعیی گهپاندی و له بارهی بپارهگانی کؤنفرانسی دووهمهوه پرسیاری لیکرد. مامؤستا شاوهیس به درپزی له نزیکبوونهوهی بیرى نهوسای حیذب لهگه له (جهمالیزم) دوواو بهراوردی نهوهی دمکرد لهگه له (کهمالیزم) داو

بە جىاوازى دەزانىن (جەمالىزىم: نىسبەتە بۇ جەمال غەبىدولناسرو كەمالىزىم نىسبەتە بۇ مستەھا كەمال) مامۇستا شاۋەبىس لە قىسەگانىدا جىاوازىي ئەم راپانەو راپى كۆنفرانسى لەگەل رېبازى ھاوپرئ فەھىدا باسدەكردو ھەر بە (فەھىدى موعزەم- العظم) ناۋى دەھىنا. كە دوۋابى ئەمەم بۇ شەھىد جەمال ھەيدەمى گىرپاھەو، ووتى: ھەرچەند نىسماعىل شاۋەبىس بەھاتاپە بەغدا ھاوپرئ فەھىد دەپناردىن بەدوۋىدا دەپىدى. كاك ئەنومى مەلا ھەمە ئاغاش (ئەنومى مەمەد- كە لە شىۋەبە دىيارەكانى سەردەمى ھاوپرئ فەھىد بوو)، ئەو باسەى بۇ كردم، ئەۋىش دەپووت: كە ھاوپرئ فەھىد داۋاى لىبوردنى لىدەكرد كە بە ھۇى بارى خۇشاردەنەو ھەو ھۇى ناچىتە ئوتىل بۇ لاي.

ئەمە رەھتار ئىكبوو كە لەمەودوا گۆپرا، ھەندئ مەستولى لەمەودوۋا خۇشاردەنەو ھەپان بە بىانۋەبەك دەزانى كە خۇپان بەسەر خەلگدا بادەن و بە ھۇى فىزى بزەنن و خۇپان تەننەت پەشانى داىك و باوكىشىان نەدەن.

پەكەم پىرۇتىستو پەكەم خۇپىشاندان

۱- پەنگە پەكەمجار ناي خۇت لە رۇژنامەدا بىيىنئ بۇ مندائىكى ۱۲-۱۳ سالى شتىكى خۇشبى. سالى ۱۹۴۶ قوتابىانى ناۋەندىي كۆپە لەسەر بە ناھەق دەركردنى شەش قوتابى لە خۇپىندىن مانىانگرتبوو، كەوتنە خۇپىشاندان، لىيانگىرا. بەلام سال سالى بەرزىۋونەۋى ھوشيارى و بزۋوتنەۋى نازادىخۋەزى و دىموكراتىبوو. ھەموو قوتابىانى عىراق پەك رۇژ مانىانگرت. واتە پالپىشتىي رەمىزى قوتابىانى كۆپەپانكرد. لە قوتابخانە پەكى دە ھلىسان لى سەندىن و ئىمزاپەكەيان پىكردىن (بەۋانەى نەدەترسان و ئىمزاپانكرد). دە ھلىشىش ئەو سەردەمە پەنگە بۇ زۇر قوتابىي ناۋەندى رۇژانەى رۇژىكى بوۋىپت بروسكەى نارەزاپەيمان و ناۋمان لە رۇژنامەى (الوطنى) (پارتى گەل) ى غەزىز شەرىفدا بلاۋكراپەۋە. بۇ ئىمزاكەران جىي شادمانى بوو، ترسنۆكەكان مۇرەپان لىدەكردىن. بەلام بەرپۇبەرىي

قوتابخانه چونكه ناههقىي دەرکردنەكەي قوتابيانى كۆيەي دىزاني، لەگەلمان نەدووا. قوتابيانى كۆيە بەردران، گېررانەمە سەر خوتىندىن، بەرپومبەر گۆزرايمە، سەرگەوتنىك بوو گەشەي بە دلى ھەمووان داو تىنى داھە بەرمان بەرەو پىكەومنانى لەمەدوواي پەكيتى قوتابيان^{۲۱}.

۲-پىنگە بۇ من پەكەمجار بىت. دۇستى دېرىنەم، دادەمەرى بەدادو نىشتەمانپەرەمەر كە پار (۱۹۹۵) بى وادە كۆچىكرد كاك ئەھمەدى حاجى سالىھى قاسم كە لە من گەورمتر بوو. وايزانم كە من لە پۇلى دووم بووم، ئەو لە پۇلى پىنجەم بوو، واتە ئەو سەردەمە ھاورى نەبووين (وا بزانم من بچووكترىن قوتابى قوتابخانەكە بووم)، لە ھەوشەي قوتابخانەدا بانگى كردم، لام سەپر بوو بە چرپە كەوتە قسە: سەپىن نومايشى و مرزىشى ھەموو قوتابخانەكانى شارە (اسعتراض). باش تەواو بوون خۆت وون مەگە. نىمە بۇ خۇپيشاندىن بۇ بەردانى بەرزانى پەكان دەگەپىنەمە ناو شار ئەو كاتە (مايسى ۱۹۴۷) باسى ھەندىك خۇپيشاندىنى بەغدامان بىستبوو. بەلام لاى خۇمان نەماندىبوو. كە باش نومايش دەستكرا بە ھاورو (ھوتاف) ھەر لە سەپرانىكى خۇش، شتىك لە نومايش خۇشتر دەجوو. ھەندىك راپان كردو خۇيان شاردەمە. سەد كەسىك زياتر بەرپەز بەرەو شار ھاتىن نومايش لە دەشتى وەپس (دەشتى تەپارەخانە) بوو، (گەرەكى عەقارى نىستا) تا لاى سەراھاتىن، زۇر پىكوپىك نەبوو، تاقە ھاور بۇ بەردانى بەرزانى پەكانىبوو، چەند ھاورانكىش بە زىانى مستەفا بەرزانى بەرزىوومە پەكدوو چار ھاورى بەردانى فەھدو ھاورانكىنى كرا. وەك دووايى بۇم دەرگەوت پىكخەم پارتى پزگارى بوو و تاكو تەرا شىوعىي يا (تەحرور) ھاتبوون.

۲۲-تاوانى ئەو قوتابيانە ئەو بوو داربان بە دىزى بەرپومبەرەمە لە زوورى دار ھەلچىنى قوتابيانەمە بردبوو سۇپاي زوورى دەرسانەمان پى گەرم كرىبوو.

گەۋرەتتەن خۇپىشاندىنى شار لەو سالەدا لە حوزەيرانى ۱۹۴۷دا بوو. من لە سلىمانى نەبووم، ھاوین بوو بۇ سەردانى مالى مامم (نەجمەدىن) چوو بوومە ھەويچە (ئەۋكاتە فەرمانبەرى كشتوكالبوو لەۋى) پۇژۇك مامم لە دائىرەگەى چەند فەرمانبەرىكى بانگكرد. منىش لەۋى دانىشتبووم پۇژۇنامەيەكى بەغداى بەدەستەۋە بوو ھەۋالى لە سىدارەدانى چوار ئەفسەرە كوردەگەى خۇپىندەۋە، ئەۋەى لە بىرمە پۇژۇنامەى بەغدا ھەندىك لە دووا ووتەى سەر سىدارەمانى نووسىبوو. منىش بە دەم گىرمانى ماممەۋە دەستمكرد بە گىرمان. بەكىك لە فەرمانبەران كە لە عەشیرەتى عوبەيدى لای ھەويچەو سەر بە مالى شىخ نازمى عاسى ئەلەلى بوو زۇر بە سۆزو خەفەتبارىيەۋە پىرسىي:

تتصور الاكراد ينسون هذا (واته: لات وايه كورد ئەمەى لەبىر بچىت).

مامم بە قولپى گىرمانەۋە ووتى: ھەرگىز لەبىرمان ناچىت و تۇلە دەستىنن. تا سى پۇژۇ مامم لەوبەر (واتە بەرى ناوچە يا ناحىەى ھەويچە كە – مەلحەبان پى دەۋوت) لە مالى بەرپۇبەرى ناوچە (مدىرى ناحىە) دادەنىشت. زۇر لە فەرمانبەرانى كوردو عەربو خەلك دەھاتن. بە بىدەنگ (لە شىۋەيەكى بىدەنگى پىرسەدا) دادەنىشتن و باسى ئەو كارەساتە ھەر چوار ئەفسەرەگە دەكرا.

بەرپۇبەرى ناوچە پەھمەتى عەبدوئلا عەزىز بوو، كە لەمەۋدوۋا لەۋە گەپشتم كە بەكىكە لە پىاۋانى پەرومردەو نووسىن و كورداپەتى. ئەو سى پۇژۇ مەن و كورەكانى خۇى (نەزادى سەداد) دادەنىشتىن. كە قۇمىسەرى پۇلىس دەھات بىدەنگ دەبوون.

ئەو دىمەنە تابلۇپەكى ئەوساى ژپانى خەلك و ھەستى نىشتمانپەروەرى تۇپزى جىاجىاي كورد بوو. دەنگوباسى سلىمانى زوو گەپشت. كىچ كەۋتبوۋە كەۋنم، زوو مائاۋاپمكردو ھاتمەۋە. ھاۋەئەكانم جوامىر مەجىد سەلىم و مەمەد كەرىم فەتحوئلاو مستەفا سالىح كەرىم كە لەپەك پۇلدا بوۋىن و ھەر لە

بۆلى يەكەمى ناومندى يەوۋە ھەرچوارمان سەرمان لە سياست دەخورا باسى
بىن بېرىپونى منيان لەو خۇپشانداندا دەگىراپەوۋە.

رۇژى ۱۸ى حوزەيران ناردبوويان بە دوۋاي كەسو كارى (قودسى و
خۇشنا) دا كە بچنە بەغداو پېش بە دارا كردنياندا بيانبين ئىتر بە
گەپشتى نەو ھەوالە شار شلەزابوو، لە ھەموو كونجىكەوۋە خۇپشاندان و
ھاۋارى (عەفوى عام، بۇ زابتەكان) بەرزبوويۇۋو بەرەو سەراو پاشان بەرەو
مالى مۈتەسەرىف چووبوون. تا نيوەشەو دەورى مالى مۈتەسەرىفياندا بوو،
لە نيۋە شەودا چەند كەسيك (وەك دەپانوت بە پېشپەرى مامۇستا برايم
ئەحمەد) چووبونە ژوورەو، تەلمفونىك يا برووسكەپەكيان بە مۈتەسەرىف
كردبوو. مۈتەسەرىف (حەسەن تالەبانى) دۇنياي كردبوون كە
پەيمانيدراوتى نەخنىكىنرېن. بەلام دەمەوبەپان لە بەغداوۋە تەلمفونكرابوو
كە گۇرپان بۇ ھەلگەنن وا تەرمى (قودسى و خۇشنا) دەگەنە سلىمانى.

مەمەد مەحمود قودسى خەلگى سلىمانىبوو، باۋكى ئەفسەرى عوسمانى و
پاشان ئەفسەرى عىراقىبوو، كە خانەنشىنكرا ھاتەوۋە سلىمانى و دوكانى
ۋېنەگرى دانا. باۋكى لە كاتىكدا لە قودس ئەفسەر بوو، ئۇنىكى چەرەكسى
ھىناوۋە نۆبەرەكەى مەمەد لە قودس لەداپكىبوو. لەبەرئەوۋە بە قودسى ناۋى
دەرکردبوو. شەھىد مستەفا خۇشنا خىزانەكەى (زەكىە خان) خەلگى
سلىمانىبوو، لەبەرئەوۋە خۇي و كچەكانى ھاتبوونەوۋە سلىمانى. ھەر لەبەرئەوۋە
تەرمى نەۋپىش ھىنراپەوۋە سلىمانى.

ھەرچى شەھىد خەيروئالاپە براپەوۋە ھەولېرو شەھىد عىززەت عەببولعەمزىز
براپەوۋە نامىدى. تاقە كورپى خۇشنا پاش شەھىدبوونى باۋكى بە چەند مانگىك
لەداپكىبوو و ناۋنرا (نازاد).

شار تەواو خرۇشابوو، چى ئوتومبىل لەبەردەستدا بوو خەلگى سواركرابوو
بەرەو كەركووك. خەلگىت بەپى بەرەو دەشتى وەپس و مشىرناۋا (كە ئىستا

لەناو شاردان و ئەوسا شوپن چاوەپێکردن و بە پیرهوه چوونبوو). ھەر پەكسەر فائىق بېكەسى شاعىر سروودىكى نووسىبوو بە كۆشى خۆى ئاوازی بۆ دانرابوو و تىپى سروودى قوتابخانەكان كۆكرابوونەومو فىرى سروودەكە بووبوون لە دەشتى وەپسەوہ تا سەپوان دووبارەيانكرديبۆوہ:

رۆزى گريان و ماتەمە

عالم دلى پر له غەمە

بۆ جوانەمەرگانى وەتەن

لەسەر وەسىەتى خۆيان لاى كۆرى مەحمود جەودەتەوہ نىژرابوون. سى رۆز لە مزگەوتى گەورە پەرسە گىرابوو لە جياتى حافزى قورئانخوين، دەنگخۆشترين كەسانى شار (مەمەد سالىح دىلان و عەبدولقادى مەلا ئەحمەدى حاجى مەلا رەسوول) فائىحايان ناوبەناو پاش خويندنى ئەم ئابەتە دادەدا (ولاتحسبن الذين قتلوا في سبيل الله امواتا بل احياء عند ربهم يرزقون).

كاك رەفيق (برى قودسى) برانەرم بوو ھەموو رۆز دەجوومە ستۆديۆكەى. شىعرەكانى بېكەسو كۆمەلى شىعەرىتى ئەو بۆنەپەى لاى كۆبووبۆوہ. بېكەوہ كەوتىنە نووسىنەموەيان و بلاوكرنەموەيان. من لە ھەموويان نوسخەپەكم بۆ مامم و نوسخەپەكىم بۆ (نەزادو سەداد)، يا باوكيان نارد.

بەندىخانە.. دىمانەت بە خىر

پەكەمجارى چوونە بەندىخانەم لە ۱۹۵۱/۲/۱۷ دا بوو، كە لە پۆلى پىنجەمى ئامادەپىدا بووم. ئەمەيان ھىشتا ماوہ بچمە سەر باسكردنى، بەلام ئەم بەندىخانەپەى ئىستا لىي دەدویم شتىكىترەو رەنگە جىابىت لە بەندىخانە دىتنى ھەموو كەس.

لە كۆتايى سالى ۱۹۴۶ و سەرەتاي ۱۹۴۷ دا بوو، مەھاباد ھەژا بوو، كۆمەلەى (ز. ك) بەرمو حىزبى ديموكراتىي كوردستان بوون و ئالاي موفەددەسى كۆمارى

كوردستان ھەلكردن دەچوو. لە ھەلەمبجەو ھەوای گرتنى مامم (نەجمەدين) ھات. باوكم بە پەلە پرووزى خۆى گەياندە ھەلەمبجە. لە رېگە ئوتومبيليان خراپ بووبوو لەناو بەفردا مابۆو. پاش چەند رۆژى ھاتەو. ئەو ھى دەيگىرپاھو ھەو ھى بوو بۇ پشتگىرى مەھاباد چەند جموجوول لە ناوچانەدا كرابوو. لە بەياننامە بلاوكردنەو تەقە لە مەفخەرى پۆلىسى دەوروبەرى ھەلەمبجە كردن.

حكومەتیش كۆمەلى مامۇستای قوتابخانەكانى گرتوو ھى لە فەرمانبەرانیش تەنیا مامم گىراو. پاش چەند رۆژىك ھەموويان ھىنان بۇ سلیمانى. من بە پەلە خۆم گەياندە بەندىخانە بۇ دىتنيان. لە سەرھتاو ھى گرتوو خانەى پشت سەرا (مەوقىف) بوون. كە زۆر لەبەر پەنجەرەكەدا ھىستام، پەككە لە گىراوكان بە چاوشى پۆلىسەكەى ووت: ئەو مندا ھى چىپە، با لەبەر پەنجەرەكەدا نەوستىت بىتە ژوورەو بۇ لامان. نەخىر چاوش قسەكەو كارەكەى لا سەپىر بو دەرگای بۇ كردمەو ھى چوو ھى ژوورەو چەند سەعاتىك لەگەلئاندا بووم، لە ھەندىك قسە دەگەپشتم لە ھەندىك نا، ھۆش و تىگەپشتمنى سىياسى بەرەو ژوور دەچوو. دوواى برداننە بەندىخانەى سەرەو، كە تا ئىستا ھەر بەندىخانەپە. منىش بو بە پىشەى ھەموو رۆژەم. لە مائەو ھى خواردنيان دەمەى، دەمىرد بۇيان و خۆش دەچوو ھى ژوورەو، ئەوان دلىان بەو مندا ھى زرت و زىتە خۆش دەبوو كە كەمىك لە سىياسەت دەگەپشت، منىش شت فىردەبووم. لەناو مامۇستا گىراوكاندا شىخ مەحمەد ئەمىنى بابەشىخ (كاردۇخى) و شىخ سەفانەدىنى براى و ھاورپى خۆشەوىستى لەمەو دووام كەمال مەحموود فەرەجم لەبىرە، كە برانە بەندىخانەى سەرەو رىئووف پەحىاو فاپەقى مەحموود ئەفەندى (براى قودسى شەھىد) پان لەگەل بوو. كە ئەوانىش ھەر لەسەر نىشتەمانبەرەرى گىراوون. بە رۆژ دەپانىردن بۇ دادگا، بۇ موخاكەمەكردن. بە شىو ھى ئىدارى موخاكەمە

دەكران. مۆتەسەرىف خۇي (مارف جياووك) موھاكەمەي دەكردن. شاھەتەي خۇيان لەناوچەكەو لە پۇلىسەووە بۇ ھىنابوون، شىخ مەھمەدى شىخ حىسامەدەينى تەوئەلەشىيان بۇ شاھەتەي بانگ كرىبوو. ھەموو تەنەنەت خزمەكانى خۇيشى (شىخى كاردۇخى و شىخى سەفادىن و شىخ تايىب و شىخ عابىد) لە شاھەتەي بەكەي بىتاقەت بوون.

باش دادگاگە دەھاتنەووە بەندىخانە من ئەچوومە لايان رەووف پەھيا نىو سەعاتىك دەچووە ژوورەووە ئەوسا دەھاتە ھەپوانى بەندىخانەكە (پا بەرحەوشەكە) و دەپووت: قلىمى ئەمىرپۇمان شتەووە. بە چەند دەنگى جياواز پروداوى ئەو رۇزەي دادگاى دەگىراپەووە. بە تايبەتەي باش لاساى جياووك و ھەسەن ئەفەندىي- موعاون و نوپنەرى پۇلىسى دەكردەووە. ئەو پەكەمجار بوو كارى ئەو ھونەرمەندە ھەلگەوتووە ببىنم.

وھك ووتەم: گرتنى رەووف و فاپەق لەسەر مەسەلەپتى نىشتەمانپەرورەپبوو. پۇلىسەكان لەبەردەرگا باسى كاك فاپەقيان دەكردو دەپانووت: ئەرى بابە كوپى مەھموود ئەفەندى عەردىيان ھەپە، مولكيان ھەپە، گەنم و جۇو برنجيان ھەپە، چى؟ بەپاننامە بلاودەكاتەو بەسى زولمى حكومەت و ناغا دەكات لە فەللاح؟

دوواى ھەموويان بە زامنى (كەفالت)ى شەخسى و كەفلى كەسىكىتر كە ھىچ كارىك نەكەن زىيان بە ئاساپش بدات (كە لەو سەردەمەدا باو بوو) بەردان. بەلام مامم بىرپارىكىترى بۇ خرابە سەر كە دەپسان گواستەووە بوو بۇ دەوانىيە، ھۆكەش وھك لە گىرپانەووەي كاك رەووف پەھيادا دياربوو ئەوئەبوو مۆتەسەرىف لىي پەرسىبوو: دەئىن لە شاھى مالى ھامىد بەگى جافدا تۇ لە ھاكىمى بەرىتانى چووتە پىشەووە، بەمىداخىكى بچوكى كوردستانت پىبوو (ئەودەمە بەمىداخەكەي خۇپبوون لە سوورىيە و لوپنانەووە لەسەر ئاسن دەھات، خەلك دەپانكرد بە پەخەپانەووە) بە ھاكەمەكەت ووتە: مېستەر شۆتەر، ئەمە

بەيداخى كوردستانە، ئەگەر ئىۋە بۇمان ھەئناكەن، پروس بۇمان ھەئدەكات^{۲۲}. مامم سەرمتا ئىنكارى كوردبوو، دوۋاى مۈتەسەرىف پىۋى ووتبوو يەك سۆيىندە دەدەم، بىلى: بە سەرى تۇ ئەمەم نەكردوۋە. مامم ووتبوۋى بەسەرى جياووك بە درۇ سۆيىند ناخۆم، كاك پەوۋف لە گىپرانەمەكەيدا دەپووت: بەئى جياووك قوتى كورداپەتەيە، (بە پىكەنەنەۋە) نابى بە درۇ سۆيىند بەسەرى بخورىت. بۇ سبەئى لە قوتابخانە جوامىرى مارق جياووك لە زمان باوكى پەۋە ئەمەى دەگىپراپەۋە. دپارە باوكى زۇرى پىخۇشبوۋبوو بەلام بىسود:

نەورۇزمگان

نەورۇز لە لاى ھەر مىللەتە لە مىللەتمگانى رۇزھەلات مېزۋىيەكى تاپبەتتى ھەيە، سىماى گشتىي يەك و سىماى تاپبەتتى جيا. چەند جار لەسەر ئەو مېزۋەم نووسىۋە لاى كورد. ۋەك ھەموو لاپەنەگانى كورداپەتتى ھەر لە شىعرەۋە ھەئوقلاۋە (مەلاى جىزىرى، خانى، پىرەمىرد، گۇرن.. ھتد) ھەرچى جەزىن كوردن ناھەنگ گىپرانە لاى گەلانپىرو كورد، ئەۋمىش مېزۋىي خۇى و گۇپىنى خۇى ھەيە. ئىمە بەر سەردەمى ناھەنگ گىپران و بەرەۋپىشېردى نەورۇز بۇ پەلى ناھەنگى نەتەۋەپى و پەرمى بزووتنەۋەى ئازادپىخوازەنى كورد كەۋتەن كە داھىنەرو پابەرەگەى پىرەمىرد بوو.

۲۲- لە ھسەى خۇشى سلېمانىدا دەگىپنەۋە كە پەحمەتتى عىزەت تۇپچى (عىزەتتى فاتەى خولە درىژ) كە ئەفسەرىكى كورد پەروەرى ھسە خۇشى (باوك عەرب بوو) لە سوپاى عوسمانى و سوپاى شىخ مەحمود و پاشان سوپاى عىراقدا عەقىد بوو. لەو ناھەنگەدا ھاۋار دەكات: كورد نەبى بە بۇلشۋىك، بە شىۋەى رىزگارى نابىت، كە ناۋر دەداتەۋە شۇتەر لە پەشتىپەۋە ۋەستاۋە مۇر دەبىتەۋە، ئەمىش بى پەراۋ دەلى، بەشەرتى ئىنگىلىز پازى بى.

سالی ۱۹۴۵ و ناھەنگى سەركارىزى ۋەستا شەرىف- پەنا گەردى مامەيارەو شىعەرى ۲۷ سالەى بېكەس (لە پرووى ئەدمۇنسى چەپەل ۋە دوژمىنى كورد) دا، يا كۆزان ۋوتەنى (لە پرووى شىرى پروتدا)، دەنگى داپەۋە. نېمە لە پۇلى شەشەمى سەرھتايدا بووين، بەر تىپى سروود نەكەوتىبووم، لەبەرئەۋە نەگەپشتمە ئەو خىۋەتەى بېكەس شىعەرەكانى تىندا خوئىندىبۆۋە. بەلام ھاوپۇلمان كاك فەرەيدوون عەلى ئەمىن بۇ سەپەنى ھەمووى بۇ گېراپنەۋە. ئەۋەشى دەۋوت كە ئەدمۇنسى شەۋ تا درەنگ بە مۆتەسەرىفى ۋوتوۋە (كە مارف جىاۋوك) بوو- ئاى فاپەقە چوئىر جىى بېكەردم. درەنگ ئەۋەمانزانى كە بېكەس نامۇزاي باوكى فەرەيدوون بوو.

نەۋرۇزى ۱۹۴۶ قوتابىيى پۇلى يەكەمى ناۋەندى بووين. عەسرى رۇزى ۲۰ى مانگ لە ھۇلى قوتابخانەكەمان كە لە سەرووى شار لاي خەستەخانەۋە بوو (دوۋابى بوو بە سەرھتاى غازى، پاشان شىخ مەحمود) ناھەنگى نەۋرۇز گېرا. لە قوتابيان عومەر كەرىم عەزىز، مەھمەد ئەحمەد تەھا (كامەران موكرى) ناھەنگيان بە سۆزەۋە دەبىرد بەرپۆۋە. بە جووتەش پارچەى (ئەۋلادى ۋەتەن)ى جەمدىيان لە شىۋەى دىالۆگدا بېشكەش كەرد. لەۋ ناھەنگەدا بېكەس بە گەرمى ھاۋارى كەرد:

بەھار نامەۋىت جوانىت بىيىنم

ئەمىرۇ من بە دل پەستو غەمگىنم

دوژمىنى لالەۋ گول ۋ نەسرىنم

كە ئەۋ لە شىعەرەكانى بۆۋە (ا. ب. ھەورى) پارچەى (خۆت ھەلتەكەينە گرانە كۆلت)ى خوئىندەۋە لە قوتابيان تەنيا ۋوتارىكى كاك عەزىز عەبدوللا (دادوم) م لە بىرە. دوۋا كەس رېگەمیاندام، يەكەمجار بوو رۇبەپرووى خەلگانىكى ناۋا بكەۋەمە گوتار. پارچەپەكى شىخ سەلام ۋ پارچەپەكى مامم (ن. نارى) م خوئىندەۋە كە خۇى پىيى لەبەر كەردىبووم بە شىۋەكەى رەمىزى ئەفەندى ئەمخوئىندەۋە:

بۆ سەرلووتکەى شاخ، بۆ سەر لووتکەى شاخ

لەسەر لووتکەى بەرزى شاخ

هەلنەکەین بەزۆر بەیداخ

ئەوئەندە بچووک بووم مێزمەکه له من بەرزتر بوو، هەر دەستەپێکرد کاک
عومەر هەلیگرتەم و خستیمە سەر مێزمەکه، که ئیبوومەوه پیرمێرد هەستا،
لەبەرنەوهى دەموپەلى قەسەکردنى نەبوو زۆر کەم لەم کۆرە گەورانەدا قەسەى دەکرد
یا شیعەرى دەخویندەوه، لەو کۆرەدا پەنجەى بۆ من درێژکردوو ووتى: (کۆرگەل با
من بمرم، پیرمێرد بمرئ، من که مندائیکى وا بچووکى کوردم دى وا بە خوینگەرمى
هاوارى کوردو کوردستان دەکات باکم نەبە با بمرم).

ناهەنگ بپراپەوه بە شەو بە پێى بەرنامەى پێشوو هەر قوتابىبەى
شاپلێتەبەکى نامادە کردبوو. ناگردران و چووینە سەر شەقامەکانى شار، بە دەم
گۆرانى و سروودەوهو هەندى دروشمیش بەرز دەکراپەوه. نازانم لە خۆوه بوو یا
پێکخراو بوو، چەند جار دەووتراپەوه:

بۆى کوردو کوردستان، بۆى عەشرەتى بەرزان

بێگومان من هێشتا نەگەپشتبوومە ئەوهى ناگاداریم، بەلام دیاربوو
پێکخەرى هەموو ئەم ناھەنگو خۆپیشاندانە ئەو حیزبە نەینىیانە بوون که
لە مەیداندا بوون (پزگارى و لقی ژ. ک) ئەمجارە بەشدارى شىوعى لەبەرچاو
نەبوو (کاک عومەر ئەو سەردەمە لە پزگارى بوو، پاشان تا ۱۹۴۹ لێپرسراوى
قوتابىيانى پارتى بووه ۱۹۵۰ بوو بە شىوعى).

بۆ سەبەئى لە حەوشەى قوتابخانەدا گۆيانکردینەوه. مۆتەسەریف (مارف
جیاووک) هات، زۆر لە خۆپیشاندانەکه توورە بوو، خۆتەبەهەکى دا، گوردىبەهەکى
لاى ئێمە سەیر بوو. دەپېرسى: ئەوانەى دەلێن بۆى بارازان، بۆجى خۆيان نەچوون
لە بارازان، نەماندەزانى لەگەڵ کێبەتى، هەندێک قوتابى دەیانووت لەگەڵ تۆفېق
قەزائىتى، بەلام خوا هەلناگرئ ووتەبەهەکى خرابى بە گورد یا بەرزان نەووت.

قسه‌گانی پیره‌میرد تا ماوه‌یه‌کی دریز وهك مه‌دالیاهك وابوو به‌رهو زۆر لایه‌نی کوردایه‌تی دهبیردم.

نه‌ورۆزی سالی ۱۹۴۷

جاریك هاوړپم كان فهره‌بدوون عه‌لی ئەمین له باسی نه‌ودا كه له كتیپیکدا نه‌ورۆزی په‌که‌ی پیره‌میردم به ئەنجامی راپه‌رینی کانونی دووه‌می ۱۹۴۸ی گه‌لی عیراق دانابوو، نووسیوووی نه‌وه ئەنجامی به‌داراکردنی نه‌و چوار ئەفسره کورده‌یه (عیزه‌ت، خه‌پروئلا، هودسی، خۆشناو) پیره‌میرد نه‌و سه‌له نه‌ورۆزی نه‌کرد. به‌لام له راستیدا نه‌و سه‌له پیره‌میرد له سه‌ر دابی خۆی له کاریزی وه‌ستا شه‌ریف نه‌ورۆزی خۆی کردو چوار ئەفسره‌گه‌ش له پاش نه‌ورۆزی نه‌و سه‌له له ۱۹ی حوزمه‌یرانی ۱۹۴۷دا به دارا کران. نه‌گه‌ر پیره‌میرد غه‌مگینیش بی‌ت نه‌وه بۆ تیکچوونی کۆماری کوردستان بوو:

له هه‌ر سی لاوه شاییه‌ به‌ریزه

خه‌نه‌به‌ندانمان خوینی نازیزه

به‌لگه‌ی من وهك له باسی نه‌ورۆزی ۱۹۴۸دا دیت زۆرن و ئەم دێرانه‌ش باس له سه‌رکه‌وتن ده‌گه‌نو له نشوستی نادوین و ئیشاره‌ت بۆ (سنگی کچان) هه‌ر باسه له‌و کچه‌ی له‌سه‌ر په‌ردی به‌غدا درێ به‌ دوژمن و گولله‌بارانی دا.

چه‌ند سال گولی هیوای ئیمه‌ بی‌ په‌ستبوو تاكو پار

هه‌ر خوینی لاوه‌گانبوو گولی ئالی نه‌وبه‌هار

.....

تا ئیستا رووی نه‌داوه له تهن‌ریخی میله‌تا

قه‌لغانی گولله‌ سنگی کچان بی‌ له هه‌لمه‌تا

(تاكو پاریش) ئیشی زه‌هره‌گانه‌ی پیره‌میرده، كه کانونی دووه‌می ۱۹۴۸ بۆ

کورد سالی پاره، چونکه سالی کورد له نه‌ورۆزدا ده‌ستپێده‌کات.

ھەرچى ئەو نەورۇزەي ۱۹۴۷ ھەم بىر مەن ئەمەيە كە بە دىزىمەھ پەيئان ووتىن پەربەكەينە سەر گەردى مامەپارە. لەوى دەپان قوتابى كۆبۇوينەھ. ئەمجارە دھارپو شىوعى پەكان پەكخەربوون. چۈنكە كەردنەھو گەپرانى ئاھەنگ بە كاك عومەر عارف (قاپ پەش) "سپىردابوو، كاك ئەكرەم پامولكى و كاك مستەفات ئەمىن" پۇلى دھارپان بوو. تەنانت كاك مستەفا بە ھەموو خوتبەدھرانى دەھوت: باسى ئىستەمارتان لەبىر نەچىت. لە خوتبەدھرانى تر شىخ سەعەدى بۇسكانى (ئەندازيار) م بىرە، مەدھۇشى شاعىر پەكەك لە پارچە سىياسى پەكانى خوتبەدھو كە لە گەلاۋىزدا بى ئەو نىوہ دىپەرى تا نووتە لە مارف جىاووك (مىرە سەرۇكى پانەپە) بىلاۋكرامتەھو. دوۋاپى تىگەپشتەم كەنەم ئاھەنگە شىوعى و لقى (ز. ك) پەكەنخستبوو. پەزگارى بەشدار نەبوون. كاك عومەر عارف كۇتاپى ئاھەنگى بە دروشمى (بىزى پەرۇلىتارىپى عالمى) ھىنا.

كە پەيئان ووتەم: ئاھەنگى نەورۇزەھ و مەھ مەدالىپى پادى پەرمەتەم ھەر لە دۇدا بوو. خۇم بە پەكەپشتوتە دەزانى لەبەرنەھو بەپانى تا عەسر خۇم خەرىك كەرد. گۋاپە شىعەر دەھوسم. شتەكى مەندالانەى ساكارم پەكخست، لە پەستىدا بەھى باشە لە بىرە نەماوہ چ بوو، بەلام دەزانم كە كەش و قافىيەى پەكبوو، ناۋىكى بەرزانىشى تىدا ھاتبوو. بەھوشى باش بوو بە ھاندانى كاكى پامولكى ئەھەندەپان چەپەلە بۇ لىدام كە كەسىش بە باشى گۋى لەو شىعەرە سادانە نەبوو. بە ھەموو ھالىك، بەرھەم زاتى مەندالەكى ۱۲-۱۳ سالانە بو، بەلام بەلگەى پەرسەندەن و فراۋانبوونەھى بزووتنەھى نىشتەمانى بوو.

۲۴-كاك عومەرى تەكۇشەر، قەسە خۇش، مامۇستاپەكى سەركەتو بوو، زىانىكى مەردانەى بىرە سەم. باۋكى عارف عورق شاعىرەكى باشبوو لە مەندالەپەھ نەمكى (قاپ پەش) يا قاپ و قول پەشى ناو نابوو. ئەم ناوہ ھەر ماپەھو بەھە دەناسراپەھ. *ئىستانكە بە ھەلەى چاھدا دەچمەھ (۱۹۹۹/۸/۲۹) كاك مستەفا ھەفتەپەكە كۇچى دوۋاپى كەدوھ. بە داخەھ ئەم دىپەرنەشى نەدى.

نەورۇزى ۱۹۴۸

ئەم رۇزى سالى تازەبە نەورۇزە ھاتەوہ

جەژنىكى كۇنى كوردە بە خۇشى و بەھاتەوہ

بەم سروددە محەمەد سالىح دىلان (نەمر بىت) ناھەنگى نەورۇزى لە بنارى گۇپزە لە دەشتى تووى مەلىك (ئىستا گەرەكە) كرددەوہ. بەھارىكى خۇشبوو، وولات لە گەشەى سەرکەوتنى ھەلمەت (وئىبە)دا بوو، ھەندى رۇژنامەى نازاد دەرچوبون، ئەو كەشى نازادىبە بوو كە لە شوپنىرتدا باسدەكرىت. ئەم شىعرانە پەرەمىرد نووسىبوونى. كاك محەمەد سالىح خۇى ناوازى بۇ دانابوو. بە دەنگە خۇشەگەى خۇى، كە ئەگەر خۇشترىن دەنگىش نەبىت، پەككە لە دەنگە ھەرە خۇشەگانى كورد دەپووت: پەرەمىرد چۇن ئەو شىعرانەى نووسىبوو، ئەوہ دەبى مامۇستا برايم ئەحمەد لە يادداشتى خۇيدا بىگىرىتەوہ.

بەلام ئەوہى من لە بىرمە ئەو سالە حىزبەگان ناھەنگى نەورۇزىيان لەناو بەرنامەى چالاكىي سىياسى خۇياندا گرتىبووہ ئەستۇو نىتر پەرەمىرد نەورۇزى نەكرد. لە لاپەكەوہ لە رۇژنامەى (ژىن)دا نووسى (ئەم سال لە ساپەى حىزبى حىزىبابەوہ نەورۇزەكەشمان نەكرد) لە لاپەكىترەوہ ئەم شىعرانەى نووسى و دابووى بە مامۇستا برايم ئەحمەد كە لە نەورۇزى پارتىدا بخوئندىرتەوہ.

حىزبى شىوعى ناھەنگى نەورۇزىيان لە ھەوشەى قوتابخانەى ناوھەندىي كۇندا كرد (كە بووبوو بە قوتابخانەى غازى) لەبەردەرگا پاسەوانىيان دانابوو تا نەپەلن سەر بىزىوو دروشم دەر (ھوتاف كىش)ە بىزىوھەگانى پارتى بگەنە ژوورەوہ، منىش ئەو سەردەمە بە پەككە لەوانە ژمىردىرابووم، لەبەردەگا دۇستى شىرىنى لەمەو دووام كاك غەفوورى مەلا تاپەر رىنگەى چوونە ژوورەوہى لىگرتەم، منىش نىتر چەندىيان ھاواركرد نەچوومە ژوورەوہ.

بەم چەشەنە لەم ناھەنگەدا نەبووم كە بە ناوى (شىوعى يا تەحرور)ەوہ كرا.

ھەرچى ناھەنگى پارتى دېموكراتى كورد بوو. ئەمە ھەر لە رۆزى نەورۇزدا، لە رۆزى ناھەنگەكانى جارانى پېرەمېردا لە تووى مەلىك كرا. من و ھاوپىي ژيانم كاك محەمەد كەرىم فەتھوللا (ئەبو سامان) ئەودەمە جوو بوو يەنە پارتى يەمە. لە بۆلى يەكەمى ناومىدى يەمە، پىكەمە بوو يەنە لە خوتبەدانى لىزەنگەكانى فوتابخانەداو پاشان لە خۇپشاندانەكانى ھەلمەت (وئىبە) و لەمە دووا خووتبەى بۇ نووسراومان دەخوئىندەمە داوا لە ھەردووگمان كرا شتىك نامادە بىكەن كاكەمە ھەممە شىعەرىكى دەخوئىندەمە نازانم كى نووسىبوو:

دەمە بەرمەيدانى دوژمن با ھەلال كات گەردنم

نامەوى ئەم ژىنە تالە، يا مەتنە يا مردنم

پارچە شىعەرىكى بۇ من پەيدا كرا، بە پىشەكى يەكى دەسكارى خۇمەمە دابووم بە لىزەنگە ناھەنگ.

لەبەرنەمە لە ھەولېر شىخەكانى تەرىقەت ناھەنگى نەورۇزىيان بە ناوى جەزنى مەجووسەمە قەدەغە كرىبوو. لىرە مەلاپەگىيان ھىنا، يەكەم ووتار ئەمە خوئىندى يەمە. ئەمەش ئەندامى پارتى شىخ رەھووفى شىخ سەمەيدى تەكەمە بوو. ووتارە سىياسى يەكەمە گە دىار بوو راي رەسمى پارتى بوو لە لايمەن دىيار تەرىن خەتەبى ئەمە سەردەمەمەمە محەمەد ئەھمەد تەھا (كامەران موكرى) يەمەمە خوئىندى يەمە. كاك تەھا بابان (پارېزەن) مندالبوو — يا بلېمە لە ئىمە منالتر و فوتابى سەمەتەبى بوو ووتارى يەك سەمەتەبى لەبەردە كرىمە لەم بۇنەمە ئەمە بۇنەدا پىشەكەشى دەگرد. ئەمەش ووتارى خۇى لەبەر خوئىندەمە. لەپەر بوو بە نازاومە. گۇرەمەن تىكچوو. شىوعى يەكەمە كارى خۇيان بەمە جۇرە رېكخستبوو. بەلامە كە ھاتبوون بۇ ئەمە ناھەنگە پارتى. رەھمەتى تەھاى شىخ جەلال (سەھىد تەھا) كە لە تىكۆشەرانى حىزبى شىوعى و خەتەبە دىيارەكانى شار بوو، ھەستابوو ھوتافى كىشابوو. داپانابوومە، ئىتر قەسەمەك لەمان و يەكەك لەوان، تا

گۆرەپانەكە ھىمەن كراپەو ھە كات بەسەر چووبوو، شىوعى كشانەوو ھاھەنگىيان بەجىھىشت. مامۇستا براپەم ئەھمەد خۇى سەرپەرشتى دەكرد. بە بەندەگانى بەرنامەدا چۆو، زۆربەى لادا. لەوانە بەشەكەى من بوو. لەو پادگارە خۇشانەى لە بىرناچىتەو ئەووبوو ووتارى كاك عوسمان دانىش بەر لادانەكەى مامۇستاي براپەم كەوت (ئەودەمە دانىش لە —ژ. كەو چووبوو ناو پارتى و ھىشتا ئەبووبوو بە شىوعى)، لەگەل مامۇستا براپەدا كرى بە ھەللا، دەپووت: من شەونخونىم بەسەرپەو چەشتوو. لەبەر قوتىلەى نەوت نووسىبوومەو. ئەم ھسانە سوودىيان نەبوو. نىمە زۆرمان لا سەر بوو كە پىاوىكى گەورەو بە دىمەنى ھەك دانىش بە قولى گىرانەو بەرەو شار بىتەو.

كە گزىنگى نازادى يا دىموكراتىت لە كلاورۆزنى وولاتدا ديار دەبوو، ھاھەنگى نەورۆز بە ئاشكرا دەكرا، لە سالانى زەبروزەنگى سەختىشدا كرى نەورۆز خۇى دەشاردەو، ئەو بوو لە ۱۹۴۸ھەو بۇ ۱۹۵۴ ھاھەنگ نەما، پىرەمىرد مەربوو، حىزبەگانىش دەبوو زۆر لە خۇشاردەو وریابن. سالى ۱۹۵۴ كە (ناگرى شىنى ئىرھابى، عورق —ھەردى وەتەنى) كەمىك رەوئەو، بزوتنەوئەى ئاشتى سەرى ھەلداو پتەو بوو، ھەر لە توى مەلىك پارتى و شىوعى بە ناوى ئاشتىخوزانەو ھاھەنگىيان پىكەو گىراپوو، مامۇستا گۆران بەشداربوو. دىلان ئەمجارە داستانە شىعەرى (كوندە بەبووى شەرى) خۇپىندەو. بە داخەو لە سلیمانى نەبووم ھەر ئەوندەش ناگاداربووم.

ھاھەنگى نەورۆز و بىرەومەرى جارنىكىر لە سالى ۱۹۵۹ و ھۆلى كۆلىجى زانىارىى بەغداو ئامادەبوونى زەمىم عەبدولكەرىم قاسم و دەرجوون لە پەیمانى بەغدا دپتە ناو مەيدانى ئەم بىرەومەرى پانەو، كە ئەودەمە لە پەلەپەكى بەروژوورترو پۇلتىكى دپارترەو بەشداربووم.

نەورۆزی ۱۹۵۹

كوردە نەورۆزە، نەورۆزی ئەمسالمان ئىجگارە بە سۆزە، بەمجۆرە ناھەنگى نەورۆزی ۱۹۵۹م دەستپىكىرد، بەرپۆھەبەرى ناھەنگ يا عەرب ووتەنى (عەرىفى حەفلىە) و فارس و تەنى (مجرى) بووم. بە راستى ئەوە خۆشترىن نەورۆز بوو تا ئىستا لە ژياندا دىيىتەم. ھەر لەبەر ئەوە نا، كە ئەو عەبدولكەرىم قاسمە خۆشەويستەى ئەوسا بەكەمجار بوو خۆى بىتە ناھەنگەكەموو تا دوواى دانىشيت، بەلكو ئەوەى دەپگىرەموو ئەو سەرنجانەى پيشانىاندەدم ئەو راستى بە دەردەخەن.

بەكەمجار بوو كورد لە عىراقدا لەژىر بالى حكومەتەىكى عىراقىدا (حكومەتى كوردى شىخ مەحمود نا) جۆرە سەربەستى بەك بىيىن پاشان لەگەل كەمىك وورته وورتي نيوان پارتى و شىوعىدا، دەمىك بوو كورد ئەوئەندە بەكگرتوو نەبوو، ئەوسا ھەر بەكسەر پاش شكاننى پىلانى شەواف بوو كە كورد زۆر لە سەركەوتنى دەترسا.

بەارە لە كوردستان، لە ھەموو كونجىكدا ناھەنگى نەورۆز گىرابوو، بەلام ناھەنگى سەركەى ئەمەى بەغدا بوو.

رۆزى نەورۆز ھەرچى كوردى ھەبە بە فەبلى و بەغداىى و قوتابىى زانستگاو سەدان ميوانى شارەكانەوہ لە بەردەم پانەى سەركەوتن و كۆلانەكانى دەوروبشتىدا كۆبوونەوہ. ھەرچى ئوتومبىلى خۆى ھەبوو ھىتابووى و سىخناخى كەردبوو. بۆ ئەوانىترىش چەند لۆرىمان گەرتبوو. لە بەشتى لۆرى بەكەمدا شوپنىكى بەرز دروستكرايوو، كاك حەبەدرى دەنگخۆش لە ھەولپەرەوہ ھاتبوو مىكرۆفونى بۆ دانرابوو بەناو ھەموو شەقامەكانى بەغدادا، بەناو چەپلە پىزانى خەلكدا. زەردو سوور سوورپاينەوہ. ھەموو بە كچو كوپرەوہ جلى كوردىمان لەبەر كەردبوو. پۆزىكبوو لە رۆژەكانى ژيان و بەكگرتووى و بەكدلىى

كورد. خۇشەويستى جەماومرى عەرەب و شاھيان لەگەن كورددا، دلخۇشبوون بەو نازادىپەو ناھەنگى خوتبەدان، يا كۆپرگرتن بە ھۆى بارى ولاتو پاخيپوونى شەواھمەو لە مووسن، تا كپ كوردنەھوى ئەو پاخيپونەو كوشتنى شەواف خۆى دوواخراو كەوتە ئىوارەى ۲۴ى نازار.

ناھەنگ لىژنەى ھاوکارى پارتى ديموكراتى پەنگرتووى كوردستان و حيزبى شيوعى عىراق پىكيانخست. بەلام زۆربەى ئەركى كارەكەى رۆزى نەورۆزو ناھەنگەكەش خرابووە نەستۆى ئىمە - لىژنەى فوتابيان لە پانەى سەرکەوتن. ھۆلى كۆلىجى زانىاريمان لە ھەموو شوپنى بە باشتر زانى دەرگای كۆلىجى و ھۆل و پىگای نەعزەمىيەمان بە دروشمى نەورۆزو دروشمە سياسىيەكانى نەوكانە پازاندېۋە.

بەشېكى زۆر لە بليت يا كارتى بانگكردن بارېۋى لە دەولەمەندەكانى بەغدا پى و مردەگىرا. زۆرىشى درا بە حيزبەكان و پىكخراوەكان و ھەموو كاربەدەستان و بالىۋزەكانى وولاتان بانگ كرابوون.

دكتور كەمال مەزھەر كە ئەو دەمە پىكەوہ لە پۆلى چوارەمى كۆلىجى پەروەردە بووين رېپۇرتاژىكى گەورەى لە بارەى ئەو ناھەنگەوہ لە گۇفارى ھيوادا بلاوكردەوہ ھەر لەو كاتەوہ ھەست و سۆزى براپى و خۇشەويستى بەرامبەر منيش جوولاندېوو ناوپىكى لە چالاکى ناو ئەو ناھەنگەم دابۋە. نامەوى ئەم يادداشتە وینەى ئەو رېپۇرتاژە بىت كە ئىستا لە بەردەمدا نىپە. بەلام دەمەوى ھەندىك تىبىنى دەرخەم كە لە دووتوپى ئەو رېپۇرتاژەدا ئەوسا نەدەنوو سىران.

وتەى بەخېرھاتن دكتور سدىق ئەترووشى كە دۆستى ھەموو لاپەكبوو خويندىپەوہ. دواپى ووتارى نەفسەرە نازادەكانى كورد عمقيد فەتاح شالى پىشكەشى كردو نۆرە ھاتە سەر پارتى ديموكراتى كوردستان سكرتېرى ئەو سەردەمە مامۇستا ھەمزە عەبدوللا قسەپكرد. ئەوسا شەھيد جەمال حەيدەرى

ووتاری حیزبی شیوعی خویندهوه. من ههرهك لهمانهه به پېشهگىپهكى
پزاوهوه پېشكەش كرد. پاش ئەمه دهنكى دهنگۆخۆشان و ناوازی بلندی سرودو
گۆرانى كوردى و عمرههى بوو. دووا شتو وتارى لهبهرى زمعیم عهبدولكهریم
قاسم بوو.

پهكهمجار بوو پاش شۆرش زمعیم تا دوواپى و ماوهى چهند سعات له
ناههنگىكدا دانیش.

پاسپېررايووم رېپۆرتاژنك له بارهى ناههنگهكهوه بۆ رۆژنامهى (اتحاد
الشعب)ى حیزبى شیوعى بنووسم. ههر شهو درهنگ نووسیم و بهیانى زوو
كه پاندمه رۆژنامه. نهو رۆژنامهپهى كارم تیدا دهكرد -الاهالى- گلهپیان لىكردم
كه هېچم بۆ نهنووسیون، ناچار خدورى خدورى كه پهكك بوو له
سهركردهكانى حیزبى ديموكراتىي نىشتمانى و له سهرپهرشتكارانى رۆژنامهكه
خۆى رېپۆرتاژى نووسیوو بیانوى من نهوه بوو كه رانهسپېرراوم.

لهپال رېپۆرتاژدا شههید جهمال حهیدهرى تىببىنى خۆم (انطباع)ى لى
پرسیم. من كه لهسهر شانۆوه سهپرى دهموجاوو رهفتارى عهبدولكهریم قاسم
دهكرد ئەم تىببىنىپانهم دا به دهستهوه:

-كه مامۆستا ههزه باسى نهوهى دهكرد چۆن كورد له چیاوه هاتنه
خوارهوه و دورى مووسلیان گرتو بهشدارى دامركاندنهوهى بزووتنهوهى
عهبدولوههاب شهواف بوون، تهواو زمعیم عهبدولكهریم كه ئىنقىمال زوو به
دهموجاوپهوه دبارى دها، لهوه دهجوو كه كهوتبیته بهر منمتى كهسك كه
نهپههویست منمتى ههنگرى.

-كه كاك جهمال حهیدهرى داواى ماقى بهرپۆههپهرى و پووناگبهرى كوردى كرد
كه (بیته سههرهتاپهك بۆ نهوهى كورد ههموو ماقى نهمهوهپى خۆى
دهستهكوهپت)، ههرهك خهلكهكهى له خهوى خۆشى و بیدارى راستكردهوه و هك
شتك ههپیت له بېریان چووپیته و دهپهكه له خۆشى نازادپى چهپهلهلیدان

باسى ناگەن، زمەيم عەبدولكەرىمىش ھەر ئەوۋە بە روخسارىيەوۋە دياربوو و راجلەكى.

بە كاك جەمالم ووت: عەبدولكەرىم قاسم كوردى فەلىيە. پەرسى چۇن، ووتەم: جىم ووتارو گۇرانى و ھەلپەركى پىشكەكرد ھىچيان ئەومندەى ھەلپەركى كوردى فەلىي و جل و بەرگ و دەھۇل زورپناى لورستان نەپھەزاند. ھەركە ووتەم: (كۇنترەن خەلك و نىشتەجىي بەغدا كە تا ئىستا ھەر لە بەغدان و ماون، قارمانانى راپەرىنەكان، شۇپرسوارانى راپەرىنى تشرىنى دوومى ۱۹۵۲- كوردى فەلىي)، ئىتر عەبدولكەرىم قاسم دەست و پىنى دەدا بە بەكداو تا ئەو ھەلپەركىيە تەواو بوو ئەو ھەموو لەش و گيانى ھەلدەپەرى. ئىستا زۇر شت لە بارەى رەگەزو دايك و باكى قاسمەوۋە دەووترىت. بەلام من ئەومە دى و كاك جەمال نەماوۋە تا پادى ئەو قسانەم بكانتەوۋە بىسەلىنى. بەلام رۇزگارى كوردو عەبدولكەرىم قاسم بە جۇرئىكىتر رۇپىشت. ئەومندەش بلىم كە خۇي كەوتە قسەكردن ئەو شەوۋە بىپارىكى گەورەى خۇي كرد بە ديارى بۇ گەلى كورد ئەوېش دەرجوونى عىراق بوو لە پەيمانى بەغدا كە جىگرەوۋە پەيمانى سەعد ئاباد بوو. پەككە لە مەبەستەكانى دامرگاندەنەوۋە راپەرىنى كورد بوو لە ھەر شوپنىكى كوردستان بىت.

ھەر لە پەراوئىزى ئەو ناھەنگەدا دوو يادگار تۇماردەكەم

۱- لە دوكانەكەى مامۇستا بەشىر موشىر ھەموو شت باسەمگرا پووداۋو كارى رۇز دەخرايە سەر مىزى موناقتەشە. مامۇستا بەشىر خۇي بانگىرايوو. خۇم كارتەم بۇ بىردىبوو. (ژمارەى كارتىش ھىندەى كورسىيەگانىبوو، نووسرايوو كارتەكانتەن لەگەل خۇتەن بەيئەن)، بەلام ئەو بى كارت ھات و كارتەكەى خۇي دابو بە نزارى كوپى. كىش دەپوزرا مامۇستا بەشىر نەكاتە زوورەوۋە. مامۇستاپەك كە بانگىرايوو و خۇي ھاتبوو گلەيى ئەمەكەرد كە مامۇستا عەلانەدەن سوجادىمان بانگ نەكردوۋە لە راستىدا ناۋى مامۇستا سوجادى ھەبوو، دەبوو كەسىكىتر كارتى بۇ بەرئەت بۇي

نەبىردىبوو. مامۇستا جەمال نەبىز بانگ كرابوو بەلام نەھاتىبوو. بۇ سبەينىڭ ۱۹۵۹/۴/۲۵ كە باسى ناھەنگەكە كەرسەي موناھەشە بوو: مامۇستايان بەشىر وابزەنم ھەزارو يەككىكى تر باسى قسەكانى كاك جەمال ھەيدەرىيان دەكردو گلەيى ئەوھەيانىبوو كە ووتارى پارتى باسى ماقى كوردى تىدا نەبوو و مامۇستا بەشىر دەيفىرموو: ئافەرىم شەبىيوعى، خەلف الله عليكەم كاك جەمال نەبىز دەپووت: بەلنى ئەمانەن مامۇستا بىرايم ئەھمەد پىيان دەلئىت پەشمەكان و دەلنى من قەت پىيان نائىم سوورەكان، دەيا ھىزىمەكەي خۇي ھەلۇئىستى وەك ئەوانبوايە^{۲۵}.

۲-سەپەر ئەوھ بوو لاي خەلك، كە ئەو سەردەمە ھەموو ناھەنگىكى وا گەورە، بە تايىبەتى كە زەمىم بىچووايە، يەكسەر بە رادىۋو تەلەفنىزىۋن بلاۋدەمگرايەوھ. بەلام بۇ ئەو ناھەنگە نە رادىۋو نە تەلەفنىزىۋن نەھاتىبوون، ئىمەش چۈنكە بە تەماي ھاتنى ئەوان بووين، تۆماركەر (پەكۆردەر- مسجل)مان نەھەينابوو، كە زەمىم ھاتە بەردەمى شانۇكە (نەچوۋە سەر شانۇ) ئەفسەرىك مىكرۇفونى بۇ گرت. من دەستەم كەرد بە نووسىنەوھى ووتارمەكەي. نەك پى پانەگەم. كاك ئەمىر ھەۋىزى- كە ئەوسا ئەفسەرى ئىحتىيات بو، بە چەكەوھ لە پەشت زەمىمەوھ بوو بە ئەفسەرىكىترى ووت، ئەۋىش دەستى داپە نووسىنەوھ لەسەر نووسىنەوھى ھەردووكمان ووتارە گەرنەگەكەي زەمىم درا بە رادىۋو تەلەفنىزىۋن و رۇژنامەكان.

بۇ سبەينىڭ كە ووتار بلاۋدەمگرايەوھو ئاۋانسەكانى جىھان باسيان لە كەشانەوھ لە پەيمانى بەغدا دەكرد. ئەوھى كە ناھەنگ پەشان نەدراوھ ووتار بە دەنگى زەمىم خۇي نىيە بە سەد جۇر لىك دەدرايەوھو دىيارە لە بەرەموزوورەش مەسەلە كەوتە بەر لىكۆلەنەوھ. ئەودەمە ئەفسەرى تىكۆشەر دۇستى دىيارو مەزنى كورد سەلیم ئەلفەخرى بەرپۆھبەرى گىشتى رادىۋو تەلەفنىزىۋن بوو،

۲۵-ئەم قسانەي كاك جەمال پىش دامەرزاندنى كاڭىك بوو كە لە ۱۴/ نىسانى/ ۱۹۵۹دا دامەزراوھ.

بیگومان ئەو کاری وای نه لهگەڵ زەعییمو نه لهگەڵ کورد نەدەکرد پاستیش
هەر ئەمە بوو:

ئەودەمە حیزبی شیوعی دەستی دەرۆشت لەناو هەموو کورددا کاک
ئەحمەد عوسمان ئەبوو بەکریان هینابوو کوردبوویان بە بەرپۆمبەری نیستگە
پادپۆی کوردیی بەغدا. کاک ئەحمەد لیسانسی مەتیماتیکی هەبوو ئەو کاتە
یەک دێریشی نەنووسیوو. کاک جەمال حەیدەری و ڕەنگە کاک عەزیز
مەحمەدیش بیری سەردەمی سألانی چلی ئەحمەدیان لە خەپالدا بوو، هەروەک
هەلوێستی ئەم لهگەڵ ئەودەمە کاک حەمیدی برابردا نەبوو کە بووبوو بە
یەکیک لە سەرکردەکانی پارتی. لەبەرئەووە لەناو هەموو ڕوناکبیری کوردو کاری
پادپۆ زاناندا ئەو دەسکە گۆلی برادەرانیوو. سەلیم ئەلفەخری کاک ئەحمەدی
پاسپاردبوو کە کاری پادپۆو تەلەفزیۆن بردن بگرێتە ئەستۆو خۆی پستی
لێکردبوو ئەحمەدیش هیج باسی لا نەکردبوو. کاک ئەحمەد لەناو
بانکراوانی ئاھەنگدا حسابی بۆ نەکراوو و کارتێ بۆ نەچوو بوو.

نێتر بەمجۆرە هەقی خۆی کردبوو. نازانم عەفید سەلیم ئەلفەخری
وەلامی خۆیی چۆن دابوو. بەلام دەزانم کاک جەمال بۆ ئەحمەد تیکەوت و لە
سزادان ڕزگارێکرد. ئەم مەسەلەیه لەبەرئەووە بە درێژی باسەدەم. چونکە لەم
ڕۆژانەدا یادداشتهکە سەیدای جگەر خوێنم خوێندەووە. باسی ئەووە دەکات کە
کاک ئەحمەد عوسمان لە پادپۆی کوردی کاری نەداومتی و شیوعی یەکانی لەویدا
بە گوناھبار زانیوووە. دیارە کاک ئەحمەدی باش نەناسیووە کە هیندە گۆیی
نەدەدایە حیزب^{۲۶}.

* * *

۲۶- هەر بەو شیوازە ئەم یادداشتانە پێدەنووسیم، باسی نەوورۆژەکانم تەواوکرد،
ئەوسا دێمەووە سەر هێلی یادداشتهکانو لە منالی یەمو تێهەندەجمەووە.

بەرەو ھىزىبايەتى

بەو جۆرە لەو تەمەنەدا كەوتمە جەمەتلى سىياسى. دياربوو بارى سەرنجى زۆر لەو ھاوولانەم راکىشابوو كە لە من گەورەتر بوون و خەرىكى ھىزىبايەتى بوون. شەوئىكى ھاوئىنى ۱۹۴۷ بوو ھەر بە ناوى گەرانەوھ پوھو بەردەركى سەرا پۇشتم. لەوئى دوو كۆپى گەپەكى خۇمان كە بە تەمەن كەمىك لە من گەورەتر بوون و لە خوپىندىشدا ئەگەر ھەردوو كىيان نەبووئىن پەككىيان لە من لە پىشەوھ تر بوو، بانگىيان كەردم كە زانىيان ھەر بۇ گەران ھاتووم ووتيان با پىكەوھ بەرەو لای باخى گشتى بچىن و بىينەوھ. لەبەر دەركى سەراوھ تا باخى گشتى چوار جار بە دەم قەسەوھ ھاتىن و چووئىن. بۆم دەركەوت كە ھەردوو كىيان ئەندامى پارتى دىموكراتى كوردن و پەكى ناوئىكى كوردىشيان لە خۇيان ناوھ نازانم ھەر ئەوھ ناوى ھىزىبىەشيان بوو پا ھەروايان لا باشبوو ناوى كوردىيان ھەبىت. كاك مەحمودى ھەمەى ئەوئى بووبوو بە (سەربەست) كاك عەبدوئىللاى ھەمەى حاجى ئەلىياس بووبوو بە (سەرسام)^{۲۷}. لەو پىياسەيەدا پەكترىيان بە سەربەست و سەرسام بانگ دەكرد. بىروباوھەركەيانم زۆر بە دل بوو. بەلام ئەو ناو گۆرپنە عەقلى نەدەگرتم. شەو ھانىياندام لەگەل برادەرمە نزيكەكانم قەسە بكەم لە ھەموو كەس نزيكترم جوامىر بوو. چىيان بۇ باسكردم، بۆم باسكرد، دلئى گرتى، ئىوارە من و ئەو لەگەل ئەو دوو برادەردەدا كۆبووئىنەوھ. ھەرچوارمان پىكەوھ چووئىنە لای كۆنترىن و بەتەمەنترىن تىكۆشەرى گەپەك كاك ئەھمەدى دادى، كە ئەو سەردەمە برىنپىچى نەخۆشخانەى مەعارىف (پەروەردە) بوو، كۆمەلئى قەسو باسى بۇ گىراپنەوھ، بە

۲۷-كاك عەبدوئىللا- دوواى بە رەسمى ناوى خۆى كەرد بە مىدىا لە سالانى پەنجادا چىرۆكئووسىتى دياربوو. رېئىبازى سىياسى بەو چەشنە دەستى پىكردو دوواى وەك ئىمە بەرەو ھىزىبى شىوعى چوو.

تايپهتي له بارهې جمهوريهتي گوردستانهوه. چونكه نهو خهلكي پينجوپن بوو پيوهندي نزيكي بهو پرووداوانهوه ههبوو، واپزانم سهفهرې مههاباديشي كرديوو. ههفتهي نهبرد منو جوامير بووينه نهندامي شانهبهك و كاك مهحموود ريكخهرمان. كه له سالي خوپندني ۱۹۴۷-۱۹۴۸ دا چووينهوه فوتابخانه دهستانگرد به پاكيشاني هاوتهمهنهكاني خومان- فوتابياني پولي سيپهسي ناوهندي.

وولات بهرهو ههچوون و راپهپين دهچوو، لهبهرنهوه ههموو كس لهو تهمهنهده دهمي له سياسهتهوه دمدا. بيرزكهكان ساكارو كتيب كه، بهلام تينووي خوپندنهوهو فيربوون بووين. لهناو كوران و ميردمنداو لاواني گهپهكدا نهوانهي سر به پارتې بوون زياتر بوون بهلام لهو پولهدا كه تيماندا دهخويند هه زور كه م بووين، زورتر سر به حيزي تهحرور بوون. نيواران باخهكهي تهكيه (تهكيهي شيخ مارف) كه چاپخانهكهي حاجي فهرجي حهه مرادي تيدا بوو شوپن دانيشتنو كو بوونهوه مانبوو به دموري چاو قسهي خوشي حاجي فهرج و پاقله تايپهتيپهكهي رهمهتي مستهفای حاجيدا كودمبووينهوه. نهوانهي كه شتيان دهزاني كه مبوون و لهناو تهحروردا له نيمه زياتر بوون. زور جار كاك حيلمي عهلي شهريف دههاتو له كتيبكدا چهند باسيكي بو ليكدهداينهوه. كوراني گهپهكيتريش دههاتنو ده پانزهيك ليي كودمبوونهوه. لهبهرنهوهي پارتې نهو سهردمه خوي به ماركسي دهزاني كتيب و دهرسو كه رسهي ليكدهانهوهي نهو دانيشتنانهو شانهبهگانش ههه نهو چهند كتيب به ماركسيپانه بوو كه به عهرمبي ههبوون.

نيستا سهرم سووردهميتي كه كاك حيلمي فوتابياني پولي پينجهمي نامادهمي چيي له نيمهي پولي دووهو سيپهه گهياندهوه. ههه نهوفندهم له بيره له چهند دانيشتندا مهسهلهي نيشتماني و مهترپاليزمي دپاليتيكي بو ليكدهاينهوه.

بەرەو راپەرینی كانون

شار كەوتبۇو جۇولە، لە چاپخانەكاندا، لە قوتابخانەدا موناخەشەى نىوان پارتى و تەحرور بوو. ھەر تاقمە بە جيا دەچووين بۇ سەيران. قوتابخانەى ناومەندى و دوواناومندى كە پىكەو بە پىنج پۇلى لى بوو. چووە ناو بيناى تازموە لە گەرەكى چوارباخ، ئەوەى بە سانەوەى سلیمانى ناسرا. پىشتر مامۇستای كوردمان كەمبوون. مامۇستا ئەحمەد ئىبراھىم (ئەحمەد قازى) كە دەرسى تەئرىخى تەبىعى و ھەبووان و نەباتى لە پۇلى جياوازدا دەووتەو. مامۇستا جەلال نىھال - كىمىاى دەوتەو، مامۇستا سالىح سەعید كە زۆر تواناو بە بەھرە بوو مېژووى دەوتەو.

ئەو سالا ۱۹۴۷-۱۹۴۸ بەرپۆمبەر مامۇستا وەدىع فەتحوئلا میرزا گوپزراپەو بەغداو، مامۇستا جەلال نىھال بوو بە بەرپۆمبەر. دوو مامۇستای تازە دەرجوومان بۇ ھات كە ھەردووگان دەرجووى بەشى كۆمەلایەتى واتە مېژوو و جوگرافىا بوون. مامۇستاكانى پىشوومان پىوئەندىيان بە سىياسەت و حىزىبەتەى ھەو نەبوو. بەلام راست بووبى يانا وا بلاوبۇو كە ئەم دوو مامۇستاپە پەككىگان پارتى و پەككىگىترىان تەحرورە. لە راستىشدا ھەردووگان لە كاتى بەرەو راپەرین و پاش راپەرین و لە دەرسدا گەلى باسى سىياسى بەنرخيان بۇ دەگردین. مامۇستا كەمال ئەحمەد سەعید (ئەحمەد بەگى سەعید بەگ) جوگرافىاى پى ووتین و مامۇستا محەمەد محەمەد سالىح (دكتۆر محەمەدى حاجى ھەمە سالىح بەگ) مېژووى پى دەووتین. جۆرى دەرس و پىوئەندىى نىوان مامۇستا و قوتابىيان گوپرى.

لە بارەى راپەرینی كانونەو نووسىبووم:

"يا جیل المخاض، عل تذکر کانون؟"

اگنا شبابا مغامرىن، نقتحەم اللھىب ونھزا بالنرىان؟ لابل كنا حماسة لا تحد، وایمانا وعزما واستصغارا بمن كانوا قد تنكروا للشعب.

جسر وقتاة ووثبة ويوم شهيد، واخت تشق عليك الجيوب ياقيس ويا جعفر
ويا قاله چاوشين. كانت اول اسطورة احلاف (مجها) الشعب ومحاها بالدم القاني.
شهيد اسمر وآخر ابيض اللون من لون الثلوج، ولكن لون الدم واحد.
على الجسر (لطختان) من الدم، كتبت شعار مرحلة طويلة:
على صخرة الاتحاد العربي- الكردي نحطم الاستعمار وعملاءه ومشاريعه
ومعاهداته وكان انتصار ومتنفس.
مواكبنا ذهبت الى النجف الأشرف، لتزين مضامع الشهداء بالنرجس
والاقحوان.

وجات المواكب السمراء الى سيوان
اتذكرون؟

هناك التقينا، وفي ايديكم اكاليل بقيت على مرافد خوشناو وقدسي وقاله
چاوشين وعبدالواحد تمجيدا للتضحية الكردية، للشجاعة في هذا المجرى الدائب،
وللفكر الكردي النير.

كانون

معركة شمولية اولى، معا رفعنا الاكف، معا انطلقت افواهنا الصارخة، هتاف
العربي والكردي انمجا.
يوم لبت السليمانية وكوى واربيل- بغداد والنجف. استنجد الغي بالرصاص،
ومعا استنجدنا بالصف الواحد والايمان والتآخي.."
همروك جهندهما جاريتز جوومهتموه سهر باسى رابهرينى كانوون و
نووسيوومه:

مدينه الوثبات والضحايا!

هل تذكرين ذلك الصباح الكانوني، القارص البرد، حين جاءتنا الاخبار

الدافئة؟

معا توثنبا، وقدمنا معا في يد ضحايا وبيد وعلى صخرة القوميتين
المتأخيتين اسقطنا حكومة ومسحنا من ارضنا عار حلف اثم..
وفيما تلت من ايام..
معا قدمنا الثمن..

باليل العراق! في قلب دجى الارهاب، وقفنا سورا منيعا، نحلم بالذكريات، بايام
النصر وذلك المتنفس. في كبد الظلام انشدنا للصبح الاغنيات، قلوبنا كانت عامرة
بالايهان فأنشدنا معا..

لابد عائدة الى عشاقها
تلك العهود وان حسين ذواها

الخميس ١٩٩٨/٥/١٨

لهبئرئەهوى مهوداي بلاويوونەهوى ووشەى كوردى ئىستا له سنوورى
باشوورى كوردستانهوه كهيشتۆته ههموو كوردستان و كورد زمانى جيهان، پييم
باشه همر خۆم ئەو چەند دپهري به عەرهبى نووسيبووومن بيانكەم به كوردى:
-ئەى نەهوى ژان و ژى، كانوونت لهبیره؟

ئەرى كۆمەلێك لاوى ههئچوو و سەركێش بووین، دەچوینە ناو ئاگرو
گهروهو گالتهمان به كلهى ئاگر دمكرد؟ نه.. بهئكو ئەومند خوین گهرم و
خاوەن ئیمان و عەزم بووین ئەوانهمان به بچووك دەزانى كه پشتیانكردۆته
میلەت.

كانوون..

پردو كچێك و راپهڕین و رۆزى شههید بوون، خوشكێك بوو بهرۆكى بۆ تۆ
دەدری، ئەى ههیس و ئەى جەعفەر و ئەى قاله چاوشن.

یهكەم ئەفسانەى ئەو پهیمانانە بوو كه گەل نەفرمتى لیكردو به خوینی
سوور سەریهوه.. شههیدیكى گەنم رەنگ و پهكێكى سپى له رەنگى بهفردا،
بهلام رەنگى خوین هەر پهكبوو.

(دوو بەلە) خوین وا بەو ھەردوھ، دروشمی قۆناغیکی درێژیان نووسیوھ:
"لەسەر بەردی پەکیتی عەربو کورد ئیمپریالیزم و نۆکەرو پڕۆژەو
پەیمانێ ووردو خاش دەکەین. سەرکەوتن و ھەناسەدانیک بوو.
کەزاوێ ئیمە بۆ نەجەفی ئەشرف دەچوو تا گلکۆی شەھیدان بە نێرگزو
گوللەو بپازینیتەوھ.

کەزاوێ گەنم ڕەنگیش بەرھو سەپوان ھاتن.
لە بیرتانە؟

لەوی پەکمانگرت، چەپکە گولتان پێبوو خزانە سەر مەرقەدی خوێناو
قودسی و قالە چاوشین و عەبدولواحد تا قوربانی کوردو نازایەتی لەم تەوژمە
نەوھستاوھداو بیری گەشی کورد بە بەرزبگرن.

کانوون

پەکەم شەری ئیقلیم گیربوو، پیکەوھ دەستمان بەرزکردوھ، پیکیشەوھ پێ بە
دەم ھاوارمان کرد، ھاواری عەربو کورد تیکەلبوون. سلیمانی و کۆپەو ھەولێر
چوون بە دەنگی بەغداو نەجەفەوھ.
زۆردار پەنای بردە بەر گوللە، ئیمەش پیکەوھ پەنامانێردە بەر پەک پەزیو
باوھرو براپەتی.

(رۆژنامەى التاخي)

ئەوێ دووھ

شاری ھەلەت و قوربانی

ئەو بەرھەیانە ساردو زوقمەى کانوونت لەبیرە، کە ھەوائی دل و لەش گەرم
کەرھەمان بۆ ھات؟

پيکهوه پاپهپين، به دستيک پيکهوه قوربانيمان دا، به دستيکيش لهسهر بهردى دوو نمتهوهى به برا بوو حکومهتیکمان پرووخاندو شهرمهزارى پهمانيکى تاوانبارمان لهسهر خاکی خۆمان سرپيهوه..

له رۆژانى دوواييدا..

پيکهوه نرخى نهوهمان دا..

نهى شهوى عيراق! له جهرگهى شهوه زهنگى زهبرو زهنگدا، بووين به شورابهكى پتهو، خهومان به پادگارمگانمانهوه، به رۆژانى نهو سهرکهوتن و نهو ههناسهدانهوه دهبينى.

لهناو جهرگهى تاريکيدا سروودمان بۆ بهيان دهووت، باومر دلمانى ناوهدان کردبووهو دهيووه مايهى گۆرانى و سروود:

نهو رۆژانه ههر بۆ عاشقانيان دپنهوه

با بهرپويشتووش زانراين^{۲۸}

پينج شهمه

۱۹۹۸/۵/۱۸

له باسى پاپهپينى كانوندا دهبي بيمهوه سهر نهو شتانهى لهمهوبهر نوسيومن و نهوانهپان لى ههلبزيرم كه به كهلكى نهو پادداشتهكانه دپن.

سالى ۱۹۹۸ له ژماره ۱۵۲، ۱۵۴ى رۆژنامهى (الاتحاد) دا كه له سلیمانى دهردهچى ووتاريكى دوو زنجيرهيم لهسهر نهو پاپهپينه به عهرهبي نووسى: زنجيرهى پهكهميان كه لاپههپهكى تهواوى رۆژنامهكهى گرتبووه. زۆرى نهو لاپههپهيه كه باسى له كارى رۆژانهى پاپهپينهكه دهكات لهو سهرچاوه ميژووويانهدا ههپه كه باسى پاپهپينهكه دهكهن، نهوه بۆ ميژوو نووسينهوه دهست دهيات، بهلام من

لیژمدا ئەو ووتانه تۆمار دمهکه که له سه‌راوه‌ی له‌به‌ردستدا نه‌بوو و ده‌گه‌ندا هه‌ن، یا هه‌ر به‌سراون به‌ یادگارو یادداشت نووسینه‌وه.

سه‌ره‌تا نووسیبووم به‌لیف‌ترین شت، یا په‌وان‌ترین شت له‌ باره‌ی ئەو په‌په‌رینه‌وه ئەوه‌یه که سه‌رکرده‌ی نیشتمان‌په‌روه‌ری نه‌م‌ری سو‌ریا خالی‌د به‌گداش نووسیبووی:

"اعجوبة، کلا لیست بالاعجوبة، لو لم تکن لکانت تلك هي الاعجوبة"^(۱)

نووسه‌رو په‌خه‌نگه‌ری گه‌وره‌ی میسه‌ر دوکتۆر محه‌مه‌د مه‌ندوور له‌و په‌په‌وه‌ نووسیبووی:

"به‌لام گه‌وره‌ نیسته‌یمه‌اری په‌کان باشیان نه‌قه‌بلان‌دبوو گه‌لی عیراق ده‌رس‌یکه‌ی دان‌ی له‌ به‌ریان نه‌چیته‌وه.."

پاشان نووسیبووی:

"گه‌لی نازادی عیراق وولاته‌که‌ی خۆی له‌ نیسته‌یمه‌ار"^(۲) و به‌ندا‌په‌تی په‌زگارکرد، گه‌لانیتری عه‌ره‌بو و په‌یش هه‌مویان گه‌لی میسه‌ر په‌نگه‌ی نه‌و ده‌گرن، چونکه‌ ناب‌ی له‌ گه‌لی عیراقی به‌رای نیشتمان‌په‌روه‌ری و په‌یاوه‌تی که‌مه‌تر بیته‌، ئی‌مه‌ لیژه‌وه له‌م شو‌په‌نه‌ به‌ شه‌ره‌فه‌وه‌ سلۆ و بۆ گه‌لی عیراق ده‌ن‌یرین، سلۆی به‌ به‌رزگرتن و شه‌درزانیان."

سه‌رکرده‌ی به‌زووتنه‌وه‌ی نیشتمانیی میسه‌رو سه‌ره‌ۆکی حیزبی حیزبی وه‌فدی میسه‌ری مسته‌فا ئەل‌نوحاس پاشا ووتبووی:

"ئه‌مه‌ نه‌نجام‌یکه‌ی مه‌نتیقی کار‌یکه‌ی حسابی‌یه.. ئەوه‌ی له‌ عیراق په‌ویدا له‌ میسه‌رو شو‌په‌ن‌یه‌ر له‌سه‌ر زه‌وه‌ی خوا په‌وودمه‌دات، مادامی کار به‌ په‌ی ناره‌زوو ده‌په‌واو به‌ په‌ی قانوون ناره‌وات."

که‌ له‌ باره‌ی ئەو وه‌زارمه‌وه‌ ئی‌پان په‌رسی که‌ پاشا په‌په‌رین دروستبوو ووتی:

".. ئەگه‌ر مه‌به‌س له‌ دروستکردنی ئەم وه‌زارمه‌ی دووایی په‌نگه‌ خو‌شکردن بیته‌ بۆئه‌وه‌ی له‌ په‌ی نو‌په‌هرانی پاسته‌هینه‌ی گه‌له‌وه‌ به‌درپه‌ته‌ ده‌ست گه‌ل، ئەوه‌

مژدهی خیری تیدایه. بهلام نهگەر مههس هیمن کردنهوه بیته بئ پاک کردنهوهو به ههلقهیهکی بۆشدا سورانهوه بیته و پوو نهکرتهه پنگهی راستو چاکهی شهخسی و نارهمزوی خوئی بخرتهه جینگای پاراستنی چاکهی عیراق و مهسهلهی نیشتمانیی نهو. نهوا عیراق پهک ههنگاو ناچپتهه پپشهوه، بهئکو چهند ههنگاو دپتهه دووهو نهو خوینتهه زورهی خاکی بهغداي ناودا به خوڤرای دهرپا، چۆن ناوی باران دهرپۆتهه ناو دهرپای گلهوه".

له عیراقیش زۆر نووسرا، زۆر ووترا، جهواهری جارنیکتر له چهند پارچه شیعری بهرزدا گهشاپهوه. له کوردستان ژمارهیهکی تاپهتیی رۆژنامهی نهینیی "رژگاری"م له بیره که رۆژنامهی پارتی دیموکراتی کورد بوو، به ووشه و سلاوکی رهنگین دهستی پیکردبوو که سهرگردهی پارتی مامۆستا ههمزه عهبدوڵلا نووسیبوو و نهه سهرفتاپهیم لهبیر ماوه:

"سلام من ربي كردستان الفواحة بعيق البطولات. سلام من قلوب الراقدين في سفح سيوان وفي سهل اربيل وتحت ظلال الصنوبر في العمادية، مضاجع الشهداء مصطفى خوشناو ومحمد قنسي وخيرالله عبدالكريم وعزت عبدالعزيز..

له زنجیرهي پهکههدا پهک به دووای پهکدهاتنی رووداهکان تۆمارکراوه، چ باسی نهو وهفدهی چوو له بهندهری پورتسماوس له بهریتانیا پهیمان بههستی، چ بهیاننامهی حیزبه ناشکراو نهینیهکان دژی پهیمانی کۆلاپهتی و باسی خوڤیشاندانهکانی بهغداو ههلوپستی پیاوه سیاسییهکان. باسی لیژنهی هاوکاریی نیشتمانی کراوه—که بۆ ریکخستنی چالاکی و خوڤیشاندان دروستبوو له:

۱-خوینهریکی حیزبی شیوعی.

۲-شهید عهبدولقادر- نوینهری پارتی دیموکراتی کورد

۳-شهید عهبدوهرهحمیم شریف- نوینهری پارتی گهل

۴-شهید کامیل قهزانجی- لهو چهپانهی له حیزبی دیموکراتی نیشتمانی

دهرچوو بوون.

"سالىج جەبىر پەيمانەكەي بە قەلەم نووسى، ئىمە بە خويۇن سىرپمانەوہ".
 "دادگا بۇ وھزارەت دانان". "بىرووخى وھزارەتى بىرسىكىردن و تىرۇر". "بىرووخى
 ئىمپىريالىزمى ئەنگلو- ساكسونىي- سەھييونى". "كۆتى بىيەست سالىمان بە سى رۇز
 سىرپەوہ"

ئەمانە لە دروشمەكانى راپەرىن بوون.

"سەرگەوتىكى گەورە بوو بە خويۇنى گەل نووسرا. پەكەم بىزوتتەوہ بوو
 لە مېزوى ئەو حكومەتەي عىراھدا كە لە سالانى بىيەستەوہ دروستبووبوو. كە
 عەرەب و كوردو ھەموو عىراقىيەكان تىدا بەشدارىن (توركمان و ناسورى و
 ئەرمەنى) و لە كورانى ھەموو ئاپىن و تايىفەو مەزھەبىك.

گەلى كورد رۇلى ديارى خۇي ھەبوو. لە بەغدا بابولشىخ و كوردى فەلىلى لە
 رېزى پىشەوہ بوون. لە كۆلىجەكانى بەغدادا (ئەو دەمە زانكۇ نەبوو) قوتابىيە
 كوردەمگان رۇلىكى سەرگردانەي بەرجاويان ھەبوو. لەو پادشاھتەماندا كە نوپنەرانى
 قوتابىيانى كۆلىجەكاندا دابوويان ناوى: قوتەبىيە شىخ نوورى- نوپنەرى كۆلىجى
 پىزىكى، خەلووق ئەمىن زەكى- نوپنەرى كۆلىجى حقووق، دەبىينى. ھەمووش
 شاھەتى ئەمەن كە تىكۇشەرى كۆچكردوو عومەر مستەفا ناوى (دەبابەي) لەو
 راپەرىنەوہ بەسەردا داپرا. چونكە لە رېزى پىشەوہى خۇپىشاندانەوہ دەپۇشت و
 لىدان و گوللەباران جىيى خۇي پى چۆل نەدەمگەرد. ھەرەك لەناو سەرگردەمگانى
 قوتابىياندا ناوى كۆچكردوو ئەنومەرى مەلا ھەمەغا- خانەي بەرزى مامۇستاھان-
 عومەرى عملىي مامە شىخە (الشىخ)- ئەندازىارى بە رىكخەم دەبىينى.

ھەرچى تۆمەرى شەھىدانە ئەوہ لە پال ناوى شىمان عەلوان و جەغەفەرى
 جەواھىرى و قەبىسى نالووسى و ئەستىرەگەشەكانىتردا ناوى كوردانى نەمەرى
 وەك: قادر سىدىق، جوامىر فەلىلى، عەبدولقادر عەبدوللا (قالە چاوشىن) و
 حسين حاجى عەلى قەتتانى فەلىلى دەبىينى (كە تا ۱۹ى شوبات بە دەم بىرەنەوہ
 نالەي دەھات و ئەوسا مرد، باوكىشى لەتاو ئەو تاقانەيەي سوپى بۆوہ مرد).

لەناو برىندارەكانىشدا ناۋى: فايەق شەۋكەت، ئەحمەد ۋەلى، عەلى
مەھمەد، سەئىد مستەفا، سالم مەندەلاۋى، قادىر عەبدوللا، حسين رەزاخاناۋ،
نازم مەھمەد بەشقىۋە جەمىل پەلداۋ تىكۆشەرانىتىرى كورد دەيىنى.
لە بەشى دوۋەمى ئەۋ زىجىرەپەدا كە زۆرى بۇ ۋەرگىپرانى ئىرە دەشى
نووسىيووم:

باشتىن شاپەتى لە بارەى بەشدارى كوردەۋە لەۋ راپەرپەنەدا ئەۋمىيە كە
رۇژنامەى "الاهالى"ى ئۇرگانى حىزبى نىشتەمانىي دېموكراتى بە سەرۋىكىي
كامىل ئەلجادرچى لە شوباتى ۱۹۴۸دا نووسىيوۋى:

كورد بەشدارى بزۋوتنەۋەى نىشتەمانىن

ۋەسفىكى ئەۋەى لە سلىمانى روۋىدا

سلىمانى بىبەش نەبوۋ لە شەرەقى بەشداربوون لە بزۋوتنەۋەى نىشتەمانى و
خۇپىشاندىن و مانگرتن و كۆرى ماتەمدا كە يەك بە دوۋاى يەكداۋ رۇژ دۋاى رۇژ
زىاتىر دەبىت و ھەموو چىنە ھوشيارمەكانى گەل لەۋئ تىيدا بەشدارن.
لەۋ كاتەدا كە لە بەغدا خۇپن ھەئەچوۋ، سلىمانى ھەئەچوۋ و شۇرەگىپرو
ھەئەتەبەر بوۋ. مان گرتن گرتىپەۋەۋ خۇپىشاندىن بەردەۋامبوۋ، كچان و ژنان
لە پىشەۋە دەرپۇشتن. كچانى قوتابى و مندالانى باخچەى مندال و كەپبانوۋ و
بىرژىيان تىدا دەبىنرا. بە دلى ئاسنىنەۋە لەگەل قوتابىي قوتابخانەۋ خاۋەن
كارو پىشەۋەران لە پىشەسازو كشت و كالكەرو مامۇستاۋ بازىرگانان دەرپۇشتن. كە
ئەمانەش لە ھەموو چىنىكى گەل بوون. خەتىبەكانىش لە ھەردوۋ رەگمىز
بوون (ژن و پىاۋ-ع) بى پشوو يەك قەسەى ئەدا بەۋىتر. ھەموو باسى
زىندوۋ كوردنەۋەى براى كوردو عەرەبىيان دووبارە دەكرەمەۋ، كورد لە پىشەرەۋىي
ئەۋانەدا بوون كە لەگەل براى ھاۋخەباتى خۇياندا بەرامبەر بە ئىمپىريالىزم
قوربانى دەمدن. نە دوكانىك، نە كۇگاپەك نەما دانەخرىت. بەمچۆرە سلىمانى

ئامادىيى خۇي پيشان دا كە لە پېشپروپى مەيدانى خەباتدا بېت. ئەم ھەستە لە شارى سلىمانىدا نەوستابوو، بەلكو دەوروپشتى تا سنوور گرتبۇو.

لەو دىمەنە رەنگىنانەى لەوئ دەبىنرا ئەومبوو كە كچىكى بچووك بى پارمەتتى كەس درى بە خۇپيشاندرە كۇبۇومكان داو سەركەوتە سەر لۇرىپەك و لەبەر كەوتە خوتبەدان و بە زمانى خۇي (مەبەس كوردىپە —ع) ئەوەى ووتى وا دەگەپنىت: "ئەى گەل، ئەگەر ناگر لە خۇم بەرنەدەم و خۇم نەسووتىنم، ئەگەر ئىوہ كچان خۇتان نەسووتىنن، ئەگەر لاوانى ئەمپرۇ خۇتان نەسووتىنن، ئەگەر ئىمە ھەموومان خۇمان نەسووتىنن. چۇن لە تارىكىپەوہ بەرەو پرووناكى دەچىن، چۇن ئەم رېگە سەخت و دېكاوى و تارىكە دېزە پروون دەكەپنەوہ، كى لە ئىمە شاپانترى ھەلگرتنى مەشخەلى نازادىپە"^(۲).

رۇزى گەپشتى تەرمى شەھىد كاك عەبدولقادر عەبدوللا، كە لە قوتابيانى سلىمانى بوو (قوتابى نەبوو —ع)^(۱) بۇ دووا ئارامگامى —گۇرستانى شەھىدان لە لاپەن ھەموو خەلكى سلىمانىپەوہ بەرئى كرا. ۋەفدى قەزاو ناحىەكان و دېھاتى دوورپش بەشداربوون. ھەرچەند چاوپر لە خوپىن و جگەر سووتاو و دل بە نازار بوو، بەلام ھەلھەلە كېشانیپش نەدەمپراپەوہ.

كاك كازم جەغفەر^(۵) لەناو خەتیبەگاندا بوو، ووتى:

"ئەى مىللەتى بە قەدر: تكام واپە چەند تاوېك بە خوشووعەوہ بوەستىن، بۇ سلاو لە گيانى ئەو شەھىدانەى گيانى بى تاوان و خوپىن پاكىيانان بە قورىانى بە نازادىپى ئىمە بەخشى. با ئىستا سلاو لە چەند گيانىك بەكەپن كە بە ناھەق كېشراون بەلام بەرزىوونەوہ، لە خوپىنكى پاك كە رېزرا تا رېگەى بەردەوامبوونمان لە خەباتدا بۇ بە تەواوى نازاد بوون بۇ تەخت بكات. ئەوہتا گيانى شەھىد عەبدولقادر و گيانى ھەموو شەھىدان بە ئاسمانى ئىمەدا دەگەرپن. داوامان لى دەكەن كە شۇرەگىپرانە بەرامبەر بە زولمى ئىمپىريالىزم و زۇردارىپى بەردەوام بىن تا دەگەپنە ئەنجام. شۇرپش

رووبه پرووی ئىمپېريالىزم بۇ ھىممەتى گەلىكى ھوشيار كە سالانى زۇر تالىي نازارى ئىمپېريالىزمى چەشتوۋە گران نىيە.

ئەگەر بو شۇرپ ھەلمەت نەبەن، ئەم چىپانەمتان پى حەرامە. بىراپىنە. ئىستا خۆم لە نىوان دوو ھۆى ناكۆكى يەكدا دەبىنم، كە زۇر لەگەل يەكتردا ناكۆكن، ھۆى نازارى تال بۇ جىابوونەوۋە لە كەسانىك ئاوتمان ئەوۋە بوو ھەر شان بە شانى يەك لە خەباتدا بىن بۇ بەجى ھىنانى ئامانجەكەمان، بەلام لىيان جىابوونەوۋە. ھۆى شادى بۇ ئەم ھوشيارىيەى ھەموو چىنەكانى گرتۆتمەو. ئىتر نە كورد ماوۋە، نە عەرەب ماوۋە، تەننەمت نە محەمەدى و عىسابى و مووسابى ماوۋە، ھەموو نەبىن بە يەك دەست و يەك دل، بۇ يەگگرتن.

ئەى گەل: ئەگەر مەبەس لە بزووتنەوۋەى نىشتەمانىمان ھەلچوون نىيە بەرامبەر بە وەزارەتلىك، يا بۇ رووخاندنى وەزارەتلىك نەبىت ئەوۋەى لە بارەپەوۋە دەووترىت، ئەوۋەپە كە خزمەتكارى ئەمىنى ئىمپېريالىزمى ئاغاي بىت، بەلكو بۇ ئەوۋەپە دەرسىكى كارىگەر بدمىن بەمجۆرە وەزارەتانەو بە كلكەكانى ئىمپېريالىزم تا پەتى بەرەلەپىيان بۇ بەر نەدرىت گائە بە سادەترىن ماقى گەل و داخووزەكانى بگەن، تا تاوانى ئەوانەى پىش خۇيان دووبارە نەكەنەوۋە.

مەبەس لەم بزووتنەوۋە نىشتەمانىيە ئاشكراپە. ئىمە ھىشتا لە سەرەتاي پىگەپەكى سەخت و گران و دىكاويداين. بەلكو لە سەرەتاي سەرەتاداين. دەبى بە وریپى و خۇگرى ھەنگاو بنىين. ھىشتا نانى گەل ھەر تالان دەكرىت. ھىشتا نەخۇشى ھەر لە ناوى دەبات. ھىشتا نەزانی زوربەپى گرتۆتمەو، ھىشتا ئىمپېريالىزمى تاوانبار بىر لە بەكارھىنانى شىوۋەى جىاجىاي تاوان دەكاتەوۋە تا پىنجمان بە با بدات، وەك لە رابوردوۋوپەكى زۇر نىزىكا لەگەل دراوسىكانەماندا بە كارى ھىنا.

دەمەوئى كۆتابى شاپى شەھىدى گرانبەھامان عەبدلقادر بە سلأو لە گىانى شەھىدە گرانبەھاكانەمان بەپىنم كە ھەتاهەپە بە زىندوۋى دەمىنەنەوۋە. سلأو بۇ

بزووتنهوهی نیشتمانیمان له پیناوی نازادبووندا له نیمپریالیزم. با برابتهتی کوردو عمرهب به بهرز بگرین. برووخئ ههموو ئهو پهیمانانهی به نیمپریالزیمانوه دهبهستن. به تایبهتی پهیمانی جهبر- بیقن، برووخئ پهرلهمانی ساخته، برووخئ ههموو خائنیکی پهروهردهی نیمپریالیزم^(۱).

هەر لهو بهشی دوومهدا نووسیووم:

یادگار؛

به راستی کوردستان پارچههک ناگر بوو. نهوهی له سالی پيشوه گردبوویوه. لهناوبردنی کوماری کوردستان، به داراکردنی چوار نهفسرهکه. گرتنی سهدان لهوانهی له مههابادهوه گهراپوونهوه (به منداو و نهوه- له بهرزانیپهکان) لهناو تهبهمندا. نهمانه گری تولهی بهرامبهر بهو وهزارتهو پهیمانکهی تیز دمکرد.

هولیر راپهری، خوزگه لهو تیکۆشهرانهی ئهو زمانه که ماون یادگاری خویان دهنوسی. کۆبه رۆلی خوی ههبوو. سلیمانیش بهو جۆره بوو که باسکرا.

قوتابیانی دووا ناوندی (سانهوی)ی سلیمانی له پیزی پيشوه بوون. بهیانیان زوو لهبهر دمرگای چوونه دمرهوهی قوتابخانهدا کۆدمبووینمهوه. پاش ئهوهی خوتبههک دمدراو جهند هوتاف دمکیشرا روومان دمکرده بهر دمرکی سهرا.

رۆزی پهکهه دمرگایان لهسهر داخستین. پۆلیس هاتن بۆ ئهوهی دهرهی قوتابخانه بدن. معاونیکی پۆلیس خوی کرد به حهرمی قوتابخانهداو کهوته ههرمشهی گرتنو تهقهکردن.. هتد. بهلام قوتابیانی پالیان پیوهناو شانیان نا له دمرگا تا کرایهوهو به کۆمهلو به گرمه چوینه سهر جادهو روومانکرده ناوهراستی شار.

له بهیانیپهوه خۆپیشانندان له قوتابخانه بهردهمامبوو. کۆبوونهوهی دووای نیوهروان له ناوهراستی نهوسای شار (لای چهوزی ناوبازار)، یا لهبهر دمرکی سهرا بوو.

رۆزى ۲۱ كانوونى دووم. كه له نزيك سەراوه بووين له جادهى تازە (شەقامى مەولەبىيى ئىستا). ئوتومبىلىكى مۇسەلەھەى پۇلىس دېرى بە خەلكەكە داو پېنى بۇ خۆى كىردەمە. هوتاف بەرزبۆومو زوربەى قوتابيان كەوتنە خۆپىندەنەوى ئەم دېرانەى هەردى:

بارووتو قورقوشم و پۇلا

گوللەى زۇردارى ناقۇلا

زنجىرى سەد بەندىخانە

رەشاشى دەستى بىگانە

بەك زەرە كارمان تىناكا

تەركى رىنگامان پىناكا

بۇ مېزوو دەبىي بلىين كە پۇلىسى سلېمانى (كە ئەو سەردەمە هەموو كورد بوون، تەقەيان نەكرد زۇر بە دەگمەنىش داريان بەكار دەھىنا. بەلام خۇپىشانندان هەر بەردەوامبوو تا ومارتمى سالىج جەبر رووخا. ئەوسا خۇپىشانندانى خۆشى دەستى پىكردو بەو جۇرە رەنگىنە تەرمى "قالەچاوشىن" بەرپى كرا.

هەفتەى راپەرىن يادگارى خۆى هەپە، هەروەك چەند مانگى باش راپەرىنىش يادگارى خۆى هەپە. لەو چەند مانگەدا تا رادەپەك نازادى هەبوو (نازادىي مانگرتن، خۇپىشانندان، دەرچوونى پۇژنامەى نازاد لە بەغدا، دەرچوونى بەكەم گۇفارى سىياسى كوردى. عەربىي، (نزارى مامۇستا عەلادىن سوجادى، يادگارى ئەو چەند مانگە شاپانى تۆماركردنە، وەك باسى نەورۆزى ۱۹۴۸مان تۆمار كىرد.. بۇ جىگىركردن دەبىي بلىين: پۇژانى راپەرىن توانست و هېزى كىردەمبووى لە شاردا بەرەللا كىرد. هەر لە پۇلى سەركردەبى سەركردەكانى هەردوو حىزبەو. (پارتى دېموكراتى كورد، حىزبى شىوعى. ئىراھىم ئەحمەدو ئەحمەد غەفوورو كەسانىتر. تا بەپەدابوونى چەند خەتیب.

دیارتريان محمەد ئەحمەد تەها (كامەران موكرى شاعىر) و محمەد سالىح دىلان بوون (كە هېشتا نەبووبوون بە شاعىر). لە خۇپيشاندىان و كۇبوونەومكاندا خوتبەكانى تىكۆشەران ئەحمەد تۆفيق "دادى" و حىلمى عەلى شەرىف و تەهاى شىخ جەلال (سەيد تەها) و كەسانىرت دەبيست. ھەرەك چەند شاعىر ك ھەر لەو راپەرینەو ھەرگەوتن. ھەندىكىان ھەر ئەو ھەر بوو و ھەندىكىان بەردەوامبوون. لێرەدا دەبى ناوى كاكەى فەللاخ، حاجى باقى "بەنگىنە" ى نائەواو محمەدى مەلا حسىنى بەرگدروو بىنين.

قوتابيان بىنەرەت و كۆلەكەى چالاكیەكانى راپەرین و دوواى راپەرین بوون. سەرگەردەكانى قوتابيان لە ھەموو شاردا دياربوون.

عومەر كەرىم عەزىز (كە ئەو سەردەمە لێپرسراوى قوتابيانى پارتى بوو). حىلمى عەلى شەرىف سەرگەردەى قوتابيان و خەتیب بوو (ئەمانە لە پارتى. رۆلى غەفوور كەرىم و ئەكرەم پامولكى (لەناو شىوعىيەكاندا) ديارو چالاكانە بوو لە كاردا.

ئىمە لە پۆلى (سۆيەمى ناوھندى) بووين، بەلام ھەك پياوى راستەقىنە دەجووینە مەيدانەو. بە راستى راپەرین و سەرگەوتن واى فێرکردىن كە ئىمە بياوين و ژيان و سەرگەوتن دروست دەكەين.

پاش راپەرین:

پاش راپەرین — ھەموو پاش شۆرش و راپەرینىك چەشنە نازدەپىكە ھەبوو، چەند رۆژنامەى نىشتمانى لە بەغدا دەرچوون. "الاهالى" كەوتەو كار، "الوطن" ى پارتى گەل-ى عەزىز شەرىف، "السياسة" ى پارتى يەكئىتى نىشتمانى عەبدولفەتتەح ئىبراھىم، شىوعىيەكان بە ناوى (شەرىف ئەلشىخ) ھەر رۆژنامەى (الاساس) يان دەرگەرد، بەلام ناوى حىزبى لەسەر نەبوو، ھەزارەتى محمەد ئەلسەدر ھاتە سەر كار، كەسانى كۆنى سەر بە رۆژمەكەو كەسانى نىشتەپەرورەشى تىدەبوو. زياتر بۆ ھىمەن كەردنەو ھەر، بۆ جىبەجى كەردنى داخوازەكانى گەل نەبوو.

محەممەد ئەلسەمەر (محمد الصنبر) بەرگی مەلا سەیدەگانی شیعەیی لەبەردا بوو، کە هیچی نەکرد، لە خۆپیشاندا بەغدادا دەیانووت:

ردناك عون

صرت فرعون

يابو اللحية النايون

واته: " بە پاریدەدەری خۆمانمان دەزانیت

بوویت بە فیرعەون

خاوەن پێشی نایلۆن

لەم جۆرە ھاوارانە کە عەرەب (هۆسە) ی پێ دەئین لە راپەڕینیشدا زۆر بوو: نازادیی کۆبوونەووەو خۆپیشاندا ھەبوو، زۆرجار بۆ بەجیھانی داخووزەگانی گەل، زۆرجار بۆ داخووزی تازە کە دەھاتە ناوھە.

کە لە کۆتایی بەھاری ۱۹۴۸دا گرتن و نازاردان دەستی پێکرد زۆر کەس گیران و برانە بەردەمی مەحکەمەیی عورفی چ لە کەرکوک و چ لە بەغدا، بۆلیسەگانی تەحقیقات (ئەمن) چوو بوون بۆشاپەتی لە گیراومکان کە گواپە لە خۆپیشاندا دەبوایان. سەرۆکی مەحکەمە لە پەکیک لەو شاپەتانەیی پرسیبوو، کە ی خۆیان پێشان دەدا، کابرای نەشارەزاو نەخویندەوار وتبووی قوربان فینکیی بەیانی و فینکیی عەسر موزاھەرەیان ئەکرد.

راستی ئەو چەند مانگە ئەوەندەت خۆپیشاندا دەبینی ھەر لە قسەگەیی کابرا دەچوو.

راستە حکوومەتی تازە ھێمتر بوو. زەبروزنگ کەمتر بوو بۆو، بەلام مەبەسە سەرەکی یەگانی گەل جی بەجی نەگرابوون. لەبەر ئەوە پۆزنامە نیشتمانی یەگانی دەیاننوسی، بە دەستی حیزبەکانیش لە ھەموو بۆنە یەگدا کۆبوونەووە یا خۆپیشاندا بوو. دروشمی (علی صخرة الاتحاد- العربي- الكردي يتحطم الاستعمار وعلاؤه ومؤمراته ومعاهداته)^(۷) ھەمیشەیی بوو.

مىژوو نانووسم تا بچمەوھ سەر سەرچاھو رۇژنامەكانى ئەو كاتەو يەك بە يەك داخووزىيەكانى خەلك و حىزبە نىشتامانىيەكان تۆمار بكم. بەلام ئەوھى لەپادمە ئەومىيە كە ھەمىشە باس لە پوچكردنەوھى پەيمانى ۱۹۲۰، ديموكراتىي بەرھراوان و ئازادىي ديموكراتى- ئازادىي قسەكردن و نووسىن و رۇژنامەگەرى و بەردانى بەندە سىياسىيەكان بە بەرزانىيەكانەوھ دەكرا.

لەو پلەيەدا نەبووم كە ھۆى ئەو خۇپىشاندىن و كۆبوونەوانە ھەمووى بزانم، بەلام لەو بارمىيەوھ قسەيەكى خۇشم لەبىرە.

لە سلىمانى دەمانىيەست، لە رۇژنامەكاندا دەمانخوئىندەوھ كە كامىل قەزانچى (شەھىد) ديارترىن خەتىبى خۇپىشاندىنەكانى راپەرىن بوو. سوئىندىكى بەناوبانگى ھەبوو. لەو خۇپىشاندىنەكاندا چەند جار جەماوەرى پى سوئىند داوھ. ھەمەى نەھمەدى تەھا (كامەران موكرى) كرىبووى بە كوردى و ئەمىش وەك ئەوى دەكرد.

"بەخوای بوزورگ، بە پىغەمبەرى بىھاوتا، بە خاكى نىشتان.. ھتد"، ئەنجام سوئىند بوو بۇ كۆلنەدان تا گەپشتە مەبەس. لە پال قەزانچىدا دەمانىيەست كە سالىح روشدى^(۸) خەتىبىكى ديار بوو لە خۇپىشاندىنەكانى بەغدادا. ئىمەى كوردو سەر بە پارتى لە قسەوباسدا لە رېزى قەزانچىمان دائەناو باسمان دەكرد. لە پى سالىح روشدى پەيدا بوو، ھەموو لە چاپخانە سلاومان لىدەكردو بەخىرھاتنمان دەكرد. ھەزمان دەكرد كە گوئىمان لە خوتبەيەكى بىت. يەك بە يەكمان دەگوت -بۆجى عەسر خۇپىشان نەدەين، بەلكو خوتبەيەك بىدات. كەچى لەپىر پارتى بلاويكردەوھ كە عەسر خۇپىشاندىنە. لەسەر پىرەوى جارن. لە بەردەمى ھەوزەكەى ناوبازارەوھ بۇ مەيدانى ماست فرۇشەكان، بەرەو بەردەركى سەراو، بەرەو مالى مۆتەسەرىف، (سەرۆكايەتىي ئىستاي زانكۆ). دوو جار گوئىمان لە سالىح روشدى بوو بە عەرمىي خوتبەى دا، بە راستى خەتىب بوو. خۇپىشاندىنىش بە تايبەتى بە

ناوی بەردانی بەرزانی یەکانەوہ بوو. ھەرچەند سالتج روشدی ماوہیەك لە سلیمانی ژباوو و خویندبووی، بەلام دیاروو نەبەدەتوانی بە دیالیکتی ئیمە خوتبە بدات. لە گۆتایی خوتبەگانیدا بە جارگیشان (ھوتاف) گۆتایی دەھینا. بەلام تۆنی بادینان بە مەپەوہ دیار بوو. لە حیاتی ئەوہی بلیت "یا.." خەنگەكە بلین "عییش..". دەپوت "یاھ.."

سالانی پاش راپەرین گەلیك لاپەرەدی دەوئ. لە بەغدا كیشە لە نیوان بەرەدی دیموكراتی (بە شیوعییەگانیشەوہ) و بەرەدی نەتەوہ پەرستەگان "فەومی" یەگاندا بوو، كە "حیزبی نیستیقلال" پشەنگیان بوو. ئەو دەمە لقى پارتی بەعس لە عیراق دروست نەبوو بوو. لەو دروشمانەدی بەرەدی دیموكراتی لە خۆپیشانداندا بەرزیان دەگردەوہ دروشمی "الخبز للخبز" –واتە "نان بۆ برسیان" بوو، ئەمە لە كوردستان بوو بوو بە "نانمان دەوئ بۆ میلەت"^(۹). لەبەرئەوہی محەمەد مەھدی كویبە- سەرۆكى حیزبی نیستیقلال لە ھەزارەتی سەردا ھەزیری تەموین بوو. ھەر خۆپیشاندانیك ئەو دروشمەدی ھەنگرتا پە ئەوان ھێرشیان دەگردە سەر و ئەو دروشمەیان دەدران.

گەورەترین بەپەكدادانی ئەو دوو بەرەبە لە كولیەدی فەپسەل بوو، لەبەرئەوہی تا ئیستا نەمدیووە كەس باسی كولیەدی فەپسەل بكات. ھەر بۆ تۆمارکردنی ئەو پەردەپەدی تیکۆشانى گەل. بە گورتى باسیكى دەكەم.

حكومەتى مەلیك- نووری سەعید كە لە ھەموو شتیكدا ھەلقە لەگۆپى ئینگلیز بوون. لە جۆرى "روشدی پەدی عەسكەری" توركەگان بیریان لە شتیك كەردبوو. ئەویش دانانى قوتابخانەپەك بوو، كە خویندن تیدا بە ئینگلیزى بییت. بەرپۆمبەر ئینگلیز بییت، (خواردن و نووستن) ھەر لە قوتابخانە بییت. بەرپۆمبەریش رۆ و شوینیكى عەسكەری لە نووستن و ھەستان و رەفتاری رۆژانەدا بەجی دەھینا. سەرەتا لە پۆلى سێپەمى ناومەندى پەوہ قوتابیان ھەردەگرت. دواپى واى ئاھات لە ھەموو لیواپەك (پەكەم و دووھم و سێپەم) ی

ليوا (بارئىزگا) پان لە شەشى سەرەتايپەو دەبردە ئەوئ. ديارە مەبەس ئەو بوو كە زېرەكتەين قوتايىبى عىراق لەوئ كۆبەكەنەوئو ئىنگلىزانەو بۇ خزمەتى ئىمپىريالىزمى ئىنگلىزى پەروەردەپان بىكەن. بەلام ئەم چەشنە پىلانە بەسەر بزووتنەوئى چەپدا رەت نەبوو، بە تايپەتى ھاوړئ فەھدو عەزىز شەرىف، كە قورسايى كاريان خستە ناو ئەو كولىيەوئە ج بە مامۇستا -جىئى خۆگردنەوئەو ج بەكار لەناو قوتايىپاندا. لەناو مامۇستاكاندا -عەبدولجەبار وەھبى -ئەبو سەعید- (شەھید) و حسين عەبدولعال دياربوون. لەناو قوتايىپانى سالانى يەكەمدا كە باسى ئەو كولىيەپان بۇ كرددووم سەعید مەتەر (مطر) و عامير عەبدوللاو شەھید جەلالى ئەحمەد فەھمى بوون.

كولىيە فەپسەن بوو بە دەستگاپەكى سەر بە مىللەت. قوتايىپانى لە رىزى پېشەوئى پاش راپەرپندا بوون. ئەمە رقى ئىنگلىزو دەستگاكانى حكومەت و بەرەى نەتموئەپەرسى عەربو كۆنەپەرسەكانى ھەئساندبوو. توندوتىزى لەناو كۆلجەكەدا بەرامبەر بە قوتايىپان، لە بارەى ژيان و خويئند و سىستىمى عەسكەرى بەكارھيئان دەستى پيكرد. قوتايىپانىش مانپان گرت. پاش دانوستاندىن لەگەل بەرپۆمبەراندا ريك كەوتن. چوونەوئە سەر خويئند. بەلام ئەمجارە بە دەستى كاربەدەستان خويان بيئت، يا كۆنەپەرستان لە خويانەوئە بيئت، بە بيئەنگ بوونى پۆلىس تاقمى بەدخوى شەلاتىي ئەعزەمىيە بە سەرگردەپى پياوخراپىكى تاوانبارى ناسراو ھيئرشپان بردە ناو كولىيەوئە بە دارو تۆپزو چەقۇ كەوتنە ليدان و برىنداركردى قوتايىپان.

ئەمە بيانوى داپە دەست دامەزرپنەرانى ئەو بىكەپە، كە نيازى گلاويانى تيدا نەھاتەدى كە ئىچكارى داپەخەن و ھەموويان بنيرنەوئە شارى خويان. ھەموو بە ورمەپكى بەرزەوئە ھاتبوونەوئە، بەلام خويئندى لاي خومان كۆسپى لەبەردەمدا بوو. ئەوان بە ئىنگلىزى خويئندبوويان و ئيمە بە عەربىي. لە ھەرەوئەپەكدا ئيمە كەوتىنە عەربىي ھيئركردنيان و سوودمان لە

ئینگلیزیه‌که‌ی ئەوان دەبینی، بە تایبەتی لە زانستی وەك: مەتیماتیک، کیمیا، فیزیا.. هتد.

لەو قوتابی‌پانە‌ی لە کۆلیجی فەیسە‌ئەو‌ه گە‌رابوونە‌و‌و باسی بە‌غداو راپەرینیان بۆ دە‌کردین ئە‌مانە‌م لە بیر‌ماو‌ه: شە‌هابی شیخ نووری (شە‌هید)، شە‌مان سائیب، محە‌مەد سالح بابان، فوناد عیزە‌ت، بە‌شیر رە‌شید، مە‌جید عە‌بدو‌رە‌زاق (مام قادر).

لە کارە دیارە‌کانی پاش راپەرین هاتوو‌چۆ‌ی وە‌فد بوو لە نیوان شارە‌کانی عێ‌راقدا. لە سلیمانی‌یە‌و‌ وە‌فدی‌کی گە‌ورە‌ی چە‌ند سە‌د کە‌سی چوو‌ه بە‌غدا، دە‌بێ‌ لە شارە‌کانی‌تری کوردستانی‌شە‌و‌ه چوو‌بن، چونکە دروشمی (وە‌فدی کوردستان)یان هە‌ل‌گرتبوو. (بە درێ‌ژی بە وێ‌نە‌و‌ه لە گۆ‌فاری گە‌لاوێ‌ژدا باسی ئە‌و وە‌فدە‌ کراو‌ه)^(۱). لە بە‌غداو لە حیلە‌شە‌و‌ه وە‌فد روویان‌کرده سلیمانی بۆ سەر گۆ‌ری قالە‌چاوشین و شە‌هیدانی پێ‌ش ئە‌و (بە درێ‌ژی لە پێ‌شە‌کیی دیوانی کاکە‌ی فە‌ل‌ل‌اح‌دات باسی یە‌کی‌ک لەو وە‌فدانە‌م کردوو‌ه).

ئە‌م‌رۆ باسی ژنان و هاوسانی لە جاران زیاتر بوو بە باو، من لە‌بەر شوێ‌ن کە‌وتنی ئە‌و باو‌ه نی‌یە، بە‌ل‌کو بۆ گێ‌رانە‌و‌و‌و یادگارو نووسینی چە‌ند رووداو کە باسی نە‌کراون دە‌لێ‌م:

بە‌ش‌داریی ژنان لە راپەریندا شتی‌کی دیار بوو. ئە‌و سەر‌دە‌مە باسی "فتاة الجسر" لە‌سەر زمانی خە‌ل‌ک و شاعیران و لە‌سەر رووی رۆ‌ژنامە‌کاندا بوو. خۆ‌پێ‌شان‌دە‌ران رۆ‌ژی ۱/۲۷ لە بە‌ری رە‌سافە‌و بە‌ری کە‌رخە‌و‌ه هاتبوون لە‌سەر ئە‌و بێ‌رە یە‌کیان گرتبوو‌و‌و‌ه کە لە پاش شو‌ڕشی تە‌مووزە‌و‌ه بە رە‌سمی ناو‌نرا "بە‌ردی شە‌هیدان- جسر الشهداء" کە گە‌یشتنە ناو‌پراستی بە‌رد پۆ‌لیس نی‌وانی گرتن و لە‌سەر منارە‌ی‌کانی دوو مە‌زگە‌وتی بە‌ری رە‌سافە‌شە‌و‌ه دە‌ست‌پێ‌ژیان لێ‌کرا. لە هە‌ردوو لاشە‌و‌ه بە دارو بە‌رد کە‌وتنە گیانی پۆ‌لیس، کچێ‌ک دێ‌ی بە پێ‌زی پۆ‌لیس داو لێ‌کی کردن، بە‌لام وە‌ك دە‌ووترا گیانی خۆ‌ی بە‌خشی.

زۆر باسى ئەمۇ كچە كراۋ بە چەند جۆر ناۋى دەھىنرا. تا ھەندىك جورئەتى ئەھمىيان كرىبوو، بۇ سووك كرىنى پۇلىسى ترسنۇكى سالج جەبرو نوورى سەئىد كە بلىن يەككىك بوو لە ئافرەتە خرابەكانى بەغداۋ ووتارىك بە ناۋى "البغىة الفاضلة" موە بنووسرى، وەك بلىتت "داۋىن پىسى سەرفراز". دىارە ئەمە پاست نەبوو، ھەر بە مەبەسى سووك كرىنى ئەمۇ ھكۆومەتە بوو، كە بەمۇ جۆرە بە كوشتنو دەست پىز بەر بەرەمكەنى مىللەتى دەكرىدو لە پاستىدا ئەمۇ جۆرە ھكۆومەتەنە لە ھەممو كەسىك خرابەترن كە بە ناچارى تووشى خرابى بوون.

بە پاستى كچى كورد ئەمۇ سەردەمە ج لە بەغدا (كە كەمبوون) و ج لە سلىمانى (دىارە من ئاگادارى شارانىتر نىم) پۇلى گەورەمىيان ھەبوو، لەمۇ خۇپىشاندىنانانە سلىمانىدا، ھەممو قوتابىيانى ناۋەندى كچان (ئەمۇسا ھەر ناۋەندى ھەبوو) و پۇلەكانى بەرەمۇزورى سەرەتەپى بەكان بەشداربوون.

لە پۇزانى پاپەرىپىندا بوو كاگە ھەمەى ئەھمەدى تەھا (كامەران موكرى) بانگىكرىم:

لە مائەۋە دىزداشەت ھەبە.

بەلى.

دە خىرا پاكە لەبەرى كە، بچۇۋ بۇ سەر شىۋى قازى بۇ مالى پوورم. مالى ووستا فەرەج (باۋكى كاك كەرىم) كە قوتابى بوو لەگەلمان، باۋكى غەفوور كە لە مەودوۋا بوو بە ئەفسەرىكى گەورە). بلى – بە فلان ناۋەنىشان ئەمانەتەكەى ھەمەم بەدىنى، كۆمەلىك دروشمە لەسەر خامى بلوورى نووسراۋنەتەۋە. لەزىر دىزداشەكەتەۋە لە خۇتى دەپىچىتەۋەمۇ دەپبەپت بۇ قوتابخانەى (سەدېقە) كچان. دەپدەپت بە مەندەنەى شىخ سەلام.

جوومو وەرمەگرت. من ھەر وەك مندالبووم، چونكە زوو چووبوومو قوتابخانە، ھەرومھا لە تەمەنىش مندالتىر دىباربووم. دوو سى دروشم بوون، تۇزى قەلەۋىيان دەنۋاندىم. بەلام زوو لە سەرشەقامەۋە گەپشەمە قوتابخانەكە لە

گه‌رگی شیخان. که مهندانه خانم بانگو گردو له په‌خه‌ی دیزداسه‌گه‌وه دستم‌کرد به دروشم دهره‌ینان، نه‌و کاره لای فه‌رایی قوتابخانه‌که سه‌یر بوو، چونکه بی‌ئیزنیش خۆم کردبوو به هه‌وشه‌ی قوتابخانه‌دا، نازانم فه‌ریش چیی له به‌رپوه‌به‌ر گه‌پاندبوو، نه‌وه‌نده‌م زانی به‌رپوه‌به‌ر (فاتمه‌ خانی قه‌فتان) به داره‌وه بۆمان هات. من و مهندانه‌خانیش به‌ دم (دمور ته‌سلیم) هوه‌ پامان‌کرده دهره‌وه‌ی قوتابخانه، من به‌ره‌و شارو نه‌ویش به‌ره‌و ناوه‌ندی کچان که نزیک نه‌وان له خانووی لای مائی شیخ قادری حمفیده‌وه بوو. که دیاره سه‌رمته‌ای خۆپیشان‌دانی نه‌و رۆژه له‌وئوه ده‌ستی پیکرد.

نه‌گه‌ر سه‌یری گو‌فاری گه‌لاویژ بکه‌یت ده‌بینیت له‌سه‌ر شه‌قامی ره‌شید له‌و دروشمانه‌دا که وه‌ندی کوردستان به‌ چه‌پکه گوله‌وه بۆ سه‌ر گو‌ری شه‌هیدان هه‌لیانگرتوه، کاک غه‌فووری مه‌لا تاه‌ر ده‌ناسیته‌وه‌و دروشمیکیش دوو کچی کورد هه‌لیانگرتوه: نه‌جاتی فایه‌قی کاکه‌مین و موبه‌جه‌ل نه‌دیپ عارف (بابان)، که پورزای په‌گرتن.

په‌کێک له‌ پیاوه ناسراوه‌گانی شار دوو کوری له‌ناو حیزبی شیوعیدا چالاک بوون، هه‌ر به‌ هۆی نه‌وانه‌وه خوشکیشان بووبوووه نوێنه‌ری کچان له‌ په‌کیتی قوتابیاندا و چالاکیی ده‌نواند. دیاره نه‌مه‌ی بی‌ خۆش نه‌بوو له‌به‌ر نه‌وه هه‌موویان- یا هه‌ر کچه‌که‌ی بۆ خۆیندن نارده‌ ماله‌ خزمیکیان له‌ که‌رکوک. شیوعی‌په‌گان به‌ دووای نه‌مه‌دا دروشمی (پرووخێ ئی‌هه‌بی عاییلی)یان هینایه‌ ناوه‌وه که ئیمه‌ی سه‌ر به‌ پارتی به‌ گاته‌وه لئی نه‌دواین. راسته‌ بۆ نه‌وه نه‌ه‌بوو له‌ خۆپیشان‌دانا بووتریته‌وه. به‌لام له‌ راستیدا زۆر که‌س له‌و سه‌رده‌مه‌دا به‌ر ناگری نه‌و چه‌شنه ئی‌هه‌به‌ ده‌گه‌وت.

*نه‌و سه‌رده‌مه‌ هه‌ر وشه‌ی قوتابی و قوتابیان به‌کارده‌هات له‌ جیی (طلاب) و (اتحاد الطلبة).. هتد، حیزبایه‌تی زمانه‌که‌شی دابه‌ش نه‌کردبوو.

له شوپنیکیتدا هه لوپستیکی مەردانەى ئەو پیاوە ناسراوہ له بەرگری له کورمکانی و له هه لوپستی تیکۆشەرانەیان دەگێرمەوہ.

پارتی و شیوعی:

نازانم پێوەنیی پارتی و شیوعی — یا تەحرور — له پلەى ژوورو و واتە سەرکردە پێدا لەو ماوەیدا چۆن و چەند بوو، چونکە لەو جێگە پێدا نەبووم کە ئەو بزانم، بەلام وەک کەسیکی ناوجەرگەى خەبات و هاوکارى و ناکۆکی دەتوانم بڵێم — لە مانگرتن و خۆپێشاندا پێکەوہ بووین، بەک بووین، هیچ دروشمیکی دژ بە یەکمان نەبوو. بەلام لە ورتەورت و موناڤەشەى چاپخانەکاندا هەر له هەنجووندا بووین.

موناڤەشەى سەرەگیمان لەسەر ئەوہ بوو کورد ئوممە پێ یا ئوممە نییە، واتە بە پێى پێناسەکەى ستالین کە هەردوولا باوەرپیان پێى بوو و لاریان لێى نەبوو کورد (گەل)ە یا دەبێت بە (ئوممە)، (nation) یا نایبیت.

ئەم موناڤەشە پێ له کۆرۆ کۆبوونەوہ پێکى زانستیدا تا ئیستاش باسکردنى و سەلماندنى نەنگ نییە، بەلام کە چووہ ناو خەلک و سەر جادەو ناو چاپخانە ئەوا جۆریکیترى لێدێت، وەک لێى هات.

ستالین دەئێت: "نەتەوہ کۆمەلێکی جێگەر (ناپت)ە له خەلک له پێرەوى میژوودا پەیدا بوون، زمانیکى هاوبەش (مشرک)، زەویپێکی هاوبەش، ئابووری پێکی هاوبەش، سایکۆلۆژی پێکی هاوبەشیان هەبێت کە له کەنجەرى هاوبەشدا پەنگ بداتەوہ"

پارتی پێکان لاینا بوو کە ئەم مەرجانە هەموو له کورددا هەن لەبەرئەوہ "نەتەوہ"ن. هەرچی شیوعی پێکان بوو ئەوا دەیانووت "ئابووریی هاوبەش" نییە، چونکە کوردستان دابەشکراوہو سنوور نییە.. هتد. جاروبار بەرەو سایکۆلۆژی پێ دەهاتن.

من لەو سەردەمەدا هیچ شتێکی نووسراوی شیوعی یەکانەم لەو بارەیهوه نەدیوه. بەلام پارتی بلاوگراوەیەکی ناوخۆی دەرکردبوو موناڤەشەیی مەسەلەگەیی کردبوو، نازانم کی نووسیوی. پەنگە مامۆستا هەمزە بێت. بەلام وەك دێمە سەری باسی ئابووری یەگە ئەوه نەبوو کە قەناعەت بە هەموو کەسێک بکات.

پۆزێک لەو سەردەمەدا کە تا پادەپەک ئازادی هەبوو. مامۆستای جوغرافیایان پەحمەتی کەمال ئەحمەد سەعید (کەمالی ئەحمەد بەگی سەعید بەگ) لە دەرسدا ئەم مەسەلەپەیی هینایە ناوهوه. پولهگەیی ئێمە (سێی ناوهندی) دوو لقی بووین. هەموو ئەوانەیی دەمیان لە سیاسەت ئەدا لە لاقەگەیی ئێمەدا سەر بە تەحرور بوون. تەنیا کاک مەحموود مەحمەد قادر (مەحموودی حەمەیی لەپەیی) و من سەر بە پارتی بووین. هەموومان قەسەکانی سەر جادوو چاپخانەکانمان بە هێمنی دووبارە کردوه. جاوهرێی بووین مامۆستا خۆی شتێک بێت، هێچی نەووت. هەر ئەوەندە ووتی: دەرسی داهااتوو بە نووسین هەریەگە شتێک بێنن. ئێمەش هەردووگمان هاتین، بلاوگراوەگەیی پارتیمان نوسیوهو کاک مەحموود هەر بە عەرەبی خۆیندی یەوه. بڕایانی تەحرور هێچیان نەنوسیویوه. بەو جۆرە دەرس بڕایەوهو ئێمە بێدەمانهوه. (هەر لام سەپەرە ج ئەوه یا جیلێک بووین- ئەمە لە پۆلی سێیەمی ناوهندی دا بوو).

بلاوگراوەگەیی پارتی ئەوەندە بیرم بێ شتی باشی تێدا بوو، بەلام بۆ مەسەلەیی ئابووری هاوبەش لەوه دووبوو کە بازارگانی لە نیوان قەلادزی و سەردەشت، زاخۆ و جێزەدا زیاترە وەك لە نیوان ئەم دوو شوپنەو بەغدادا.. هتد. دوواشت لە پەروی مارکسی یەوه مامۆستا عەزیز شەریف لە نامیلکەیی (القضية الكردية) دا چاری ئەم مەسەلەپەیی بە بۆچوونی مارکسی کردوه. (ئابووری هاوبەش) ئەوەیە کە لە بەشەکانی وولاتدا، خۆتێرکردن یا بێنن (ئیکتیڤای زاتی) نەما بێ بەشەکانی وولات پێویستیان بە یەك بێت و ئەگەر

ئەم سنوورە نەما کوردستان دەتوانیەت ئابووری بکات بە یەک. جاران دەولەتیش یەک بووایە (واتە پێش میرنشینهکان) ھەر ئابووری بە یەک بوون زەحمەت بوو.

لێرەدا نامەوی بچمە لیکۆلینەووە لیکدانەووی زانستی ئەو مەسەلە یە (کە لە کتیبیکی ھێشتا چاپنەکراوەدا باسم کردووە). بەلام لە باسی چوونە ناو خەلکی ئەو مەسەلە یەدا شتیکی خۆش بلأوبوو بوو، نازانم راست بوو یا نا؟ دەیانوو: لە باخی تەکیە (باخی فەرەجی ھەمە مراد)، رەحمەتی ئەحمەدی ھەمە ی ئەولی داسیکی بە دەستەو دەبیەت، لەگەڵ شیوعی یەکدا دەگەونە ئەم باسە، کاک ئەحمەد لە مانا زانستی یەگە ی (nation) یا (امە) ناگات. وا دەزانی برای شیوعی دەلی کورد ئۆمەت نی یە. لە قسە ی سلیمانیدا ئۆمەت مانای (مرۆڤ یا ئینسان) ە. کاک ئەحمەد داسەگە ی دەخاتە سەر ملی کابراو دەلی: دە بلێ کورد ئۆمەت نی یە، ئەویش دەلیت: بابە وەللا ئۆمەتە، بیلا ئۆمەتە.. وازبێنە.

لە سالانی پەنجادا، لە بەندیخانە ھاوړی جەمال ھەیدەری (شەھید) دەرسی بێ دەوتین. ئەم باسە م ینا کایەو، ووتی:

-کاکە، لە دەرسی کێتردا ئەم باسە دەگەین. بەلام ئەو ی کە کورد نەتەوە نەبی، نە رای حیزبەو نە ھیچیش لەو بارە یەو نووسراو، ھاوړی فەھد لە چەند شوێن ووشە ی (الامە الکردیە) ی بەگار ھیناوە. ئەو چەشنە وور تەوور تە ھەر لە سلیمانی ھەبوو و لە ھەولێر شتی وامان نەوتوو.

وەک ووتم: لە خۆپیشاندا و مانگرتندا یەک بووین. گەورەترین خۆپیشاندا ئەو ی ھێرش بردنە سەر رادیۆ ی پێوئندی ی بەریتانی بوو. (علاقاتی بەریتانی).

لە بەغدا بالیۆزخانە ی بەریتانی بنگە یەکی بە ناوی پێوئندی یەو دنا بوو، ناھەنگی دەگێرا، خەلکی دەعوەت دەکرد. بە کوردیش لە سەر تادا بلأوکراو یەک

که دووایی بوو به گۆفاریکی به ناوی "دمنگی گیتی تازە" وه دهردمکرد. گۆفارمکه بۇ پروپاگاندهی جننگو بهریتانیا بوو، به لام که ئیستا سمیری دهکین، خزمەتی زۆری زمانو ئەدەبی کوردبشی کردوو.

له سلیمانی ئەو سەردەمە رادیۆ له مالان کەمبوو، هەندێک چاپخانە رادیویان هینابوو. بێشتر له چاپخانەکان که زیاتر قاووەخانەیان پێدەووتن هەوان یا گرامەفۆن هەبوو.

پێوەندیی بهریتانی له سەرمتاوه له دوکانێکدا بوو که جینگەکی ئیستا بەشیکه لهو مەیدانە بەردەرکی سەرا که پەیکەری شیخ مەحمودی تێدا، پاشان چوو مائیک لەولای گەراچی فەرەج ئەفەندی پەوه بەرەو مزگەوتی گەورە.

لهو بنکەبه دەستگایەکی (ئیمپریر فایەر) و میکروفۆنیکی دانرابوو، بێندگۆکانی (مکیرە) له بەر دەرکی سەرا بەسەر ئەو چەتری پۆلیسەوه بوو که له ناوهرستی مەیدانەکەدا بوو. هەموو ئیوارمەیک خەلگنکی زۆر له دەوری کۆدەبوونەوه گوپیان له دمنگوباس و لیکۆلینەوهی سیاسی و گۆرانی دەگرت. گۆرانی پەکان هەندێک له هەوانەوه دەخرانە سەر ئەو نامیرە، چونکە ئەوسا (رکۆردەر- مسجل) ه لای ئیمە نەبوو، هەندێک جاریش، ناوبەناو گۆرانی بێزمکانی شار یا هەندێک قوتابی ناوەندی به کۆمەل گۆرانیان تێدا دەووت. له سەرمتادا چونکە تازە بوو و ئەو خەلگەش که رادیۆی نەبوو، بۇ گوپگرتن کۆدەبوونەوه. بێگومان ئەمانە له چینی هەزارو توپزی ناوهراست و قوتابی بوون. له سالانی سەرمتادا شتیکی ئەوتۆ نەدەووترا که دلی کەس بیهشینیت. وهک بیرم بێت، ئەمە له سالانی کۆتایی شەرپەوه دەستی پێکرد که ئیمە هیتا له قوتابخانە سەرمتایی بووین. جاروبار شیعریش هەر بهو رێبازەدا دەخویندراپەوه:

هیتلەر دەیووت ناسیا ئەگرم

وا ناسىاي گرت دەستى بە گونم

بەلام پاش راپەرپىنى كانوون ئەو ئىستگەيە پىنگەيەكىزى گرت. ھىرش بۇ سەر بزووتنەھوى نىشتمانىي عىراقى، بەرگرى لە پەيمانەكانى ئىنگلىز لەگەن عىراقدا. ھىرش بىردنە سەر سۆفئىت و جنىودان و باسى "سەئىلە دەسكە كەومرىيەكانى ستالىن".

وا بزاتم لە مانگى نىسانى ۱۹۴۸دا بوو بەيانى لە قوتابخانە كاك عومەر كەرىم عەزىز يەكەيەكە ھەموو يا ھەندىك لە كەسانى سەر بە پارتىيى ناگادار كرد كە عەسر كۆيۈونەھو لەبەر مالى مۆتەسەرىفە، خۆپىشاندان روو ئەكاتە بەردەركى سەرا، لەو پۆھ بەرھو مزگەوتى گەورە، لەو پىنگەيەدا ئەو بىنكە پىسەي ئىنگلىز دەسووتىنىن. بەلام ئەمەي دووايى بە كەس مەئىن.

من نازاتم - پارتى و تەحرور چۆن پىك كەوتوون، بەلام دىاربوو خۆپىشان ھەر دوو لاي تىدا بوو. بەو پىنگەيەدا كە ووترا رۆپىشتىن، كە گەپىشتىنە بەردەركى سەرا بلىنگۆكە دەنگى دەھات. چەند كەسەك سەرگەوتن تەلەكەپان پەچراند، بلىنگۆشىيان شكاند. كە گەپىشتىنە لاي بىنكەكە ھىرش برا. دىاربوو پۇلىس پىي نەزانىبوو، چۈنكە يەك پۇلىسىش لەبەر دەرگا يا بۇ پاراستن لە ناھوھ نەبوو.

بەپىرۆبەرى ئەو بىنكەيە عەلىي حاجى مەلا شەرىف بوو. لە سەرھتا ئەھمەد ناوئىك كە فەرمانبەر بوو و ئىستا نەماوھ بىژەر بوو، دووايى شىخ رەزاي گولانى بوو. بەلام لە كاتى ئەم ھىرشەدا ھەمەبۇر بوو. شىخ رەزا لە پىشەھوى خۆپىشاندەرانەھو بوو. گر لە خانوو و كاغەز بەردرا، كەلوپەل فەپىرلەيە ھوشەو ناگرى تىبەردرا. بەپىرۆبەر لە پىشەھو يا سەربانەھو پەكرىدبوو. چۈنكە ئەو كاتە ماتۇرپىكى ھەيوو بەھو دەگەپرا ماتۇرپەكە فەپىرلەو سووتىنرا.

زۆرپان لە بىژەرەكە دا، بە لەشى خويندەيەھو لىي گەپان بەرھو خەستەخانە رابكات.

ناموزایه‌کم که نهو کاتمش له حیزبی شیوعیدا بوو نهوسا بؤی گئیراپنه‌وه که حیزب به ناوی سردانه‌وه ناردویتی بؤ لای نهو بیژمره که زؤر دؤستی بوو، نهویش پیی ووتبوو: کاک قادر نه‌زانم بؤ سردانم نه‌هاتوویت. بؤ نه‌وه هاتوویت بزانیته ناوی خه‌لگم بردووو یا نا. من ساله‌های سال نیشتمانپه‌روه‌ریم کردووو، چه‌پسی و ناواره‌پیم دیوه. هه‌له‌یه‌کم کرد نایکه‌م به دووان. هه‌مووتانم نه‌ناسی، به‌لام لای پؤلیس ووتووومه که‌سیانم نه‌ناسیوه.

بؤ سبه‌ینی مندالان دوو داریان خستبووه ئاسنی تایه سووتاوومگی ماتؤرکمومو له‌سهر شان هه‌لیانگرتبوو و خؤپیشاندنیکی مندالانه‌ی سه‌پریان پی ریکخستن. که منداله‌کان گمیشتنه به‌ر چاپخانه‌ی فوتابیان (سهرسووچی شه‌قامی مه‌وله‌وی بؤ مزگموتی گه‌وره) یه‌مکیک که خه‌لگی سلیمانیه‌ی نه‌بوو به جاسووسی ناریدبوویان چووو سهر سندوفیک و که‌وته خوتبه‌دان بؤ مندالان و کؤتایی به‌وه هی‌نا (به دلمه بلین.. دؤلی دراو) مندالان خه‌ریکبوو هاوار بکمن. به‌لام ره‌حمته‌ی کاک نه‌حممده‌ی حاجی سألحی فاسم (که یه‌مکیک بوو له لیپرسراوانی فوتابیان) چووو ناویانه‌ومو سوپاسی هه‌ستی په‌رؤزی مندالانی کردو ووتی: نیتر بلا‌وه‌ی لی بکمن، تا بیاو خراب سوود له‌م کارفتان نه‌بیینی. سه‌پر نه‌وه‌یه‌یه که مندال له‌م ناوه‌ی نه‌ما. ووترا که له سووتاندنی علاقاتدا چهند که‌س بره‌پندار بوون، به‌لام له راستیدا شووشه‌ی په‌نجمره شکاو ده‌ست و ده‌مو چاوی هه‌ندلیکی پووشاندبوو.

هه‌لیزاردن:

پارتی و ته‌حرور له هه‌لیزاردندا له په‌کتر جیا‌بوونه‌وه. حکومه‌ته‌ی محمه‌د سهر گواپه بؤ به‌جی‌هینانی داخوازی گه‌ل، په‌رله‌مانی کؤنی هه‌لوه‌شانده‌وه، که حکومه‌ته‌ی نووری سه‌عید به هه‌لیزاردنیکی ساخته هی‌نابووی. ده‌ستکرا به کار بؤ هه‌لیزاردنی تازه.

نه‌و سه‌رده‌مه تا سالی ۱۹۵۲ هه‌لیزاردن که په‌پان ده‌موتن. (هه‌لیژیراوی په‌لی دووم- منتخبی ئانوی). نه‌و هه‌لیژیراوانه، (نوپنه‌ر- واته: نایب) پان هه‌له‌لیژارد.

پارتى و تەحرور كەوتنە خۇ، ھۆكۈمەتتىش ھەر زوو بۇ ساختەگەرى كەوتبۈۈە كار. شاعىرىكى مىللىي ئەو كاتە كاك ھەمەي مەلا ھىسەن (بەرگەروو- كە ئەم سال ۲۰۰۰) كۆچى دوۋابى كىرد لە كۆبۈۈنە ھەكاندا شىعەرەكانىي ئەوا دەست پىدەكرد:

خۇزگە ئەمزانى لە لاھان، نىنتىخاب مەعنای چىپە
رەنگە وا بزانن سى بازەو دوور بە دوور بۇي ھەلئەچن
كۆتابى ئەم پارچە شىعەرە ئەم دىپرە بوو
خائىنان ئەمپۇ بە جارى شەرمەزارو مل كەچن
قور بەسەر گەورەو بچووكيان تازە بۇ كۆي دەرئەچن
بۇ ھەلئىپۇراوى پەلەي دووھەم، پارتى و تەحرور لىستەي جىاۋازى خۇيان
ھەبۈۈ. ھەرچى ھۆكۈمەتە لىستەي نەبۈۈ، دىباربوو پىلانى خۇي دانابوو و
دلىنابوو. سەرپەرشتەكەرى گشتىي ھەلئىزاردن كە پىيان دەۋوت (ھاكىمى
ھەلئىزاردن)، قايمقامى مەركەزى سلىمانى بوو. كە ئەو كاتە شەھىد شاكىر
فەتتەح بوو.

شەھىد شاكىر فەتتەح بە بىر قەۋمى بوو، دەبوو لە پارتى پەۋە نىزىك بىت،
بەلام لە شاردا دەنگى دايموۋە كە زۇر بە ھاكى و بىلاپەنى لە نىۋان پارتى و
تەحروردا ھەلئىزاردنى بەرپۇۋە برد. دىبارە نە پارتى و نە تەحرور حىزبى
ئاشكرا و ئىجازە پىدرا و نەبوون ئەو لىستانە ھەر بە ناۋى شەخسەكان خۇپانەۋە
بوو. شەھىد شاكىر فەتتەح دەچوۋە سەر ھەر سىندوۋىقنىك لە مزگەۋتەكان
دەپۈۋت: با دوو شافىعى و دوو ھەنەقى بىن دانىشن. (ئەم ھەلئىستەي كاك
شاكىر فەتتەح پەكىك بوو لەو ھۇپانەي لە راپەرپىنى تشرىنى دووھەمى ۱۹۵۲دا
ناۋى ئەو لەو لىستەپەي و ھەزارتەدا بىت كە حىزبى شىۋەي لە سەر جادە
دروستىكرد). لە ئەنجامدا لە لىستەي پارتى تەنبا سى كەس دەرچوو. لە
لىستەي تەحرور زىاتر لە ھەشتا كەس. ئەمە لە شاردا، ھەرچى لە ناھىيەكانى

سەر بە قەزای مەرکەزە ئەووە حکوومەت وای کردبوو کە هەمووی خەلگی سەربەو دەرچیت و پێش ھەلبژاردنیش کۆمەڵێک لە ھەلبژێراوەکانی پەلە دووھم بگێرێن، بەو جۆرە نوێنەرانى حکوومەت دانران. کە عەلى كەمال و ماجید مستەفا بوون.

بۆ ئەم ھەلبژاردنە پارتى لە سلیمانى كەسى تەرشیح نەکردبوو، بەلام حیزبى شیوعى دوو كەسى تەرشیح کردبوو. پەکیکیان پەحمەتى مەحمود فەھمى فەقى مەھمەدى ھەمەھەند بوو کە ئەو کاتە ئەندامى حیزبى شیوعى بوو، دووھم پارێزەر شەریف ئەلشیخ بوو کە سەرنووسەرى رۆژنامەى (ئەلئەساس- الاساس) بوو و گواپە لەسەر داواى ھەلبژێراوەکانى پەلەى دووھم ھاتووە. مەحمود فەھمى لە کۆبوونەوێکدا لە حەوشەى قوتابخانەى نامادەبى (وابزانم ئیستا قوتابخانەى شیخ مەحمودە)، کە ئەوکاتە زۆر گەورە بوو و شوێنى یارى فەتوول بوو، بە نامادەبوونى سەدان یا ھەزاران کەس بەرنامەى خۆبى بۆ پەرلەمان پێشکەشکرد. کە بێگومان بەرنامەپەکی پێشکەوتنخووازە بوو و ئیستا بەندەکانیم لەبەر نییە. ھەرچى (شەریف ئەلشیخ) ئەووە خەلگى سلیمانى نەپاندى.

لە مقومقوى زۆر لە خەلگى شارد، بە تاپەتى ئەوانەى سەر بە پارتى بوون. دەیانووت: حیزبى شیوعى کرێکارو فەللاحى نییە وا ناغایەك تەرشیح دەکات. یا پیاوی کوردیان نییە، پارێزەرێک لە (راوە) وە بێنن.

قەسەى خۆش:

لە پەراوێزى ئەم ھەلبژاردنەدا دوو قەسەى خۆشم بێیە: کێشەى نیوان پارتى و تەحرور ھەر لە پەلەى پەکەمدا بوو، ھەر لایە لەسەر پارچە کاغەزى ناوى مورەشەحەکانى گەرپەکی خۆبى نووسیبوو دەپداپە دەست خەلک تا ھەلئانبژێرن، لە ھەر گەرپەکە ۶-۵ کەس بوون یا زیاتر. لە خانەقاي مەحوى نەبیت کە سەندووقى ھەلبژاردنى چوارباغى تێدابوو لە ھىچ شوێنێک

نەگەپشتە پىك دادان، لەوئ ھەر دوو لا كەوتنە لە يەك دان. لەو
لەپەكدانانەدا تەنھا يەكئەك لە برايانى سەر بە پارتى "عەبدەمناغاي شالى"
سەرى شكا، برايانى تەحرور دەيانووت، بە گۇچانەكەى مەلاى خەيال سەرى
شكاوھ. بىرئەگەى شتىكى ئەوتۇ نەبوو، بە خۇپشاندان و لەسەر شان بەرھو
نەخۇشخانە برا. لە نزيك بەردەركى سەرا كاك محەمەد ئەحمەد تەھا
خوتبەپەگى دا كە ھىرش بوو بۇ سەر نوپنەرەكەى تەحرور. ئىوارە
حكومەت چەند كەسىكى گرت. لە بەغداد لەو ھەئىزاردنەدا دروشمىك
ھەبوو "لا انتخابات حرة والاحرار فى السجن" واتە: "تا نازادىخواھان لە
بەندىخانەدا بن ھەئىزاردن سەربەست نىيە". گىراوھەكانى ئىمە ھەريەك رۇز
مانوھ. مەلاى خەيال كە كوئىرىكى زۇر ورياو زىرەك بوو شتى بلىمەتانەى لى
ئەگىرنەوھ، لەناو گىراوھەكاندا بوو. دەيانووت: ھەر ھەستى بە نزيكبوونەوھى
پۇلىسو كاربەدەستانيانى دەكرد لەپەنجەرەى گرتوو خانەوھ، دەچووھ بەر
پەنجەرەكەو ھاوارى دەكرد:

"لا انتخابات حرة ومەلاى خەيال فى السجن" واتە: تا مەلاى خەيال لە
بەندىخانەدا بىت ھەئىزاردن سەربەست نابى.

دووھ قسە: "كەرىم خان" كە پىاويكى ناسراوو قسەخۇشى شار بوو، لە
سەربەرشتكەرانى ھەئىزاردن بوو. لە خانەقاي مەولانا كە سندووقى دەرگەزىنى
لېبوو. تاقە گەرمەگىش بوو تەرشىح كراوانى پارتى تىدا دەرچوون. كابراپەك
دەت بە كەرىم خان دەئىت: ناغام كى بنووسم، ئەوئش دەئىت: بنووسە، سەعید
ئاغاي گورم، ئەمىن ئاغاي حاجى مەلا محىدین.. ھتد. كابرا لەولواوھ ناوھكان
دەنووسى، كەرىم خان سەپردەكات شىوعى پەكانى نووسىوھ. كاغەزەكەى لە
دەست وەردەگرتىو ناخاتە ناو سندووقەوھ، كابرا بانگ دەكات، ناومرە ھەتو،
ئەوئش دەپرسىت: قوربان چى دەئىت: كەرىم خان دەئىت: كاغەزەكە نوقسانە.
دەئىت بۇج، پىنج كەسم نووسىوھ، دەئى: نەخىر، ناوى داىكت و نەكتت

لەبەرچوو. تۆ هەموو هەرچی و بەرچی گەرەك و ژنانی گەرەكت نووسیوه،
هەر ئەوان ماون.

ئەم "گەریم خان"ەبە كە جینیوی پیسی بە دایکی ئەو كەسە داوه كە
خەبەری ناخۆشی ئەداتێ.

لە كەناردا:

لە كەناری باسی راپەریندا هەندێك شتم دێتەوه یاد كە دەبیت بنوسرێن:

١- لە هۆسەگانی ئەو سەردەمەى بەغدا ئەمەم لەبەر ماوه:

الله اكبر يا عرب شبانكم قتلوها

المركة فوق الجسر وكت الظهر سووها^(١١)

٢- كۆنگرەى سيباع (مؤتمر السباع)

پەگێك لە دەستكەوتەگانی دووای راپەرین بەستنی كۆنگرەى قوتابیانى
عیراق بوو لە بەغدا، كۆنگرە پۆژى ١٤ى نیسانی ١٩٤٨ لەو مەیدانەدا بەسترا
كە دەكەوتتە نیوان شەقامى رەشیدو شەقامى غازى پەوه^(١٢) و پەیکەرى
چەند شیرێكى تێداپە لەبەر ئەوه بە مەیدانى شیران (ساحة السباع)
ناودەبرێت. ناوچەكە وا باو بوو كە ناوچەى كریكارانەو كریكارى ئەوئو
كریكارى هێلى ناسن (شەمەندەفەر) هاتوون كۆنگرەكەیان لە پۆلیس
پاراستوو. لە مەودووا لە پاش سالى ١٩٤٩، لەناو دەستە جیاپۆوهگان لە
حیزبى شیوعىدا دەووترا: دەبوو سەرگردەبى حیزب كۆنگرە بۆ كریكاران
بەستى و قوتابیان بیپاریزن.

لەم كۆنگرەیهدا بۆ پەكەمجار بە نامادەبوونی نوێنەرانی هەموو شارەگانی
عیراق، لەوانەى سەر بە بەرهى دیموكراتى، واتە: هەموو حیزبە
دیموكراتى پەگانی عیراق بوو، دروستبوونی (پەكێتیی گشتیی قوتابیانى عیراق)
راگەپنەرا. كە ئەمە دووا پەلەى ئەو هەولانە بوو كە لەوهپێش بۆ دروستبوونی
ئەو رێكخراوه درابوو.

سەرۋكى كۆنگرە نوپنەرى كۆلېجى پزىشكى قوتەببەي شېخ نوورى بوو. قوتەببەي تا كۆتايى سامناكى ژيانى تىكۆشەرىكى ئازا كوردىكى دلسۆز بوو. شاعىرى گەورەي عەرب مەھمەد مەھدى ئەلجەواھىرى پارچەي بەناوبانگى خۆي (يوم الشهيد)ى خويندەووه. بچووكتىن نوپنەرو خەتیب لە كۆنگرەدا نوپنەرى ناومىدى كۆپە (جەلال حىسامەدىن تالەبانى) (مام جەلال) بوو، كە ئەندامى پارتى ديموكراتى كورد بوو.

لە شارهكان لىژنەي پەكىتىي قوتابيان دروستكران، ھەندىك نوپنەرى ھەلبۇزىراو پارتىو ھەندىك شىوعى بوون، بەلام لە سلىمانى شىوعى يەكان زياتر بوون. سەرۋكى ھەموو پەكىتىيەكە كەمالى مىرزا كەرىم بوو.

ھونەر؛

كە ئازادى بوو ماووھو توانستى ئەدەب و ھونەر بەرز دەپتەووه. لە كوردستان —بە تاپبەتى سلىمانى دەمىك بوو ھونەر نواندن —تەمسىل— ھەبوو، لە باسى قوتابخانەدا ھەندىك لەو جۆرە چالاكى يانەي قوتابخانە دووام. بە بىرەوهرى من ئەو نواندىنەي —لە پېناوئى نىشتاماندا— كە بۆ پارمەتىي خەلگى پېنجووين، كە تووشى گومەلەرزە بوون، سالى ۱۹۴۶، لە قوتابخانەي گۆيزە، بەرزترىن پلەي ئەو ھونەرە بوو. ئەكتەرى سەرەكى پەقىق چالاك بوو.

بەلام پاش پاپەرىنى كانوون، گەورەترىن چالاكى ئەم ھونەرە پېشاندىانى شانۆگەرىي "تىكۆشانى رەنجبەران" بوو. شانۆنامەكە تىكەلگىردىنى دوو چىرۋكى "كەرەلۋىي مەنۆرچەر" و "كۆپرەوهرى"ى مامۆستا برايم ئەھمەد بوو، كاك ئەھمەد غەفوور —بى نوابردىنى لەسەر شانۆ— خستبووي يە قالبى شانۆنامەووه كۆمەللىك شىوعى دەپاننواند، قارەمانى سەرەكى ھەر ناوى "مەنۆچەر" بوو، پەووف يەحيا زۆر ھونەرەمەندانە بوو بوو بە مەنۆچەر. كە شانۆنامەكە تەواو ئەبوو، عەببولقادرى مەلا ئەھمەد (نامۇزام) پارچە شىعرى "دەلدارى ئەو گولنىكە"ى بە ئاوازي خۆپەووه —كە شىعرى خۆپىشى بوو بە دەنگە خۆشەكەي دەووت:

خۇزگە خوا بیکرداپه
بهشمر وهك پهك بزپایه
بهرزى و نزمى نهمايه
ئەوسا زۆر به ئاسانى
بى ترسى بهرگ و نانى
به خۇشى و کامهرانى
ئەو ئەوگە ئەم ئەهانی

نووسینی براهیم ئەحمەدو نواندنی شیوعی یەکان بۇ نزیکی مانگیك هەر به
هاوکارى و نزیکی پارتى و شیوعى دەرانا.

شیخ لە تیف:

هیشتا نه هاوین هاتبوو، نه بووبوو به پایزو گەلارپژان، تا گەلا بوهرى و بى
به ماتەم، كەچى حكومەت و كۆنەپەرستان فرسەتیا بىنى و هاتنەوه مەيدان.
به بيانوى ئەووه كه سوپاكانى عەرب- به سوپای عىراقىشەوه رووپانكردبووه
فەلەستىن بېپارى دانانى حوكمى عورقى درا. دانانى ئەو حوكمەو دادگا
عەسكەرى يەكانى بۇ پاراستنى پاشكۆى سوپای عىراق نەبوو وهك حوكومەت
ئىدىعای دەکرد. بەئكو بۇ هيرش بردنە سەر بزووتنەوهى نىشمانى و تۆلە
سەندنەوه بوو له بەشدارانى راپهړینی كانوون، وەزارەتى محەمەد سەدر
وازیهینا و وەزارەتى موزاحیم پاچهچى هاتە سەرکار. هەردى شاعىرى ناودارمان
وەسفى ئەو دەورەى باش کردوووه كه دەلى:

ئاگرى شىنى* ئىهابى عورق
شالو دەهینى مەكەى، بۆنى يە

*من به ناگرى شىنم لەبەرە. ئەمەم لا راسترە وهك گۆفارىك كوردبووى به (ئاگرى
سوور). جىاوازى يەكەش له مانادا ديارە. نازانم مامۇستا هەردى دەلى چى؟

برسىتى جۇرى پىنى لى ھەلپرى
لەگەلى مالا ناننى جۇنىيە
ھەرگەسى شكوای ھالى دەربىرى
يا شىوعىيە يا سەھىيۇنىيە
بەلام لە كۇتايىدا دەلى:
ھارسى تەختى لەندەنى پزىو
باش بزانە گەل ناگەپتەمە
ئەو گەلەى لە خەو راستى بۇتەوہ
نابەزى لە پىنى ئەم زىانەدا
قاچى پۇلەكەى گەر بە كۇتەوہ
دارزى لەناو بەندىخانەدا^(۱۴).

لەم لاوہ لە سلىمانى خەلك گرتن دەستى پىكرد، گىراوان دەبرانە كەركووك.
لەسەر بانى سەراو چەند شوپىنى تر تورەكە گل ھەلچنرابوون و پەشاشيان
لەسەر دانرابوو. لە زوووہ لە موناقەشەو وورته وورتى نىوان پارتى و
شىوعىيەگاندا دەووترا؛ پارتى حىزبى دەربەگە. چونكە مەلا مستەفا سەرۇكى
بوو و شىخ لەتيف و كاكە زىاد جىگرى سەرۇك بوون. پارتىش ھەر لەو
سەردەمەدا بەپانىكى دەركردبوو، بە دەست خەت بلأودەكراپەوہ، ناوى ھەموو
خاوەن مولكى وولاتى تىدابوو و ھەموويان بە دەربەگ ناونرابوون، لەناو
ئەوانەدا چەند كەسى تىدابوو كە خۇيان يا كورپان سەر بە شىوعى بوون.

شىخ لەتيفى شىخ مەحمود ھەر لە قوتابىتىيەوہ خەرىكى كورداپەتى و
حىزبىيەتى بوو، زۇر كەس ھىواى ئەوھيان پىنى بوو كە جىگەى باوكى
بگرتەمە. بەلام ئەوئىش لەو شەپرە دەنووكە حىزبىيەتىيە پزگارى نەبوو،
لەسەر ناكۇكىي ئەو لەگەل فەللاھەكانى عەربەتدا^(۱۵) شىوعى كەوتنە
خۇبىشاندان، ھەموو ھاوارو دروشم دۇى شىخ لەتيف بوو، تەننەت زۇر قەسى

سووک و نارپوا دمرکا، خۆپیشانندان له بلابوونەوهدا بوو یا بلابووبوؤوه که تمقه دەستی پیکرد. زوربەى خەلک لاپوابوو که له سەربانى سەراوه تمقه دەرکرت. کەچى وەك دەرکەوت شىخ لەتيف خۆى يا پياومکانى بە ئاسماندا تمقەيان کردوو. راستىپەكەش وەك سالانى دووايى له كاك حمەسەنى قزىلجى و كاك عەبدورەحمان زەبىحىم بىست وابوو:

كۆمەلەك لەوانەى له جەمهورىەتى كوردستاندا بەشداربوون، بە كوردى رۆژەهەلات و باشوورمەه له لای شىخ لەتيف خۆيان شارەبۆوه، چ له سلیمانى له مالى خۆيان – كە پۆليس له و جەند سالەدا توخنى نەدەكەوت يا له سیتەك، شىخ لەتيف كە له هەموو ژياندا حەزى بە زۆر له چەشنەكانى رېواردن بوو، زۆر ئیوارە ئەو برادەرەنەى هەلەدەگرت و دەچوونە بنارى گۆپزە، كە ئەوسا له شارەوه دوور بوو و زۆر له شار فینكتريشه. زەبىحى و قزىلجى ئەو ئیوارەپە لەگەلئى دەبن خوارنەوهميان لى دەپرى، دەیانەوى پەكك بچى له شارەوه بۆيان بەینیت. شىخ لەتيف سوور دەبى لەسەر ئەوهى كە خۆى بچیت، سواری جیپەكەى دەبیت و دوو كەسبى به چەكەوه لەگەل دەبیت، كە دەگاتە ناو شار خۆپیشاندمەران له بلابوونەوهدا بوون، كۆمەلەك مندالى وورد كە له هاواری خۆپیشاندمەنەكە كەوتبوون هەر لەسەر جادە بوون و وەك هەموو جار شێوه خۆپیشاندمەنەكەيان بۆ خۆيان دروست دەکرد. شىخ لەتيف دەكەوتە ناویانەوه، دوواى ئوتومبیلەكەى دەكەون و ديارە قسەى سووک دەكەن، شىخ لەتيف نیوه مەست، خۆى سویندى دەخوارد كە هەر بۆ گالتەو بینینی راکردنیان بە ئاسمانەوه تمقەى كەردبوو، ديارە دوو چەكدارەكەش هەر ئەومیان كەردبوو، مندالان بلابوونەوه، نە كەس كۆزراو نە كەس بریندار بوو، بەلام دوكان داخراو خەلک چۆوه مالى خۆى، بۆ سەپینى راستى بۆ خەلک دەرکەوت.

زەبىحى و قزىلجى دەیانوووت: كە گەرپەوه لای ئیمە، ئیچگار زۆر سەرزەنشتەمانكرد

هیچى نەووت.

شىخ لەتيفى پەرحەمەتى دەپووت. ئەو پەكەك بوو لەو چارە كەمانەى كە باوكم لىم زوپەر بىت، ماومەكى بوپت دلى بەينەمەو جىبى خۇى. شىخى گەورە بۇى نووسىبوو، ئىمە ژيانو گەورەبىيمان بە خەلگى شارى سلىمانىيەو، نىمە خەلگى شاركەى خۇمان جىمان لەگەل بەكن واپان پەفتار لەگەل ناكەين.

ھەر لە باسى ئەو جارنەدا شىخ لەتيف بە شىوہ خۇشەمكى خۇى باسى زوپەر بوونىكىرى شىخى گەورەى بۇ گىرامەو كە بە نوسىنى چولرەنە شىعەرىك دلى ھىنابوۋە جىبى خۇى. بە داخەو نە ھىشتى ئەو شىعەرفە بنووسمەو، نە باسەكە لەبەر ئەوئەى كە زۇر تاپەتەى بە خىزانو بنەمالەى خۇيان نە ھەقى گىرانەومەم ھەمە.

شىخ لەتيف ھەر لەو سالانەدا بوو بە دۇستىكى نرىكى حىزبى شىوعى، بە تاپەتەى پاش شۇرشى چواردەى تەمووز، پەنگە پىنەندىيەكەى لەگەل حىزبدا لە دۇستاپەتەى زياتر بووبى، بە تاپەتەى كە زۇر نرىكى سۇھىتەكانىش بوو.

(۱) "سەرسووپنەر، نەخىر سەرسووپنەر نىيە، ئەگەر نەباوایە، ئەوہ سەرسووپنەر بوو".

(۲) ئە ھەربىدا ووشەى "ئىستىعمار" بەرامبەر بە كۆلۇنىالىزم و ئىمپىرىالىزم بەكار دەھىنرەت. كە بۇ پەكەمىان دەست دەدات، چاروبار ئىستىعمارى كۆن بە پەكەمىان و ئىستىعمارى تازە بۇ دووھەمىان بەكار دىت. لە كوردىدا تىكەل بوو، چ ووشە ھەربىيەكەو چ دوو ووشە لاتىنىيەكە بەكار دىن. بەلام ھەموو كات بە مانا زانستىيە ووردەكەى نا. لە كوردىدا ئاوەدان كوردنەو یا ئاوابى دروست كوردن بۇ ماناى پەكەم پەر بە پەر.

(۳) ئەمە لە شىعەرىكى نازم حىكەمەتەو وەرگىراوہ. سەرمەتا لە خۇپىشان دانەكانى راپەرپىنى كانووندا كاك ھەبىدولقادرى نورى بەگى ساحىبقران (كە شىوعى بوو و لە بەغدا دەپخوئىند) كردى بە سەرمەتاى ووتارىكى خۇى، دووابى كاكەى فەللاخ كردى بە شىعەر:

من نەسووتیم، تۆ نەسووتیی، کێیە رێ پۆشن ئەکا
 کێیە چاری دەستدرێژی و کردەوی دوژمن ئەکا
 ئەو کەسە رۆڵە سزایەو هالی بۆتە میهنەمە.

(٤)عەبدلقادر عەبدوڵڵا - کۆری حاجی عەبدوڵڵای زەرگۆنزی بوو. بە (قالە
 چاوشین) بەناویانگ بوو. کاسب بوو، بە نیش چوو بوو بەغداو بەشداری
 خۆپیشاندانەکانی راپەرین بوو و شەهید بوو، تەرمەگە هینراپەوه
 سلیمانی. خالی پارێزەر کەمال مستەفا (نئیستا دادوهری تەمبیز) و براو
 خوشکەکانیتی.

(٥)کازم جعفر "کاظم جعفر". ئەفسەریکی عەرەب بوو. لە بزووتنەوی
 ١٩٤١دا لە سوپا دەرکرا. پاشان لە حقوق خۆبندی و بوو بە پارێزەر. رێگە
 جەپی گرتو زۆر دۆستی کورد بوو. لە راپەریندا باوهری هینانەوی تەرمی
 (قالە چاوشین)یان هێ سپاردبوو. لە سالانی پەنجادا کازم جەعفر لەناو
 ناشتیخوزان و ئەو پارێزەرەدا دیار بوو کە بەرگرییان بەبێ پاره لە گراوه
 سیاسیەکان دەکردو لیژنە "پارمەتی عەدالت"یان پێگەوه نابوو. پاش
 کودەتای جەپەئی ١٧ی تەمووزی ١٩٦٨ فاشستەکان "سەلام"ی کورە گەورە یا
 تاقە کۆرییان کوشت. دووایی شەهید کازم جەعفریش بە مردوویی یا
 کوژراوی لەسەر گۆری کورەگە هینراپەوه.

(٦)لەبەرئەوه بە درێژی ووتەکانی شەهید کازم جەعفرم گێراپەوه، تا
 خۆبەهری نئیستا لە ووتەو بیر ئەو سەرەدەمە بگات.

ئەم وەرگراوانە لە چەند ژمارە "الاهالی" دا بلأوکراونەتەموو پاشان بوون
 بە نامیلکەپەک: "سجل الحركة الوطنية- ضد معاهدة جبر- بیفن. مطبعة
 الاهالي- بغداد، ١٩٦٠"

(٧) واتە: لەسەر بەردی پەکییتی کوردو عەرەب ئیمپریالیزم و نۆکەر و
 بیلان و پەیمانی ووردوخاش دەبیت.

(۸) كاك سالح روشدى بىراى ئەحمەد سامىيە، لە بنەمالەي موفتیی نامیدیيە ئەحمەد سامى لە سلیمانی ماویەك لە مەعاریف "پەرورده" و ماویەك لە "گشتوكال" موحاسیب بوو. لە كۆپهكانی "شیركۆو سمكۆو د. سەرگهوت، دهناسم. دپاره ئەحمەد سامى بە بیدهنگی بەشداری بزووتنهوی نیشتمانی بووه. مامۆستا بربايم ئەحمەد لە پاداشتیكدایاسی ئەوه دهنكات كه شهو بە دزییبهوه تاپیراتهري دائیرهكهی خۆی داوه بە پارتی. ئەو سەردهمه دستكهوونی تاپیراتههر ئاسان نهبوو. كاك سالح بە هۆی كاكیبهوه هاتبوو سلیمانی. لە بیرمه بە بۆنهی كۆتایی جهنگی دووهمی جیهانهوه لە باخچهی گشتی، حكومەت كۆبوونهوهیگی پێكخستبوو. نیمهی قوتابییان برذبوو، (من لە پۆلی شەشەمی سەرقتایی بووم). سالح روشدی. ووتاریکی ههبوو، كه پێشكەشیانکرد "صالح رشدي العمادي، صف الخامس الاعداي" تا ماویەك مندالان ئەو سەجەمان دەووتهوه. ئەوكاته پۆلی پینجەمی نامادەیی پلهی لەناو خەلكدا وهك خۆپندكاریکی دكتورای نیستا بوو.

ژیانی كاك سالح روشدی دپاره. لەناو پارتیدا پێشكەوت. لە سەرقتای بەنجاكاندا لەگەڵ رەحمەتی "مستەفا كەریم" (برای لیوا عەبدولرەحیم وهفیو عەبدورەحمانە ئەفەندی موحاسیب" دا گروپێکی چەپیان لە پارتی جیاكردوه. نازانم كاك مستەفا بەرمو حیزبی شیوعی چووبی یا نا. بەلام بیری هەر چەپ بوو. كاك سالح روشدی زیاتر لە حیزبی شیوعی بهوه نزیك بووبۆوه. (نازانم تا چ پادەیهك). چونكه هاوینی ۱۹۵۲ لە گرتووخانەي مەعەسكەر رەشید پێكەوه گیرابووین. ئە ژووری تەنیادا بووین. بەلام لە كاتی بۆ ناودەست بردن و لەوهودوا لە سەعاتی لە ژوور بردنه دەرهمودا دەمانتوانی چرپەیهك لەگەڵ یەكتر بكهین لەو حیاكەتمە سەبرەي گرتنەكهی گەپشتم كه بۆ تۆماركردن دەشیت.

كاك سالح لە كەركوك پارێزر بوو. پۆزی پێش گرتنی لەگەڵ بەرپۆمبەری ئەمن دەمهقالبی بووبوو. ئەویش چووبوو فرمانیکی گرتنی بۆ دەرکردبوو.

دیاره له پښی حاکمی لیکۆلینهوه "تحقیق" هوه. که بهیانی دهچیته بیرۆ "مکتب"ی پارێزهری پهگهی. پهکێک دیت پوستهپهکی دهاتی. که پینچراوهی بلاوکراومه" نازانم هی حیزبی شیوعی یا لاوانی دیموکرات". دیاره نهو شوپنهی کاک سالح دیار بۆوهو شفرهش ههبووه له نیواندا، ههر نهو کهسه دهگاته بهر دهرگا پۆلیس دپن کاک سالح دهرگن. نهویش وای به خهپالدا دیت که پۆسته هینهکهکه پیاوی نهوانه، پهکسهر دهلتیت نهوه بۆی هیناوم. پۆلیس فرها دهکهون نهویش دهرگن. دووایی که ههردووکیان هینران بۆ بهغدا له لیکۆلینهوهدا دهرکهوت که هۆی بۆ گرتن چوونی کاک سالح چی بووهو هۆی به گرتن دانی کهسی دووه له لایهن نهمهوه به ج نیازێک بووه. بۆ نهم حیکایهته بلیم له بهندیخانه ههردووکیان به پهک شادو شوگر بوونهوه، "منیش هاتمهوه ههچیان نهدامی". نهوفنده ههپه که کهسی دووه کاک حهسهن عهلی غالب بوو که نیستا به ناوی "حهسهن نههشبهندی" پهوه دنهوسی. سالانیتری ژبان و خهباتی "سالح روشدی" پش دیارهو باسکردنی له سنووری نهم پادداشتهدا نییه.

(۹) لهو قسه خۆشانهی نهوسا دهگێرپراههوه نهوه بوو که پهکێک له پیاوه دیارهکانی شار کورهکهپی دیبوو دروشمی "نانمان نهوپیّت بۆ میللت"ی ههنگرتبوو، له مالهوه پهلاماری دابوو، (بۆ تۆ سوانکهمریت داوای نان بکهپت، تۆ کورپی فلان بهگو نهوهی فلان پاشاپت).

(۱۰) دیاره نهمه زۆر جیاپه لهو وهفدی کوردستانهی پاش راپهرینی شهشی نهپهلوولی ۱۹۲۰ که چوونه بهغداو دستخۆشیان له مهلیک فهپسهلی پهکهه کرد که کوردی باش کوشتوو و پیرهمیرد هۆنراوهی (وهفدی کوردستان، میللت فرۆشان)ی بۆ نووسیون

لاوهکانتانیان گوشت

(۱۱) واته: الله اکبر نهی عهرهب

کاتی نیوهپۆ بهرپایان کرد

شهر لهسهر پرد بوو

(۱۲) شەقامى غازى پاش شۆرشى تەمووز ناونرا (كىفاج). ئەو كاتە شەقامى جەمھورى نەبوو، كە ئىستا دەكەوئتە نىوان ئەو دوو شەقامەوہ.

(۱۳) دوكتۇر قوتەببە شىخ نوورى (۱۹۷۸-) كۆرى زاناي گەورەى كوردو عراق شىخ نوورى شىروانى، بىراى لىوا روكن بەھائەدەين نوورى بوو، دوكتۇرنىكى باش و ناسراو، تىكۆشەر تا مردن، ھونەر مەندىكى گەورە. لەم پادداشتانەدا ھەك دۆستۇ خزم و پىاوى ديار چەند جار دېمەوہ سەر باسى.

(۱۴) ھەموو شىعەرە سىياسىيەكانى ھەردى چونكە لە كاتى خۇيداو لە لاپەن خۇيەوہ بلاونە كراونەتەوہ لەبەرئەوہ كەوتىبونە سەر زمانى خەلك و لە خويئندەنەوہيان - فۆلكلۇر ئاسا- جىاوازى ھەبوو و ھەيە، من ھەر لەو كاتەوہ ئەم شىعەرئەم وا بىستووہ وا لەبەر كرددوہ، بۇ ئەم جىاوازى پانە مامۇستا خۇى سەرپشكە، خۇزگە قسەى دەكرد.

(۱۵) راپەرىنى فەللاخى عەربەت لەناو شىوعىيەكاندا زۇر بەناوبانگ بوو، چ ئەو راپەرىنەو چ پاش ئەوہ راپەرىنى فەللاخى ھۇرپن و شىخان و واراوہو دزەبى بە پىكخستن و سەر كردەبى شىوعىيەكان بوو و باوەرپانگەم ھەندىك شت كە نووسراوہو دەيداتە پال خەلك و لاپەنىتر راست بىت. شىوعىيەكان لە سالى ۱۹۴۸ەوہ لە دەرھەتتىك دەگەرپان بۇ كارىكى جەماوەر خستەنە كارو راپەرىن.

فەللاخى عەربەت راپەرىبوون، مولكانەيان بە شىخ لەتىف نەدەدا، وا بلاو بوو كە ئەوئىش ئاوى لى بىرېبوون، كە شىوعى كەوتنە خۇپىشاندان پارتىش لەو كارەى شىخ لەتىف - كە جىگرى سەرۆكيان بوو- بىدەنگ نەبوون.

گۇفارى (نزار) كە مامۇستا عەلانەدەين سوجادى سەرنووسەرى بوو، لە كارتىكردىنى مامۇستا بىرايم ئەھمەدەوہ دوور نەبوو. شتىكى لەسەر ئەو ئاوبىرەنە نووسىبوو.

باشان لە بلاو كراوہيەكى پارتىدا بە توورەبىيەوہ باسى ئەوہ كرايوو كە لە سەردانى سلىمانىدا ھەولى لىدانى مامۇستا عەلادەين دراوہ.

بە راستى ئەو راپەرپىنانە ھۆۈ ئەنجام و چمكەكانيان ھەر كەسو ھەر لاپەنىك
بن شاپانى لەسر نووسىنو بە چىروك و رۇمان و شانۇگەرى كردنن. ئەوئى
بىستبووم مامۇستا مەلا قادرى غەربەت (باوكى براى نووسەرو شاعىر ئەنومر
قادىر جاف) رۇلى گەورەى لەم راپەرپىنەى غەربەتدا بوو. بەلام ژن براكانى كاك
ئەسەدو كاك مەلا ئەحمەدى مەلا قادرى سۇقى (بانىخىلان) تىكۇشەرى شىوعى
بوونو لە راپەرپىنى ھۆرىنو شىخان و وارماوادا دەستيان ھەبوو، كە ھەر لەو
بارمەوہ لەم يادداشتنامەدا بىرەورىى تابەتتەم ھەپەو نەمە سەرى.

رادىيۇكان؛

لە چەند ئىستەگەى رادىيۇدا كارم كىردووه، رەنگە جۇرى كارمەكان جىاواز بن،
بەلام ھەرىكەپان جۇرە بىرەورى و نىشانەپەكى بەجىنەشتووہ، ھەرچەندە
ئىستا كارى رادىيۇش دەچىتە ناو كارى رۇژنامەگەرىپەوہ، بەلام كە پىويست
وابوو كارى رۇژنامەگەرى جىا بگەمەوہو خانەى تابەتتەى بۇ دابنىم و لە
شوىنو كاتى بەك بە دوواى پەكدا ھاتنى خۇپدا باسى نەكەم، وا كارى رادىيۇ لە
رۇژنامەگەرى جىانەكەمەوہ، بەلام ھەرەك ئەو يادگارى ھەموو رادىيۇكان بەك
دەخەم.

۱-بەغدا: پەكەم مىكرۇفۇنى رادىيۇ كە دەپتەم يا لە پشەپەوہ كارم كىردى،
رادىيۇ كوردىى بەغدا بوو. كۇتاپى سالى ۱۹۴۸ و سەرەتاي سالى ۱۹۴۹ كە لە
كولىەى شەرىعە بووم. دۇست و ھاوئى كۇنى خويىندىم يادنەمر شەمال سانىب
لە نامادىمى ئەغزەمىە بوو، جاروبار سەرى ئەدام. لە پىر رۇژنىك ھات، باسى
ئەوئىكرد كە تىپىكى نواندىنى پىكەئىناوہو ھەفتانە لە رادىيۇ بەغداوہ
پەكەمجار دەپتە كە چىرۇكىك بە نواندوہ پىشكەش بىرئەت. ئەو كاركردنە
دەچىتە رىزى كاركردنى ھونەرىپەوہ، ھەندىكىم بۇ گۇفارى "رەنگىن"
گىپراوتەوہ. لەبەر ئەوہ ئەمەپان دەخەمە سەرى باسى چالاكىى ھونەرى و

شۈپىنىكى تايىبەتى بۇ تەرخان دەكەم و دوۋاى باسىتر دېمەۋە سەر كاركردىنى دوۋاى شۇرشى چۈاردەى تەمووز لە رادىۋى بەغدا.

۲-قاھىرە: نامەۋى لە بارەى ئەم رادىۋىيەۋە بەرپەجى كەس بىدەمەۋە، خۇ رەنگە بەلگەى ھەندىك بەرپەرچى دانەۋەشم ھەبىت، بەلام ئەمەى دەپنوسم ھەر بىرەۋەرىن و ئىيان دىلىام.

سالانى ۱۹۵۶-۱۹۵۸ كە لە شام بووم، پېۋەندىيەكى رەنگە بلىم پۇزانەم لەگەل تىكۇشەرو شەخسىەتى ناۋدار غەزىز شەرىفدا ھەبوو، ۋەك لە شۈپنى خۇيدا باسى ئەكەم ئەو بە ناۋى (احرار العراق- ئازادانى عراق) ۋەو كارى دەكرد. لە بزۋوتنەۋەى (ھاۋكارى ئاسىاۋ ئەفەرىقا) دا بوو، ھاتۇچۇى قاھىرەى دەكرد. لە گەرانەۋەىدا لە پەككك لەو سەردانانەدا باسى ئەۋەپكرد كە لەگەل شەخسىەتى قەۋمىيى عراق سدىق شەنشەلدا سەرۇك غەبدولسريان دېۋە. لە باسدا لە مەسەلەى كورد دووان، ئەۋەندەى پېۋەندىيى بىرەۋە ھەبىت ئەۋەپە كە داۋاى كرىنەۋەى بەشىكى كوردىيان لە ئىستگەى قاھىرەدا لە سەرۇك ناسر كرىۋەۋە پەيمانى داۋنەت.

ھەر لەو سەردەمەدا ۋەزىرى كاروبارى سەرۇكاپەتى كەمالەدىن رەفەت ھاتە شام، قەدرى جان ھات بە دوۋامداۋ ۋوتى: برا قوتابىيە كوردە عراقىيەكان كۆپكەرمەۋە ۋەعدەم لەو ۋەزىرە ۋەرگرتۋە دەتانبەمە لاى.

(غەلى فەتتاح دزەبى، تەلەمت نادر، مۇئەپد نەقشەبەندى، غومەر مەپىدىن شەرىف، نوۋسەرى ئەم دېرانە) لەگەل قەدرى جاندا چۈپنە ئوتىل سەمىرامىس، سەعاتە ۋەختىك لاى ۋەزىر دانىشتىن، گەلئىك باس لە بارەى كوردو ھەلۋىستى مىسر يا (كۆمارى غەربىيى پەنگرتوو) كرا، كە ماۋەپەكى كەمبۋو دروستكرابوو، لەۋىندا كە باسى رادىۋى كوردى كرا، ۋەزىر ناگادارى كرىپن كە بېرار لەسەر كرىنەۋەى ئەم ئىستگەپە دراۋە. قەدرى جان ئىشارەتى منى كرىو ۋوتى: ئىمە ئەم برادەرەمان لا باشە بۇ كاركردىن لەو ئىستگەپەدا.

ئەۋەدى من لە بىرمە ئىستىگەكە لە نىسانى ۱۹۵۸دا كەۋتەكار^(۱). دېسان قەدرى جان ھات بەدوۋامدا پىكەۋە چوۋىنە ئەۋ شۈپنەى جاران بالىۋزخانەى مىسر بوۋ، پاش پەكگرتنى مىسرو سوري ھەر مىسرى پەكانى لىبۋون و ناونرابوو "شۈپنى رېنكخستن يا پەكخستن- مکتب التنىق"، لەۋى زمغلوول عەبدورەھمان^(۲)، كە پىش پەكگرتن ئەتاشى "مولحەق"ى سەربازى مىسر بوۋ لە سوري پىشۋازى لىكردىن ووتى: لەم رۇزانەدا رادىۋ دەكەۋىتە كار نىۋە ھەردوۋكتان خۇتان نامادەكەن، لىرمو، لە سورپاۋە ھاۋكارى رادىۋكە بېكەن، دەستمانكرد بە بەرنامە نامادەكردن (بە تاپبەتى شىعر خۈپىندەۋە. رادىۋ كەۋتە كار سەرمتا كاك ھوشيار بابان و كاك مەمەدى حسىنى مەلا "دزەپى" بىزەر بوون^(۳)، رۇز بە رۇز قەدرى جان و من دەچوۋىن، ھەندىك شەخسىەتى كوردى سورپامان دەمىرد ۋەلامى پەرسىارمانىان دەداپەۋە ۋەمارماندەكردو ھەر مىسرى پەكان دەپاننارد بلاۋدەكرانەۋە، لەۋانە: حەسەن ئاغى حاجۋ، قەدرى بەگى جەمىل پاشا، مەمدوۋ سەلىم بوون. سەپەر ئەۋە بوۋ جارنىك بىزەرنىكى مىسرى ھاتبوۋ "نەحمەد فەراج، كە سەردەمىك مىردى - سەباحى گۇرانىبىزى مىسرى بوۋ، خۇى پەرسىارى بە عەرمبى دەكردو ۋەلام كوردى بوۋ، قىرى چەشنى چاۋپىكەۋتىنى دەكردىن. بەشدارى قەدرى جان و من لە سەرمتاۋە زۇر كەرمبوۋ، وورده وورده كز بوۋ، لە كاتى شۇرشى چۈاردەى تەمووزدا چەند رۇزنىك كەرمبوۋ، نىتر من لە ۲۴ تەمووزدا كەپامەۋە پىۋەندىم نەما.

لە باسى ئەۋ ئىستىگەپەدا دەپى دوۋشت بووترىت:

۱- حكوۋمەتى نوورى سەمەيد زۇر بەۋ رادىۋپە قەئس بوۋ، بە سەرمتاى دەستكارپىكردنى سەرۇك عەبدولناسرى لە كارى كورددا دانەنا، بىزەرى پەكەمى رادىۋى بەغدا رۇزانە كەۋتە ھىرش، رادىۋى عەرمبى كازم حەپدەرى بە رەگەز كورد بە حەماسەتەۋە ئەپخۈپىندەۋە بە عەبدولناسرى دەۋوت: "مەسەلەى كورد ناگرە، پارى پىمەكە، خۇت ئەسوۋتىنىت".

۲-رادىيۇگە بە ناۋى كۆمۈرى يەككەرتۈۋى عمرمەھوۋە بوۋ كە بىرىتى بوۋ لە سورپاۋ لە مىسر كەچى لەناۋچە كوردنشىنەكانى سورپا قەدەغە بوۋ، چەند كەسىان لەسەر گوڭگرتن لەۋ رادىيۇيە گرتىبوۋ. لە عىراقمۇ تەنيا مامۇستا بەشىر موشىر بە ناۋى زەئىمى كوردو كوردستانمۇ بروسكەى پىرۇزىبايى ناردىبوۋ و نەگەمىشتىبوۋ.

۲-دېسان رادىيۇ بەغدا:

لە شوپىنكىتدا، باسى ئەۋە ئەگەم كە چۆن ھەموو ئەۋانەى لە شام پاركدوۋو پەنا بەرىبوۋىن (پازوربەمان) بە پاسىك- دوۋان رومانىكرە بەغدا. لە بەردەوامىيى يا چوۋنىيەتى كارگرىندا بۇ رادىيۇ قاهىرە، شىرىتكى باشم بۇ رادىيۇ كوردىيى بەغدا تۆمار كىرد. دىنگى زۆربەى شەخسىيەتە ناسراۋەكانى ئەۋ سەردەمەى شامى تىدا بوۋ. (قەدرى بەگ، ئەكرەم بەگ، مەمدوۋح بەگ، حەسەن ئاغا، رەۋشەن خان، عوسمان سەبرى، قەدرى جان، عارف عەبباس، مەھمەد عەلى شوپىش (شىخموۋس)- لە ھەلەمەھوۋە ھاتبوۋ، جەگرخوۋىن- يەككەجار بوۋ دىنگى بلۆبىكرىتەۋە- دوكتۇر نورەدىن زازا. حەسەن ھوشيار، ئەھمەد نامى.. ھتد). كەس ئەمانەى پىكەۋە كۆنەنەكرەمۇ، بەلام شۇرشى تەمووز ھەموۋىانى كۆكرەمۇ. كە ھاتمۇە ۲۴ى تەمووز ھەر ئەۋ رۇزە بىردم بۇ رادىيۇ كوردى. ستافى كۆن لە ئىستگەى كوردى ھەموۋىان مابوۋن، چەند كەسى تازمىش ھاتبوۋن. ئەۋ دوۋ شىرىتەى تۆمار كرابوۋن. بە دوۋ رۇز بلۆكرانەۋە مامۇستا ھادى مەھمەد بە پىشەكىيەكى جوانمۇە ۋەسفى ۋەسفى ئەۋ چاۋپىكەۋتنامەى كىردو دوۋابى ھەر بە دىنگو بە پىناسىن و پىشكەشكرىنى منەۋ بلۆكرانەۋە. دىنگى باشيان دايمۇە. چۈنكە دەمىك بوۋ ئەۋ چەشەنە ناسىن و تىكەلىيە لەگەل كوردى سورپا نەبوۋ- بە تاپىيەتى لاي خەلك.

قەلەبالتىكى زۇر لە ئىستگە كۆبوۋىۋۇە، دامەزىنەرو بەرپۇەبەرى كۆن (كاك كامىلى كاكەمىن) ھىشتا ھەر لەۋى بوۋ، بەلام چەند كەس و چەند لاپەن

لەسەر بەرپۆمبەرى ھەراپان بوو، زۆربەى ئەوانەى پاش شۆرش ھاتبوون بەبى
مووچەو پاداش نىشيان دەکرد، داواپان لە منىش کرد بچمە ئەوئ. دوو مانگ
زياتر لەوئ کارم کرد. لەو شتانەى لە بىرمە، پا دەبى بووترىت، ئەوہ بوو
مامۇستا گۇران ھىشتا لە بەندىخانەى باقووبە بوو، داستانى (بت- بتەوان)ى بۇ
ناردم، جارنىك خۆم خویندمەموو جارنىك لەگەل نەسرین فەخرى (دوکتور)
پىكەوہ خویندمانەوہ. -رۆژنىك بەرپۆمبەرى گشتى- موھەدەم سەلىم ئەلفەخرى
ناردى بە دووامدا، كاغەزنىكى داپە دەستم وتى: خۆت ئەمە وەردەگىرپىت و ھەر
خۆت دەپخوینىتەوہو ناپدەپىت بە كەس، تەماشام کرد نامەپەكى مەلا مستەفاى
بەرزانە لە پراگەوہ بۇ زەمىم عەبدولكەرىم قاسم. زۆر زۆر بە شەوھەوہو بە
پەلە وەرمگىرپا، پەلەم بوو بگەمە سەر مىكرۇفۇن. بە (مژدە.. مژدە) و بە
شيعرى قەدرجان دەستم پىكرد:

بەرزانى.. بەرزانى

كى فى ناھى نەزانى^(۱)

ووشەى "پاساۋلەكەى سەرسنورى سوور"م لە دووا شيعرى گۇرانەوہ
وەرگرت. لە خویندنەوہدا بووم لەودىو شووشەى ستۆدېۋوہ دېم ھاوکارنىكم كە
بە تەماى ئەوہى بېيت بە بەرپۆمبەر ھاتبوو پا ھىنرابووہ نىستگە، ھەرا دىكاو
بە دەست ھەرمشە دىكات، تى نەگەپشتم بۇچى؟. كە ھاتمە دەرموہ، زۆر بە
توورەپىپەوہ پرسىي:

تۇ چۇن بى نىزنى من ئەوہ دەخوینىتەوہ.

كاكى خۆم من بەرپۆمبەرى گشتى و بەرپۆمبەرى نىستگەى كوردى پىپان
ووتوووم تۇشم نەدپوہ.

ئا تۇ حىزبەكەت كارى تۇى داۋمتە دەست من، دەبى لە ھەموو كارنىكا
پرس بە من بىكەپت.

-كاكى خۇم، جارى تۇ زۇر دەمىكە حىزبى نىتو وازت لە حىزب ھىناوہ.
حىزبىش ھىچى لەو بارەپەوہ بە من نەوووتووہ، ناشكرى من ھەرچى
بخوینمەوہ پەرس بە تۇ بکەم قەرقەرى زۇر کرد، باوەر ناکەم منىش بېدەنگ
بوویم. دوواى ووتى:

-دە بیدە دەست خۇم با منىش جارېكى بخوینمەوہ. دامە دەستى نىتر ھەر
ئەو چەند جارېك خویندىپەوہ، بەلام لای حىزب شكاتى لىکردم، ئەوسا
براپەكى لىپرسراوېكى گەورە بوو لە حىزبدا. بۇ سبەپنى بە تەلەفوون
بانگيانکردم، ووتى: من غەزىز ئەلحاجم. پاش دوعاو سلاو ھەندىك نامۇزگارى
ووتى: كە لە كار بوويتەوہ وەرە بۇ شوپنەكەى باوگم بۇ لام. كە جووم نەختى
سەرزەشتى کردم. منىش راستىپەكەم تىگەياند، زۇر پىكەنى ووتم: نىتر من
ناچم بە رادىوۋدا چونكە دەپنى چەند رۇزۇكىتر بچمەوہ بۇ سورپا بۇ
تافىكىردنەوہ. ووتى: نا، تا دەرپۇتەوہ ھەر لەوېتو سبەى ئىوارەش كىت بە
باش زانى لە كارمەندانى رادىوۋ بۇ نانخواردنى ئىوارە بيانھىنە بۇ ئەو مالەى
باوگم كە خوار ئىستگەى رادىوۋپەو لەگەل ئەو براپەشدا ئاشتان دەكەمەوہ.
ئەوہى لە بىرمە ھەر لەسەر خوانى حاجى عەلى حەيدەر كە لەو سەردەمەدا بە
ھوى شۇرپش و غەزىزو لەتىفى براپەوہ ھەموو رۇز بۇ زۇر لە خەلگى تىكۆشەر
راخراپوو، لەگەل حىسین قەرداخى، ئەحمەد حامىد، نەسرین قەخرى،
شەوگەت بابان، شەمال سائىبدا كۆبووینەوہو ئاوپش كرا بە ئاگردا.

ھەر لە پەراوېزى ئەو رووداودا دەپنى ئەوہ بگىرەمەوہ: من جوومەوہ بۇ
سورپا لە مانگى تشرىنى دووہمدا لەگەل قەدرى جاندا ھاتمەوہ، ھەر ئەو
شەوہ- وەك لە شوپنىتردا باسى دەكەم چووپنە ئوتىل سەمىرامىس لای بەرزانىى
نەمر. قەدرى جان منى بەم جۇرە پېشكەشکرد:

-غىزەپىن مەلا، پەكەم گەسە مژدەى ھاتنەوہى جەنابتى داپنى.

كۆپى حىسینى مەلاى.

نەخیر، کوری مەلا مستەھای حاجی مەلا پەسوونم.
ھەستایە سەرپن و جارنیکتر ئەم لاو ئەو لای ماچ کردم و وتی:
چاوم روون، کۆری مامۆستامی. باوکت ھاتە لام، زۆر دڵم پێی گەشاپەوہ.
جەمال نەبەزو جەند مامۆستاپتر لە فەومی و چەپ یادداشتیکیان داوو بە
وەزیری مەعاریف لە بابەت خویندنی کوردی پەوہ داوای دامەزراندنی
بەرپۆمبەری مەعاریفی کوردستانیان کردبوو داوایشان کردبوو مامۆستا رەھفیق
حیلمی بێی بە بەرپۆمبەری گشتی. پارتی ئەو یادداشتەیان لا پەسەند نەبوو،
چونکہ دەیانویست ئەو جۆرە کارانە لە رێگەى خوێنەوہ بیت. مامۆستا براہم
ئەحمەد لە دوکانی مامۆستا بەشیر دەپووت: نێمە لەگەڵ ئەو بیرەین، بەلام نابێ
ھەرکەسە لە خۆپەوہ بجێت یادداشتیک لای سکرێتیری وەزیر فرێ بدات و
بروات، دەبێ کار بە رێکوپێکی بیت. کاک جەمال داوای لیکردم منیش ئیوارە
بەردمە رادیوۆ پیشکەشی گوێگرانەم کردو ھەموو یادداشتەگەى خویندەوہ.
چوو مەوہ بۆ سوریا، لە تاقیکردنەوہدا دەرچووم، دووا پۆلی خویندنی
زانستگام مابوو، بە زۆر کاری سیاسى و کۆمەلایەتى و پوژنامەگەرى پەوہ
خەریکبووم. بەلای رادیوۆدا نەچووم. بەلام لەگەڵ ئەو میکروفۆنەدا یادگارێترم
ھەبە. ھەر کە لە سالی ۱۹۶۶دا ھاتمەوہ بەغدا، من و زۆر نووسەر و رووناکبیرتر
بانگ دەکران بۆ پیشکەشکردنی بەرنامەى ئەدەبى. بە ناوی میژووی ئەدەبى
کوردی پەوہ بەرنامەپەکیان بۆ من تەرخانکرد. ھەفتەى جارنیک نزیکەى ۱۰-۱۵
دەقیقە ووتاریکی چرم پیشکەش دەکرد، ئەوھش لە کۆری نووسیندا
تەجرووبەپەکی تازە بوو. چونکہ وتارەکان بە زنجیرە بوون، جاری وا ھەبوو
ژیان و بەرھەمى شاعیریکم دەکرد بە ۱۰-۲۰ زنجیرە یا کەمتر. ووردە ووردە
ھونەرێکیتری راگەیانندن و زانستم بۆ کەوتە کار.
دیارە ووتاری رادیوۆ بۆ ھەموو خەلکە، لەبەر ئەوہ بە زمانیکى پتەوو
پاراو (ژبانی شاعیر، ئەوہى لە بارەپەوہ نووسراوہ، راگەیاندنی ھەندیک

نەمۇنەى ديارو كورت، ئىنجا بە چەند دېرېك لىكۆلئىنەھەى ئەمانە، ھەر لە سەرەتاوہ بىرم لەوہ دەكردەوہ كە كورتكردەنەوہو خەستكردنەى ووتارەگان، لە ھەر ھەلقەبە چەند دېر دەدات بە دەستەوہ بۆ كەرەسەى كىتەبى داھاتوو لە بارەى مېزووى ئەدەبى كوردىيەوہ، بەمچۆرە كىتەبى (ئەدەبى فۆلكلورى كوردى، مەلای جىزىرى، شىعرى كوردى.. ھتد، ھاتنە بەرھەم. ئىستاش كۆلەكەى پەكەمى ئەو پەرۆزەى مېزووى ئەدەبى كوردىيەى بە دەستەوہبە ھەر رەشنووسى ئەو ووتارانەن كە لە لام ماون.

لە ۱۹۶۷ تا ۱۹۷۴ ئەم ووتارانە بەردەوامبوون. لەگەل دەست پىكردەنەوہى شەردا لە كوردستان (۱۹۷۴) دەستم لى ھەلگرت. چەند برادەرىتەش ھەرەك منیان كەرد، بەلام ھەندىك مانەوہ. نازەم بلىم كاممان چاكامان كەرد. من زۆرم لا سەخت بوو چەند ھاوەل و دەستم لە چاواھ دەنگيان دەبىت و ئىمە لە بەغداوہ. ئەم ھەلوئىستە كەم نەكەوت لە سەرم. بەلام رۆژم ئەم سامانەوہى ئىمەى لە بەغدا پى باشتەر بوو لە چوونە شاخ، لەبەرئەوہ تا رادەبەك چاوپۆشى لىكردىن.

ئەم لە يەك دابەرنە چەند سالىك دەوامى كەرد. وا بزەنم لە سالى ۱۹۷۷دا بوو داوايان كەردىنەوہ، بە ھەندى مامۇستاپەرى زانستگاوہ ئىتەر ئەم زنجىرەبە تا ۱۹۹۰ بەردەوامبوو.

راستە رادىۋى كوردى بەغدا لە سالى ۱۹۳۹وہ رادىۋى رۆژم و حكومەتە يەك لە دوواى يەكەكانى بەغدا بووہ. بەلام ھەمىشە زۆر كەسى دىسۆزو بۆ ووشەى كوردى بە پەرۆشى تىدا بووہ كە دەرگاھان بۆ نووسەرانى پاك و دىسۆزو زانا كەردۆتەوہو بە بەرھەمى ئەم سالىە درىزانەى ئەوانە تەوژم دراوہ بە ووشەو بە ھونەرى كوردى.

سلاو بۆ يادى دامەزرىنەرى ئەو ئىستگەبە كامىلى كاكەمىن و بۆ ئەو پىرەوہ جوانەى بۆ ئەم ئىستگەبەى دانا. سلاو بۆ يادى عەبدولقادر قەزازو كەرىم بەگى زانستى كە لە بناغەداناندا لەگەلى بوون.

رادىيۇ مۇسكۇ:

مىندال بويىن، يا بە واتەى ھەندىك كورد مىرد مىندال بويىن. بە ەشقەوۋە بۇمان بگونجاپە گويمان لە رادىيۇ مۇسكۇ دمگرت، با ھىچىشى ئى نەگەين. مۇسكۇ قەلاى نازادى و گەلان بوو. لە تەمەنىكى زوودا شىعرى ھەزارو پاشان دئزارمان لەبەردەمگرد.

بۇ ستالين، خۇشبى چەكوش و داس

لەژىر ئىستىبىداد كوردى كرد خەلاس (ھەزار)

پا:

جەژنى نازادانە، يادى شۇرشى ئۆكتۇبەرە

يادى رۇزى وەرگەپانى تاج و تەختى قەيسەرە (دئزار)

باوكم زۇر زوو رادىيۇيەكى شپو كۇنى پەيداكرد. گەرەك لىى كۇنەبوونەوۋە، بۇ گوپگرتن لە رادىيۇ مۇسكۇ دوو ئابلوقەمان لەسەر بوو، ئابلوقەى حكومەت (كە گوپگرتن لەو رادىيۇيەى لا قەدەغە بوو)، ئابلوقەى مالموۋە، كە ترس يەكەم ئارەزووى گوپگرتنى كەم دمكردەوۋە. بىجگە لەموش، كە نەو رادىيۇيە تا ئىستاش لە رووى دەنگوباسى تازە گەپاندىن و گۇرانىي خۇشى ەرىبى بىلاوكردەنەوۋە ھەر كزە.

سال بە سال لەگەن ئەو رادىيۇيەدا بەرەو پىشەوۋە دەچووين. كە چووينە ناو ھىزباپەتىيەوۋە زۇر لە بەرنامەكانى كەرسەى خۇفركردنى سىياسى و پروناكبىرمان بوو. دوو چار سالى ۱۹۵۱ و سالى ۱۹۵۲ چوومە بەندىخانەى بەغدا، ھەموو ەسرىك پىكسختنى خۇمان كۇى دەكردىنەوۋەو بەرنامەپەكمەن بۇ دەخوئىندراپەوۋە. چونكە لە ژوورى مەخزەنى قاوشىكدا رادىيۇيەك بە دزىيەوۋە ھىنرابوۋە بەندىخانەوۋە، بە بى رېكۇردەر (مسجل) كە ئەوسا نەبوو، بەرنامەكانى رادىيۇ مۇسكۇ دەنووسراپەوۋە بۇيان دەخوئىندىنەوۋە. ھەرگىز دەنگو خوئىندىنەوۋەى شەھىد سەبىح مىر عزرام لەبىر ناچىت، كە ئەگەر لە

كوشتارى بهنديخانهى كوتدا (ئابى ۱۹۵۲)، شهيد نهگرايه پاش تهموز باشتري
بيژهرى بهغدا دمبوو، يا راديوييتر مهنونى دمبوون كاربان بۆ بكتات.
ناوى بيژهرهكانى راديوى مۆسكۆمان له بهردهكرد. سه رمتا دهنگيكي
ناخۆش و خویندنهويهكى سهير كه دووايى زانيم رۆژه لاتناسى ناسراو
عهبدرهحمان سولتانوف (تهتهر) بوو. بهلام پاش سالى ۱۹۴۸ دهنگى زاهير
حهسن (ظاهر حسن) كه زوو زانيمان تيگۆشهري ناودارى عراق مههدى
هاشم نهجهفويه گهشهى دهداينى (مهمهد عهلى و (سه مير نهدهم).
دهنگيان دههات. له مۆسكۆ زانيم مهسروور ههتتان و مهمهد ميعسه رانين.
بهو جۆره به راديوى مۆسكۆ ناشنابووم و نهو سۆزهى دهدامى. له بهرئهوه له
هاوينى ۱۹۶۰دا له گههڤ خوشكه نهسرين فهخريدا داواى كارگردنيان ليكردين
هر بهو سۆزهوه چووين تا هيچ نهبى خانوو و ستۆديۆو ژوورهكانى
بيبين. چهند مانگى هاوين و پايزى ۱۹۶۰ تا بۆ خویندن چووين بۆ باكو له
راديوى عهرمبى مۆسكۆ كارم كرد. من لام وابوو پهياميكي بىرو نايدىۆلۆزى
پادهگهينم. ههنديك له هاوهلهكانم لايان وابوو كورد نابى له راديوى
عهرهبيدا كاريكات. لهو سهردهمهدا له عيراقى سادق نهلهجلادو موشتاق تالب
لهوى بيژهر بوون، تيگۆشهري ناسراوى نهردهن و سوريا دوكتور نهبيه
(نبيه) رشيداتييش به ناوى عهلى مستهفاوه هر بيژهرى دهگرد چونكه
مووجهى بيژهر له مووجهى دوكتور زۆر زياتر بوو. نووسهري ناودارى
سوريا مهواهيپ كهپيالى له بهشى نووسين بوو كه كچيكي چهركهس
(گۆزيتابيك) سهروكى بوو. له نهرمهنيى سورياو ميسر دوو بيژهرى چاكيان
ههبوو، هايك و جوورامينهچيان كه ناوى ههسيب خهپيات و فوناد ههبيبيان
له خۆيان نابوو. چيم كرد شتيك له بارهى كوردهوه بلاوبگه موه سوودى
نهبوو. له تشرينى دووهمى ۱۹۶۰دا بۆ خویندن چوومه باكو، نيتر پيوهنديم
بهو راديويهوه نهما.

رادىۋى باكو:

لە باكو بەرنامەپەكەي پەك سەعاتىي عەرەبى ھەبوو، نازانم لە كەپەو ە دەستى پىكردىبوو. پاش شۇرشى تەمووز داواپان لە حكومەتى عراق كىردىبوو دوو بىزەريان بداتى پەكەك بۇ مۇسكوو پەكەك بۇ باكو. برادەرانى شىوعىش كە ئەو كاتە راگەپاندىنى حكومەتپان بە دەستەو ەبوو، دوو بىزەرى رادىۋى بەغداپان ناردىبوو كە لە بەغدا نەبووون بە شىوعى، بە خەپالى خۇپان لە سۇفپت دەپن بە شىوعى.

سەمان سەمىد^(۱) لەو رادىۋى ەبىزەر بوو، پىاۋىكى باشى نازەرى باشوور (نەحمەد يوسفى) كە فرۇكەوانى راكردوو بوو، كاتى خۇى لە مزگەوتدا عەرەبىپەكى باش فېرېبوووبوو كرانبو بە وەرگېر. بەلام بە راستى وەرگېرپى چاك بوو، رۇز بە رۇز بەرەو پېشەو دەچوو. لە كەتەپىدا ھەر (كەپى)مان بانگ دەكرد.

كە من گەپشە باكو. لەناو عەرەبى زاناندا ھەوال گەپشەبوو، بەرپەبەرى رادىۋو تەلەفېزىۋن (تەمپوور عەلىپ) تەلەفوونى بۇ كاك عەلى گەلاۋىز كىردىبوو وتبوو: بۇ خاترى خوا مەپەلە ئەم پىاۋە بخوئىت، با بىتە رادىۋ چىپى دەۋىت بۇى دەكەپن. سەرىكمان لىدا، من ووتەم، من بۇ خوئىدن ھاتووم، خوئىننەكەشم پى دەكرىو ئىشى ئىۋەشم پىدەكرى. ئىۋە چىتان لە من دەۋىت بۇتان ئەكەم. ھەر بۇ سەپىن لە پال ئەسپىرانتورا (قوتابىي دوكتۇرا)دا بە (نووسەرى شىۋاز- مەرر اسلوبى پارىداكتۇر) دامەزرام. لەبەرئەۋەى بىزەر نەبووم، ھەر جارنك بچووماپە ستۇدېۋ بۇ شت خوئىننەۋە ئەۋە بەكارى زىادە حساب دەكرا بۇم. نىتر سەنان زىاتر لەنگەرى خستە سەر وەرگېران. شتەكانى لە بەشى توركى وەردەگرتو دەپىكرن بە عەرەبى. چۈنكە ھەموو وەرگېرانىكىش بۇ ئەو بە پىى دىر حساب دەكرا.

زۇرى پى نەچوو، مەسەلەى كورد پا ەك نازارى و تورك دەلپن "كورد مەسەلەسى" ھاتە پېشەموو لەگەلپاندا تىكى دام. بەرنامەپەك ھەبوو، نامەى

قوتايىنى غەرب يا غەربى تېدا بلاۋدەمكراپەۋە. جازىك من پېشكەشم دىمىرد، ھاتە سەر نامەى چەند كوردىك، ووتىم: ئىستاش پروو دىمكەينە چىياكانى كوردستان. نازىم كى؟ ووتىان سەنان بوو لە سەرۋىكى بەشى غەربىيى، كە لاۋىكى نازەرى تا ئىسقان شۇقېنى بوو، ناۋى ناھىد حاجىيىف بوو گەپاندىبوو. كوردى بە ھەرا ووتى: "كوردستان بوغ"، ووتىم: "كوردستان وار"، ئەۋە ھەر لە مېشكى تۇدا نىيە. كار گەپشە سەرۋىكى بەشمەكانى بېگانە "موختار حاجىيىف" كە بە "موختار موعەلىم" واتە "مامۇستا موختار" بانگيان دىمىرد. ئەۋ مەسەلەكەى بە ئاسانتر گرت، بەلام ھەرچەند رۇز باش ئەۋە كە پەرسىيارىك لە گوپىگىرەكەۋە لە بارەى كوردەۋە ھاتىبوو موختار پەرسىيى بۇ كىيى بىنەيرىن؟ چونكە پەرسىيارەكانى پادىۋ بۇ پەسپۇر دىمىرران. ووتىم: غەلى گەلاۋىژ. بۇيان نارد. كە ھاتەۋە تەماشاش ئەكەم نىۋەيان سەپوۋتەۋە.

كاك غەلى باسى كوردى ئەرمەنستانى كوردىبوو، باسى رۇزنامەى (رېا تازە) و پادىۋو بەشى كوردىيى ئەكادىمىياۋ نووسەران و خوپىندىنى كوردى.. ھتد. باسى زانا كوردۇلۇگەكانى مۇسكۆۋ لىنىنگرادو سەمەرقەند. ھتدى كوردىبوو، كە ھاتىبوۋە سەر نازىرپايجان ھىچ لە ناۋچە كوردنشىن و لە "كوردستانى سوور"ى ھەلۋەشىنراۋ نەدوۋابوو تەنبا باسى ئەۋەى كوردىبوو كە لە نازىرپايجان شەخسىەتى ناۋدارى كورد ھەپە. خۇى لە مەمەد ئەسكەندىرۇف لادابوو كە ئەۋكاتە سەرەك كۇمار بوو، ھەر ناۋى چەند نووسەرو شاعىرىكى گەۋرەى ھىناۋو كە كورد بوون و بە نازەرى دەپاننوسى: ۋەك سەلىمان پەھىمۇف، قاسم قاسم زادە، غەلى ۋەلىيىف.. ھتد.

ھەلمگرتو چوۋمە لاي "موختار موعەلىم"، كەچى ئەۋ ئەمجارە لە كابراپتر خراپتر ووتى: راستە ئەمانە كوردن، بەلام بە پەسى نازەرىن. من سەلىمان پەھىمۇف ھاورپمە، قارەمانى پەكەك لە پومانەكانى كوردە، كە بانگى دەكەين ھەر دەلىين كوردۇ، بەلام ئەۋ بە پەسى نازەرىپەۋ نووسەرى نازىرپايجانە. كە من زۇرى لەسەر رۇپىشتم و لەم تىكەلكردىنى پەسىۋ نارپەسىپە

دووام، ووتى: ئەوئەندە شۇقېتىنى و ناسيۇنالىست مەبە. ووتەم: موختار موعەلىم بە راستى تىگەپشتىنى ماركسىزم وادەبى، كەسنىك بە كوردېك بلى كورد شۇقېتىنى و ناسيۇنالىست بىت، كەسنىكىش بە كورد بلى نەخىر تۇ توركى ئىنتەرناسيۇنالىست (امى) بىت. سلاو لە لينىنىزم. كورد دەلئىن: ئومىدپىكمان بە وەپس بوو وەپسىش سوننى دەرچوو.

هاتمە دەرەو، داواى مؤلەتى دوو مانگم كردو ئىتر تا سال زياتر نەچچومەو بەمۇندا. ئەوئەشم لەبىر نەچىت كە چەند رۇز پېش ئەو داواى نووسىنيان لىكردم لەسەر باكۇو زىانى ئەو وولاتە، ئەوئەى لام گەش بوو نووسىم، خوئندمەو، تەماشادەكەم، دەپانەوئ لە گۆشەپەگدا بلاوى بکەنەو كە سەنانو هەندىكجار مەواھىب كەپالى لە مۇسكۇو بە ناوى "بعين عربى" دەپاننوسى. پىم لەسەر ئەو داگرت كە من عەرەب نىم نووسىنى من لەمۇندا بلاوناكرىتەو. هەر ئەو (ناھىد)ە ووتى: تۇ لە سەنان زياترى؟ ووتەم: بىگومان زياترم، ئەو كورده بوو بە توركمان و لىرە دەلئ: نازىرم، با هەفتەى جارىكىش بە چاوى عەرەب باكۇ ببىنى، ئەوئە ئىشى من نىيە. دپارە ئەمەش بۇ ئىنتەرناسيۇنالىستى نازەرىپەگان سەپر بوو.

وا من لە رادىو نەماوم، لەپر نامەپەك لە برام كاك كاوس قەفتانەو (دوكتۇر)، بۇ كاك كەمال مەزھەر (دوكتۇر ناوك) لە لينىنگرادمەو هاتبوو بۇ باكۇ. دەلئ وەك بىستومە تۇش لەگەل عىزەدپىندا لە رادىو عەرەبى ئىش دەكەپت. بە هاتنى ئەم نامەپە دەبى واز بىنىت، چونكە ئىشكردنى كوردېك لە رادىوئەكى عەرەبىدا با شۇقېتىش بىت خىانەتە.

سەپر ئەوئە بوو كاك كاوس ئەوسا لىپرسراوى پىكخراوى پارتى دىموكراتى كوردستان بوو لە پەكىتىنى سۇقېتى و پارتى خۇى لە ئىمە بە ماركسىتر دەزانى. هەر پېش هاتنە باكۇم لەگەل رەحمەتى ئەمىن جەلال- لىپرسراوى دووئەمى پارتى- باسى شارمەزىپە مەلا مستەفامان لە ماركسىزىمدا و پەلى ئەو شارمەزىپە

دەكرد. ئەمىن دەپووت: ئىۋە ھەر بە نەزمى لى مارگىسىزىم دەزانن، مەلا مستەفا باش بە نەزمى و پراكتىك شارھىزى بوۋە.

ۋەك ووتىم: سال زىاتىر پېۋەننىم بە رادىۋو نەما. ۋا بىزانم پاپىزى ۱۹۶۲ بوۋ، لى زانستگا^(۳) كەبىر (ئەھمەد پوسفى)م دى. ووتى: لى كوۋىت، ھاتمە بەشى ناۋخۇكەشت. موختار موعەلىم زۇر تىكات لىدەكا پىكەۋە سەرىكى بىدەن. دەتەۋى ئەۋ بەننەمە لات. خۇ ئەگەر قەشەش بىت تۇ زىاتىرت بەۋ ووتووۋ ئەۋ ۋەلامى نەبوۋوۋ باسى كارى گشتى بوۋە نەك شەخسى، لى مەن قەسو لى زمانە لوۋسەگەلى ئەۋ قەسە سوارى تاكسىي كىردم و چوۋىنە لى موختار موعەلىم، ھەر پەكسىر ووتى: ئىشمان پىتەۋ دەبى بىتەۋە، بە ھىمنى ھەموۋ شتەم بۇ باسكردو سوپاسم كىردو ووتىم:

-مەن لى ھىچ شتىكى شەخسى نارازى نىم، بەلام كە كار گەپتە سەرى مىللەتەكەم ئەۋا نە كارو نە ئەۋ ھەموۋ پارمەلى ئىۋە ئەپەندەن.

ووتى: مەن كورد باش ئەناسم. باش ئاگام لى مەسەلەلى كوردە. بەلام ھەم فەرمانبەرى رەسمىم و سىياسەتى ھىزب و ھوكمەتەكەم بەجى ئەھىنم، ھەم ھەندىك شتىش بە گائەۋە پى ووتووت. ئەم داۋاپەش داۋاى مەن نىپە، داۋاى كۆمۇنىستىك و ھىزبەكەپەتى لى كۆمۇنىستىك. ۋا كۆنگرە بىست و دوۋەمى ھىزبى كۆمۇنىستى پەكىتى سۇقىتە، دەبى ھەموۋ كەرسەكانى بلاۋبەكەپەنەۋەۋ رەنگە لىۋ ماۋمەدا كاتمان بۇ زىادىكەن. كەبىر بە تەنبا فرىئاناكەۋى، (سەنن ناشىدەر- ۋاتە ناشىپە) ئەۋ ئىستىلاھانەلى ئەدەبىياتى كۆمۇنىستان نازانى كە تۇ دەپزانى دەبى تۇ پارمەتىمان بىدەت. ھەر بۇ ماۋەلى كۆنگرە موافقەتەم كىرد. چۈنكە ھەر خۇم بەلاۋە دەروئىنىك بوۋ كە لى شىخەۋە فەرمانى بۇ ھاتبىت. زۇرىپەلى كەرسەكانى كۆنگرە بىست و دوۋەمەم ۋەرگىپرا، ئەۋسا فۇتۇكۇپى نەبوۋ تا فۇتۇپان بىكەم و بە كىتەپ بلاۋپان بىكەمەۋە. چۈنكە ئەۋ دەمە زۇر باۋەرم بەۋ كۆنگرەپە ھەبوۋ، بە سەرمەلى ۋەرەچەرخانىكى باشم دەزانى لى

بزووتنەھەي كۆمۇنىستىدا، ۋەك ئىستا بە سەرھەتاي لادانىكى گەورەھ
لەناوبردىنى ئەو دەۋلەتە مەزنى كۆمۇنىستەنم نەدەزەنى.

كاركىردىنى رادىيۇ باكۇ سەرھەتايەكى باش بوو بۇ مېشك كرانهۋەم و لە
گەلىك شت گەپشتن. ئەۋمەتا كەسكى زېرەك و فېلبازى ۋەك موختار موعەلىم
كە لە زۇر شت دىگەپشت لە بەردەم شتى نووسراۋو فەرمانى سەرھەمدا دەبوو
بە بەردى شەترنج. جىمان لە بارەى بەرموپېشچوون و دىنگوباسەۋە دەۋوت:
سوۋدى نەبوو. ھەۋالىك ھەبوو لە بارەى لوولەى ئاسن فرۇشتن لە شارى
"سومگاپىت" لاي باكۇۋە بە دەرمەي وولات، سەرھەتا بە باسى ئەو شارە تازىيە
دەستى پېندەكرد، ئىنجا بەراوردىكى نارھەۋاي تىداۋو لەگەن بەرھەمى ئەو
وولاتانەدا كە پېشكەۋتوون و ئاسنىان كەمە يا نىيە -دىارە ئەم كەمى و
نەبوونىيە نەدەۋوترا. ئىنجا لە كۆتاپىدا دەۋوترا: ئەمىرۇ ئەۋەندە لوولەى ئاسن
لە سومگاپىتەۋە نىرراۋە بۇ فلان وولاتى ئەورۇپا. جىم ھەۋل دا ھەموو جار
ئەم بەپىت و بالۇرمىيە نەۋوتىتەۋە، بەشىر ووتەنى نەچۋە دىماغىانەۋە. ئىتر
باۋەر بىكەن من بۇ ئەۋەي ھەموو جار ماندوو نەبىم ھەموو ئەم سەرھەتايانەم
نووسىيۇۋە ھەر ژمارەكەو وولاتى ئاسن بۇ نىرراۋم ھىشتىۋەم
دەمنووسىيەۋە دەمدانى. ئەمە قسەپەكى خۇشى براى كۆچكردووم قادر
دىلانم دىننىتەۋە ياد. ئەۋىش لە رادىيۇ پراگ ئىشى دەكرد. كە ئەندىرۇپۇڭ
مرد، ووتى: ھەۋالەكەم ۋەك خۇي بە درىزى نووسىۋەتەۋە، چۈنكە ئەۋەي پاش
ئەو دېت پېرەۋ بەم زوانە دەمىرت، ھەر ناۋەكە جىاۋاز دەپىت.

بەرنامەكەى ئىمە بە شەو بوو، لە سەرلەبەپانىيەۋە بروسكە لە مۇسكۇۋە
دەھات، پەك لە دوۋاي پەك باسى كۆنگرەى دەكرد. لە ھەموۋىياندا دووبارمىيەكى
ئەۋى پېشۋى تىداۋو، تا ئىۋارە سەرھەتا كە پېنج شەش جار دووبارە دەپۇۋە.
ھەموۋىم ھەلگرت و بىردمە لاي جىگىرى موختار موعەلىم كە كەرىم موعەلىم
بوو، تىمگەپاندا كە ئىمە ماۋەمان كەمە لە ھەموو بروسكەپەكدا ئەۋەي پېشۋو

و پېشوو تر دووبارە دەپنەتەمە. ئەمە جوان نىپەو كاتىشمان لەدەست دەمات. لە
وھلامدا ووتى: نا ناكړت ئەمە لە مۇسكۆۋە ھاتوۋە. دياره بۇ من ئەويان قانزاج
بوو، چونكە دووبارەكانەم دىنوسىيەمەو ھەم پارەى وەرگېران بە دېر حساب دەمرا.
كە لای كەرىم موعەلېم ھاتمە دەرى سەنان پەرسىي: ھا چىت كړد. ووتەم: دەتەوئ
كارى عاقلانە بە كەرىمە كەر بكم. زۇر پېكەنى و ئىتر لە نىوان من و ئەودا ھەر
كەرىمە كەر، پا كەرى پووتى بەسەردا بړا. ئەوسا نەمدەوئرا ئەمە بۇ كەس
بگېرەمەو، چونكە دەپانوت: چۇن وا بە ھاوړئپەكى مەسنوول دەئيت.
خوشكە نەسرېن فەخرى (دوكتۇر) پش لە رادىۋى باكۇ كارى كړد. پادگارى
ئەو جى تى ھەپە.

دەنگى گەلى عىراق:

بە تەواۋى نازانم لە كەپەوۋە حىزبى توودەى ئىران رادىۋى پەپكى ئىرانى
كردبۆۋە. ئەو رادىۋىيە ناوونىشانى سىندوۋىكى پۇستەى لە رۇژھەلاتى
ئەلمانىيا (ئەلمانىياى دېموكراتى DDR) دەدا تا بەو ناوونىشانە نامەى بۇ
بىئىرىئى. سەرمتا ھەر بە فارسى بوو. سالى ۱۹۶۲ لە باكۇ بوۋىن كاك عەلى
گەلاۋىز ھات بۇ مائاۋاپى. چونكە بەشى نازەرى و كوردى لەو رادىۋىيە
دەمكړتەمە. شەو كۆمەئىك كورد كۆبوۋىنەو، كاك عەلى ناۋى ئەو نازەرىانەى
دەموت كە لەگەلدا دەچن بۇ رادىۋى، دەپووت: فلانىش دېت و فلانىش دېت. بە
ناساپى دەپووت: دەچىن بۇ بولگارىستان. كە پەكئى لىي پەرسى بۇچ رادىۋىكە لە
ئەلمانىياى دېموكراتى نىپە. ووتى: نا، ئەو ناوونىشانە بۇ شوپنە وونىپە. ئىران
پېۋەندىي بە ئەلمانىياى دېموكراتىيەو نىپە، بە بولگارىستانەو ھەپەتى
لەبەرنەمە ئەو ژمارەپە ئەدەن. كاك عەلى ھەر بە گەپشتنى نامەى بۇ
ئەناردېن، ناوونىشانەكەى سۇھيا سىندوۋى پۇستە ژمارە ۵۰ بوو. خۇى و كاك
ھەسەنى قزىجى كارمەند، واتە: وەرگېرو نووسەرو بىزەرى بەشى كوردى بوون.
زوربەى بەرنامەكەپان وەرگېرانى بەشە فارسىيەكە بوو، بەلام كاك عەلى

شاعىرو كاك حەسەن نووسەر، سىمايەكى ئەدەبىيان بەخشىبوو بە بەرنامەكانىيان و جاروبار بەرھەمى ئەدەبىشيان بلاۋدەمكردەوہ.

نيومېرۇى ۸ى شوباتى ۱۹۶۲ لە زانستگا لە يەكەم موناھەشەى نامەى دوكتۇراى يەكەم (كاندېدات)ەكەم بووبوومەوہ. زۇر بە دلخۇشىيەوہ ھاتمەوہ، چونكە سەرھتاي خوېنەن تەواوكرەن و گەرانەوہ نىشتەمانبوو. دۇستىكى زۇر خۇشەويستى كەمال و نەسرەن و من كە لە مۇسكۇ لە كۇرسى زماندا پىكەوہ دەمانخوېند (تارىق تاھا دەروېش- بەسرەبى) ھاتبوو بۇ ياكۇ بۇ سەردەلمان. كاك پەحىمىش بووبوو بە دۇستى. بەرنامەى بۇ دانابووين. دەبوو ھەموو لاي نيومېرۇ لە مالى نەسرەن چاومېرۇى من بن. من بە خۇشىيەوہ ھاتمەوہ. تەماشى ئەكەم ھەموويان ماتن، پووېان گرز كرددووہ، بە ساردىيەكەوہ وەلامى سلاويان دامەوہ. ھىچ ھەوالى موناھەشەيان لى نەپرسىم، لام سەپر بوو، وامزانى نەسرەن توورەى كرددوون، ووتەم چىيە، چىتان لى بەسەرھاتووہ. تارىق بە دەنگى بەرز ووتى: "عبدالناصر اھتل العراق" واتە: عەبدولناسر عىراقى داگىر كەرد، وورەدە وورەدە داھان بە دەستەوہ كە لە بەغدا كودەتا بووہو عەبدوسەلام عارف بووہ بە سەرۇك كۇمار. جارنك ھەر ئەومەندەيان زانىبوو. ناوېتر نەوترابوو، بە پىوەندىي كۇنى ناسرەپەكاندا واپازانىبوو كودەتايەكى ناسرىيە. ھەر جارەى يەككىيان گوئىيان دەنا بە رادىوئەكەوہ بۇ ئەوہى گوئىيان لە بەغدا بىت و ھەوالى تازەمان پى بلەين. پاش تۇزۇك كاك رەحىم ھات، كەوتىنە قسە. ووتەم: كاتى ئەوہ ھاتووہ سوود لە پەيكى ئىرانەكەى ئىوہ بىينىن، ووتى: راستە. ووتەم: جا چۇن، ووتى: بروسكەپەك بۇ نوپنەرانى حىزبەكەى خۇتان بىنرەو ئەو پىشنىيازەھيان بەدەرئى. ووتەم: من پىوەندىم بە رىكخستى قوتابيانەومىيە، لەگەل ئەوانىش رىك نىم^(۸). ووتى: كاتى ئەو باسە نىيە، بنووسە: (كۇمىتەى مەركەزىي حىزبى كۇمۇنىستى يەكئىتى سۇفئىت، بۇ نوپنەرانى حىزبى شىوعىي عىراق لە مۇسكۇ)، ئەو ئەدرەسەم نووسى و بۇم

نووسىن: (ھاۋرېئېيان، لەم كارمساتەى گەلى عىراقدا، ھەموو ناخۇشىم ئەخەمە لاۋە، ئامادەم بۇ گەرانەۋە، ھۆۋ پىگەى گەرانەۋەشم ھەبە. پېشىنىزام واپە سوود لە پادىۋى حىزبى توودەى برا ببىنرېت بۇ پارىدەى گەلى عىراق)^(۹).

بۇ سبەينى ئىۋارە پادىۋى پەيكى ئىران ھەر بە ناۋى خۇپەۋە كەۋتە بانگەۋازو باسى بەر بەرەكانى لە بەغدا. كاك عەلى بە كوردى و مامۇستا ھەسەنى قىزلىجى بە كوردى و عەرەبى. مامۇستا قىزلىجى بە عەرەبى پەكى پتەو بەرنامەكەى دەنۋوسى، بەلام لە روۋى فۇنەتىكەۋە شتى كوردانەى تىدەكەۋت ۋەك كۇتايى ھىنان بە (ۋانسر لىكەم) بە (سىن) لە باتى (ۋانصر لىكەم) واتە: ھەر سەر كەۋتوۋ بن. بە راستى ئەۋەش دەچىتە سەر خىزمەت و جوامىرىكانى قىزلىجى شەھىد.

پاش دوو رۇۋىتەر دەنگىتەر پەيدابوو، دىباربوو لە پراگەۋە عەزىز حاج و چەند كەسىتەر تۇماريان دەكرد. ۋا بىزانە مانگى نەبىرد بانگىيانكردم بۇ مۇسكۇ، كە جووم كاك عەزىز ۋەتبان (ۋطبان) سەرزەنشتى زۇرى كردم كە بۇج لە پىنى ئەۋانەۋە (ۋاتە: قوتابيان) ۋەۋە برووسكەم نەناردوۋە. ئەۋسا پىنى ۋوتەم: بەلى داۋايان كىردوۋىت. بىزانە ئەۋان چىت پىدەكەن. ۋادەپەكى بۇ دانام كە سبەينى لى مىتروى ماپەكۇفسكى پەكىك كە پەكتەر دەناسىن دەمبىنى. كە بۇ سبەينى جووم لەناۋ قەلەبالغدا لە مىترو ھاتمە دەروۋە كەسەم نەدى، لە پىر پەكىك لە پىشتەۋە بالى گرتەم. تەماشامكرد: ئەبو ھەسسان. سابىت (ئابىت) ھەبىب ئەلەانىپە. گەرمى و ساردىپى پەكتەر بىننىم داپە دەست ئەۋ. زۇر بە گەرمى باۋەشى پىداكردم ئەۋلاۋ ئەۋلاى ماچكردم. چوۋىنە قاۋەخانەپەك دانىشتىن، پەكتەرمان باش دەناسى و زۇرمان پەكتەر دىبوو، بەلام پەكەمىن پەكتەر بىننى لە چاچخانەپەكى ئەبوو نۋاس ھىناپەۋە پادەم كە لە سلىمانىپەۋە سالى ۱۹۵۶ بو كارى قوتابيان چوۋبوۋوم، ئەۋسا بە ناۋى خۇى و (جەماعەت) ۋەۋە ۋاتا – سەر كەردەكانى حىزب لە دەروۋەى ۋولات. زۇر سوپاسى كردم و ناردنى ئەۋ

بروسكەيەي بەو پەلەيەو بەو رېڭكەيەدا بە نیشانەي دىسۆزىو زىرەكى داناو ووتى: نىمە ئەو پادىۋەيەمان ھەر دەھات بە بىردا، بەلام وا بە زوۋىي نا: ئەوسا باسى گەرانەو ھەمانكرد. دوو رېڭەم لە بىردا بوو، پەكەم: لەگەن كاك ھەمەدى مەولوودا لە رېيى ئاۋى ئاراسەو، چونكە ئەو ھەمىشە باسى ئەو رېڭكەيەي دەكرد بۇ چوونەو ھەر ناۋ شۆرپى كورد. دووھم: لە رېيى شەھىد پەروئىزى ھىكەمەت چوۋەو كە ماۋەيەك لەۋەپېش لە مۇسكۆ دىبووم. كە لە ئىرانەو ھەتايۋە. پاش پەكەم جار بە دزىيەو گەرانەو ئىران. لە مۇسكۆۋە چوۋەو بەرلىن. ئەبوو ھەسان باسى خويىندەكەمى ئىپرسىم ووتەم: موناھەشەي پەكەم تەواو بوو، مانگىك — دووان لە ھەموو شت دىبەھەو. ووتى: لەگەن سوپاسو پىزانىن و پىۋىستىماندا بچۆرەو باكۆ، خويىندەكەت تەواۋكە ئەوسا خىرا ۋەرەو مۇسكۆ. نامانەۋى بۇ پەك — دوو مانگ خويىندەن و شەھادەت لە كىس بەھىن.

رۆزى ۱۹۶۲/۶/۲۴ موناھەشەي نامەكەم كرا، نەمگەپاندە كۆتايى مانگ چووم بۇ مۇسكۆ. ئەمجارە ھاورى (سەلام ناسرى)^(۱۰) (عبدالسلام الناصرى) دىمى. ووتى: كۆنگرەي خويىندەكارانى كورد ھەيە لە مېۋىنىخ، ۋەك جارەن نامادەكردن لەسەر تۆپە. بچۆ كۆنگرە، بزەنە پەروئىز لە بەرلىن ماۋە يا نا چەند زانىارى و رېڭكەي بىنىنى خويى ئى ۋەرگەرەو ۋەرەو.

چووم بۇ ئەلەمانيا كارەكانەم جىبەجىكرد، ھاتەو مۇسكۆ، ھاورى سەلامە دى، ووتى: خۆت نامادەكە چەند رۆزىكىتەر دەرۋىت بەرەو ئەلەمانيا، من لە خەپالى رۆيشتەنەۋەي وولاتدا بووم، خۆم سووك كرد. كىتەبخانەكەم لە باكۆ داناوو. جلوبەرگى زۆرم ھەبوو، پارمەم زۆر بوو (چونكە لە پان خويىندەن دا كارم دەكرد)، ھەر خۆم و جەلكانى بەرم و جانناپەكى بچووك نامادەي سەھەر بووم (لە شوپىنەتدا باسى ئەمە دەكەم). پاش چەند رۆزىك يادى بەخىر (مەھەدە ەلى ماشتە- الماشطە) كە پەكەك بوو لە بەرپەسارىنى قوتابيان

ووتى: بەيانى پېكەم دەچىن بۇ فرۇكەخانە. لاي كەس باسى مەكە. ھەر لە فرۇكەخانە ووتى: بۇ پراگ دەچىت، لەوى دېن بەپىرتەم، كە گەپشتم، چىكىك پووسى دەزانى ومستاىوو، يەكسەر پوويكرده منو ووتى: ھاوپرى عەزىز ئەلھاج ناردوومى، دەتتەمە ئوتىلى حىزب، دوواى خۇى دېت بۇ لات. ئىوارە ھاتو بردمى يە مالى خۇيان. ووتى: ھەروا بى پالتۇش ھاتووى. ووتم: لاي ئىمە گەرمە، جلوپالتۇشم بى نابىرتەم، لەوى ھالى منو پېشمەرگە يەكە. پېكەمنى ووتى: خۇ تۇ ناچىتەم بۇ وولات. پەرسىم ئەى بۇ كوى، ووتى: بۇ رادىو گەلى عراق. ووتم: بۇ سۇفيا. بە نارمەزىيەم پەرسى: چۇن ئەمەت زانى ووتم: لە باكۇ كەس نىيە نەيزانى. ھەمووىم بۇ گىراپەم. زۇر تووپە بوو. ووتى: برادەرانى توودە بە ئىمە دەلئىن ئىوۋ نەپنىتان لا نىيە، فەرموو خۇيان چۇن. داواى لىكردم ئەمەى بۇم گىراومتەم بىنووسم بۇى. جووزانم ئەمە ھەلاى لى دەكەوتتەمەو كابرا ووتەمنى دەپىت بە (بەپنەلدەل). لە ئوتىل دانىشتم بۇم نووسى، تەنانەت لە فرۇكەخانە كىم دىبوو لەگەل كاك عەلى سەفەرىانكردبوو ناوى ئەوانىشم نووسى. گواپە من بەرگرى لە حىزبەكەى خۇم دەكەم بەرامبەر بە تۇمەتى حىزبىكى برا.

عەزىز ئەلھاج ئەمە جارەو جارى داھاتوو كە بۇ وولات دەچومەمەو خزمەتى زۇرىكردم، پالتۇيەكى باشى بۇ كېم، پارەى دامى (نەمپەرسى پارەى خۇى بوو يا حىزب). بردمى يە گۇفارى "مەسەلەكانى ناشتى و سۇسىالىزم"، كە ئەو نوپنەرى عراق بوو لەوى. تەلەفونى بۇ ئىك كىر كە نوپنەرى بولگارىستان بوو لە گۇفارەكەدا، پەساپۇرتەكەى لى ومەرگرتەم بۇ سەپىنى بە فىزەى بولگارىستانەمە داپانەمەمە. سەرلەبەپانىنى رۇزى دواى چىكىك ھاتە ئوتىل و ووتى: خىرا جانناكەت بىنە خوارەمەو با بچىن بۇ فرۇكەخانە (وا بە كتوپەرى بى مائاواپىەك لە دۇستان، شت كرىنىك) لەگەلىدا چووم. فرۇكە ئەمە سەردەمە كەمىك لە بودابست دەمەستاو ئەمەسا ھەمووى بە پىنج سەعات دەگەپشتمە

سۆفیا. ھەر لە پەنجەرەى فرۆكەكەوھ چاوم لە ھاوړئ ئەبو خالید (ناسر عەببوود) بوو، لەبەر دەرگای فرۆكەكە وەستاوھ. زانیم بە پیر منوھ ھاتوھ. كە دابەزیم، ئەویش پەكتر بینینیكى وەك ئەوھى ئەبو حەسسانى ھینابەوھ بېرم (دیارە من لە بېرم نەچوو بۆوھ)، پاش بە گەرمى ماچ و موچ ووتى: من دەلیم ئەو ھاوړئ پە دەناسم. ھاوړئیان دەلین تۆ نایناسى. گەپشتینە ئوتیل "ھیتووشە".

خۆمانكرد بە ژووړكدا تەماشادەكەم: مەھدى عەبەدولكەرىم، عەبەدولپەزاق ئەلسافى، ئەحمەد كەرىم (ئەبو دارا) دانیشتوون و دیارە لە حالى كاركردندان. گەپشتنى منیان زۆر پینخۆشبوو، ووتیان: ئەبو نەسىر (س. ئەلناسرى) ووتووبەتى: رادپۆكەتان دەگەشپینتەوھ. ئەحمەد پشتی ئەو قەسەپەى گرتو باسى كارو وەرگێرانی كردد لە كۆنگرەكانى خۆپندكاراندا. لەوئ بە تەواوى لە كارى خۆم گەپشتم، لە بەشى عەرمبیدا بېژمرو نووسەر دەبم، بەشپكى كوردیش دەكریتەوھ، ھەر بە تەنیا ھەموو كارمەكانى دەكەم: "وەرگێران، نووسین، قەسەكردن". كاروبارى ئیستگە لە ھەموو رووبەكەوھ مەھدى لېپرسراوى دەبیت. ئیشى كارگێپرى و پېوھندى بە بولگارمەكانەوھ كارى ئەبوو خالیدە. من دوو شتم ووت: پەكەم. عەملىاتىكى بچووكم ھەپە دەبوو لەمۆسكۆ بېكەم. دووھم. پېشەكى بزەنن من دەنگم ناسراوھ. ھەر ئەوھندەم ووتو لەسەرى نەپرۆشتم. بۆ سەپەنئ ئەبوو خالید ھاتو بردمى پە نەخۆشخانە، چەند رۆژنك لەوئ كەوتو كارەكەم بە باشى سەركەوت. كە ھاتمە دەرموھ. دوو ماڵ درابو بە برادەران، پەكێكیان لەناو شار. ئەحمەدو مەھدى و ژنەكانیانى تیدا بوون. دووھم: لە قەراغ شار من و عەبەدولپەزاقى لئ بووین و جى كارىشمان بوو. كە مېوانىشمان دەھات كە ھەر "ئەبو نەسىرو عەزیز ئەلحاج" بوون – مانگى پەكێكیان دەھات بۆ لامان ھەر لەوئ دادەبەزین. زۆر بە حەماسەتەوھ كەوتمە كاركردن. پېشەكى پەكى ئەدەبى و گەرمم بۆ كردنەوھى بەرنامەى كوردى نووسى، كە

بېرپار بوو تا ههفتهيهك همر بهو پيشهگييه دهست پييكهين، پاش نهوه ووتاري سهرمگي راديؤ عهرهبييهكهم وهردهگيرپاو فريابكهوتمايه چهند دهنگوباسنيك و بيرنكي سياسي به شيويهكي نهدهبي دنووسى. بۇ بهرنامهى عهرهبيش همر مهپرسه، له ههموو پهنگيكم دنووسى.

پاش دوو رۇژ نهبوو خاليد هات، به نارمزاىيهكهمه رووى تيكردم ووتى: تۇ بۇ قسمت نهكرد كه ههموو كهم دننگت نهناسيتهوه؟ ووتم: پيم ووتن دهنكم ناسراوه. ههموو كهم، نيوهى خهلك، ده پهكيان نهوه كارى من نييه. ووتى: نا دهبوو باشم تييكهيني، نهگينا نهم دههيشت قسهبيكهى، تازه بهسهرچوو، نيتر بۇ شوپنى كار نهبي نهويش به خوشاردنهوهوه، ههفت نييه بچيته دهرهوه.

تۇمارگردنى بهرنامهكانمان له ماليك بوو لاي كۇليج پان نهكاديمياى كشتوكالوه، ستۇديؤيهكى دوواكهوتوو له مالهكهدا دروستكرابوو. نوتومبيله شپنكي فۇكس واگۇنى (بۇق)مان ههبوو. بهدهست مههدىيهوه بوو، نهو ژنو منداليكى ههبوو، نهحمده ههميشه گلهيى نهوهى بوو كه دوواى كار نايهلى نهوو ژنهكهى سوود لهو نۇتومبيله ببينن، ههميشه دهپووت: لهسهرى مانگهوه دهبى فيرى لى خوړين بيم. بهپانيان ههردووكيان دههاتن به شوپن مندا. عهبدوپرهزاق چونكه دهنكى نهبوو، بۇ جيى تۇمارگردن نهدههات. به پيى فېرمانى نهبوو خاليد دهبوو شهپقه لهسهر كهم، چاويلكهى رهم لهچاو كهم، به مل پيچكهشم دهماغ بكهم، تا نهگمر كهسيك له رنجه ببينيمى نهمناسيتهوه^(۱۲).

نهم نهچوونه دهرهويه ماوهى خوپندنهوهى بۇ زور كردم، ماوهى نووسينم بۇ زيادبوو، ههموو رۇژ گويم له راديؤى بهغدا دهگرتو بۇ سبهيني يا من يا عهبدوپرهزاق يا مههدى ولاميكمان بۇ دنووسين، بهرهبهر رۇژنامهى عيراقيمان پيى نهگههشت (به تايبهتى پاش كودهتاي ۱۸ى تشرينى دووهى عهبدوسهلام

عارف بەسەر بەعسى يەكاندا، ئىتر رېگەي نووسىنى چەند بەرنامەي زىندوم بۇ كراپەمە. (رحى العرفى تدور- واتە: دەستھارې دادگاي عورفى دەگەرې)، ماوراء الاخبار- لە پشت ھەوالەمە) كە بەرنامەيەكى گائەنامىز بو بە رېژىم. لەوانەي زۇر شانازىيان پىئە دەكەم بىستۇ ھەشت ھەلقەي زنجىرەپەك بوو بە ناوي (دفاعا عن امتي الكردية وردا على المقتدين)- واتە: بۇ بەرگرى لە نەتەوہي كوردى خۇم و لە وەلامى بوختان كەراندە) كە زۇرتەر كىتەبەكانى مەحمود ئەلدورە (محمود الدورة) و محەمەد رەشىد ئەلفىل (محمد رشيد الفيل) و نوعمان ماھىر ئەلكەندانىم لە بارەي كوردەمە شېركردبوو و بە درۇم خستبوونەمە. ھەرۇمە كۆمەلە ووتارو سەرنجى ئەدەبى بوو لە بارەي كوردستان و گەلى كوردو دوژمنەكانى يەمە كە زۇربەي رۇژ دەمنووسىن^(۱۳).

چەند رووداوو چەند ھەلوئىست لە بارەي كاركرىتم لەم رادىئوئەدا دەبى باس بكرىن.

ھەمووي چەند رۇژىك بەسەر كاركرىتمدا تىپەپىبوو. دياربوو ئىمە لە تۇماركرىن دەبوو يەنەمە ئەوسا (پەيكى ئىران) دەھاتن، لە ستۇدېئوكە بووم، لىپرسراوى ئەوان (جەمىدى سەفەرى- پاصەفەرى) ھات و مەھدى بانگ كرد. دياربوو بەو كۆلكە رووسىيەي مەھدى دەيزانى- لەو ماومەيەي قوتابخانەي حىزىدا لە مۇسكۇ فىئىرى بووبوو لە پەك دەگەپىشتن. دووايى تىگەپىشتم كە عەزىز ئەلھاج نامەكەي منى بۇ نارەبوون، ئەوانىش بە ھەلە لىكيان دابۇو، پا بۇ سەفەرى فرسەت بوو كارىكى نارەوا بكات. سەفەرى ووتبووي: ئەوانەي ئىمەمە (واتە گەلاوئىزو قزىلجى)، ئەمىش (واتە. من) ھەموو ناسىئۇنالىستىن و بە ناچارى دەبى لەگەل ئىمەدا كارىكەن، ئىتر رېئيان لىگرتىن و ئەو ماومەيە ھەمووي يەكترمان نەدى. بۇ كاك عەلى ھەردەم و چاوپم نەدى، بەلام كاك ھەسەن، لە رۇژى ۶۸ تىشرىندا يەكمان دى. ھەموويان زۇربان لا سەپىر بوو كەوا بە گەرمى باوشمانكرىد بە يەكدا.

رؤزی ۱۸ تشرین، له تۆمارکردن هاتینه وه (به‌نامه‌مان به‌یانی تۆمار ده‌کردو شه‌و بلاوده‌کرایه‌وه). رادیۆم کرده‌وه گویم لئ بوو عه‌بدولسه‌لام به‌یانه‌که‌یی ده‌خوینده‌وه له نئمه خرابه‌تری به به‌عسی‌یه‌کان ده‌کرد. عه‌بدو‌ر‌م‌زاق چوو نه‌حمه‌دو مه‌هدیی هئینا. به‌یارمان دا فریاکه‌وین. چونکه خه‌لك شه‌و گویمان لیبگرن ناگامان له پروودای گه‌وره‌ی وه‌ك نه‌م‌رؤ‌نی‌یه زۆر شهرم ده‌بیت. هه‌روه‌ها عه‌بدو‌ل‌ر‌م‌زاق چوو نه‌بوو خالیدی دی. لای عه‌سر هاتو هه‌موومان چووینه بینای ستۆدیۆکه، کاک حه‌سه‌ن له‌وی بوو نه‌وه جاری به‌که‌مبوو له سالی ۱۹۶۰هه‌وه په‌که‌تری ببینینه‌وه. که‌وتینه نووسینی بانگه‌وازی تیز، بۆ گه‌ل، سه‌ربازان و نه‌فسه‌ران و سوپا. مه‌هدی تا نه‌وکاته زۆر تیز بوو به‌رامبه‌ر به به‌عس، له زۆر بۆنه‌دا له‌ناو شه‌هیدانی شوپاتدا ناوی پرا گه‌وره‌که‌ی (کازم عه‌بدو‌ل‌که‌ریم- کازم عبدالکریم)ی ده‌هئینا که نه‌فسه‌ریکی کۆمۆنیست بوو له کوده‌تادا تیرباران کرا^(۱۳). (هه‌قی خۆشی بوو). من فریای و مرگێران نه‌که‌وتم، ووتم: په‌که‌سر و مریدم‌گێرم. هه‌ر سێکمان و نه‌بوو خالیدیان بێده‌ ئیستگه‌ی رادیۆی سۆفیا (نه‌وه تاقه جار بوو). له‌و بانگه‌وازانهدا که مه‌هدی نووسیبوونی ووترابوو (ایها الجنود الوطنیون، اقتلوا الضباط الخونة- واته: نه‌ی سه‌ربازه نیشتمانپه‌ر و مره‌کان، نه‌فسه‌ره خاینه‌کان بکوژن). باش دوو رۆژ مه‌هدی و نه‌حمه‌دو نه‌بوو خالید پێکه‌وه ئیواره هاتنه ماله‌که‌ی نئمه (دووای په‌که‌م ناسایی ده‌هاتن تا به‌رنامه‌ی سه‌هینئ ناماده بکه‌ین. به‌لام هاتنی سێ‌یه‌ممان له‌و کاته‌دا لا سه‌هر بوو). مه‌هدی زۆر په‌ست و غه‌مگین بوو، وامانزانی دیسان له‌گه‌ل نه‌حمه‌ددا له‌سه‌ر کاروباری ماله‌که‌یان ناخۆشیان بووه. ووتی: با دانیشین کۆبوونه‌وه‌یه، ده‌بوو نه‌بوو خالید ده‌ست پئی بکات، به‌لام مه‌هدی خۆی ده‌ستی پێکرد: هاو‌پێینه - نئمه هه‌له‌یه‌کی گه‌وره‌مانکرد، په‌له‌مانکرد، نه‌بوو نه‌سیر ته‌له‌فونوی بۆ کردم، په‌خنه‌ی گه‌وره‌ی لیگرتم، له هه‌موو ژبانی حیزبیمدا وا به تیزی په‌خنه‌م لئ نه‌گه‌راوه. به تابه‌تی نه‌و

بانگەوازەمیان زۆر لا خراب بوو، من رەخنە لە خۆم ئەگرم، ئیوش ئارەزووی خۆتانە، من یەکەم لێپرسراوم و ھەمووم خستۆتە سەرشانى خۆم، بەلام ئیوش لەگەڵدا بوون. سیانەکەپتر کەم یا زۆر رەخنەپەکیان لە خۆیان گرت، من دەمزانى شتى نووسراو یا تۆمارگراوى لەبەردەستدا نییە، ئەحمەد باش تێم نەگەیشتبوو و بەو دەست و بردە مەبەستیان نەبوو بەزانن من چیم ووتو، ووتم: من هیچم نەووتو، ماوەکەم کورت بوو، تەنانەت لە دە دەقیقەکەشتان خوارد. ئەبوو خالید ووتی: ئەى ئەو تۆ نەبووی وەك بانگ بەدەیت ھەردوو دەست خستە پەنا ھەردوو گوێت و کەوتیتە ھاوار. ھێشتا نەمپەرژاوە لە ھاوڤی کوردەگانی سۆفیا بپرسم. بەلام بە ھەموو حال پەلەمانکرد، ھەلە بوو، ھیوا وایە ھاوڤی مەھدیش وا خەم داینەگرت. مەھدی ووتی: ھاوڤی، لە زبانی حیزبیمدا ھەرگیز نە رەخنەم لێگیراوە، نە بەم جۆرە رەخنەم لە خۆم گرتووە. نازانم من بووم یا ئەحمەد ووتمان: "عفی الله عما سلف" (۳۰).

بەپیمانەو، بەلام ئەمە کاری کردە سەر پێوەندی و کاری لەمەودوویمان. ئەو بەزمەى کوردەتای ۷۸ تشرین و سەرشکینی کردین. (بە تاپبەتی مەھدی)، کە لە ھیچ شتیکی تازەدا رای خۆمان نەدەین. گرنگترین ڤووداوە کە ھاتە پێشەو. ڤیکەوتننامەى ۱۰ شوباتى ۱۹۶۴ بوو لە نیوان بەرزانی و حکوومەتى عێراقدا. ئێمە لە تودەگانمان بیست. ئەوان لە ئیمەیان دەپرسی و ئێمە ھیچ وەلاممان نەبوو. ڤۆزى یەکەم تەنیا ھەوائیکمان لە بارمپەو بەلاوکردم و مەھدی چوو بە تەلەفۆن قەسەى لەگەل ئەبوو نەسیر کرد. ھاتەو ووتی: مەسەلەى کورد بە تیسکەى تەفەنگیش بەلای چاکی و خرابیدا نەچووین، شەو درەنگ کار بە جۆرێک چارەسەر دەکرێت کە سوودی گەلى کوردو گەلى عێراقى تێداییت. مەھدی یەکسەر کەوتە پشترگرتنى ئەو ڤایە، من و ئەحمەد بە ئەقلماندا نەچوو، بەلام ھیچ ھەواڵ و بەلگەمان لانەبوو. عەبدوڤەزاق بەینە بەین بوو. بپارمان دا بە ھیواشی بکەوینە باسى ناشتی و سوودی ناشتی و

دوورگەوتنەمۇ لە شەپ. داوا لە ئەبوو نەسىر بىكەين لىكۆلىنەوھى نووسراومان بۇ بىئىرىت. سەپەر ئەوھ بوو غەزىز ئەلھاج خۇى لەگەل ئەو رىكەوتنەدا نەبوو، بەلام چ بە نوسىن، چ لە كاتى سەردانى ئىمەدا هىچى دەرئەنەپرى. تا ئەوھ بوو لە ۱۰ شوباتى ۱۹۶۵دا لە كۆپوونەوھەپەگدا لە پراگ راي دەرپرېبوو، گالتەى چ بە حكومەتەكەمۇ چ بەو رىكەوتنە كرىبوو، دروشمى روخاندنى حكومەتەكەى ھەلگرتبوو، ئەوكاتە من لە مۇسكۇ بووم. ئەمە لە لاپان ھاوپرىپانەوھە (بە تابىتەى باقر ئىبراھىم بە پاخىبوون لە حىزب دراپە قەلەم).

تا لە سوڧيا بووم ھەلوئىستى رادىوكەمان لەو نىوانەدا چەقىبوو، لەبەرئەوھ چ بە كوردى و چ بە غەربى هىچە لە بارى ئەو رىكەوتنەمۇ نەنوسى. كە چووشە مۇسكۇ ئەوھ چىم دىنوسى، خۇم ھەلمەبۇزاد، لەبەرئەوھ بە لاي ئەو مەسەلەپەدا نەچووم. كە لە كۇتاپى ۱۹۶۵دا ھاتمەوھ كوردستان، شەپ دەستى پىكرىدېوھ. باسى ئەو رىكەوتنەم لاي بەرزانىي نەمر كرى، راپەكى زۇر وردو زىرەكانەى دامى كە لە كاتى خۇيدا باسى دەكەم.

ئەو ماوھە كە ئىتر ھەلوئىستى توندوتىزمان لى قەدەغە كرا. ئەحمەد دىيووت: كاكە رۇزىك دېت، دەبى من گۇشەى وەرزىش و تۇ گۇشەى چىشت لىنان بۇ ئەم نىستگە شۇرشىگىرە بنوسىن (خۇزگە ئەحمەد تا ئىستاش ھەر ئەو ھەلوئىستە شۇرشىگىرەنەپەى دەما. بە نەرمترىش بوواپە).

وورده وورده ئەوھى پىي ووترا (خەتى ئاب) دەردەكەوت. ئەبوو نەسىر بە گەرمى لەگەل ئەو ھىلەدا بوو. غەزىز ئەلھاج بىدەنگ دىاربوو، لە كارى ئىستگەدا شتىكى ئاشكرای پىوھ دىارنەبوو. ئىمە دابەشبوو بوو. مەھدى و غەبىدولرەزاق تەواو لەگەل خەتەكەدا بوون. ئەحمەدو من لەگەل نەبوو. من بەردەوام بووم لەسەر تىشك خىستەنە سەر لاپەنە سىلبىپەكانى رۇم، بە تابىتەى ئەو دەنگوباسى گرتن و تەنانەت خىكاندەنەش كە بەردەوامبوو، ئەحمەد نەپەدەنوسى، بەلام شتىكى بە دل بوواپە زۇر بە گەرمى دەپخوئىندەوھو شتىكى

به دل نه‌بوايه، به تايبه‌تی نه‌وانه‌ی سهر به هیله‌که، به ته‌واوی ده‌یمراند. مه‌هدی و عه‌بدوړه‌زاق زوو که‌وتنه نووسین بؤ به‌جیه‌ینانی خه‌ت و رتبا‌زه‌که. جه‌ند ووتارن‌کمان بؤ هات، مه‌هدی ده‌یووت: نه‌مه نووسه‌ریکی گه‌وره نووسیوی‌یه‌تی — تیگه‌یشتین که‌ عامر عه‌بدوول‌لایه. له سهردان‌یکیدا نه‌بوو نه‌سیر به جه‌شنه تووړه‌بوونیکه‌وه لی‌ی پرسیم: نه‌ری نه‌م حکوومه‌ته هیچ کاری باشی نه‌یه وا تو چه‌گوشت لی هه‌لگرتووه. ووتم: هاوړی (کاربه‌شکردنه-تقسیم العمل)، نیوه باسی لایه‌نه باشه‌کان ده‌که‌ن و من لایه‌نه خرابه‌کان.

له‌گه‌ل نه‌حمه‌ددا له مه‌سه‌له‌ی کورددا نه‌بیت، له هه‌موو شتیکیدا ریک بووین، هه‌لوپست به‌رامبه‌ر به‌رژیم، دؤستایه‌تی، قسه‌ی خو‌ش، خیزانه‌که‌ی (که چیک بوو)، به‌ راستی خوشکیکی میهرمبان بوو. هه‌رچی مه‌سه‌له‌ی کورده، نه‌حمه‌د له‌دایک و باوکه‌وه کورد بوو، باوکی ویله‌دمری، دایکی هه‌یلی، به‌لام له‌ناو عه‌رمبدا له به‌غدا گه‌وره بوو بوو، ده‌میک بوو چوو بووه پراگ، له‌ویش پیوه‌ندیی له‌گه‌ل هه‌ندی له‌و شیوعی‌یه عه‌رمبان‌ده‌ا هه‌بوو که نه‌و سه‌رده‌مه ده‌مارگیری عه‌رمبی و به‌رمو ناسریه‌تیاں لی دمتکا. من بیجگه له هه‌موو بیروه‌ستی خو‌م ده‌مویست رادیوکه‌مان پستی کوردو شو‌رشی کورد بیت و به‌ زمانیک بیت کورد گوپی لی بگرن. به‌لام نه‌وه نه‌ده‌چووه نه‌قلی نه‌وه‌وه، نه نه‌قلی دوو برادرمکه‌پتره‌وه. ده‌بوو ووتاره سه‌ره‌گی‌یه‌کانی نیستگه عه‌رمبی‌یه‌که و مرگیرم، که هه‌ندی‌کجار به‌ کوردی ده‌منووسی، به تايبه‌تی شتی نه‌ده‌بی ده‌بو به‌ ده‌م بؤیان و مرگیرم.

جاریک له‌سهر پرسته‌ی (له پیناوی کوردو کوردستاندا) لیمانبوو به‌ هه‌را، نه‌حمه‌د ده‌یووت: من حیزب به‌م ووشه شو‌فینیا‌نه په‌روم‌رده‌ی نه‌کردووم. گه‌یشته نه‌وه‌ی پیم بلایت: ده‌زمانم پارتی بؤچی تویان فرپداومه‌ته ناو حیزبه‌وه (داسیک بالحزب). جاریک هه‌ر و مرگیرانی ووتارنکی مه‌هدیم ده‌خوینده‌وه، نه‌حمه‌د له‌ودبوو ستودیه‌ووه پایگرتم، پرسی: کاکه (په‌روم‌ره‌کان) مانای چی‌یه،

تومەز مەن ئاگام لى نەبوو، ھەمىشە لەم ژوورەو ھەم كوردىيە كەچەى خۆى چاودىرى مەنى پى سېرراو، كە (الوطنىيون) م كوردو ھە (نىشمانبەر مەركەمەن) وا تىگەپشتوو ھەم لى زىاد كوردوو ھە بوو ھە دوو ھە. مەھدى لەم كاردە نىزىكى نەھمەد بوو، بەلام ھەبەدو ھەزاق بى دەنگبوو. ئەو نەبى چاروبار ھە ناوى گالئەو ھەسەپەكى ھاورى خالىد ھەكداشى دەدەپ ھە ھە گوپدا^(۱۱).

لە سەعاتىك ھەر دە دەقىقە بۇ كوردى دانرايوو. زۇرجار ۵-۲ دەقىقەپان لى دەخوارد كە ناپەزەپم دەرىپى، مەھدى ووتى: ئەو دە دەقىقەپەش زىادە، چونكە كورد ھەموو ھەربى دەزانن. كە كەوتە موناھەشە لەگەلدا ھەلگەى ئەو ھە بوو كە خىزىنى خۆى كە كچى پىاوپكى ناسراوى كورد بوو ھەربى باش دەزانى، كىي لە ھەندەپخانە دىو ھەربى دەزانن، ھەردووگەمەن لە ھەك كۆلچ بووین لە بەغدا ھەموو ھەو ھە كوردەگەمەن ھەربىپان دەزانى. لى پەرسىم: باشە تۇ كورد نىت كەچى ھەربى لە ھەرسىگەمەن باشەر دەزانىت. ھەسە مەن سوودى نەبوو. مەھدى لە پەستىدا تىكۆشەرىكى دىسۇز بوو، فەداركار بوو، لە سالانى ھەشتادا لە چىپاكانى كوردستاندا لەناو پەشمەرگەدا كۆچى دوو پى كەرد. بىگەمەن ئەو كاتە كە كوردى ھەربى نەزانى زۇر دىو ھە پى گۆپو ھە.

ناكۆكى نىوان سۇفەت و چىن تەواو تىز بوو بوو، چىزى شىوعى عىراق ھە كالمە پەتاو ھە لەگەل سۇفەت بوو. تەنەت ئەگەر لە زۇر لە چىزەپەكانى ناوچەو جىھاندا خەلگى سەر ھە چىن ھەبوو چىپا بوو ھە (نەھمەدى قاسمى- تودە)، (نەھمەد عومەر- سوودان) ئەوا لەناو چىزى شىوعى عىراقدا كەس لاپەنگرى چىن نەبوو، ھەندىك لەو سەركردانەى ئەو سەردەمە دوورخراپو ھە بۇ سەلماندى دىسۇزى خۇپان بۇ ھىلى سۇفەت پە بۇ پەشىمانى نواندىن لە ھەندى پەشگىرى كۇنىان لە چىن (پەش ناكۆكى)، زۇر تىز بوون بەرامبەر ھە چىن. بۇ نەمۇنە: زەكى خەپرى لە ۱۹۴۶دا (رەل آسىا-

پياۋى ئاسيا)ى لە بارەى ماوتسى تۇنگەۋە نووسىبوو و (دېموكراتىيە نوئى)ى
۱۹۵۹ لە رۇزنامەى حيزبدا (اتحاد الشعب) پەرزە ووتارىك بە
ناوونىشانى (بىزى لىنىنىزم) لە رۇزنامەى (جىمىن جىباۋى) چىنيەۋە
ۋەركىپرابوو. ھەندىك دەپانوت عامىر عەبدوللا ۋەركىپرابوو و بلاۋېكرىدېۋە.
ئىمەش لە رادىۋۇ زۇر لەگەل ھىلى حيزبو سۆھىتدا بووين، بە تايبەتى
مەھدى. منىش ھەرچەندە كاتى خۇى سالى ۱۹۵۴ لە پال چەند كىيىى ماركسىدا
لە عەربىيەۋە "چۇن دەبى بە كۆمۇنىستىكى چاك"^(۱۷)ى. (ليوشاۋشى)م
كرىبوو بە كوردى و حيزب چاپى كرىبوو، بەلام ئەۋە پىۋەندىيى نەبوو بەسەر
ئەۋ بە دەروئىشىيەمەۋە بۇ ھىلى حيزبو سۆھىت. ئەۋەندەم سۆھىت خۇش
دەۋىست، لە كۈنى دەرزىشەۋە ئەۋەم نەدەدى كە سەرمتاى لادانىكى گەۋرە
دەستى پىكرىدوۋە. لەبەر ئەۋە كە بېرارىيان دا ھەفتەى دوو جار دەبى باسى
چىن لە بەرنامەكانماندا بىكرىت زۇر بە گەرمى پىشتى ئەۋە بېرارەم گرت. بەلام
كە مەھدى بېرارىى دا دوو رۇزى بەرنامەكەى كوردىش بۇ ئەۋە تەرخان بىكرىت
ۋوتى: ئەمەيان نا. چۈنكە بەرنامەكەى من تەنيا دە دەقىقەيە ۷۰ دەقىقە
لە ھەفتەدا (ئەگەر ئەۋەندەشم بىرئىتى)، ناكرى ۲۰ دەقىقەى بۇ باسك تەرخان
بىكەم كە زۇر دوۋرە لە بارى كوردستانەۋە كەس گوپى لىناگرىت. پاشان بە
كوردى ئەۋە برادەرانى توۋدەۋ (پەيكى ئىران)، رۇزى سەعاتىكى كوردىيان
ھەيەۋ قىسور لە چىن و باۋوباپىرى ماوتسى تۇنگ ناكەن، چىتان دەۋى
دەپنوسىم، ۋەرىدەگىپىم بىدەن بە وان. مەھدى زۇر بە توورپىيە ۋەلامى دامەۋە،
قىسە لە من و قىسە لەۋ گەپىشتە ئەۋەى بلى: تۇ سەر بە ھىلى چىنىت بۇ لەناۋ
ئىمەدايت. بەلام بەۋەى باشبوو ئەھمەدو عەبدولرېمزاۋ لەگەل من ۋەستان و
ھىمىيان كرىدەۋە. دەستى كرىدە ملىم و ۋوتى: من و تۇ لە رۇزانى خۇپىندەۋە
پەكتى دەناسىنو لە دىسۆزىت دىنيام، كەۋاتە قىسە لەگەل "توۋدە" پەكىيان
دەكەم. بۇ سەپىتى ناغاي "سەفەرى" ھات، ۋوتى: قەپناكا، رۇزى ۵۲ دەقىقە بە

پئوه له‌گه‌ل قزنجیدا له‌بەر دەرگای ژوورمه‌که په‌کتر ببینن، چیتان دهوی بۆ په‌کتری بنووسن، زۆر قسه‌ له‌گه‌ل په‌کتر مه‌که‌ن، شتی زۆر پېویست نه‌بیت.

ئوه دەرگا په‌کی خۆشی بۆ کردمه‌وه، هه‌موو پۆژ په‌کترمان ددی، من له‌و جنیوفرۆشتر بووم، له‌ جینی سلۆو جینیونکمان به‌ حه‌زرتی (سه‌فه‌ری) دده‌ا، له‌ناو به‌رنامه‌کانی په‌کتردا به‌ نامه‌ بۆ په‌کتر قسه‌مان به‌ هه‌ردوو حیزبو په‌فتاریان دهووت له‌گه‌لمانا (دیاره‌ له‌ مه‌دا ئه‌و زیاتر). نه‌خسه‌ی ماله‌که‌یی بۆ کیشام که‌ به‌ دزی‌په‌وه‌ بجه‌م لای. به‌لام تێم گه‌پاند، که‌ من هه‌ر له‌ مال چوونه‌ دهره‌وه‌ هه‌ده‌غه‌په‌و خۆ ئه‌گه‌ر ئه‌مه‌ به‌ ناغای سه‌فه‌ری بگاته‌وه‌ من ته‌سلیمی عیراق و ئه‌و ته‌سلیمی ئی‌ران ده‌کاته‌وه‌. وه‌ک ووتم: کاک عه‌لی له‌ دهرگی ده‌لاه‌مه‌شه‌وه‌ خۆیی پیشان نه‌دام. من له‌گه‌ل خۆی و خاوو خیزانیدا له‌ باکووه‌ په‌کترمان ده‌ناسی. ئه‌م په‌کتر ببینینه‌ له‌گه‌ل قزنجیدا سوودی بۆ پێکخستنی به‌رنامه‌کانیشمان هه‌بوو. قزنجی تێببینی ووردی له‌سه‌ر زمانی کوردش بۆ ده‌نووسیم، به‌ راستی سوودم لێ وهرگرت، هه‌ر به‌ ئیزنی مه‌هدی یا به‌ ده‌ستی ئه‌ودا نامه‌ی کاندیده‌اته‌که‌م (دوکتۆرای په‌که‌مم) دانێ، کاک حه‌سه‌ن وو کاک عه‌لی په‌سندی په‌کی چاکیان له‌ باره‌په‌وه‌ نووسیوو.

له‌و ماوه‌یه‌دا خه‌ریکبووم به‌ نووسین و وهرگێرانه‌وه‌ ده‌نگ نه‌گه‌یشتن به‌ که‌سدا وای لێکردم که‌ زۆر جار خۆم وشه‌ داپێزم یا داتاشم. ده‌فته‌ریکی باشم له‌و وشه‌و پرستانه‌ی تابه‌ته‌ی به‌ کاری رادیۆوه‌ په‌رکردیۆوه‌، به‌لام به‌ داخه‌وه‌ وه‌ک وتارو وهرگێرانه‌کان ئه‌وانیش فه‌وتان، هه‌ندێک له‌و وشانه‌ی په‌که‌مجار دامتاشیون له‌ کوردیدا چه‌سه‌پین له‌وانه‌: "گه‌ش بین"، "په‌ش بین"، "به‌لگه‌نه‌ویست" م له‌ بیره‌.

ده‌نگه‌ده‌نگی هه‌موو پۆژه‌مان و به‌ ته‌نیا له‌و نيمچه‌ به‌ندیخانه‌یه‌دا ژيان، بیستنی هه‌والی کۆچی دوایی باوکم، بێ ئه‌وه‌ی هیج په‌کێک له‌و سێ هه‌واله‌ سه‌ره‌خۆشیشم لێ بکه‌ن، وایان لێکردم که‌ خۆم پێش‌نیا‌ز بکه‌م که‌ یا بگه‌رپه‌مه‌وه‌

وولات، يا بجمهوه مۆسكۆو لىوى كارى باشتى (به پىيى نەخشەپەك كە پىشكەشم كرد) بۇ ئىستگە بكەم. پاش ماوهپەك لە مانگى مارتدا ناگادارپانكردم كە حيزب رازىپە لەسەر گەرانهوه مۆسكۆم و خۆم نامادە بكەم تا كەسنىك پەيدا دەبىت جىگەم بگرتنەوه.

بەرنامەى هەفتەپەكى لەو دەووام تۆماركرد، وامدەزانى تا هەفتەپەك پاش گەپشتنم ئەو جىگرمهوپە ناپەت.

پىش رۆپشتنم مەهدى شەوئىك دەعوتمىكردم، ئەو لە ژياندا هەر پىاوئىكى جىددى و دوور لە موحامەلە بوو، لام وابوو ئەم بانگردنە كارى خىزانىتى كە بە راستى منى بە پەكئىك لە براگانى دەزانى، بەلام كە دانىشتىن ووتى: مەبەستم لەم دانىشتنە ئەوهپە كە هەندىك تىبىنىت بدەمى. چونكە لە حيزبدا رۆ و شوئىنىكى وامان هەپە كە دوو برادەر لە پەك جىابوونەوه تىبىنى بدن بە بەكتر.

تىبىنىپەكانى هەر ئەوانە بوو كە لە كۆنەوه لە كاتى خوئىنخمانەوه كە ماوهپەك لىپرسراوم بوو لىم بىستوو، ووتم: ئەوانە كۆن بوون، حەزنەكەم لە بارەى ماوهى كاركردنى ئىستگەوه بدوئىت. لەو رووشەوه ووتى: تۆ هەمىشە لەگەل هىلى حيزبدا پەك نىت، دەبى لە مەسەلە تازەكانى كۆمۇنىستى بگەپت، وەك پىگەى ناشتى بەرەو سۆشپالىزىمى، پىگەى ناسەرماپەدارىى بەرەو پىشچوون، هىلى حيزب بەرەو بە هىمنى گۆرپى دەسەلات.. هتد. ووتم: ديارە پىگەى منىش دەدەى قسە بكەم، دەستم پىكرد. راي خۆم بەرامبەر بەو رۆبازە دەربىرى، كە بە راستى قەناعەتم پىيى نەبوو، ئەوسا پىم ووت: لە سالى ۱۹۵۱هوه بەكتر دەناسىن، وا چوار دە سالە، چەند سەرگردەپى و چەند سەرگردە لە حيزبدا گۆران، ئىمەى خوارەوهو ئىوهى سەرەوه لەگەل ئەمیاندا بووین و بە پىدەنگىش بىت لەويان رازى نەبووین، رۆژىك نەمىست تۆ لەگەل سەرگردەپى يا ئەو خەتەى سەرگردەى دوواى ئەو بە چەپرەو يا راسترەوى دادەنا

نەبووبىت. لەگەل ھەموويان بوويت، وەلامى ئەو ھەبوو گە من پا رېڭخەر يا لە پەلە سەرھەوى تۇدا بووم لە حىزىدا، پاى خۇم لاى تۇ دەرئەبەرپو، بەلام لە رېڭخەراو يا لىژنەى خۇمدا پاى خۇم ھەبوو. من دېسان قەناعەتم نەکرد، گە پاندىمىيە فرۇكەخانەى صۇفيا زۇر بە گەرمى مائاواپيمان لە بەكتر کرد. پادىت بەخىر ھاوپى مەھدى عەبدولكەرىم، بە راستى گۇمۇنىستىكى دلسۇزو راستگۇو ھىداكار بوويت، تا نىستا دەرھەتم بۇ ھەئەكەوتوو جەپكىك گولى كىويى بەھارە بىمە سەر گۇزى لە ناوچەى برادۇست.

ھەر لەم دەرھەتمدا با قسەپەكى خۇشى نىوان من و ھاوپى عەبدولپەزاق ساقى (الصاقى) بگىرپەھو. وەك باسەم کرد، پىكەھو دەرپاين، ئەو دەرنگى لە پادىكەھو نەدەھات لەبەرئەھو دەچوو دەرھو، گچە نەكەترىكى بولگارى دۇستى بوو، زۇر كات دەچوو لاى و كاتيان پىكەھو دەبەردە سەر (دوواپى ئەو ھاوسەرى دووھى عەبدولپەزاق بوو، وا بزەنم ماوئەكەش پىش لە بەكتر جىباوونەھوميان ھاتە بەغدا). من گە لە تۇماركەرنى بەرنامە دەھاتەھو، خوارەنم بۇ خۇم و عەبدولپەزاق ئامادە دەکرد. زۇرجار دوو ھاوپى پەكەپترو خىزانىشيان دەھاتن، خۇراكى كوردەھارىم بۇ لىدەھان، دەستەم دەکرد بە بىستەن و تۇماركەرنى پادىكەھو بەغدا، زۇرنامەم دەخوئەندەھو، جەند شتىكەم دەنووسى. ووتارىق سەفەزكى ھەرگەس بىتووشىياپە موناقەشە دەكرا (ئەوانە نەبىت گە لە مۇشكۇۇ پراگەھو دەھاتن)، ئەوسا سەرخەوتكەم دەشكاند. لە بىرەمە رۇزۇك ھاوپىكان ھاتن من ھىشتا نووستبووم، ھاوپى مەھدى پەرسىي: جىيە ئەو ھىشتا نووستوو. عەبدولپەزاق وەلامى داپەھو: ھاتۇتەھو. جىشتى لىناو. ھەوت ووتارى نووسىو ئەوسا نووستوو. عەبدولپەزاق لەگەل ئەمەشدا زۇر ووشك بوو، گە شەو پاش ئەو ماندىوتىيە دەھوئەت قسەپەكى خۇش، گالئەپە بکەم، دەھووت: دە بۇ خۇت تا دەھوئەت كىتەپكىك بگەرە بە دەستەھو. گە ھەوالى كۇچكەرنى باوكەم بىست (ھەموو كەس باوكى خۇى خۇش دەھوئەت، بەلام من زۇرم خۇش دەھوئەت). وەك ووتەم گەس

سەرەخۇشىيى ئى نەكردىم. تاقەتى رېش تاشىنىم نەبوو، رېشم درېز بووبوو، پاش بېستۇ دوو رۇز عەبدورەزاق داينامو پاش نامۇزگارى يەكى زۇر ووتى: نەگەر پېت خۇشە دەتتەم لاي وئىنە گرىك وئىنە يەكت بەو رېشەو دەگرم. زۇر پەستىبووم ووتىم: من بۇ وئىنە رېشم نەھىشتۇتەو، خۇم دەپتاشم.

ھەر پېش سەفەر من بە عەبدورەزاقم ووت: با دوو ھسە پېكەو بەكىن. پېش ئەوھى تۇ ھىچ بلىتت من خۇزگە بەو دەخووزم كە لە جېيى من يەككەك بېت، بمرېت بۇ گالتەپەك يا پېكەنىنك نەبىنيت. ووتى: كاكە با وابېت بەلام جەند ووشك بە، بە ھۇي تۆو بەشىرو رەجەبەم ناسى. زۇرى پېنەجوو عەبدورەزاق نامەپەكى بۇ مۇسكۇ بۇ نووسىم كە (دوعاگەت گىرابوو). كە من رۇپىشتم ھەر بۇ رۇزى دووم گوپم لە دەنگكە بوو، نەمدەناسى، لام سەپر بوو برادەرى وامان لە ئەوروپا ھەبېت. بە ناوى "مەمەد نوورى" پەو نامەي بۇ دەنارد، دووايى لە دەمى خەلكم بېست كە كاك جەلال دەبىاغە. من ئەوم نەمدەناسى، بەلام لە كارى يەكئىتى قوتابياندا كاك كەمالى براپم دەناسى، بەھەر حال ئەو سەرەتاي دۇستاپەتەپەكى بەتتېن بوو لە نىوان من و ھاوپرى جەلالدا كە ھىچ شتېك تېكى نەداو. نازانم "چېچۇ" بۇ كاك جەلالى لە خۇي بە ووشكتر دانابوو. بە بولگارى بە "مام" دەلئىن چېچۇ، ئىمەش بە زمانى كورمەكى مەھدىپەو، تا ئىستاش بە ھاوپرى عەبدورەزاق ھەر دەلئىن چېچۇ.

سەپر ئەومپە لەو رادىپۇپە ئىمە چوار كەس بووېن، يەكترېمان باش دەناسى. مەھدى لە سالى ۱۹۵۱-۱۹۵۲ى خويئىندەھو ھاوخويئىندەم بوو لە خانەي بەرزى مامۇستايان (دار العلمين العالیه)، عەبدورەزاقم لە رۇزى ۱۹۵۲/۱/۲۹مەو لە گرتوو خانەي "مەرگەزى سەرا- مركز السراي" لە بەغدا ناسى كە پېكەو لەسەر خۇپېشاندانى يادگردنەوھى راپەرىنى كانوون گىرابووېن. لە كۇنگرەمکانى خويئىندكارانى كورددا لە ئەلمانىا (۱۹۶۰-۱۹۶۲) و پاشان لە ھاتووچۇي پراگدا كە لەگەل كەرىمى حىسامىدا لە مائىكىدا دەزبان ئەحمەد ناسى، كەچى حىزبەكەي

خۇمان يا بولگارمگان ناويتريان لى ناين و به ناويتروه به ساپورتريان داينى.
ئەبوو خاليد ناوى "فەرىد سالم"ى دا به من. ناچار بووين بەو ناوانەوہ يەكتر
بانگ بکەين. پۇژۇك ئەحمەد ووتى: ئەرى ئىمە ھەموو يەكتر دەناسين، ئەم
ناوانە لە ناو خۇماندا چىيە؟ بە خوا ھەر گائتە بەم (پورى) يە بەسزمانە
دەكەين. مەبەسى كوپە دوو سى سالەكەى مەھدى بوو، كە ئەويش ناوى
"گيسرا" بوو، ناويان كرديبوو بە "پورى".

ئەو بەرنامانەى تۆمارم كرديبون كاك جەلال سوودى لى بينين،
ھەندىكىانى كرر بە دوو دەنگى، واتە بەشېكى بە دەنگى خۇي و بەشېكى بە
دەنگى من. بەلام بەمەش دەنگم لەو ئىستەگەى نەبرا. بەلكو ئەو سال و نيوەى
دوواى ئەوہ لە مۇسكۇ مامەوہ، چالاكى يەكى فراوانم پىكخست، كە زۆر جار بە
دەنگى خۇم دەمنارد (بۇ سۇفيا).

لە مارتەوہ بۇ ئەيلوول لە زوورېكى زانستگاي مۇسكۇ دەزىام، پىكخراوى
قوتابيانى حيزب مووچەپەكى كەمیان دەدامى، كەمتر لە قوتابى يەكى
ناساىي^(۸).

تېپىكى نواندىم پىكخست، خۇشم لە نواندىدا لەگەلىان بەشار دەبووم. چەند
بابەتم بۇ نواندىن نووسى. غازى ئەلەبىدى دوو بابەتى داينى، يەكىكىان لە بارەى
خۇراگرتنى ئەوساى محەمەد سالىح بەحرلەلومەوہ بوو، پۇلى بەحرلەلووم خۇم
بەجىمەينا. مونزىر نەعمان ئەلنەعمەزمى "منذر نعمان الاعظمى" كەوتە
نوسىنى بەرنامەپەكى ھەفتانە بە ناوى "گھوہ ابو خزعل" مە، لەو جۇرە زۆر
نووسراوہ بەلام ئەمەى ئەم زۆر ووردو قوولبوو، دەبوو بكرىتە عەربىيى شرگاوى،
برادرىكمان ھەبوو (سوبىي- لە ئەندازىارېدا دەپخوئىند) دەپكرر بەو عەربىيەوہ
خۇپىشى بە ناوى "ئەبوو تحيسن" مە ھەفتانە شتېكى ھەبوو. ھەر ئەو "گھوہ ابو
خزعل" ە قسەپەكى خۇشى بە كاك عادل ھەسەن حوسنى (دوكتۇر) كرديبوو. من
كە ديار نەبووم ووتبووم: دەچم بۇ تاشقەند لەوى كاردەكەم. ديارە ھەمووش

واپاندمزانى له بەرلىنى پۇژھەلاتم. له عادلان پرسیبوو فلان له کوئپه،
ووتبووی: له تاشقەندى پۇژھەلات چاپخانەى داناوہ.

بەرنامەى ئافرىتان (با ژنان)مان دەویست حەیات شەپارە (دوکتۆر) (سەد
جار یادى بەخیر) کەوتە نووسینی زۆر جوان، بەلام کە دەنگیمان تافیکردەوہ
بۇ رادیو نەدەبوو. نووسینەکانیم وەك خۆى دەنارد. سعود ئەلناسرى لەم
چالاکىپانە ھەموویدا پۇتلیکی باشى دەنواند. خۆى و سەلواى خیزانى (سەلوا
زەکو- دوکتۆر) کۆمەتیک سەروودى جوانیان تۆمارکرد (نازانم جەپان ئىھات).

ئیمە ئەم بەرنامانەمان لە ژووری پەکیکمان لە زانستگای مۆسکۆ تۆمار دەکرد.
ھەون لەگەل سۆفیتمەکان درابوو کە پینگەمان بەن لە ستۆدیوی رادیو تۆمارى
بەمەن، پینگەپان ئەدا. جاریک ئەبوو نەسیر سەوودو منى نارد بۇ پراگ لەوئى وپزانم
بە ھۆى ئەو برادەرە عیراقىپانەوہ بوو کە لەوئى (لە رادیوی پراگ) کاریان دەکرد،
کۆمەتیک بەرنامەمان تۆمارکرد. سەوود تەنیا خۆى چەند سەروودى تۆمارکرد.
بووم بە ھۆى ئەوئى کاکەفادر دیلان چەند سەروودى کوردى تۆمار بکات، لەوانە:
نازادپخوا، گەرچى تووشى، تا دەست لە مل هیوا نەکەم.. ھتد. ھەر لەو کاتەشەوہ
کە لە سۆفیا بووم بە دەنگى موفید ئەلجەزائىرى و سادق ئەلسانىخ لە پراگەوہ
بەرنامەمان بۇ دەھات. بە دەنگیکىتر شیعری میلیلى عەربىیمان بۇ ئەھات (نازانم
دەنگى کئ بوو).

ھاتنى ھاوړئ عەزیز محەمەد بۇ دەروەى وولات و جیگىربوونى لە مۆسکۆو
پیکەوژپانمان لە قوتابخانەى حیزبى بۇ ئەم کارەى من زۆرباشبوو، ھەموو پۇژ
ھەر لە کتیبخانەى قوتابخانەکە دادەنیشتم، رۆژنامەى عیراقى دەگەپشتن،
بەرنامەو لیکۆلینەوہو گەلێک شتم بە عەربى و کوردى دەنووسى، پېم ئیمزا
دەکردو دەنیررا بۇ سۆفیا. ئیتز نە سل لە کوردو کوردستان دەگرابەوہ، نە بە
لاپەنگرى چین و لە ھیلێ تازەتینەگەپشتوو ئەدرامە فەلەم. بېگومان شتیک کە
(سەرتیری تازە ھەلبژیرراو ئیمزای کردبى کەس راپناگرئ).

كاك عەزىز بە خۇمى نەووتبوو، بەلام جارىك عامىر عەبدوللا كەوتە ستايشى كارەكانى ئىستگەم، لە زمانى كاك عەزىزمۇه ووتى: ئەو نەفەسە كوردى و كوردستانىمۇ ئەو شىۋە ئەدەبىيە بەرزە زۇر پارمەتىي ھاورىكانامى دا لە كوردستان و لە چيا. جارىك كاك فەرھاد عەونى بۇي گىرامەو ووتى: لە ماومت بووين كە زانىمان دەنگى گەلى عىراق بە كوردى دەكەوتتە قسە، لە دەورى رادىۋ كۇبووينەو، ھەندىك خۇيان بۇ ھەلەپەكى ناكوردانە مت دابوو تا بەكونە قسە. كە بىستىيان تەنيا كاك كەسەنى سەيد ئەحمەد كەوتبوو جوين دان بە شىوعى، لىيان پەرسىيوو بۇ جوين ئەدەبىت، ووتبووى: ھەر كورداپەتى بەكەمان ماوہ ئەومتا شىوعى دەپانەوئى لىمان بىستىنەو.

ئەو ماوہەي مۇسكۇ، پۇستەي حىزب لە ناوہو كەوتە ھاتن، دياربوو سەرمتا دەھاتە مۇسكۇ، ھاورى عەزىز دەپدا بە من، يا رىكەم دەخستەو يا دام دەپشتەو. رۇژىك ووتارىكى دامى باسى شارى كفىرى و خەباتى سىياسىي ئەو شارەي دەگرد. لەناو باسەكەدا لادرابوو بەلای داود بەگى جافداو ھەندىك پلارى تى گىرابوو. خەت و شىواز لەوہى دەگرد كاك موگەرەم تالەبانى نووسىبىتى، تەنانەت ناوئىكى نىزىكى ناوى (نازادپخوا)ى لەسەر بوو، ئەو ناوہى كاك موگەرەم لە (اتحاد الشعب)دا پىي دەنووسى. بەردمەوہ بۇ كاك عەزىز ووتەم: داود بەگى جاف تاقە نايبى كوردە لە پەرلەمانى عىراقدا رۇژى دەنگدان لەسەر پەيمانى بەغدا نەچوہ پەرلەمان. پاش كوودەتاي شوبات خۇي و كورەكانى زۇر پارمەتىي ئەو ھاورىپانەي ئىمەيان دابوو كە كەوتبوونە تاران، تەنانەت كە ئىرانىيەكان زاھىد محەمەدىان ناسىبووہ كە خاومنى گۇرانىي "پەلوى شترىد مە"پە كە گائتە بە شا دەكات، سەردارى جاف پىش ئەوہى ساواك بەگەنە سەرى سوارى ئوتومبىلى خۇي كرىبوو گەپاندىبووہ سنورى پەكىتتى سۇفىت. وەلامى كاك عەزىز ئەوہ بوو كە ئەمە لەناو وولاتەوہ ھاتوہ، ھەلەت ئەوان باشتەر دەزانن. كە ھاتمەوہ جافەكان گەلەپان لەو ووتارە دەگرد، كەچى ووتارىك كە من

نوسىيىووم لە بارەى بوون بە وەزىرى دوکتۇر ئەكرەم جافەوہ لە لايان زۆر باش و خۆشبوو.

لە پەكئىك لە وەزارەتەكانى سەردەمى عەبۇدسەلام عارفنا دوكتۇر ئەكرەم جاف كرابوو بە وەزىرى كشتوكال. زۆرمان پى ناخۆشبوو كەسئىك كە سەر بەرەو رۆژمە نەبى وەزىرى بكات. ووتارىكم نوسى: "ئەكرەم بەگ ببە بە جاف مەبە بە جاش". بە باسى عەشرەتى جاف دەستەم پەيكرەبوو كە شىخ رەزا پىنى ووتوون:

خزمىنە مەچن چاكە بە گز عەشرەتى جافا

مىروولە نەچى باشە بە گز قوللەپى قافا

نوسىم: جاف عەشرەتى مەولانا خاليدو نالى و گۆران و تايەربەگو ئەحمەد موختارە، عەشرەتى حەمە پاشا و مەحمۇود پاشا و وسەمان پاشايە، تا ئىستا (۱۹۶۴) زۆريان پىشمەرگە ھەمەو جاشىكىان نىيە، رىگەى تۇش ھاورپىگەى ئەوانە.

وەك بىستەم (انصات)ى حكوومەت بۇيان تۆمار كەردبوو، لە جىاتى توورە بوون زۆرى پىخۆش بووبوو. زۆرى پى نەچوو خۆى پى نەگىرا وازى ھىنا.

لە پەراوئىزى كارى ئەو رادىئوئەدا دەبى دوو پادگار بگىرپەمەو: ئەبوو نەسىر گەراپەوہ وولات. كلىلى خانوومكەى دا بە من، بۇئەوہى جى كتىب و كاغەزى تىدايە سەپريان بكم، كامەى بە كەلك دىت بىدەم بە حىزب و كامەى بى كەلكە بىفەوتىنم لەناو ئەو نامانەدا كە مابوونەوہ. دوو نامەى سەپرم دى، ھەردوو كيانم دا بە حىزب.

پەكەم: نامەپەك بوو، وەك راپۆرتىك و ابوو. مەھدى لە بارەى رادىئوئە نوسىيىووى، دەلى كە ئەو برادەرە ھات، نوسىبووت كەلئىنىكى باشتان بۇ دەگرى، بەلام وا نەبوو، لە پووى بىرەوہ زۆر كەم و كوورپى ھەپە، (لدىە نواقص فكرية كثرية). ديارە ئەو ھەموو كارە كەلئىنى نەگرتبوو، چونكە لە رۆژانى ئەو لادانە گەورانەدا بىرم لەگەل ئەودا نەبوو.

دووه: نامەھكى عەبدوپۇزاق بوو لە بارەى ئەبوو خالیدموه. ئەودەمە عەبدوپۇزاق نە ئەندام، نە پائىوراوى كۆمىتەى ناوھندى نەبوو. زۆرۇم لا باشبوو كە بتوانى رەخنە لە ئەندامىكى كۆمىتەى مەركەزى بگرت. كە هیچ ناخوینىتەموه، تەنانەت رۇژنامەش، كە ئەمە لە پەلو رادەى حیزبىى ئەو كەم دەكاتەوه.

دەنگى كوردستانى عىراق

زۆر كەس وا دەزانن كە لەم رادىۆيەشدا ئىشم كردووه، بەلام لە راستیدا هەندىك يادگارم لە بارەىموه هەمە دەبى لەم چەند لاپەرپەیدا كە بۇ (رادىۆكان) تەرخانكراوه بنووسرین.

لە سەرمتای سالى ۱۹۶۶موه بۇ كۆتایى بەھار كە زۆرتى لە دىلمان بووم، لە مالى بەرزانى. رۆژنىك كاك ئىدىرىسى پەحمەتى پىی ووتم: ئەرى تۆ زۆر لە رادىۆدا كارت كردووه، بۆچ پارمەتى رادىۆكەى ئىمە نادەیت. زۆرۇم لا خۆش و باشبوو، چەند ووتارم بە كوردى و عەرەبى نووسى دام بە كاك ئىدىرىس دەینارد بۇ رادىۆ. رۆژنىك ووتى: بىراىنى رادىۆ دەئین بۇ سەرىكمان لى نادات. ئەوشم لا خۆش و باشبوو، بۇ سەبەبى بە ئوتومبىلىكى جىب ناردمى بۇ لاپان.

ئىستەگە كە لە ئەشكەوتىكدا بوو بىيان دەووت "ئەشكەوتى سەر دىمان" كە لە گەلەوه دەپتە خوارى دەگەپتە سەر پەردى زەردو لەو پۆه كە رۆودەكەپتە قەسرو دىلمان و وەئزى بە دەستى راستداپە.

چەند برادەرى كۆنم لەو پۆبون زۆر بە گەرمى و بە خۆشەپەوه هاتن بە بىرمەموه: سەعید ناكام، عوسمان سەعید، شىركۆ بىكەس، عوسمان عوزپىرى. بىزەرى بەشى عەرەبىش ئەلبىرت خوورىم ناسى. كە بىچگە لە دەنگوباس خویننەموه بە عەرەبىى موسلاویش قەسەى لەگەن سەربازو ئەفسەرەكانى سوپادا دەگرد. كارى تەكنىكى لە ئەستۆى عەبدولخالق مەعرووف (شەھید) و غالبى مەحمود ئەفەندى بوو (كە بە راستى تا ئىستا سەربازىكى نەناسراوه).

چەند رۆژم لەگەڵ رابواردن، بە قسەى خۆش و ھەندىك تىببىنى. ھەندىك
ووتارم بۆ نووسىن ووتيان: دەبى سەيدا خۇى بىبىنى يا بىبەرەوھە كاك ئىدرىس
بىبىرەيت. ووتەم: نا بىدەن بە سەيدا.

سەيدا سالىح يوسفى لىپرسراوو بەرپۆبەھەرى ئىستەگەكە بوو. تا ئەو كاتە
نەمدىبوو، بەلام زۆرم لە بارەوھە دەزانى (كارکردنى لە حىزبى ھىوادا، لە
پارتىدا) شىعەرىم لە گۆڤارى گەلاوێژدا خويندبۆو. لە دوورەوھە چەند تىببىنىم
لا دروستبوو (بروسكەى رۆژى ۸ى شوبات بە ناوى ئەو ھوناد عارفەوھە- كە
بە تلاحمت- بەناوبانگ بوو، وابزانم كاك عەزىز يا كاك كەرىم ئەحمەد
ھەلوپىستان لە نەگىرپانەوھى مامۆستا شىوعى پەكاندا- لا باش نەبوو)،
لەبەرئەوھە من خۆم نەچوومە لای. كاك سەعید ناكامىش نىوانى لەگەلدا زۆر
خۆش نەبوو، ووتى: وا لای ئىمەيت، با ئەو بىتە لات.

رۆژى دوھەيم بوو، خەرىكبوو ئەرپۆشتم، ديار بوو كاك عوسمان سەعید
ووتارمگانى بۆ بردبوو، ئەوئەندەم زانى ھاتە خوارەوھە پىشى ئىگرتەم. بە
گەرمى باوھشى پىداكردم ووتى: نا ئىستا زانىومە چەند رۆژە لىرەيت، گلەھى
لە ناكام و ئەوانىتر كردو ووتى:

ناپۆيت. خىرا ناردى چەند مرئىشكىيان كرى (ئەوھە بۆ پىشمەرگەھى
ئەوئەندەم زۆر بوو) ھەموويانى بۆ نانخواردن بانگ كرد. دوو شەوم لە خزمەتدا
بردە سەر. ئەوھە سەرھەتای دۆستىمان بوو كە تا شەھىدبوونى نەبەرا. لەو كاتەوھە
گەورەھى ئەو پىاوەم بۆ دەرگەوت كە پەكەكبوو لە پىاوە تىكۆشەرە مەزەكانى
كورد.

سەرھەتا سوپاسى من و دەنگى گەلى عىراقى كرد، بۆ ووتارىك كە لە بارەى
ئەو و خىزانەكەھەوھە بلاومانكردبۆو، پەرسىم: باشە، چۆن زانىبووت من
نووسىمە. ووتى: ھەر تۆ دەبى وا بە ووردى ژيانى من بزانىت و ناگادارى
شىعەرەگانم بىت.

بیش گەرانەم، روژنامەیهکی عێراقیم لە مۆسکۆ دی. لەوێدا نامەیهک بە ناوی خێزانی سەیدا یوسفی یەوە بلۆکرا بۆووە لەوێدا داوا ئە سەیدا (کە بە وەبەزری خەیاڵ..!!) ناوبرابوو دەکات، کە بێتەووە لە شاخ نەمێنێ و خۆی تەسلیم بکات و خەریکی ماڵ و منداڵی بێت. منیش پەگسەر ووتاریکم نووسی: باسی ژبانی سەیدام کرد لە حیزبی هیواوە بۆ پارتی، بۆ شاخ، لە شیعەرمانی دووام. ئەوسا پرسیم بۆچ ئەم خێزانە لە هەموو ئەم سالانەدا شتی وای نەنووسیوە؟ دیارە کۆتایی نامەگەش هەرەشە ییابوونەووە بوو. منیش نووسیم: دیارە یا ئەم نامەیه درۆیه، یا بە زۆرو بە هەرەشە لە خێزانی و بە منداڵەکانی نووسراوە. ئینجا پرسیم: ئەی کابرای موسلمانە درۆ (مەبەسم عەبدولسەلام عارف بوو). ئەمە کام دین یا ئایین یا مەزبە پێگەت دەدات ژن و مێرد لە یەک، منداڵ لە باوکی جیا بکەیتەووە، چونکە بۆ بەر بەرەکانیی زۆلم و زۆری تۆ رویکردۆتە چی؟

قەناعەتم بە هاوڕێ عەزیز کرد کە دەبێ ئێمە هەلوێستمان لە خەڵک جیاواز بێت، خوا هەمقە ئەویش هیچ لاری لەووە نەبوو کە دەبێ ئێمە بەرگری لە هەق و لە راستی بکەین. سەبر ئەووە بوو کە نێررا بۆ سۆفیا ئەوانیش بەدلیان بوو، چەند جار بە کوردی و بە عەرەبی بلۆیان کردەووە. ئەوەش کاردانەووەییو لای سەیدای شەهید.

دوو پۆزیش لای ئەو مامەووە. شوێنی کاریانم دی. ستۆدیۆ لەناو ئەشکەوتەگەدا بوو. حکوومەتی عێراق لە کاتی بلۆکردنەووەدا (بەرەزیت-تەشەویش) ئەخستە سەر. تەشەویشەگەش هەر ئەو گۆرانی یە بو کە ی دەیانخستە سەر دەنگی گەلی عێراق (کیس می هانی هانی) (Kise Me Hani). بەلام ئەمان توانای بەر بەرەکانیان زیاتر بوو. لە کاتی بلۆکردنەووەدا، هەمیشە کاک غالب لە نێوان ئەشکەوتەگەو دەرەووەدا راپدەکرد، بۆ ئەوێ هەر تەشەویش چوووە سەر دەنگەگە شەپۆلەگە تۆزێ بیات بەو لای. خەڵکیش

فیربوویون ھەر تەشویش ھات میلی رادیۆکەیان گەمیڭ دەبرد بەولاولە نیتەر گۆئیپان لە بەرنامەکە دەبوو. سەپەر ئەومپە لەھای گورد نیستا ووشە (ھانی) ھانی) لەووە جینگای (پەرمزیت یا تەشویش) ی گرتۆتەوہ.

کە چەند ووتاریکم داہە دەست کاک عوسمان سەعید (پەحمەتی) کە بیژمەری سەرەکیی رادیۆ بوو. زۆری پینخۆشبوو، ووتی: توخوا بنووسە، با لەم ووتە دووبارەکرانەیی سەیدا رزگارمان ببیت. زۆرتر باسی ئەوہی دەکرد کە دەنوووسی (ئورتنا الدفاعیە- واتە: شۆرشى بەرگریمان)، وایدەزانى ئەمە ووتەى ھەمیشەیی سەیدا، نەیدەزانى ھەر دەووترا (شۆرش)، بەرزانیی نەمر ھەوالی دەنارد: ئیمە بە زۆر شۆریمان پیکراوہ، دەبی بئین شۆرشى بەرگریمان.

لە پۆزی دووای گەوتنەخوارەوہی عەبدولسەلامدا لە زۆر شوین فرۆکە ھاتە سەرمان، شوینیکیان کە بە خەستی ئەوسا کاتی شەری ھەندەرنیش بۆمباران کرا ئەشکەوتی سەر دێمانبوو. پاش ئەوہش ناوبەناو ووتارم بۆ ئەو نیستگەبە دەنوووسی و دەنارد. نازانم چى ئەوہى لە بیری کاک فرەنسۆ ھەریریدا ھیشتبۆوہ کە سەرناوی دوو لەو ووتارانەم بیربختەوہ. کە پەکیکیان لە وەلامی رادیۆی بەغدادا بوو کە بۆ مردنی عەبدولسەلام و ھاتنی ئەو پەرحمانی بۆ زوو دەیانووت: "خیر خلف لخر سلف"، واتە -باشترین جینگروہ بۆ چاکترین جینگراوہ. منیش نووسیم: کام جینگروہ بۆ کام جینگراوہ. (ای خلف لای سلف) کە پاش چەند مانگیگ بەرزانی- لیژنەپەکی بالای بۆ سەرپەرشتی پراگەیاندن دروستکرد، منیش ئەندامی بووم. رادیۆش دەبوو بکەوتە ژێر سەرپەرشتی ئیمە. زۆرم لا نەنگ بوو، ئیمە کە زوربەمان ئەندامی پارتی نەبووین، سەرپەرشتی سەیداى یوسنی بکەین. زوربەى ئەندامانى لیژنەگەش باوہریان وابوو. نیتەر رادیۆ ھەر سەرپەرشتی بوو.

بۆ یادگاری ئەو پۆزانە کاک شیرکۆ بیکەس ھۆنراوہپەکی جوانی نووسی "پار ئەم وەختە ئەشکەوتەکەى سەردێملن". کردم بە عەرەبى و ھەر سالی ۱۹۶۷

لە (التآخى)دا كە سەيدا يوسفى سەرنووسەرىبوو بىلاۋكرابەو. ئەو پەكەم پارچە شىئەرى شىركۆپە بىكرىت بە غەربى. ھەرەك سەرتاى پلەپەكى نوئ بوو لە شىئەرى ئەودا. ئەوسا زۆرى پىخۆشبوو كە پەككىكى ەك من پىنى بلىت: شىركۆ، بە راستى بوويت بە شاعىر.

(۱) ھەندىك ئەوانەى لەو ئىستگەپەدا كارپانكرىبوو دەلئىن رادىۋكە لە سالى ۱۹۵۷دا دەستى پىكرىدوۋە، بەلام من دئىيام لە ۱۹۵۸دا بوو، چونكە ھەر ناوى "رادىۋى كۆمارى غەربىيى پەكگرتوو" بوو، ئەو كۆمارش لە سەرتاى ۱۹۵۸دا دامەزراۋە. ئەمەش بۇ ەلام دەلئىم، ئەگىنا دئىيام. پاش ئەو دوو براپە لەگەن ئەواندا گەلئىك كەسىتەر لەو رادىۋىپەدا كارپانكرىدوۋە.

(۲) ئەفسەرىكى مىسىرى بوو، زۆر لەگەن سوورىپەكان و چەپدا رىك بوو، كە غەبىدولناسر لەگەن شىوعىپەكان و سۆفىتدا سالى ۱۹۵۹ تىكچوو، پا ھەر پىش ئەو پاكردە ئەوروپا، دەستگاكانى غەبىدولناسر لە ئەوروپا گرتىان و بە پىھۇشى ھىناپانەو قاهىرە. ئىتەر نازانم ما پا كوشتىان.

(۳) لەوانە: مەمەد شەيدا، د. فوناد مەسووم، ئەمەد نەجمەدىن.. ھتد.

(۴) ئەو شىئەرىنەم دا بە كاك شەمال سائىب، ئاوازىكى بۇ داناو خۇى بە گۆرانى ووتى بەلام ھەندىك شتى لى زىادكرىد لە شىئەرىگانى قەدرى جاندا نەبوون.

(۵) لەبەرنەو ھەندىك شت بە درىزى دەگىرپەمەو، تا ئەم نەو مەپە لە ھەندىك حال و كەش و پىئەندىي ئەوسا بگات.

(۶) سەنان سەئىد غەبىدولقادر- خەلكى كەركىوك بوو، باوكى دۇستى باوكم بوو، لە قەزاقانى كوردستاندا قاپمقام بوو، كورد بوو، بەلام سەنان لەگەن خالوانى گەورە بوو بوو، خۇى بە توركمان دەزانى. مامۇستاي سەرتاىي بوو

كۆمەننىك بەھرەى ھەبوو، نووسىن، نەخشەكېشان، دەنگ خۇشى، لەنگەرى لەسەر پەككىيان نەگرت تا تىيدا سەرگەوئىت. پاش شۇرشى تەمووز بوو بە بېژمەر لە رادىئوى بەغدا. نارديان بۇ باكۇ. بە زۇر كارى رادىئوو ھەرىكبوو، تەنانت ھەندىك لە قۇرپاتەگانى كەرگوكىشى لەگەل گۇرانىبېژى نازمى نەرمىنە مەھمەدۇفا تۇمار كرد. لە پال ئەو ھەموو ئىشانەدا خوئندى بەشى پراگەياندىنى لە زانكۆى باكۇ تەواوكرىدو پاشان بۇ دكتورا (كاندىدات) وەرگىرا، بە گىيانىكى توركمانانەو لەسەر پۇژنامە توركمانى-پەگانى عراقى نووسى. لە قەسدا لە باكۇ توركمانى عراقى بە نازمى دادەنا. كە گەراپەو ھەرقاق بوو بە مامۇستاو سەرۇكى پراگەياند لە كۆلىجى ئادابى زانكۆى بەغدا. ھەولى دەدا دوورەپەرئىز بىتت و ئالۆزى تاپبەتى و گشتى لەگەل كەس نەبىت. بە نەخۇشى پەكى كىتوپرى درىزخايەن كۇچى دوواى كرد. يادى بەخىز.

(۷) من ووشى زانستگام بۇ (جامعە- Univercity) پى باشترە، بەلام مادام

(زانكۆ) پۇشتوو- با ھەلەش بىتت، جاروبار بە كارى دەھىنم،

(۸) ۋەك لە شوئىنىكىرى يادداشتەگاندا باسى دەكەم. لەسەر ئەوھى لە

ھاوئى ۱۹۶۲دا نامەپەكم بە ناوى مامۇستا بەشیرەو بۇ كۆنگرەى خوئندكارانى

كورد لە براونشفيك ئەلەمانىا نووسىبوو سى مانگ لە كار لە حىزىدا

پاگىر ابووم (تەجمىد گرابووم).

(۹) باسىرى ئەو پۇژە دەخەمە شوئىنىرى يادداشتەگان، لىرەدا تەنيا باسى

رادىئۇ دەكەم.

(۱۰) پاش راپەرىن ھاوئى عمبىدورمزاك ئەلساقى ووتوئىزىكى لە بارەى ئەو

رادىئوپەو لەگەلما تۇمار كرد. پىرسىم ھەموو شت. ووتى: جا ھىج بە نەئىنى

ماوئەتەو تا تۇ نەپلئىت.

(۱۱) ھاوئى عمبىدوسەلام (عبدالسلام) ئەلناسرى (الناصرى)، پەككىكە لە

ھاوئى كۆنەگانى حىزىبى شىوعى، بە بنەجە لە تىرەى ئەلبوناسرە (البوناصر)،

که هەندیک لە سەرکردەکانی رژیمی بەعسی عێراقیان لیبوو. بەلام ئەم لە بەسەر ژیاوو لەناو کرێکارانی ئەوێدا بوو بە یەکێک لە سەرکردەکانی بزووتنەوێکانی سالانی چلی سەدەئێ بیستەمی کرێکارانی بەسەر دەزمویررئ، زوو بەرو سەرکردەیی حیزبی شیوعی چوو، من لە بەندێخانە ی مەرکەزی بەغدا سالی ۱۹۵۲ ناسیم. لە کاتی جیابوونەوی دەستە ی ئالای کارگەران (رایة الشغيلة) دا لەگەڵ ئەوانبوو، دووایی هاتنەوێ ناو حیزب، تا شوێشی تەمووز نزیکە ی ۱۰ سال لە بەندێخانە دا بوو. که کودەتای فاشستانە ی هەشتی شوپات بوو، لە مۆسکۆ بوو بۆ خوێندن ی حیزبی، زۆر چالاکانەو زێرکانەو مەردانە سەرکردەیی پێکخراوی دەرەوی حیزبی شیوعی و چالاکیی نەیارانی دەسەلاتی تازە ی کرد. دەرگا نەما لێی نەدا. بە ناوی (ئەنومەر مستەفا) وە بەیاننامە ی دەرەکرد. ئەودەمە لە ئەندامانی مەکتەبی سیاسی هەر ئەو لە دەرەو بوو. کردنەوی ئەو رادیۆیەو کارەکانی هیممەتی یەکەمی بۆ ئەو. لەبەرئەوی حیزبە شیوعی یەکانی جیهان کوێرانە دووای هەموو هیل و فرمانیکی یەکییتی سوڤیت دەگەوتن، ئەویش پاش کودەتای ۱۸ تشرین زۆر بە گەرمی سەر بەو هیلە چەوتە بوو. هاوێرئ ئەبوو نەسیر لەو تیکۆشەرە دلسۆزە پاکانە یە که لە ژاندا دیوومن و لە پیزی پێشەوێیانە. که هیلە سیاسی یەکە ی ئەوان که بە هیل ی ناب ناسرابوو چەوتیی دەرگەوت، نەمیش لە هەندئ کار کشا یەو ساردبوو، چونکه لای وابوو که هیلێک چەوت دەرچوو، دەیی خاوەنەکەشی بەرپرسیار بی. لە سالی ۱۹۷۹ دا گیراو پاش بەریوون لە بارێکی دەررونیی تاپبەتیدا وازی لە کاری حیزبایەتی هینا و وەک پیاوێکی مەردو بە شەرەف چووێ مالی خۆی و کەوتە کرێکاری کردن بۆ ژێانی خۆی و خیزانی. وایزانم کەم کەسی وەک من دەزانن که لە کیس حیزبی شیوعی و بزووتنەوی نیشتمانی چوو.

(۱۲) ئەمە هەر لەبەرئەوێ بوو که کەس نەزانئ رادیۆکە لە سوڤیا یە. ئەبوو

خالید ووشە یەکی بە شیوعی بەسرای ی بە دەمەوێ گرتبوو (خۆ.. مالچوگەم)

واته (خۇنەپاندىون، يا نەپانناسيونەتوۋە؟). رۇژنىك لەكار دەھاتىنەو، مەھدى بە ئوتومبىلەكە لە ئوتومبىلىكىدا لىياندا. خىرا بۇ ئەوۋى كار نەكاتە پۇلىس و ئاشكراپوونى لە دووا بىت، ژمارەى تەلەفوونەگەى ئەبوو خالىدى دا بە من لە شوپنىكەو تەلەفوونى بۇ بىكەم تا خىرا بىت. كە تەلەفوونى ھەلگرت پەكسەرى پەيامەكەم پىگەپاند، لە جىياتى ئەوۋى بېرسى: خۇتان سەلامتن، پىرسى: (خۇ.. مالچوكم؟).

(۱۲) بە داخەو ھىچ پەكىك لەو ووتارو لىكۇلىنەو ھەمەچەشنانەم بۇ خۇم ھەنەگرت، يا نەمنووسىنەو. چونكە لام وابوو ئەمانە كارى حىزىن و بى ناو بلاوكراونەتەو نىتر ھەقى منيان بە سەرەو نەماو. لە پراستىدا نەگەر ھەلمبگرتناپە ئىستا كەرەسەى چەند كىيى ھەمەرەنگىان لى دروست دەگرا. من نەمنەزانى لەو حىزبەدا كەسانى وا ھەن نەك نامە حىزىپەكەن يا ئەو نامانەى نووسىوپانە دەنووسنەو ۋە لاي خۇپان ھەئىدەگرن، بەلكو كۆنووس (مىھزىر) كۆبوونەو ھەكەنىش بۇ خۇپان دەنووسنەو كە دەبى لە (ئەرشىف)ى حىزىدا بن و بۇ خۇ دانانىان دەست لە ئەمانەت دانە. ئەو ھەتا كەسىكى ۋەك كاك فاتىح و رەسوول بەو كۆنووسانە بوو بە نووسەر و مىژوونووس و.. ھتد. كە رەنگە ھىچيان نەبى. لە ۋلات ھەوالى ئەو نووسىنانەم لە ھاوپى عەبدورەزاق ساقى پىرسى: ووتى كە رادىۋكە داخرا ھەموو شتەكانمان تەسلىم بە حىزىپى كۆمۇنىستى بولگارىا كرد، ئىستا لە ئەرشىفى ئەوئىداپە.. بەلام تۇ بلىت تا ئىستاش ئەو مابىت؟

(۱۴) بە داخەو لە رۇژانى بەرەى نىشمانىيى حىزىپى شىوعى لەگەل بەعسدا، لە پادى ۷۷ نىسان و دامەزراندنى حىزىپى بەعسدا، نوپنەرانى حىزىپى شىوعى بە سەرگىدەپى ھاوپى مەھدى (براكوزراو) و ئەندامىتى بوسەپنە (بىئىنە) ھەكىم شەرىفى مىدو مامەم و نامۇزا كوزراو بە دەستى كودەتچىانى ۸۱

شوبات به چهپكه گولمهوه نارد بۇ پيرۇزبايى پياوگوژان. وهك مهبهستيان نواندىنى دلپاكي و له بيرچوونهوهى پابوردوو بيت.

(۱۵) ووتهى عمرهبه بۇ پابوردوو له بيرچوونهوه. عمبدولكهريم قاسم زۇرى بهكارهيتنا، تا بوو به قوربانى نهو جۇره بيركرندهوهيه.

(۱۶) هاورئ خاليد بهكداش كه باسى مهسهلهى كودم دكرد، سالانى ۱۹۵۶- ۱۹۵۸ جارنك پئى ووتم: تۇ شيوعى نيت، بهلام قهوميپهكى باشيت. نيتر كاك عمبدوپرمزاق (كه خۇم بۇم گيرپايۇوه) گرتبووى به دهمپهوه.

(۱۷) به داخهوه كۇمهليك كتيب كه بۇ حيزب ومركيپرا بوو ههموو به دمردى ووتارهكانى راديؤ چوون. لهوانه: نهو ناميلكانهى ليوشاوشى و كتيبى "له پيناوى به بۇلشويك بووندا- فى سبيل تكوين بلشفي" و كتيببهكهى ستالين له بارهى گۇرپهنى ئابوورىپهوه. نهمانه له عمرهپهپهوه كرابوون به كوردى. بهلام له ۱۹۶۴-۱۹۶۵ دا گهليك كتيبم بۇ فوتابخانهى بالاي حيزب له مۇسكۇ له رووسىپهوه كرد به عمرهپه: لهوانه: ههئبزاردمكانى ليين له بارهى پرپوڭكاندوه بانگهشهوه، كۇمهلى موحازمهرى جياجيا لهو فوتابخانهپه. ههنگرتنى نهوانيشم — بۇ خۇم به تاوان دهمانى. نهپى راست بووبم يا ووشك و بىرنگ بيركهموه؟

(۱۸) مهبس قوتابىي بهكالۇرپۇسه كه (ستودپنت)ى پئى دهووتراو مانگى ۹۰ رۇبلى دمدرابه، همرچى قوتابىي بهرهو زوورتره (نيسيرانت) نهوه ۱۵۰ رۇبلى دمدرابه. بهلام من لهو سهردمهءدا حيزبهكهى خۇمان مانگى ۷۰ رۇبلى دهمانى.

* * *

به دم پىگهوهو له سهفهردا كه ناتوانم بئى كار، واته بئى خوئندنهوهى نووسين دانيشم دهست دمدمهوه نووسيني نهم پادداشتهكانه.

نهمرؤ ۲۰۰۰/۹۰/۱۲ له فيرجينيائى نريك واشنتهنى نهمريكا له مالى رازى كچم، وا دهست دمدمه بهشيكيتر. (رازو شوانى زاوام- شوان نهحمهء زرنگ-

بەپانىيان سەھات شەش دەچنە دەرەو، مىندالەكانىيان لانىھو ئاران دەبەنە ئەو مالەي بە پارە ھاوتەمەنانى ئەوان پادەگرن - ۴ سال، ۲ سال، تا ئىتوارە، منىش بە تەنيا لە مالەووم تا ئەوان دېنەو. ئەمە بە خىرى گەشتى ئەمەرىكاي مەنە. كە ھەر لەو زەمانەو كە مەكسىم گورگى (لە ولاتى زىپرى زەردى) لەسەر نووسىبوو ھەزم دەکرد بىبىنم. وا نەمدى و بەلام پاش دوو سالج دوورى بە بىنىنى رازو شوانوۋ لانىھو ئاران زۆر شادمانم و ھەر لە ئىستائە خەمى چەند رۆزىترو بەجىھىشتىانمە. وا دەست دەدەمە قەلەم. چونكە بۇ خويندەنەو ھىچى ئەوتۇم لەبەردەستدا نىيە، ئەوى ھەيە ھەرگىز لە پەرگراى خويندەنەوى مىندا نەبوون.

لەو بەشە بووبوومەو كە بۇ (پادىۋكان) م تەرخانكردبوو، دەزانم لەو سى ھەلقەبەدا كە لە گۇفارى (بەپىشىن) دا بلاوكراپەو، باسى مىندالى و خويندىنى سەرتايىم كردبوو، ئەوسا لە حىزىباپەتى دووابووم و راپەرىنى كانوون. ئىستا كە دەست ئەدەمەو نووسىن نازانم دووبارەكردنەو تىداپە پا نا، ناچار كە چوومەو سەلىمانى، سەپرى ژمارەكانى (بەپىشىن) دەكەم و ئەوى دووبارە بىت لايدەم.

چووينە قوتابخانەى ناوئەندى، ئەو سەردەمە سەلىمانى بەك قوتابخانەى ناوئەندى تىداپوو، كە سەنەوى (ئانوى) پان پىدەوت لە پۇلى پەكەمى ناوئەندى پەو تا پىنجەمى دوواناوندى تىدا بوو. لە ۱ تا ۲ پىي دەوترا (موتەوسىتە - متوسطة)، بە ۴، ۵ دەوترا سەنەوى (ئانوى) پان ئەعدادى شەشم نەبوو، ۴، ۵ پا ئەدەبى يا زانستى (عىلمى) بوو، بە شىتر نەبوو و لە پىنجەمدا بەكەلۇرىا بوو.

قوتابخانەكەمان لەو جىيە بوو ئىستا بۆتە چەند قوتابخانەپەكى سەرتايى و ھۆلى (ھونەرمەندان) و لە زوور ئەو پەو تەنيا نەخۇشخانەو بەندىخانە ھەبوو، ئىتر خانوو نەبوو.

خویندن هه‌مووی بوو به عه‌ره‌بی، ئیمه عه‌ره‌بی‌مان نه‌ده‌زانی. وه‌ک له باسی (زمانی زگماک) دا لئی دووام، من به هۆی حوجره‌و مزگه‌وته‌وه چهند ووشه‌م هه‌له‌م‌کران. کاک جه‌ماله‌دین توفیق (جه‌مال نه‌به‌ز) یش باشبوو، ناتوانم به‌ ته‌واوی چۆنیه‌تی فی‌ربوونی نه‌و باس بکه‌م. چونکه کوری گه‌ره‌گیک بووین، به‌لام له سه‌ره‌تا‌یدا له دوو فوتابخانه‌ی جیادا بووین.

خویندنه‌که‌ی منیش تا چوونه ناوه‌ندی هه‌ر نه‌و که‌مه‌ی حوجره‌ی مه‌لا حامیدو شیخ نه‌جه‌مه‌دین بوو. هاوینیکیش باوکم ناردمی‌به‌ مزگه‌وتی شیخ نه‌وللای هه‌ولیری (که به مزگه‌وتی دوو دهرگا به‌ناوبانگه). مامۆستا مه‌لا نه‌وره‌حمان (که به کۆل ناسرابوو) له‌وی موسته‌عید بوو، باوکم ده‌پووت زۆر زهره‌که. هه‌ر به‌ په‌کجار (بیناو عه‌وامیلی جورجانی و فه‌تحوقه‌ریبی شه‌رع‌م ده‌ست دا‌به). مامۆستا چهند دپ‌رێکی تیده‌گه‌یاندم نه‌وسا خۆی ده‌چوو نه‌و باخی مزگه‌وته‌که‌وه، من له‌ پاره‌وی مزگه‌وته‌که‌دا لاسایی فه‌قیکانم ده‌کرده‌وه که به‌ ده‌م له‌به‌رکرده‌وه ده‌یانووت: (ئه‌ری‌ باب‌ه‌که‌م) و له‌به‌رم ده‌کرد. ئیستاش نه‌و سه‌ره‌تا‌یه‌م له‌به‌ر (اعلم ان ابواب التصريف خمسة وثلاثون بابا. ستة منها للثلاثي المجرد). خویندنه‌که‌م زۆر لا خۆشبوو. چونکه نه‌وه‌ک حوجره‌و نه‌ وه‌ک فوتابخانه‌ی نه‌وسا لیدان و توو‌په‌بوونی مامۆستای تیدا نه‌بوو. هه‌رچه‌نده‌ وابزانم زهره‌گیش بووم، به‌لام مامۆستا مه‌لا نه‌وره‌حمان—ته‌مه‌ن درێزتر بێت— زۆر ره‌نجی له‌گه‌لدا دام تا تێم بگه‌یه‌نی‌ت (ته‌سریفی فعیل- تصريف الفعل) چی‌یه، یا له شه‌رعه‌که‌دا (تاهیر و موته‌هیر- طاهر و مطهر) و (قوله‌تین- قلتین و ۲۰۰ ره‌تل- رطل‌ی به‌غدادیم) تی بگه‌یه‌نی‌ت. به‌ هه‌موو حال نه‌و سه‌ره‌تای خویندنه‌و خویندنی له‌مه‌و دوواشم لای باوکم عه‌شقی رێبازی خویندنی مزگه‌وتی کوردستانی له‌ دلدا هی‌شتمه‌وه. که له‌ کاتی خۆیدا وه‌ک رێبازی په‌رورده‌ دێمه‌وه سه‌ری و باسی ده‌که‌م.

من هیچ فقهی‌نیم نه‌کرد، که لام وایه جۆری فقهی‌نیمتی گورد سوودی زۆری هم‌بووه له پیکه‌پانندی گه‌لێک کەسی بلیم‌تدا. به‌لام له ژپانی مه‌لاو فقهی و جۆری خویندنیانه‌وه دوور نه‌بووم.

هاتبوو مه‌ سه‌ر باسی قوتابخانه‌ی ناوه‌ندیان. له پۆلی په‌که‌مدا تاقه‌ مامۆستای گورد که دهرسی پی ووتین، مامۆستا جه‌لال نه‌مال بوو که (زانستی گشتی) پی ده‌ووتین. گله‌پیمان لپی نه‌وه بوو. که زۆر که‌م گوردی به‌کارده‌ینا. دووایی که ناسیم و گه‌وره‌ بووم زانیم پیاوێکی زۆر باشه‌و گیانی گوردایه‌تی به‌هیزه‌. به‌لام بۆ فیربوون ده‌بوو به‌و جۆره‌ دهرس بلپته‌وه.

حساب (ماتماتیک) مامۆستایه‌کی موسلاوی جه‌ننا تۆبیا بوو، به‌لام باشی تیده‌گه‌پانین. نه‌ندازه‌ مامۆستا سلیمان نه‌له‌لاح بوو، نه‌ویش موسلاوی بوو، وای ديار بوو دایکی گورده، زۆر له سلیمانی مایه‌وه. سه‌هر نه‌وه بوو، به‌شیک له دهرسی عه‌ره‌بیشی پی ده‌ووتین. (ئیملاو نینشا)، په‌نگه‌ بۆ په‌رکردنه‌وی سه‌عاته‌کانی خۆی بیئت. ئیمه‌ گرابووین به‌ سی لق (شوعبه) وه، وای بزانه‌م په‌چاوی ته‌مه‌نیش گرابوو. ئیمه‌ منداآتر بووین له لقه‌گانیت، وایزانه‌م له شوئینیتدا باسم کردبیت. هه‌ر چووینه قوتابخانه (مسته‌فا سالح که‌ریم و محمه‌د که‌ریم فه‌تحوآلو من) له‌سه‌ر په‌ک کورسی درێژ پیکه‌وه دانیشین. جوامیر له پشته‌مانه‌وه بوو. به‌لام ديار بوو که من له پۆله‌که‌ له هه‌موویان منداآتر بووم.

قه‌واعیدی عه‌ره‌بی مامۆستا شه‌هاب نه‌حمه‌د خه‌میس پیی ده‌ووتین—که خه‌رو په‌شته‌اله بوو. دوآتر له به‌غدا زانیم نه‌ندامی پارتی سه‌ره‌به‌خۆیی (استقلال) بوو، به‌لام خوا هه‌لناگرئ هیچ په‌فتاریکی ده‌مارگیری شوئینی پیوه ديار نه‌بوو. نه‌و تازه دهرچوو بوو، لقه‌که‌پتر که په‌نجه‌ره‌پان له‌سه‌ر زووره‌که‌ی ئیمه‌ بوو مامۆستایه‌کی موسلاوی (یوسف قه‌سیر- قه‌صیر) عه‌ره‌بی پی ده‌ووتن، گۆپمان له ده‌نگی ده‌بوو، ده‌پانووت: زۆر مامۆستای چاکه‌. داوای نه‌ومانکرد،

به‌لام دياره بهر پيوميرو دابه‌شکردنی دهرس نه‌خشه‌ی خو‌ی هه‌بوو ئيمه تیی نه‌ده‌گه‌پشتین و هه‌قی ئه‌و داواکردنه‌شمان نه‌بوو.

بۆ عه‌ره‌بی نه‌زانیمان دوو قسه‌ی خو‌ش ده‌گه‌پر مه‌وه: مامۆستا شه‌هاب رۆژنیک له‌ فوتابی‌ه‌کی پرسی (کۆ) واته (جه‌معی) قه‌له‌م چیه. ئه‌ویش زۆر له‌ خو‌پازی تینی دابه‌ خو‌ی و هه‌ستا و وتی: (قه‌له‌مون)، هه‌موومانده‌ستمانکرد به‌ پیکه‌نین، دیاربوو ده‌مانزانی وانیه. ئیتر تا ماوه‌یه‌کی درێژ ئه‌و هاوه‌له‌مان به‌ (قه‌له‌مون) تووربه‌ ده‌کرد، ئیستاش به‌ گه‌وره‌یی ناو‌پرم ئه‌وه‌ی بیرخه‌مه‌وه. رۆژنیکتر مامۆستا شه‌هاب له‌ کاک (جه‌مال جه‌لال قه‌تتاج) (جه‌مال شو‌ته‌ری) پرسی: ئه‌سمانی خه‌مه‌سه‌ چه‌نده، ئه‌ویش به‌ پیکه‌نینه‌که‌ی خو‌یه‌وه‌ و وتی: چواره، ئيمه‌ش هه‌موو پیکه‌نین، چونکه‌ ده‌مانزانی (خه‌مه‌سه) مانای (پینچه) با (ناوه‌کانیش: واته — ئه‌سمانی‌ش نه‌زانین) تا دووایی دهرس هه‌ر پیکه‌نین بوو. کاک جه‌مال خو‌پشی تا ئیستا به‌وه‌ پیده‌که‌نی. به‌لام خو‌ش ئه‌وه‌ بوو که دهرس برپاوه‌ کاک جه‌ماله‌دین (نه‌به‌ز) به‌م شیعروه‌ بۆی هاته‌ دهره‌وه.

ئه‌سمانی خه‌مه‌سه‌ چواره دوو‌پشک و مشک و ماره

قه‌له‌په‌ش و کۆلاره.. هتد

مامۆستایه‌کی موسلا‌ویتر عه‌بدولنه‌حه‌د (که مه‌سیحی بوو می‌زوو‌ۆ جوگرافیا)ی پێ ده‌ووتین. زۆر دهرسه‌که‌یمان پینخۆشبوو باشی تیده‌گه‌یاندین، له‌ خه‌تیبیک ده‌چوو، له‌ تاقیکردنه‌وه‌دا شیوه‌ی شه‌به‌حی به‌کارده‌هینا (به‌ئێ- یا نا). به‌ راستی هه‌ندیک فوتابی تهمه‌له‌مان هه‌بوو، بۆ ئه‌م په‌رسیارانه‌ به‌ دزی‌یه‌وه‌ (شێرو خه‌ت) یانده‌کردو هه‌ندیکجار ده‌یگرت. هه‌موومان ئه‌م چه‌شنه‌ تاقیکردنه‌وه‌یه‌مان لا خو‌شبوو.

مامۆستا عه‌بدولنه‌حه‌د که به‌ داخه‌وه‌ ناوی باوکیم له‌بیر نه‌ماوه. که چه‌ند ده‌قیقه‌یه‌کی دهرس ده‌ماو و وتنه‌وه‌که‌ش ته‌واو بوو وه‌ک مامۆستایتر نه‌یده‌ووت

بچنه دهرهوه يا خهريكى خویندنهوه بن، بهلگو به دنگه خوشهكهی خوی قورئانی بۆ دهخویندین، ئیستاش بیرمه نهو ئایهتانهی دهخویند که باسی ههزرتی عیسا دهکات. ئیمهی مندال ئهوشمان زۆر لا خوشبوو که مامۆستایهکی مهسیحی^{۲۹} قورئان بخوینیت.

دوو مامۆستای ئینگلیزیمان ههبوو. ههردووکیان دراوسیمان بوون. ههردووکیان هاتووچی باوکمیان دهکرد له مزگهوت. مامۆستا ئهحمهد عبدولجهبار خهلكی باقوبه بوو. ئیواران دههات لای باوکم درسی فارسی دهخویند. بیرمه خویندنهكهی له کتیبی "گولستان"ی سهعدیی شیرازیدا بوو. منیش دانهیشتم گویم لیدهگرت. بهلام نهوهی له پۆلی پهکهم دووهمی ناوهنیدا ئینگلیزی پی دوتین مامۆستا عهزیز سهبوور (صبور) بوو. باسی نه مامۆستایه لاهستانیکی دهوت.

پیاویکی باش، پووخوش، مامۆستایهکی دلسۆزو زانا. خیزانهكهی فارس بوو، نهوسا تهنیا کورپکی دوو سالانهیان ههبوو ناوی فوناد بوو مامۆستای نامادهی نهو کاته زۆر کهمبوون. له پیزی پهکهمی پووناکبیری شاردا دانهنران و له پلهی پهکهمی کۆمهلاپهتیشدا بوون. بهلام مامۆستا عهزیز سهبوورو خیزانی بیوهندیان لهگهڵ ههموو گهرهکدا به فهقرو ههزارهشموه ههبوو، هاتووچوی ههمووانیانهکرد. لهگهڵ مالی ئیمهدا ههه تهاو بهینیان خوشبوو. مامۆستا عهزیز ئیواران لهگهڵ جهند پووناکبیرو مامۆستایهکی سهرفتایی گهرهکدا تا کردی سهپوان به پیاسه دهرۆشت و قسهیان دهکرد. ههبوون دهیانوت: بههائیتی

۲۹- له ناوچهی همولیر وشه (دیان) بهرامبهر به مهسیحی بهکاردههینریت. له بادینان (ههله) دهئین. له سلیمانی که پێیان دهئین (گاور) و تا ئیستا به گهرهکهکهیان دهئین (گاوران)، لای مهسیحیهکانی سلیمانی ناساییه، چونکه خهلكی نه م گهرهکه نهوتی سلیمانی دروستکراوه لهگهڵ خوشی و تالی و ترشیی موسلمانان و نمونهپهکی تیکهلی و خۆجیا نهکردنهومن.

بلاۋدەمكاتەمە. بەلئى بەھانى بوو، بەلام لە كەسم نەبىستووە (لەمەودووا) كە چ ئەو چ ئەو مامۇستا بەھانى پانەيتەر كە سەردەمىك لە سەلمانى بوون ئەو ھەولەيان دابىت (نورەدىن عەبباس، ئەدىب رەزا بەغدادى- دوواتر).

ئىردە دەمەوئى شتىك لە بارەى بەھانى پەمە بلىم: ئەم ئابنە پا ئەم رەبازە ئابنە پە لە باشوورى كوردستاندا نەبوو. ھەرچەند ئىشارەتتىك لە بارە پەمە ھەمە. لەناو خەلكدا (خورماى بابى) بەناوبانگبوو، گواپە بابى پەكان كە پەكتىك دەچىتە كۆرۈ كۆبۇونە ھەيان چۆرە خورماپەكى دەدەنئى ئىتەر گۆئى راپەئەل دەبىت بۇ ھەموو شتىك، بىگومان ئەمە راست نىپە، بەلام خورماى بابى لە مەودووا بوو سىقەتتىك كە بە ھەموو تاقمىكى ووشك و دەمارگىرى سىياسى دەووترا. شەھىد مەحمۇد جەودەت كىتەبىكى بە ناوى (بەھانوللا دەروى نوئى) ۋە كوردوۋە بە كوردى. بەلام ھەموو ئەوانەى ئەو كوردە نازاۋ نەبەردەيان ناسىمو مەن لىم پەرسىون دەبانووت – لە بارىكى ناخۇشدا بە پارە و مەرىگىرپاۋە. پا و پەستوپەتى كورد شتىك لەو بارە پەمە بزانىت.

ھىكايەتتىكىتەر لە بارەى سەلمانى و بەھانوللا دەگىرپاۋە نازانم چەند پاستە پا نا.

گواپە كاتئى شىخ فەتتەھى خانەقا لە پاشا رۇبىشتى مامى (مەولانا خالىدى ۱۸۲۰) چووتە جىگەى مامى لە خانەقا، سۇھىپەك پەيدا بوو بە ناوى سۇقى مەھمەدەو. خەلكى گەرەك و شار زۇربان خۇشويستوو و باۋەربان پىنى بوو. سالىك لە خانەقا بوو. ھەمىشە لە رەزى پىشمەۋە لە پەشت شىخ فەتتەھەۋە نوپۇزىكردوۋە. بەھانىپەك خەلك دىن بۇ نوپۇز، تەماشدا دەكەن سۇقى مەھمەد ديارنىپە، لە شىخ فەتتەھ دەپرسن، گوا سۇقى مەھمەد. دەلئى: ئەو سەگە لە زوررەكەى مندا تۇپپوۋە بېھىننە دەروۋە لە سەمە نوپلكىك فەرى دەن.

كە بە سەرسامى پەۋە لە شىخ دەپرسن چى بووو چۇن وا باسى سۇقى مەھمەد دەكات، دەلئىت: شەوئى ئەو سەگە ھاتە لام ووتى: قوربان، پاروۋ لە دەم

داكەۋىت بۇ كۆش باشە. نەينى يەكەم لايە دەبى پېش ھەموو كەس بە جەنابتانى بلىم، چى بى لە ئىۋە نەينى، من وەحى و فەرمانى خاۋىم بۇ ھاتوۋە، دەبى پېش ھەموو كەس داۋا لە ئىۋە بىكەم بە يەتەم پى بىكەن و چىشتان دەۋى لە موعجىزە داۋاى بىكەن تا پىشانتان بەدەم. منىش (واتە: شىخ فەتھاح) ووتەم لىرە دانىشە تا دەرەۋە دەچم و ئەوسا ھەسە لى ئەكەين، چووم كۆمەللى دارى باشەم ھىناۋ بەربوومە گىانى ووتەم: وامن تۇ ئەكۆزۇم خۇت زىندوۋ كەرەۋە. ھەموو دارەكانەم لە گىانىدا شكان، ھىچ بەرەنگارىى نەكردەم، گىانى تىدا نەما، زمانى دەرپەرەن، بەۋ حالە بەجىم ھىشت. خەلگەكە دەچن تەماشە دەكەن كەس لە ژوورەكەى شىخ فەتھاحدا نىيە. دەللىن سۆڧى مەمەد لەۋپۇۋە پادەكات دەچىتە سەرگەلۇو سالىك لە ئەشكەۋىتكدا لە خەلۇمتدا دەبى.

من ھەقى راستى و ناراستى نەم حىكاپەتەم نىيەۋ لىرەدا موناھەشەى ئەۋە ناكەم، بەلام كە دەۋوترا ئەۋ سۆڧى مەمەدە بەھانوللا بوۋ ئەۋە لە بەردەمى چەند تىبىنى يەكدا پادەگىرت.

زۆرجار ئەۋەم بىستوۋە كە نورەدەين غەبباس سەرى سەرگەلۇۋى دەداۋ بە شوپىنىكى پىرۇزى دەزانى. بەلام ئەمەى من بىستە.

ئەۋانەى لەسەر ھەققەيان نوسىۋە لىم پىرسىون لەم پىۋىندى يە نادۋىن، ھەرچەندە ئەگەر لە رېبازى ئاشتىخوزانە خەباتى سىلبى ھەققە (دارەققولە ھەلگرتوۋ بىكۆلپىنەۋە بەلەى ئاشتىخوزانەۋ دەۋرە كارى شۇرپىگىرپى بەھانئىيەكانە دەبات. لە كاتىكدا تاقمىكىتر لە نەقىشەندى كە ھەندىك لاپەنىان لە ھەققەكان دەچىت. ۋەك نوپۇز نەكردن و پۇزۇۋ نەگرتن، نەچۋونە جەج، ئەۋە باسى زەكات نەدان مەكە.. ھتد كەچى يا ۋەك ھەققە مەسىحىيانە نىن، بەلگۇ لە شۇرپىش و چەك ھەلگرتەندان، كەچى سالىكى پاش ناۋارمى بچنە گۈندە سوۋتاۋەكەيان، دەللىن: بن مىچەكان رەش بوون، واتە: كاتى ھەلسان و چەمك ھەلگرتن ھاتوۋە، ئەمانەش بەرزانىيەكانن ۋەك ھەققەكان رېبازى نەقىشەندىيان لە مەۋلانا خالىدەۋە ۋەرگرت.

له كاتێكدا كه كاك مستهفا عەسكەرى كتیبى "هەفە"ى نووسى منیش لەگەڵ مامۆستا هەمزە عەبدوللّو كاكە حەمەى مەلا كەرىم هەر بەگە چەند باسو و لاپەرهەكمان خستە سەر، هەر وەك پێشەكیشم بۆ كتیبى كاك دانای كاكە حەمەى شیخ عەبدولكەرىمى شەدەلەش لە بارەى هەفەوه نووسى (چاپتەكراوه). نەموست بە تیسكەى تەفەنگیش بە لای ئەم باسەى بەهائوللادا بچم، چونكە ئەوكاتە پزىمى بەغدا هێرشىكى زالمانى دێندانەى نامەردانەى بربوووه سەر تاقى بەسزمان و بیوهى بەهائى. لەو ئىشارەتە ترسام نەك هەفەش بگرتەوه. بەلام ئىستا (كه رێى كۆچ گوشادو ناسان- كوا سەرخێل خێلى لىخورى بۆ كوێستان) (وەك پىرمێرد دەلى). مەبەسم ئەوهیه كوا كەسىكى شارمزا یا پەكێك كه لەمەوبەر بە هەفەوه خەرىكبوون، لەم سەربەستىیهدا كه ئىستا لەم مەیدانى ئەم باسەدا لە كوردستان و لە دەرهوه هەیه. وەلامى ئەم مەسەلەیهمان بە ئا یا نا بداتەوه.

بۆ باسى بەرزان و بەرزانییهكانیش بە داخهوه راستى و لێكدانەوى زانستى له گێژاوى هێرش و سووك كردنى نارەوا، یا ستایش و خەرمانى جوانى بەبى- گوێدانە زانستى وا وونبووه. كه بە راستى بێجگە له لایەنى شۆرش و فیداكارى و سەركردەبى، یا هەلەى میزووپی (كه كەس لێى بىبەرى نییه) كۆمەلى بەرزان و میزوو له پرووى ئابوورى و بیرو كۆمەلایەتى و ئاینهوه جیى لى ووردبوونەوهو باسى زانستىیهو شتىكى دانسقهیه بەلام وەرە لەناو ئەم دووبەرەیهدا دپ بە كاروانى راستى بدە.

كه بەو جوژه له هێرشى سەر بە ئاهانىیهكان دووام. مانای وا نییه كه ناگام له سەرمتای بەهائیتى و هاندانى ئەو رێبازو رێبازى قادیانى نییه له لایەن سەرمایهدارى جیهانهوه، یا ناگادارى هەلوپستی زانیانى ئىسلام نيم لهو بارهیهوهو راي خۆم لەم مەسەلەیهدا نییه. بەلام ئەوهى كه ناگادارم ئەوهیه بەهائیش لای ئەوه نوێكانیان له پێوندی و رەگە كۆنەكانى جیابۆتەوهو ئىستا

ئەوانیش ۋەك كەسانی ئاینیتریان لى ھاتووھو زۆریان ھەر ئەۋەپە لەسەر ئاینی باوو باپیریانن (بل قالوا انا وجدنا آباءنا على امة وانا على آثارهم مهتدون) و پەنگە ھەر لە دەفتەردا بەو ناوھە نووسرابن، ئیتەر ئەم ھێرشى گرتن و كوشتنە ناپەرەواپە لەسەر بیروپراو ھەلۆیستی باووباپیر (ھەرچى بەك بێت، بۆچى، بە داخەوھە كەسیش لە بێكەسىی ئەوانیشدا دەنگى بەرز نەكردەوھ).

ۋەك من بزاتم بەھانى لە باشوورى كوردستاندا كەسیان نەبوو ئەوھ نەبى كە ھەندىك كەس كەتیبەگانى ئەوانیان خویندبیتەوھ. (لەو رووھە ناگادارى رۆژھەلاتى كوردستان نيم).

* * *

چووینە پۆلى دووھى ناومىدى، ھىچ گۆرپنىكى ئەوتۆم لەبیر نیە. مامۆستاگان ھەموو نەگۆران، بۆ ھەرەبى بوو بە مامۆستاپەكى لاو. حامید مەحمود ئەلھاشمى كە زۆرى پینەچوو لە ئەنجامى زۆر خواردنەوھدا كۆچى كرد.

شتى نوئى لە پۆلى دووى ناوھندیدا یا نەبوو، یا من كەم لەبیرماوھ. مامۆستاگان زۆریان لە جىي خۇيان نەبوون، ناوى ھەندىك دەرس گۆرپابوو یا زیادىكردبوو. مامۆستا جەلال نىھال كىمىيائى پى دەووتىن. ھەرۋەك خۇى بوو. مامۆستاپەكى زۆر كۆنى فوتابخانەكە، كە نازانم لە كەپەوھ مامۆستا بوو دەرسى "تەئرىخى تەبىعى" پى دەووتىن ئەویش مامۆستا ئەحمەد نىبراھىم. واتە: ئەحمەدى قازى بوو. زۆرمان پىخۆشبوو كە مامۆستاپەكى كورد ئەو دەرسە تازمىھمان پى بلیت. بە راستى ئەویش ئەو پىخۆشبوونەى لە دندا زیادكردىن. زۆر جار دەرسەكەى بۆ دىكردىن بە كوردى یا بە كوردى بۆ لىكەدەپنەوھ. رووخۆش، قسەخۆش، ھىمن، رەوشت بەرز. مامۆستا ئەحمەدى قازى گەلىك

سان پاش نوموش هەر مامۆستا بوو. دهرسى به سهدان قوتابىيى سلیمانى ووتۆتهوه. لهو شتانهى له بیرمه نهوهیه، که نهویش گالتهى لهگهڻ کاک جهمال جهلال فهتتاج دهکرد. قسهیهکی خوش ههیه، من پهکهمجار له دهرسى نهودا بیستوومه، ئیتر نازانم پیشت ههبووی یا نا؟ رۆژیک پرسى: ئهرى جهمال بهراز هیلکه دهکات یا نا. جهمالیش نهیدمانى ووتى: ئوستاد، بهراز چهوانیکی موزپهه؟ که کردى کردى.

له قسهى خوشى لهمهو دووای مامۆستا نهحمهه ئیراهیم شتیکیترم لهبیره. سالى ۱۹۵۵ قوتابىيى دهرکراوى کۆلیجى بهرزى مامۆستاپانبووم، بووبووم به مامۆستای سهرمتایى. لهبهرنهوه ههر له ریکخراوى نهینی قوتابیاندا کارم دهکرد. لیپرسراوى نهو قوتابیه ناوهندیه بووم که فاروقى برام (فاروقى مهلا مستهفا) له پۆلى پهکهمیدا بوو و زۆر مندالیش بوو. ههروهها رۆژانه من نامم بۆ نهندانى لیژنهکههان له رینگهى نهوو بهکرى خالۆزام (بهکر قادری) نهندان یارهوه دنارد. که نهویش ههر له پۆلى پهکهمبوو و مندالبوو. نهوهى بیرم بیته نهندانهکانى لیژنه عهباسى مهلا قادری نانهوا، فائىق سالى چایجى، حهمه کاکهى وهرزشکهر، محهمهده فهتتاج بوون. رۆژیک کۆمهلى بهیاننامهى پهکیتى قوتابیان (اتحاد الطلبة)ى نهینیم بۆ ناردن که له قوتابخانهکهدا بلأویکهنهوه. نهوانیش فاروقیان گرتبووه کۆل و پالۆتیهکیان دابو بهسهرشاندا پالیان بهم دیوارو نهو دیوارى قوتابخانهدا دابوو نهویش له ژیرهوه بهیاننامهکهى لکاندوه به دیوارهکهوه. قوتابخانه پرگراوو له بهیاننامه. مامۆستا نهحمهه — یا بلین نهحمهه نهفهندى پی زانیبوو، چۆنیش زانیبوو که فاروق نهم کارهى کردوه نهمانزانى. بانگى کردبوو ووتبوو: تۆ نهم بهیاننامهیهت بلأوکردۆتهوه. نهویش نهوساش ههر زۆر زانیبوو، خۆی لی گیل کردبوو، خۆی لی کردبوو به مندالیکی نهزان. نهخیر دووا قسهى نهحمهه نهفهندى نهوه بوو: نهخیر ههر تۆیت، ئیتر وازی لهم بهیاننامهوه نهم

(ئىتىجادى تەنەكە) بە نەھىنى لاي باوكت شكاتت لى دەكەم. جا بزانت: (لاى باوكت)، لاي حكومت و پۇلىس نا.

ھەر لە پۇلى دووھمدا دوو دەرس مامۇستاي مېزوومان نەھاتبوو، مامۇستا سالىھ سەئىد تاقە دوو دەرسى پى ووتىن، مامۇستاي كىمىاش دوو دەرس نەھاتبوو بەرپۇمبەرەكەمان كە مامۇستا وەدىع فەتھوللا مىرزا بوو دوو دەرسى پى ووتىن، بە راستى ھەردووكيان ھەيرانىيانكردىن. ئەتوانم بلېم تا ئەو كاتە دەرسى وا خۇشمان نەدېبوو. ئەو دوو مامۇستايە دەرسىيان بە پۇلەكانى بەرەو ژوورتر دەمووتەو، ئىتر قوتابىيانى پۇلى ئىمە كە ئەوھىان دى دەيانووت: ديارە ئىمە لە ژنە دۇمەكەين.

ھەر لەو پۇلەدا شتىكى خۇش بگىپمەو. دەركاي ژوورەكەى ئىمە لەناوھە ئەلقە رېزىكى ھەبوو. ھەندىك قوتابىي گەورە لە پۇلەكەدا فېرېبووبوون پەتتىكان دەبەست بە نووكى سەرەوھە دەيانھىناپە خوارەوھە تا دەركا دادەخرا نەوسا لەمدىوھە پەتەكەيان دەفرتاند كە ديارنەبى. ئىتر مامۇستا دەھات وا ژوورەكە داخراوھە دەرسى نەدەمووتەو، ئەمە ھەر جارلىك يادوو سەرىگرت. جارى سىيەم، مامۇستا چووھ لاي بەرپۇمبەر ئەوېش ھات. كە سەپرى منى كرد ئەوھندە بچووكم بە كەتتېبە چوار سووچەكەى پەنجەرەكەوھ دەچم، كەردمىانە ژوورەكەوھە دەركام كەردەوھ. ئەمەش ھەردوو جار بوو. بانگىيانكردم بۇ لاي بەرپۇمبەر كە زۇرى لى دەفترساين، ووتى: ديارە ئەمە خۇت دايدەخەى من زۇرم سوېند خوارد، زۇرى لى ترسام، ئىتر مامۇستاكان بۇم پارانەوھە پىيانووت كە من ئەو جۇرە كارانە ناكەم و لە دەرس پاناکەم. ئەوھى ئەو كارەشى دەكرد ئىتر وازېھىنا.

* * *

ئىمە ھەوارمان گواستەوھە بۇ پۇلى سىيەم و قوتابىخانەش گواستراپەوھە بۇ ئەو بىنا تازەپەى گەرەكى چوارباخ، تازە دروستكاربوو تا ئىستاش ھەر قوتابىخانەى

نامادىيىيە. زۆر دلمان بە جوانى و پاكى و تازمىي بيناكة خوشبوو تازە كەوتبووينا سەر ئەوەى گوئى لە شىعر بگرين و باسى شىعرى شۇرشكىر بگهين. لە دروستكردنى ئەو بينايە قوتابيانى لە ئىمە گەورەتر باسى شىعرەكەى جەواھىرىيان دەكرد كە لە كردنەوەى ئەو بينايەى قەزای حەى (الحى)دا كە بلاسم ئەلياسين بە ۲۸ ھەزار دىنارى ئەو كاتە دروستىكرد بوو خوئىندبووئەو.

قم حي هذي المنشآت معاھدا

الناھضات مع النجوم خوالدا

ھەندىك پەخنەيان لىدەگرت كە چۆن شىعر بۇ دەرمبەگىكى وا گەورە دەئىت. جەواھىرى لە پادداشتهكانىدا لەو شىعرانە دوواوہ. بەلام من شتىكىترم لە بارەپەوہ بىستووہ. سالى ۱۹۵۲ لە بەندىخانەى مەرکەزى بەغدا بەند بووم. تىكۆشەرى دىرین پەشاد حاتم (ھونەرمەند) زۆر لەسەرخۆ پادگارى كۆنى بۇ دەگىرپانەوہ. بە تايبەتى لە بارەى ھاوړئ فەھدەوہ. قسە ھاتە سەر ئەم شىعرەى جەواھىرى ووتى: ئىمە كەوتىنە قسەو لۆمەكردنى جەواھىرى، ھاوړئ فەھد ووتى: ئەمە بولىولە، ئەو دەرمبەگە بينايەكى وا جوانى لە قەزايەكى دوورو لاچەپ و داكەوتوو دا بۇ خوئىندنى مندالانى گەل دروستكردووہ ئەمىش بۆى دەخوئىئى. ئىيوش بۆى راپەرن، شۇرشى بۇ بگەن بۇتان دەخوئىئى. ھاوړئ پەشاد ووتى: پاش راپەرىنى كانوون كە شىعرمەكانى جەواھىرى دەخوئىندەوہ ھاوړئ فەھد دەپووت: جىم پى ووتن.

هەك بيناي قوتابخانە گۆرپا، زۆر روخسارى خوئىندنىشمان ھەر گۆرپا. مامۇستا وەدىع گۆرپاپەوہ بۇ بەغدا لە سالى ۱۹۵۲دا مامۇستايەكى كۆلىجى زانست بوو دىمەوہ. مامۇستا جەلال نىھال بوو بە بەرپۆمبەر.

مامۇستايەكى ئىنگلىزىيان ھىنابوو ناوى مىستەر ھەمقەرى بوو، ئەو نەگبەتە لەو سالەدا ھاتبوو كە سالى راپەرىنىبوو ۱۹۴۷-۱۹۴۸، كەم قوتابى لەو دەگەشتن كە رەنگە ئىنگلىزىش بىت و پىاوى باش بىت. ھەندىك لە شىوعىيەكان

دیمانوت: بابە، ئینگلیز چەرچیلیسی ھەبەو ھاری پۆلیتیشی ھەبەو بۆیان باس دەکرین ھاری پۆلیتو و لیام گلاشیر کین. ھەندیک دیمانوت ئیمە لە ئینگلیزمو ھەبەو باشتر ئینگلیزی ھێردەبەین، بەلام قوتابی ھەبەو شەرلەتەکان شەپیان پێ دەفرۆشتو جارێکیش لێیاندا ئەویش سال تەواو نەبوو بوو رویشت.

مامۆستا ئیبراھیم عەزیز (مەسیحی مووسل) ھیزیای پێ دەووتین، مامۆستای چاک و پیاوی چاک بوو. لێرەدا بوەستم و بلیم ھەموو نەو مامۆستا موسلاوی ھەبەو لە سەرھتایی و ناومندی و ئامادەبەیدا دەرسیان پێ وتووین پیاوی چاکبوون. نەو گیانە پێر قو شۆفینی ھەبەو تێدا نەدەبەینرا کە لە سالی ۱۹۶۱ ھەبەو ھەبەو، سروشتی نامرۆفانە ھەبەو نەفسەرە موسلاوی ھەبەو ناو سوپا بوون.

مامۆستا سالی ئیبراھیم (خەلکی باقووبە) بوو، ھەبەو پێ دەووتین، زۆر شەرزاو توانابوو. سالی راپەرین بوو، زۆر قسە ھەبەو دەکرد. ماو ھەبەو زۆر لە سلیمانی ماو ھەبەو. بە سالی چاوشین ناو دەبەرا.

ھەر لەگەڵ نەو سالی راپەرینەدا دوو مامۆستای تازە دەرجووی گورد بە ھەبەو توانا گیانیکێ گوردانەو پێشکەوتنخووانەو دەرسیان پێ ووتین. دەرسەکانیان تیکەڵ بە لیکدانەو ھەبەو سیاسی دەکرد، بە پێچەوانەو ھەبەو.

مامۆستا کەمال ئەحمەد سەعید (کەمالی ئەحمەد بەگ) جوگراھیای پێ دەووتین، بەلام لە دەرسەکەیدا باسی کارە سیاسی ھەبەو گانی روژی دەکرد. کە ئەو کاتە موناھەشە (گورد ئوممە ھەبەو یا نا) لەناو دا بوو. داوای لیکردین بە ھەبەو نەو باسە موناھەشە بەکەین. شیوعی ھەبەو ھەر بە قسەکردن لە نەبوونی ھەبەو ئابووری ئەدوووان (کە لە شۆپنیکێردا باسی دەکەم). ئیمە ھەبەو بە پارتی نەو بلۆکراو ھەبەو ناو ھەبەو پارتیمان نووسیو ھەبەو کاک مەحموود مەحمەد قادر (مەحموودی ھەبەو لە ھەبەو) ھەبەو خۆی خۆپندی ھەبەو نێر موناھەشە نەکرا. مامۆستا کەمال رای خۆی دەرنەبەری. نازانم بۆچ کاک کەمال لەناو قوتابیاندە ھەبەو شیوعی دەناسرا.

مامۆستای دوو: محەمەد محەمەد سالح (محەمەدی حاجی حمە سالح بەگ) بوو (کە دوای بوو بە دوکتۆر سەرۆکی زانکۆ) دەرسی میژووی ئەوروپای پێدەوتین، لە باسی شۆرشێ فەرنسەدا تینی بە بیری شۆرشگێڕیمان دەدا. خۆی کوردپەرۆشێکی دیاریوو. بەلام ئەوگاتە دیمەنی کوردێکی چەپی پێوه دیاریوو. کە ئەو دیمەنی تاقە حیزبی کوردستانیش بوو کە پارتی دیموکراتی کورد بوو.^{۲۱}

لەو ساڵەدا تەنیا لەو ساڵەدا مەلا مستەفای حاجی مەلا رەسوول (سەفوت-باوکم) لەسەر داوای بەرپۆشەبەری زانیاری (مۆدیری معارف) مامۆستا عەبدولەجید حەسەن وەلی دەرسی ئاینی پێ دەووتین. پەکەمجار بوو مەلایەک بێتە قوتابخانەی ناوەندی و ئامادەییەوه دەرس بە قوتابیانیان بۆت. هاوئەکانم عەرەبی زانین و بیری کراوەبیان زۆر لا سەیر بوو.

بۆ یادێ ئەو ساڵە دوو گێڕانەوه مەهه:

انیوهی ساڵ نازانم لە بەرچی بووه هەموو مانمانگرت و نەچووین بۆ قوتابخانە و تاقیکردنەوه. وەزارەت لە بەغداوه مامۆستا محەمەد عەلی مستەفایان نارد. کە سەرۆکی موفەتیشەکانی عێراق بوو. مامۆستایەکی گەورە ماتماتیک بوو لە وولاتدا، لە بنەرەتدا قەرەداخی بو. لەگەڵ نوێنەرانی قوتابیاندان کۆبۆوهو (پاشا ماوهی تاقیکردنەوه چووینەوه قوتابخانە. لە زمان مامۆستا محەمەد عەلی مستەفاوه قسەبەکی خۆشیان دگێڕاپهوه گواپه لە نوێنەرانی قوتابیانی سلیمانی پرسیوهو چیتان دەوئ و توپانە: نەهیشتنی پەیمانێ ۱۹۲۰. و توپەتی: باشە. بەردانی بەندە سیاسیەکان. و توپەتی: باشە. گواپه هەرچی داخوازە سیاسیەکانی ئەو سەردەمە و لات هەبە داواپانکردووه و توپەتی باشە. دووایی هاتوونەتە سەر ئەوهی سەیری ئەوه نەکرێت کە نەچووین بۆ تاقیکردنەوه سەرلەنوێ تاقی بکریینەوه. و توپەتی: ئەوه بەدەست من نیه.

قوتابیان نوپنهرانیان ئەوەندە سادە نەبوون، ئەمە ڕەنگە ھەر بۆ گاتنەو
قەسە خۆش و تراپیت.

۲-ئەو ساڵە یەکەم ساڵ بوو، سەپەرکردنی دەفتەری تاقیکردنەوی بەکەلۆریای
پۆلی سێیەم لە سلیمانی بییت. مامۆستا سادق بەھانەدین کە بەرپۆمبەری ناوەندی
ھەلەبجە بوو بەرپۆمبەری ھەمو تاقیکردنەوی سلیمانی بوو. لە بارەى ئەم
تاقیکردنەویەو کۆمەڵێک پانگارم ھەبە جارێ ھەلیاندەگرم بۆ کاتی خۆی.

لەو ساڵەى راپەریندا لە ھەموو بۆنەو خۆپیشاندا ھەکاندا بەشداریبووم. لە
زۆربەیاندا خوتبەم دەخویندەو. باوکم لە ترسی ئەوێ بەو منداڵیە تووشی
ناپەھەتی و نازار نەبم پێی ناخۆش بوو، لە لایەکیتریشەو ئەو شیوعیەکانی لا
بەسەندتر بوو لە پارتی، بە ھۆی مەحمود ئەفەندی ھەمەوئەندیشەو ئێیان
نزیکیبوو (تا مەسەلەى فەلەستین ھاتەکاھەو) لەبەرئەو دەپووست دووریم،
زۆرجار دلی نازاردەدام. کە پۆلی سێیەمیشمان تەواوکردو قوتابخانە کرایەو.
ئەو ساڵە بەشی ئەدەبی لە ئامادەبیدا نەبوو، منیش ھیچ ئارەزووی بەشی
زانستی (عیلمی)م نەبوو. زۆر بیئافەتبوو. لە پەرشتیک وەك مژدەى
رەزگاربوونم بوو ھات. باوکم چوو بوو بۆ بەغدا بۆ کۆنگرەمەك کە ئەوفاق
گرتبووی بۆ لێدوان لە ھالی مەلای عێراق و ژیان و گوزەرانیان و پەشتگرتنی
مەسەلەى فەلەستینیش.

مژدەكە نامەبەكی باوکم بوو.

(خیرا، تا من لە بەغدا، بەلگەنامەكانت و جل و بەرگت كۆبەكەرەو، وەرە

بۆ بەغدا، دەمەوئێ لە كۆلیەى شەریعە بخوینیت).

ئەوسا ئەو كۆلیەبە كە جیگەرەوێ دار العلوم (دار العلوم)ی كۆنوو
دەرچووانی پۆلی سێیەمی ناوەندی و مردەگرت، خویندنیشت ئییدا شەش ساڵ
بوو، واتە ئەگەر بەكەلۆریوسدا بەكی دەگرتەو. بەلام ھەموو قوتابیان
دەرچووی پۆلی سێیەمی ناوەندی نەبوون.

تومەز ئەو كۆنگرەپەي باسكرد لە ھۆلى كولىيە شەرىعە گىرابوو، باوكم پىكوپىكى كولىيەكەي لە پروي پۆل و دەوام بەشى ناوخۇ (بە شوپىنى نوستن و سى زەم خواردنەو) و زىاد لەو بە پىز پىنج قەرزە قوتابيان بردن بۇ نوپۇز بۇ مزگەوتى نىمامى ئەعزەم — ئەبوو حەنىفەي زۆر لا جوانبوو. لەولاشەو مامۇستا نوورى عەبدوئىللاي ئاغجەلەرى (مەلا نوورى) دىبوو كە لە پۆلى دووھى ئەو كولىيە بوبوو^{۳۳}. ئەو پىش زۆر ھانى دابوو كە من بىئىرپتە ئەو خويىندىنگايەو پەيمانى دابوو كە ئاگاي لىم بىو سەرپەشتىم بكات. ئەمانە سۆزو ئارەزووى كۆنى باوكمى لەو ھەدا كە بىم بە مەلا تازەكردىبۆو سەرھەتا لەناو مەلاكانى سلىمانىدا شانازى بەو ھەو دەكرد كە جىگەي باوكى كوپر ناپىتەو، تەنانت بىر مە مامۇستا شىخ محەمەدى خال پىي وتىوو: (ئىنشەئىللا دەبى بە موھتەداي خىر بۇمان) بەلام دىاربوو نە ئاواتى ئەو نە شىخى خال نەھاتەدى.

بۇ من ئەو مژدە بوو. پەكەم: رزگارىبون لەو بارەي تىيدا بووم. دووھ: چوونە بەغدا بۇ من لەو تەمەنى ۱۴ سالىھەدا ئاواتىكى گەورە بوو، رەنگە بۇ ھەموو كورە ھەژارنىكىش چوونە بەشى ناوخۇ بەرگى باش پۆشىن و خۇراكى باش خواردن شىكى كەم نەبووبىت.

۳۲-مامۇستا نوری عەبدوئىللا، كاتى خۇي لای باوكم لە مزگەوتى حاجى مەلا رەسوون نەفخویند، لە من گەورەتر بوو. بۇ خويىندىن لە سلىمانى پەو ھەو كەركوك. وابزانم بۇ مزگەوتى (نائىب ئۇغلى) دووايى ھەك ھەقى پەكى زىرەك لە كولىيە شەرىعە وەرگىرابوو. كە تەوايى كەرد ھەر لە سلىمانى بوو بە مامۇستاي عەرىبى و ئاين و ماوھەك بەرپۆمبەرى قوتابخانەي ناومندىي قەلادىزى بوو پاشان سەرپەشتى پەرومردە (مشرف تربوى) بوو. پۆلىكى دىبارى لە كورداپەتى و دامەزراندنى پەكىتىي مامۇستاپانى كوردستاندا ھەبوو.

به يەك رۆژ ھەموو شتم نامادەكرد بۆ سەيىن بە ئوتومبيل چوومە كەركووك و ئىولرە سواری شەمەندەھەر بوومو سەرلەبەيانی گەيشتمە بەغداو ئەعزەمىيە، بەو جۆرە لاپەرپەيەكى تازەو سەير لە ژيانم دەستی پىكرد. ھەرچەندە سائىكى نەخاياند، بەلام زۆر شتى فيركردم، زۆر شتى لە ژيانم گۆرى.

-۴-

بۆ ووشەى "مۆتيف" گەرام لە فەرھەنگى ئەدەبىتئاسيدا تا ئەو دېمەنەى كولىيەى شەرىعەتى پى بشوبەينم كە راست لە ھەندىۆ مۆتيفى ئەدەبىيەت دەچوون. لە شوپىنكىدا بە رووسى نووسرابوو: "مۆتيف- ووشەى مۆتيفى- فەرھەنسى- "ئاوازو گۆرانى ووتنە"- رەگەزىش بناغەى بەرھەمى مۇسقىايە، مۆتيف لە بەرھەمى ئەدەبىيدا جيا لە -باسى- سەرھەمكى خۆى جاروبار ناودەبىرەت تەواوگەر، يا باسكى لە پەلى دوومى ئەو بەرھەمەدا بىت كە بە ھاودەنگى لەگەن باسى سەرھەمكىدا مەبەسەيىكى پەگگرتووى ئالۆزى بەرھەم پىك دىنن. ئەم ئىستىلاخە ئىستا كەم بەجى دەھىنرەت."

لە فەرھەنگى چەند زامانى ئەوروپادا روتەيم، مۆتيف ھەر ئەوە بو كە بە(ھۆ) يا (پالپوئەنەر) يا (باس) زانرابو، بەلام باسى مۆتيف لە زۆرس كىتەبى رەخنەو تىۆزى ئەدەبىدا وام لادەمكات كە بە كوردى بە (كروك) يا (كۆلەكەى باس)ى دابنىم مۆتيفىك ھەمە لە (نشىۆى) گۆركىدا لە (النخلة والجيران)ى غائىب توعەمە فەرماندا دەپىينم. بە كوردى جۆرىكە لەو مالانەى پىيان دەمووترا (جەوشى گەورە) نزيكتر بېمەو، مەملەكەتەكەى پوور جەلىم لە (شارى) حسين عارفا لەو دەچىت. چەند خىزانى ھەزار ھەرىكەى لە ژوورىكى خانوويەكى گەورەدا بىن. ژيانيان، تىكەلىيان، پىۆەندىيان كەرسەى باسن.

بەلام ئەم كولىيەيەى شەرىعەتە لە روويەكەووە لەو مۆتيفە دەچوو. خۆى خويندنگايەكى شەش پۆلى بوو. بەلام تا ئەوكاتەى من چووم تا پۆلى سەيەمى

تېدا كرابۇو. بە پىي ياساى خۇي دەبوو ھەر دەرچووى پۇلى سىيەمى ناوئىدىي لۆمەرگىرئىت. بەلام زۇر قوتابىي چەند سال لە پۇلى سىيەمدا كەوتووى تېدابوو. فەقىي ھىچ لە قوتاخانەدا نەخوئىندووى تېدابوو، فەقى كوردەمگان نەبن كە بە راستى فەقىي لە خوئىندىدا پىشكەوتوو بوون ھاتبوونە ئىرە، دەرچووى ناوئىدىي ئاپنىش ھەبوون. چەند كەسى ۋەك من پۇلى سىيەمى تەۋاوكردووش ھەبوون.

بەلام ھەرىكە بە مەسەئەك ھاتبوو ئىرە ئەۋانەي لە پۇلى سىيەمى ناوئىدىدا دەرئەچووبوون، چەند سال لەسەر بەك دەرئەچووبوون، دەقتوانى بىئىت كەسانى بى دەرئەتان بوون، روويانكردىبوو ھەموو جۇرە ئىشەك، لەپەر دەرئوويان لىكراپۇو، (لە شوئىنەك ۋەردەمگىرئىن، نە بەكەلۇرىي سىي ناوئىدىي نە بە كالۇرىاي پىنجى ناوئىدىدا تىپەر دەبن)، شەش سال جىي نووستن ۋە خواردنىكى سى زەمەي باش ۋە جىل ۋە پىلاو مانگى موچەپەكى بۇ ئەوسا بۇ قوتابى باش. مانگى دوو دەرئەريان دەرىتئى ۋە بە شەش سال دەبنە دەرچووى كۇلچىك ۋە لە كارئىكدا دادەمەزئىن كە موچەپە پەلەيان لە دەرچووى كۇلچەكانىتر كەمتر نابىت. لەناو ئەمانەدا كەسانى ۋە ھەبوو ۋەك لە خوئىندىدا باش نەبوون، تانوتى ئەۋەيان لۆدەدرا كە لە فلان شوئىن ۋە فەسار شوئىن كاربان كردوو ئەوسا ھاتوونەتە ئىرە. زوربەي ئەمانە دەرئەسى نوئىز ۋە رۇزو نەبوون، فەريان بەسەر ئاپندارىيەۋە نەبوو. كاتى نوئىز بەناو خوئىندەۋە بەرپىز دەبران بۇ مزگەۋتەكەي (ئىمامى ئەعزەم)، لە بەكئەك لەم دەستە قوتابىيەيان دەگىراپەۋە. كە رۇزى ھەپنى لەناو بازار دىۋىانە، لىيان پەرسىۋە. ئەۋە نەچوۋىت بۇ نوئىزى جومە؟ وتبووى:

ئەي ئەمەرۇ ھەپنىيە، ناو خوئىندەۋە رەز نىيە، پشوو.

دەستەي دوۋە: دەرچووى ناوئىدىي ئاپنى بوون. كە بە تەماي خوئىندىن تەۋاوكردن ھاتبوونە ئىرە. ئەمانە ۋەك بە خوئىندەكەۋە خەرىكبوون، پىاۋى بەدپىشىان تېدابوو. لەناو ئەمانەدا چەند كەس ھەبوون كە ھەر لە

فەقەت پەتەيەھە ھاتبوون- بە تاپەتەي چەند فەقەتەي گورد. كە دووایی ھەر دەبئەي باسیان بگەم.

دەستەي سەيھەم: ئەوانە بوون كە سەي ناوئەدیان تەواوگەردبوو. ھەر يەكەش شتەك ھەتەبوو يە نیرە. نیر سەر بە بنەمالەي مەلا بوون - كە من يەكەك بووم ئەوانە. پا بە ھۆي ھەژاری پەھە تەوانستەي دوواناومندەي تەواوگەردنیان نەبوو. لە پروی سیاسی پەھە. سالی پەشوو كە سالی راپەرینی كانوونی دووھەي ۱۹۴۸ بوو، پەكەھە بەشداربوونی قوتابیانى پۆلى يەكەم و دووھەي كۆلچەكەلە خۆپیشاندانەكانى ئەو راپەرینەداو بە كۆمەل گەرتنى زوربەي قوتابیان بۆ چەند شەو سەيمايەگى سەي و نیشتمانپەرورەرانەي دابوو بە كۆلچەكە. بەلام كە كەمەك نازادى لە وولاتدا گەنگى داو حەزبە نەشكرەكان و حەزبە نەينى پەكان كەوتنە چالەكى و ناكۆكى، ئەوا ئەمە لەناو قوتابیانى نیرەشدا رەنگى دەداپەھە. زۆر كەم قوتابى لەویدا بوو ھەقەي سەسەتەي نەبئەي. وولات بەرەو زەبروزەنگ نواندنى حكوومەت دەچوو، ناشى عورق و خەلك بۆ بەندپەخانە ناردن لە گەردا بوو. بەلام لیرەدا ھەشتا گەرمەي موناھەشە ساردنەبووبۆھە. تەنانەت دیمەنى دابەشبوون بەسەر قاوشى نووستندا رەنگەكەي حەزبى پەھە دياربوو. بە قاوشەكەيان دەووت قاوشى (قەھومى پەكان) ئەمانە سەر بە حەزبى ئەستەقلال بوون - ھەشتا بەسە لە عەرفەدا ناوى نەبوو. زوربەي ئەمانە لە دەستەي يەكەمى قوتابى پەكان بوون و ھەندەكەيان تا ئەم سالانەش لە چالەكەيدا بوون وەك قاسم سەھەرورەردى (كە كورپەكەي زۆرباش بوو)، وەك تاھا قەيسى كە لەمەودوو بوو بە بەسەي و پەش ۱۷ تەمووز گەپەشتە پەلەي بەلپۆز لە ھەندەك وولاتدا.

تاقەك سەر بە ئەخوانى مەسلىمەين بوون. ئەمانە كەسانى بەدەينى نائەخوانەشيان لە دەورى خۇيان كۆگەردبۆھە. كەسانى رەق و ووشكەيان لەناودا بوو، بەلام كەسانى رەوشت بەرزەشيان لەناودا دياربوو، وەك بۆيم: نەعمان

سامەرائى و ئىبراھىم مونىر ئەلودەرپىس. زۆرى ئەمانەش لە دەستەى دووم بوون ھەرچەندە ناكۆكى و موناھەشەى نيوان كەسانى سەر بەم دوو پىتازە لەسەر نەگونجاندىنى بىرى قەومى بوو لەگەل ئىسلامدا، بە لای ئىخوانەكانەو. بەلام ھەموو پۇز كىشەى لاپەنگىرى لە عەمىدى كۆلچەكە حاجى حەمدى ئەعزەمى لە لاپەن قەومى پەكانەوو سۆزى ئىخوانەكان بەلای محەمەد مەحمود سەوافەو. كە چاودىرى گشتى ئىخوان بوو لە عىراقداو ئەو سالە حاجى حەمدى لە مامۇستاپى كۆلچەكەى دوورخستبۆو، ھۆى ناكۆكى و لەپەك توورەبوون بوو. كە چەند كۆرى ئاپى و پروناكىرى و ئەدەبى لە كۆلچەكەدا دەگىرا. ھەر لاپەنە دەچوون لە دەروە خەلكى واى سەر بە خۇپانىان دەھىئا كە قسە بكەن و موناھەشە بكەن. باش موناھەشەپەكى تىزى نيوان بەشىر ئەلخالىدى –كە خۆى ناو نابوو ھىتلەرى عىراق و نورەدىنى مەلا رەزای واعىزم لەبىرە كە پەكەم بە لای قەومىەت و دووم بە لای ئىسلامىدا دەدا.. ھىچىشيان پىۋەندىيان بە كۆلچەكەو نەبوو.

شىوعىش ھەبوون. بەلام چونكە من لەناو پىتخستى ئەواندا نەبووم نەمدەزانى كاميان پىتخراون و كاميان نا؟ لەو گىزاوى حەوشە گەورەپەى كۆلچەكەدا دىباربوو ئىمەى كورد ھەر ھەموومان لەوانەو نىزىكتر بووپن وەك لەوانىتر. ئەوانىش سۆزىكى تاپەتەيان ھەبوو بەرامبەرمان، ئەمەش پەكىك بوو لەو ھۆپانەى بەرەو حىزبى شىوعىيان بردم.

غەنى خەمماس بەغداپى بوو، تالب دىھاش لە عانەو ھاتبوو. ھەموو بە شىوعىيان دەزانن، بەلام (حەسەن توفىق)ى عانەپى ھەر لای ئىمە دانى پىدا دىنا. عەبدولھادى سالىھ لە موسەپەبەو بەو بىرانەو ھاتبوو نىرە. لە كوردىش كەمال خورشىد حەويزى لە كرىكارى نەوت لە كەركوك دەرگرايوو، باسى مانگرتنى گاورياغى بۇ دەگىراپنەو. سالى پىشتر سالم دەبباغ و عەبەد محەمەد تەھای سامەراپى دەرگرايوون. ئىوارەپەك تالب و كەمال بانگيانكردم. ووتيان:

(رەھوف)ى بىراى تالب لە عانەووە (جەمال)ى بىراى كەمال لە كۆپەووە بە
حەپسى ھىنراون لە مەركەزى پۆلىسى كەرخ حەپسەن. چەند كەسى
سلىمانىشىيان لەگەلە، ھەوالى تۆ دەپرسن. كە لەگەلىيان چووم دېم حەمە عەلى
مەدھۆش و حەمە سالىج دېلانن. حەمە سالىج ھىشتا پارتى بوو. ھەردووكيان
پاسپاردەپان بۆ سلىمانى ھەبوو. بۆم جىبەجى كەردن.

كە ھاتىنەووە دەرى، لە كەرخەووە تا نەعزەمىيە. تالب و كەمال باسى ھاوكارى
پارتى و شىوعىيان دەكرد. بەلام پەسەندى شىوعىيان وا ئەدا كە كاركردن
لەگەل ئەواندا شاپانى مەنە.

ئەو كوردانەى لە كۆلىجى شەرىعە بوون ھەر كەمال لە ناوياندا شىوعى بوو،
ھەر من و عەبدولسەمەد مەجىدىن لەناو پارتىدا پىكخرايووين، ئەوانىتر سۆزى
كورداپەتىيان ھەبوو، لاپەنە ئاپنىيەكەشىيان پتەو بوو — نوورى عەبدوللا،
ئىحسان عەبدولجەمىد، عەبدولسەلام مەمەد ئەمىن، عەبدولرەحمان رەزا، شىخ
رەزى كۆپى، ئىبراھىمى مەلا، مەمەدى مەخمۇور.

مەمەد ئەمىن عوسمانىش ھەروەك ئەوانبوو، بەلام زۆر گوپى نەدەداپە
نوپزكردن. ئەوھى دياربوو لەناودا مەلا شوكر بوو. كە حىزبى نەبوو بەلام
زىاتر بىرى شىوعىيانەى ھەبوو، ئازا و جەرىمەزە بوو. تاقە كەس بوو لە
فەقىيەتىيەووە ھاتبىت و پىوھندى بە نوپز و رۆزووووە نەبى.

ئەو ماوہ كەمەى ئەو كۆلىجە بووم كارى زۆر كەردە سەر بىرو زانىنم. لە
سلىمانى ھەر پارتى و شىوعى ھەبوون. موناھەشەپان لەسەر ئەوہ بوو كاميان
ماركسىيە راستن. بەلام لىرە پەكەمجار بوو گوپم لە موناھەشەى نىوان ئىخوان و
شەومىيە عەرمبەگان بوو. كە ئەو دەمە زۆر ناكۆك بوون و زۆر لە پەك دوور
بوون. بەلام دىسان لە ھەندى چالاكىيە سىياسىدا پىكەووە بوون.

سالم نەبەردە سەر عەمىدى كۆلىج حاجى حەمدى بانگى كەردم و ووتى: ئىرە
جىگەى تۆ نىيە. بىرپارى دەركردنت لە بەردەمى ئەنجومەنى كۆلىجەداپە. خۆت

پۈنگەپەك بۇ وازەينان بىدۆزمەرەو، ئەگىنا لەوانەپە دەرکردنت گرتن و پارەى كەفالمەت لى سەندىنىشى بەدووادا بىت. ئىتر من و پەناكەم (كاكە دوكتۇر رافىد) و راپۇرتىكى دوكتۇرىكى گەرە. كاك رافىدېش لەمەدا ھەر لاي وا نەبوو نەركى خزمائەتتى بەجى ھىناو، بەلكو خۇى بە رزگار كەرىشەم دەزانى.

لە كىتېبى "ئوستاد"دا ھەندى شتم گىراپوئەتەو، ھەرچەندە سىماى چىرۆكىان تىكەلگراو، بەلام لە راستىدا بۇ پادداشتىش دەست دەمدن. ھەر بۇ ئەو بەشن كە بىيانكەم بە باشكۇى ئەم گىراپنەومە. لەولاترەو لە گۇفارىكدا بەشىك لە پادداشتەم بلاوكردۇتەو. كە دەبى بىدەمە سەر ئەم باسەو پاشان دەست پىكەمەو.

لە ژمارەپەكى گۇفارى (بىرى نوئ)دا نووسىبووم

(نە لە لووتكەو سەر كەردەپى ئەم رووداوانەداو نە لە كەنارو پەراوېزىشدا

بووم. بەلكو لەناو جەرگەپدا بووم)

..وەك ووتەم بەو جۇرە پۇلى سىپەمى ناوئەندىم تەواوكرد بەو چەشەنش چوومە كولىەى شەرپە. ھەر لە سەرھتاي ئەو چوونە كولىەپەدا دوو جۇرە پىوئەندىپى سىياسىم دەستپىكرد.

پەكەم: چونكە گرنگترەو پىوئەندىپى قوول و درىزى بە ژبانى لەمەودووامەو ھەپە پىش دەخرىت. ئەو پىش پىوئەندىمە بە مالە خزمىكەو كە بىروھۇش و بىزووتنەوئەمىيان بەرەو حىزبى شىوعى دەبىرد.

بەئى -مالى ئەدەب ئەفەندىپى پورزى باوكم (ئەدەبىپى حاجى عارقى مستو)- كە كورپىك و كچەكانى لەقەبى بابانىشىان. بە پىئى حىكاپەتتىك كە ئىستا شوپن باسى نىپە دابوو بە خۇپان. ھەرچەند سەد مەترىك لە كولىەكەوە دوور بوو (كە شوپن خوئىندن و خواردن و نووستنمان بوو).

كاكە ئەدەب (كە ھەموو خزمان واپان بانگ دەگرد) ئەفسەرى كۇنى تورك و ئەفسەرى پۇلىسى عراق بوو. بەلام مىندالەكانى ھەر زۇر زوو بووبوونە

شیوعی. (حامید) که حقوقی تهاوکردبوو. له حیزبی (هیوا)وه بههرو (تهحرور) و شیوعی هاتبوو، برای دووهمی راهید (دوکتور راهید سوچی نهدیپ)پشی بههرو شیوعیتی هینابوو. خوشکهگانیشی سهیره (دکتور سهیره نهدیپ) و (موبهجهل)پش ههر نهوسهردمه بههرو شیوعیتی هاتبوون.

نهو سالهی من چوومه شهرههه و چوومه میحرابی مالی نهوان. سالی پاش پاپهپنی کانوونی ۱۹۴۸ بوو کهفو کول دامرکابووه. بهلام خوینگهرمی تیگوشهران و بهرپیکوپیکی گشانهوه له جیی خویبوو. ههر لهبهرنهوه که لهو تهمهنهدا کومهلی تیگوشهرم له هاتوچوی رۆزانهی مالی نهواندا ناسی. هینستا تهوژمی پاپهپن تیگهه به لیگدانهوهو نهالیزو باری تیوری دهبوو. قوتهپه (دوکتور قوتهپهه شیخ نووری- که لهمهودوو بوو به هاوسهری سهیره) ههموو رۆز دههاته نهو ماله. نهو سهروکی کونگره سیباعی قوتابیان و سهروکی پهکییتی قوتابیانی پزشکی بوو. لهگهه (کاک راهیدا) له پۆلیگدا پهکیانگرتبووه. (خهلوهی نهمین زهکی) گرابوو و تازه بهربوو بوو. هینستا شانازی به رۆلی قارهمانیی خویهوه دمکرد له پاپهپنهگهدا. (تهها شیخ نهحمهه) له سوپادا مابوو یا نهماوو رهخنهی له حیزب دمگرت و نهو دۆستانهی دهیانوت:

نهفسهرو گهورمی دهویت.

منیکی مندالی ههز به زانین و تیگوشان کردنیش، بههرو گوپگرتن و تیگهپشتن و هیربوونی نهه ههموو باسو خواست و موناقهشانه دههاتم. لهولاه هاوهلهکانی ناومندیم که دوورخرابوونهوه بۆ باقوبه سهریان دهمام و قسهپان بۆ دمکردم، (عوسمان موحهمد سلیمان- شیوعی بوو). محهمهه کمهریم فهتحوولآ- پارتی بوو و له ناومندیدا پیکهوه بووین. لهولاه شهمال سانیبو و فهرهپدون رهشید جهودتهی هاوهلی سهرمتاپیم ههردووکیان له (سانهوی نهعهزمیه) بوون و ههردووکیان له حیزبی شیوعی دابوون، پالهوهوه نزیکبوون.

نەمە لايەكى رېنومام بوو. لايەكەى تر كە دوومە:

ھەر ھەفتەيەك بوو ھاتبوومە بەغدا بىرايەكى قوتايىي خانەى مامۇستايانى سەرمتايى (دار المعلمين الابتدائية) كە لە بەغدا بوو ھاتە لامو تىيگەپاندم كە (پارتى) ئاردوويەتىو من لەگەل قوتايىي كوليەى شەريەە كاك سەمەد مەيدىنى كۆيىدا ئەندامى شانەيەكىن و ئەو رېنكخەرمانە.

ئەو بىرايە كەمال رەشىد ھەوئىزى بوو. كە لە مەودووا بوو بە شىوعىو سالى ۱۹۶۲ لە شارى كۆيەدا شەھىد كرا.

ئەم دەمەش لەو تەمەنەى ئىمەدا (با من بچووكتىن قوتايىي كوليەكەش بووبم) باسو خواسى ھەموومان زۆربەى ھەر سىياسەت بوو. قوتايىي كورد لەوئى زۆربەيان بەلای كوردايەتيدا دەچوون. بىرايان: نوورى عەبدوللا (كە برا گەورەمانبوو) عەبدو سەلام مەمەد ئەمىن، عەبدو رەھمان رەزا ئىبراھىمى مەلا مەمەد تەنانەت كاك ئىحسان عەبدولھەمىد لەگەل رېبازە ئىسلامىيەكەى ئەو سەردەمەشيدا ھەر زۆرتر باسى كوردايەتى دەكرد. كاك شوكر مستەفاو مەمەد ئەمىن عوسمان ھەردوو لايەنە فەكرىكەيان لا دياربوو. بەلام كەمال خورشىد ھەوئىزى كە كرىكارى نەوت بووبوو و بەشدارى مانگرتنى گاورياغى بوو — بە بىرو بە گورجوگۆلى شىوعىيانە رەفتارى دەكرد. لە عەرمبەكانىشدا چەند كەسەك بە شىوعى ناسرابوون، بەلام نازانم پىئوھندىي حىزبىيان چەند بوو. ھەندى موسلمانى بىركراوش ھەبوون.. سەپر ئەو بوو ئەو سەردەمەو لە باش راپەرىنى كانوونەو پىئوھندىي نىوان شىوعىيەكان و قەومىيە عەرمبەكان (كە ئەودەمە سەر بە حىزبى ئىستقلال بوون و بەعس لە عىراقدا نەبوو) باش نەبوو، كەچى تىزىي كۆمەلەى (اخوان المسلمین) كە قورساىيان لەناو كوليەكەدا ھەبوو شىوعىو قەومىيە عەرمبەو كوردى سەر بە كوردايەتى نەزىك خەستبۆو. لەبەرنەو ھەر ھەمووان لەو خۆپىشاندانانەى ئەعزەمىيەدا كە بۆ فەلەستىن كرا بەشداربووین و لە بەيەكدادانى لای پۇستەى ئەعزەمىيە لە نىوان

پۇلىسىو خۇپىشاندىراندا كاك شوكر نەوتو پەرقۇ پەيدا كىردو ئوتۇمبىلى جەكدارى پۇلىسى سووتاند.

كىشەى بىرو پۇمىندى لەناو ئەو دوو لايەنەدا دەپانەپنامو دەپانېردىم. تا مانگى يەكەمى سالى ۱۹۴۹ لە دەست پىكرىنى يادى راپەرىنى كانووندا رېزە خۇپىشاندىنىك دەستى پىكرىد. ھەر لايەنى كارى شۇرېشگىپىيانە بەرەو بەشدارى بىردىم. ئەوئەندەم گۆپنەدەداپە ئەو موناھەشەپەى پارتى كە ئەو چەشەنە خۇپىشاندىنەپان لا راست نەبوو. بەئى- ئەو راپەرىپەى بە رېكەوت بوو بوو بە مەرگەزى حىزبى شىوعى (ساسۇن دەلال - رفىق چالاك- سەبىرى عەبدولكەرىم) لە چەند رۇزىكىدا بەم چەشەنە خۇپىشاندىنانە سەدان تىكۇشەرىپان ناردە بەندىخانەو زىپانى ئەم چەشەنە شۇرېشگىپىپەى ئەمان لە زىپانى خىپانەتى مالىك سىفۇ خەلكى زۇر تەسلىم كىردى زىپانەر بوو. بەلام بۇ كەسىكى ۱۴-۱۵ سالى وەك من، لە سلىمانىپەو ھاتوو. ھەر ھاوارو دەنگو بەپەكدادان ھەستى بەرەبەركانىو نازاپەتى لا دەجوولاندىم.

رەفلىق چالاك چووو سەر شوپىنىكى بەرزو بە (بۇرى)پەك ھاوارى دەمكىد (پىشەرمە - لای جەپ - لای راست- پاشرەو) يا (المقدمة- الميسرة- الميمنة- المؤخرة) ھەموو شمان ۲۰۰-۲۰۰ كەس دەبوو-پن- كە لەو بەرزىپە ھاتە خوارمەو منى بچووكى ناسىپاوى دى بۇرپەكەى داپە دەستەو ووتى: دووام كەو. ئىتر كە بە كۇلانەكانى (راس القرية)دا بىلۇبووئەنەو، من بوومە بۇرىپە ھەلگىرى سەركىردى خۇپىشاندىنى رۇزى ۱۹۴۹/۱/۲۱- كە زوو زوو سەردەكەوتو بۇرىپەكەى وەردەگىرتو كە دەھاتە خوارمەو دەپداپەو دەستەم. پاش چوار سال چالاك لە كاتى گىرتنىكىدا ووتى من بۇرى پەكەم چاك لە بىرە. بەلام ھىچەن ئەوتووو پارمەتتە ئەندەم.

(لە بەشدارانى خۇپىشاندىنەكە كاك ئەكەرمەى عىزەت نەجىبەم لە بىرە)

ئەنجامى بەشدارى ئەو خۇپىشاندىنە توورمىبونى پارتى بوو ئىم، بۇ منىش بوو بە بىپانوى داپران. ئىتر چاومرپى كارى تر بووم بۇ حىزبى شىوعى.

شوباتى ۱۹۴۹ ھات لەسەر پېيلىكەى كولىمە دەھاتمە خوارەوہ خزام پشتم نازارى گەپشت بردمیانە نەخۆشخانەى مەجىدىيە (پادشاھى پاشان كۆمارى). لەوئى كەوتىووم كە ئىوارەى ۱۲ى شوبات سەمىرە ھاتە لام ووتى ئەلئىن سەپىنئ ھاوپۇئ فەھدو چەند ھاوپۇئى تر دەكەن بە دارا. بۇ سەپىنئ بەيانى زوو ئىشكەرئكى نەخۆشخانە ھات و دەم بە نازارەوہ ووتى. لە بابولوعەزەم يەكئك كراوہ بە دارا. نەخۆش دەم پەر لە پەرس، ھەندئك چاوپەر لە فرمىسك كۆبۈونەوومە منى لە ھەمووان بچووكتر يان بۇ سۆراخ نار دە بابولوعەزەم.

دېمەنى — ھاوپۇئ حسين محەمەد شەبىيى. بەسەر سىدارەوہ مەشخەئكى لە دلمدا داگىرساند كە ھەرگىز ناكوزئتەوہ. ھاتمەوہ ھەوالم گەياند چاوپۇئى دوكتۇرم كىردو كەوتە پارانەوہ بۇ چوونە دەرەوہ. بەئى ئىزنى دام و چوومەوہ كولىە زمكى بەسىم ھەر لە گۆرستانەكەى تەنىشتانەوہ ئىزرايوو. بېرپارى خۇم دا. (ئەم لاپەرەپەى ژيانەم لە نووسىنئكى چىرۇك ئامىزدا تۇمار كىردوہ. لە نامىلكەى (پازى دوورى) دا بە ناونىشانى تۇو چرۇ بلاءوكرائەتەوہ بە عەرەبىش سالى ۱۹۶۴ چەند جار بە ناوى (نھاىة وىدایة) وە لە رادىئوى دەنگى گەلى عىراقدا بلاءوكرائەوہ.

شەو چوومەوہ مالى كاگە ئەدەيب. ھەموو كشو مات بوون. كاك حامىد نەبىت دەكەوتە قسەو دەپووت: ئىمە نامرىن. شەو بە تەنيا لە ژوورئكدا نووستبووم. نىوشەو لە پەنجەرەكەياندا راپەرپەم. تارمايى موبەجەل دياربوو. پەنجەرەم كىردەوہ. بە بىدەنگ دەستى ھىناو (لوولە) بەكى خستە ناو دەستەوہ. زانىم بلاءوكرائەم. زوو پىش نوئزى بەيانى چوومە دەرەوہ. بىانووى نوئزى بەيانىم لەلا بوو. گەپشتمە كولىە، ئەو دەمە بو كە قوتابى يەكان بۇ نوئزى بەيانى چووبوونە مزگەوتەكەى تەنىشتان. ئەو بلاءوكرائەم بە ژوورو دالاندا بلاءوكرائەوہ. پەيامى حىزب بوو دەرپارەى بەداراكردى ھاوپۇئيان (فەھد- شىبىيى. بەسىم) بەم جۆرە يەكەم كارو ھەنگاوم لە رېبازى نوئدا تۇماركرد.

كۆمەنىك جموجولى جياواز خستىنىيە ژنر جاوهدىرى و لىپرسىنەوہ. پۇژنىك عەمىد، پۇژنىك بەپړيوەبەرى بەشى ناوخۇ دەپاننارد بە دوواماندا. نەگبەتیش لەموەدا بوو كە جاوهدىرى و بەگژداچوونى قوتابىيە كۆنەپەرستەكانى ھاوہلەمان زياتر نازاريان دەداين.

ھەموو ئەمانە وەپرسىانكردم. لەسەر يەكدوو موناھەشە درابووم بە "نەنجومەنى كولىيە" ترسى دەرکردن و پارەى كەفالىت لى سەندنەكەم لىنىشتىبوو. زۇر پارى دلم دەبەردە لای كاك پافىد، ئەو لە پال نامۇژگارى كۆمەلەپەتيدا. يەكەم دەرسى مەترىيالىزمى پى ووتم.. لەم كۆسپەدا فرىام كەوت. نامۇژگارى ئەو ئەوہ بوو كە ھەر دەست لەو چەشنە خویندەنە ھەلگرم و بچمەوہ سلىمانى و دوا ناوہندى تەواو بكەم، باوكىشم و كولىيەش لەسەر ئەوہ بوون. بەئى راپۇرتىكى دوكتۇرى بۇ پەيداكردم، كە ئەو چەشنە خویندەن و رېبازە نىمچە سەربازىيە بۇ كەسىك دەست نادات كە لە تەمەنى مندایىت. بەو چەشنە. لاپەرەپەكى تازەى زىانم ھەلداپەوہ، بە بىرىكى تازەوہ، بە تەمای پىوہەندىيەكى تازە روومكردەوہ سلىمانىي خۆشەويستم..

چوومەوہ سلىمانى- پاش نىوہى سالى ۱۹۴۹ بوو، دياربوو بۇ ئەو سالى لە قوتابخانەى پۇژ وەرنەدەگىرامەوہ. چوومە شو، بەپړيوەبەر مامۇستا سلىمان مەللاح بوو، ووتى: نەرهكانى نىوہى سالىت لەسەر تاقىکردنەوہكەى كولىيەى شەرىعە بۇ حساب دەكەم، ھەفتەپەك دەوامم كرد، دووايى بەپړيوەبەر ناردى بە دووامدا ووتى: دەرسى ھاوبەش لە نىوان ئىرەو ئەویدا ھەر (عەرەبى)يە، كە (نەحو) و (ئىنشائات) خویندەوہ. ھەرچەندە ھەستم كرد، پەشيمان بوونەوہكەى ھۇى سياسىي ھەپە، بەلام قەسكەشى راست بوو. ئىمە لە (شەرىعە)، شىخ عەبدولقادرى خەتىب فىقھى حەنەفىي پى ووتبووين، حاجى حەمدى (عىلمى كەلام) بە رېبازى ئەشعەرىدا، مامۇستاپەكى مىسىرى محەمەد ئەحمەد مووسا تەجویدى قورنان. مامۇستاپەكى گەورەى مىسىرى بەدر مۆتەوہلى

عەبدولباسىت دەرسىكى گىشتىي لە بارەى ئىسلامەو پى دەوتىن. لە (نەحو)دا (شەرحى ئىبن عەقىل)مان لەسەر ئەلفىيەى ئىبن مالىك دەخوئىند كە مامۇستا محەمەد سەعید عەبدوړەحمەن. باوكى ئەفسەرى لەمەودوواى شوړشى تەمووز خەلىل سەعید) پى دەوتىن. هەموو ئەمانە ژوور پەلى تىگەپىشتنى دەرچووى پۇلى سىيەمى ناوهندى بوون. مامۇستا مەحموود يوسف —بە ئەسل مىسرى— بناغەى ئىنشائووسىنى بە شىوہىيەكى زانستى و ئەدەبىانە فىرگىردىن.

ماوہكە كەم بوو، بەلام من سوودىكى باشم بۇ بناغەى فىربوونى لەمەودووام دامەزراندن بىنى. ھەر لەوئوہ چىژى بە عەربىي نووسىنم وەرگرت. لەوئى پەكەم ووتارم لە رۇژنامەپەكى عەربىيەدا بلاگردەوہ. كە لە جىي پەكىترا باسەم كىردوہ.

ئەو پاش نىوہى سائە بىكار بووم، بەلام ھەر لە (شەرىعە)وہ دەستدانە لەبەرگىردنى ئەلفىيەى ئىبن مالک چىژى خوئىندنى دامى. باوكم زۇرى ھەز دەگرد، ئەو كورە مەلایانەى خوئىندنىان تەواو نەگردبوو كە باوكيان مردبوون، خرابوونە جىي باوكيان بكات بە مەلا. واتە لە كاتىكدا لە مزگەوتەكەى خۇيان پىش نوئىژى دەكەن، يا بەمانيان يا عەسر بىن لای ئەم دەرس بخوئىنن. منىش با تەمەنىشمان جىيا بووبىت لەگەل ھەندىك لەواندا كەوتەمە خوئىندن. يا بە واتەى مەلایان "سەماع- يا گوڭگرتن". لەگەل شىخ رەوفى شىخ سەعیدى تەكىيەو شىخ محەمەدى شىخ خالىدا بەشىك لە شەرحى (سىوطى)م لەسەر ئەلفىيەو "ئىساغۇجى"م لە مەنتىقدا خوئىند.

ھەر لەو كاتەدا من بە دوواى حىزبدا دەگەرەم و دياربوو حىزبىش بە دوواى مندا دەگەرەم.

مەحموود ئەفەندى (مەحموود فەھىمى فەقى محەمەدى ھەمەند) زۇر دۇستى باوكم بوو. زۇرچار (كەمالى لە سلىمانى نەدەما) و لە مۇرتكەى بازىانەوہ دەھالەتە سلىمانى. ميوانى ئىمە دەبوو. سەرۆك عەشىرەت بوو، لە

حیزیی براهتی و پەکیتیدا دەوری گەورەى هەبوو بوو. وا بزاتم ئەو ماومپەى مامۆستا ئەحمەد هەردى لە مۆرتکە مامۆستا بووبوو بەرەو حیزیی شیوعی هینابوو. بەلام مەحموود ئەفەندى زۆر خویندەوار بوو، شیعری جوانى هەبوو. لەناو حیزیی شیوعیدا پێش کەوت، لە هەلبێزاردنى سالى ۱۹۴۸دا بۆ پەرلەمان پالیئوراوى شیوعى پەکان بوو، لەناو شانەکانى حیزیی شیوعیدا دوو نووسینی ئەو گەرەسەى فیڤیوون بوون: (جوتیارى زەبوون) و (راپۆرتیک لە بارەى زەوى لە بازماندا).

گرتن و نازار وازى پى نەهینا. بەلام هەندیک هۆى تر زیان و ئەنجامی بەرەو کارسات و ترازیدیا برد. (لە دەرفەتیکدا دوو ووشەى فراوان و راست لە پارمپهوه دهنووسم).

مەحموود ئەفەندى زۆرى پىخۆشبوو کە لە بەغداوه بەو بیرمەه هاتوومەوه کە لە حیزیی شیوعیدا کاربکەم. چەند رۆزى پى نەچوو بردمى پەو لاومەه ووتى:

(سبەینى سەعات ۲،۲۰ پاش نیومرۆ لەبەر دەرگای ئەودبو —دەرگا بچووگەکەى مزگەوتى گەورە دەوستیت. یەکیک دپت لپت دەپرسیک سەعات چەندە؟ دەئپت: خەلگى ئەم شارە نیم).

بەمجۆرە لە نیسانی ۱۹۴۹دا پەگەم پێوهندى و پەگەم پێکخەرمم لەنا حیزیی شیوعیدا دى.

کاک محەمەد ئەمین عەلى. کە براى فەرەجى شەرىن و ئەوانبوو —هات و پەکترمان ناسى. بى ئەوهى من ناوى ئەو بزاتم. نپتر هەردوو پۆز جاریک لەبەر دەرگائى مزگەوتیکدا پەکترمان دەدى. هەفتەى جاریک کۆدەبووینەوه. پەگەم شانەى ئەو پێکیدهخست دوو کەس بووین، من و کاک حسین محەمەد. فەرمانبەر لە مۆتەسەرپى پەت. ناسراو بە حسینى لیمو. گەرەسەى کۆبوونەوه هەر خویندەنەوهى بلاوکروامکانى حیزب بوو.

باش چەند ھەفتە زانیم گە حیزب بوو بە دوو پارچەوہ. ئیمە (بەلای
پێکخەرەوہ) بناغە حیزبەگەین و پۇژنامە (ئەستیرە- النجمە) دەرەگەین-
گە بە دەست دەنووسراپوہ، چونگە ھەموو چاپخانەکانی حیزب گراپوون.
دەستەگەپتر بە ناوی (الصراع) ھوہ پۇژنامە دەرەگەین. ھەردوولا بە ناوی
حیزبی شیوعی ھوہ کاریان دەکرد، بەلام خەلگ ھەر بە ناوی پۇژنامەگەوہ
ناوی دەنان تاقمی (...). ئەمە لە چەند جیاپوونەوہی لەمەدووای حیزبی
شیوعیشدا ھەر وابوو.

جیاوازی بیرو ئایدیولوژیەتی ئەوتۆ لە نیوان ئەو دوو تاقمەدا نەبوو. تەنیا
پەك لە دووای پەك گرتنی سەرکردەیی بە دروستبوونەکانی حیزب وایکردبوو کادری
پێشکەوتوو و تیگەپشتوو نەمینی، ھەندئ لاو، گە زوربەیان نازاو بەجەرگبوون
دەست بەدەنە بانی حیزبەگەو پاشماوەکانی دروست بکەنەوہ. بۇ نموونە: رابەری
(النجمە)- ئەکرەم پامولگی پۇلی پینجەمی ناوندیی تەواوکردبوو، تەمەنی ھەر ۲۰
سال دەبوو، بەھانەدین نووری پۇلی سەپەمی ناوندیی تەواوکردبوو و لە مزگەوت
گەمیکی خویندبوو، ھەر لە نیوان ۲۰-۲۵ سالدا بوو، ھەردووکیان لە سلیمانی بەولواہ
ھیچ شوینیکیان نەدیبوو. ئەوہی وەك جیاوازی باسدەگرا، ئەوہ بوو: (النجمە)
پۇژنامەپەکی حیزبی شیوعی سوریایان دیبوو- لە جیاتی باس (لە دیموکراتیەتی
بۆرژوازی) ھاتنە سەر کار، باس لە دیموکراتیەتی گەلی -شەعبی- گراپوو، ئیتر
ئەوھیانکرد بە دروشم، لە (الصراع) دا وەلام دەنراپوہ. گەچی ھەر ئەمە لە پاش ۲-۴
سال پینچەوانە بوو. کاک بەھادین لە (القاعدة) و پەیمانی (باسم) دا دیموکراتیی
گەلی کردبوو بە دروشم و دەستە (نالای کارگەران- رايۃ الشفيلة) (عەزیز محەممەد-
جەمال حەیدەری) دەیانووت: ھاوڕێ فەھد لە دیموکراتیی بۆرژوازی زیاتری
نەووتووہ.

ئەکرەم پامولگی تینی دابووہ خۆی رەخنە لە ھاوڕێ فەھد دەگرت، بە
لێپرسراوی دەزانی لە کاردانە دەست مالیک سەیف و پەھودا سەیدقا، گە کەسی

نازا نەبوونو زوو تەپپن (مالیک بە ئیجگاری بوو بە جاسووس، پەھودا
ھەلۆیستی گز بوو، بەلام چونکە جولەکە بوو لە ۱۹/۲/۱۹۴۹دا رۆژی پاش ھاوړی
فەھد بە دار کرا).

(الصراع) زۆر بە توندی وەلامی (النجمۃ)ی نەدایەموو توخنی ھاوړی فەھد
کەوتنی بە تاوان دەرانی. کەچی ھەر لەمەشدا چەند سال دوای ئەو ھاوړی
بەھادین لە (پەیمانی باسە)دا ھەلۆیستی ھاوړی فەھد بەرامبەر بە مەسەلە ی کورد
بە ھەلۆیستی بۆرژوازی پانە ی ھەلپەرس تادەنی و (راپە الشغیلة) بە بەرگری لە
پینگەمبەرمان بەرگریان لە ھاوړی فەھد دکرد.

ناکۆکی پەکانیتر شەخسی و تانوت لە پەکتردان بوو. ئەوان باسی
ئەکرەم و خەسرە و تۆفیقیان وەک کورە بۆرژوازی دکرد (کە پەکەمیان
پەنگە بە کورە ھەزاریش بزمیرراپە) و ئەوانیش شتی ناراستیان بۆ کاک
بەھادین دروست دکرد. لەناوھینانی ناشکرای کەسانی سەر بە ھەر دوولا
بەردن سل نەدەکرا.

چەند ھەفتە پەک لەو شانەیدا مامەو، رۆژیک مەحموود ئەفەندی ھاتە شار،
سکاڵای ئەو مکرد کە تا ئیستا ھیچ فێر نەبووم. چونکە من بە تاسە ی
فێر بوونەو ھاتبوومە ناو حیزبی شیوعی پەو. پاش چەند رۆژ پێکخەرەکەم پێی
ووتم: دەچیتە ناو خەمتی قوتابیان، ئەو بۆ فێر بوون و سەقافەت (پووناک بیری-ع)
باشترە. ديسان بۆ دەرگای ئەو دیو واتە دەرگا بچوو کەمە ی مژگەوت. (نازانم بۆ: ئەو
دەرگا پەیمان؟) بەلام ئەمجارە مژگەوتی شیخ ئەولای ھەولێری -کە بە مژگەوتی
دوو دەرگا بەناوبانگ بوو. سەپەر ئەومێە لە سلیمانیی ئەوسا کە ۴۰ مژگەوتی
تێدایوو زوربەیمان دوو دەرگایان ھەبوو کەچی ھەر بەو مژگەوتە دەوترا دوو دەرگا.
پەنگە ئەمبەر ئەو بێ کە دوو گەرەک لەسەر ئەو مژگەوتە بوون و مژگەوتەکە
بێجگە لە نوێژکەران سەرپێی خەلک بوو. دەرگای مالی قازی (نەحمەد موختاری
ھەولێریش لەسەر ھەوشە ی مژگەوتەکە بوو.

دەى.. چووم بۇ (مەوعىد)كە. رېڭخەرى نۆى، ھاوۋەل و برادەرى مندالېشىم بوو، بەلام ھەر پىرسىيارە سەپىرەكەى خۆى كىردو وەلامى سەپىرى بېستەوہ
كەى بانگى ئىوارە (شېوان) دەدات؟
كە رۇز لە گۆپزەوہ ھەلات

كاك دارا تۇفېق رېڭخەرى تازەم بوو. بېوہندېم جارى بە تەنىا بېوہى بوو. چەند ھەفتەبەككى خاىاند، رۇژنېك ھات بەپاننامەبەككى تازەى بۇ ھېنام. ھەر ناوونېشانى بەپاننامەكەى (النجمە)ى لەسەر بوو، (دەستى ئاسنېن بەردەوامە لە پامالېنى نېنتېيازەمت دا). بەلام ئەگەر بەپانى بېشوو كاك ئەكرەم پامولكى بۇ دەرگردى حەمېد عوسمان (صابىر) و بەھادېن نوورى بوو (باقر)، كە پەكەمېان گىراو لە پاش مالېك سەپفەوہ پەكەم سەرگردە بوو ئازاپانەو مەردانە خۆى بەرامبەر بە ئەشكەنجەبەك راگرېت كە كرابوو بە ئەفسانە. ئەوا ئەمجارە دەستى ئاسنېنەكە دەستى كەرىمى سۇقى بوو. (سەعبىدو وەلىدو پەشىد)ى لە حېزب دەرئەگردو ناوى رۇژنامەكەى بە نېازى پەكگرتنەوہى حېزبەوہ ناونا (پەكېتى-الاتحاد).

دەبوو ئەو چەپۆكەى لە حېزبى شىوعى درابوو، بە خنكاندىنى پېنج لە سەرگردەكانى (فەھد- زەكى بەسېم (حازم) - حىنن مەھمەد شەبېبى (صارم) - كە شېرانەو مەردانە چوونە سەر سېدارەو ھەرىپەكە لە بەردەمى سېدارەكەدا ووشەبەك يا پەندىكى بەنرخى بەجېھېشت، ھەروەھا پەھودا سېدېق و پاش ئەوان ساسۇن دەللال كە بە خوېندىنى سرودى ئەنتەرناسىئونالە بە بەرچاوى خەلكەوہ چووہ سەر سېدارە)، ھەروەھا بە گرتى سەدان كادرو ئەندامى سەرگردەو ئەندام و دۇستانى حېزب. لە پال ئەوہۇشدا بە روخانى چەند سەرگردەى وەك مالېك سەپفو رەفېق چالاک و فوناد بەھجەت و سەبىرى عەبىدلكەرىم.. ھتد. دەبوو ھەروەك ئەم چەپۆكانە كەسانى لاوى وەك كەرىمى سۇقى و بەھادېن نوورى پال بېوہنا لەو كاتەدا شان بەدەنە بەر حېزبەكە، يا

چهندین (می‌رمدال)ی وهك ئیمه‌ی والیکرد یا تازه بیینه ناو حیزبه‌وه یا حیزب به‌جئنه‌هیئین. دهبوو ئه‌مه ببوايه هوی پیزی پتهو دروستبوون و نهئینی نه‌درگاندن، که‌چی ناوی سمرکردمو نه‌ندامانی ههموو لا، قسه بۆ هه‌لبه‌ستن باو بوو، دیاره ئه‌مه هه‌میشه لهو حیزبه‌داو له شوئینیردا ههر باو بووه، نه‌مپۆ له سه‌دا سه‌د په‌کین، سه‌به‌ینۆ له سه‌دا سه‌دا جیاین. من ئه‌م باره‌م له دوو جیابوونه‌وه‌پیردا دی. که سالی ۱۹۵۲ و سالی ۱۹۶۷ بوون و له‌مه‌ودووا باسیان ده‌که‌م. به کورتی زۆری نه‌ده‌ویست که ههموو بزئین پشید -ئه‌کره‌م یامولگی و سعید ناوی حیزبی عومهر عه‌لی ئه‌مینو غه‌فووری مرزا که‌ریمیش و طیده. هه‌روه‌ک ناوی که‌ریمی سوئیش ناشکرا بوو.

که‌ریم له خوئیندنی ناوه‌ندیدا هه‌رسی ساله‌که له‌گه‌ل ئیمه بوو. له خوئیندنا خراب نه‌بوو، به‌لام وا دیاربوو زه‌ره‌کی و فیربوونه‌که‌ی دابوو به لای کاری حیزبی و فیربوونی تیوریدا. چونکه ئه‌و شتانه‌ی ده‌پنوسین له نووسینی خوئنده‌وارێکی باش و گوردی زانیکی باش ده‌چوون. ههر ناوه‌ندی ته‌واو‌کردبوو که خۆی شارده‌وه.

کاک دارا پینی ووت: من ئیتر وازده‌هینم، له‌گه‌ل (الاتحاد) و (الصراع) ئیش ناکه‌م، دیاربوو وازه‌ینانه‌که پتوه‌ندی به‌ ده‌رکردنی ئه‌کره‌م و وازه‌ینانی کاک خه‌سه‌روه‌وه هه‌بوو. که چهند سالی خایاند. هه‌روه‌ها به ئه‌مانه‌ته‌وه ووتی: من ناوتم داوه به براده‌ران خۆیان ده‌تیین. له سلێمانی زوربه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی به شیوعی مابوونه‌وه ههر له‌گه‌ل (النجمة) دا بوون و به ئوتوماتیکیش بوون به (الاتحاد).

دووی چهند رۆژێک له قوتابخانه کاک هیوا مسته‌فا به‌هه‌جته که له مندالی‌یه‌وه هاوڕێ بووین بانگی کردم و نامه‌یه‌کی پێچراوه‌ی دامی به ئیمزای (ئهبوو عه‌زیز) هه‌وه بوو، ئه‌م (ئهبوو) ه‌ناحه‌زه له‌وساوه لای شیوعی‌یه کورده‌کان هه‌بوو.

مەوعىدىكى تازە - كەسىكى تازەھات، بىرەكى بچووكى چوار-پىنج سالەبى لەگەن بوو. نامەبەكى لە پىزوى دەربىيى براكەى دەرھىناو دايمى. پىشى ووتەم: پىكخەرەكەت خۇي شاردۇتەوہ (ئەوسا بە مانەمان دەووت: مختفى)، من تەنيا موراسىل (نامەھىنەر)م.

ھەردوو رۇز جارىك نامەھىنەرم لە مەوعىدا دەدى كە نەدەبوو يەك چرگە لىي دووا بگەوين. بە زۇر قەناعەتم پىكرد كە مەوعىدەگان لە مزگەوتەكەى خۇماندا (مزگەوتى حاجى مەلا رەسوول) بىت بۇ من باشرەو بىنگومانە. نامەكانى ئەبوو ەمزىز نىوہى دروشمى شۇرپىگىرپانە بوو بە ەمرەبى، واتە شتى لەبەرگراو بوو، لە كۇتاپىدا بە كوردى (ھەوائىك، فەرمانىك)ى خىزىبى تىدابوو. لەو دروشمانەى زۇرى دەنووسىنەوہو لە بىرم ماون.

"لا حركة ثورية بدون نظرية ثورية"

الشيوعية اقوى من الموت واعلى من المشاقق- فهد

من يدافع عن الانتهازية سيقع حتما في مستنقع الانتهازية... الخ."

پاش دوو ھەفتە، پەيامھىنەر كاتىكى دانا كە شەو لە گەرەكى مەلگەندى "ئەبوو ەمزىز" بىينم. فەرمانىش وابوو. بە كۇلانى تارىكدا بچم. كراس و شەروائىك لەبەر بگەم چاكەتىكى بەسەرداو كلاًونك لەسەر بگەم. گواپە ئەمە خۇشاردەنەوہە. لە كاتىكدا بەو جۇرە بىينىم لە شاردنەوہو لەوہ دەچوو كارىكم ھەبىت.

سالى ۱۹۵۵ كە ماوئەك بە خۇپىشاندانى كتوپرى شەوو رۇزەوہ خەرىكبووين. بە (دەماغ) كەردنەوہ دەچووينە ناو بازار بۇ (ھوتاف) كىشان. بە كاك ەلى ەھوتاو مان ووت: تۇش دەماغ بگە. كاك ەلى كە قسەخۇشەو خۇشترىنى قسەكانى ئەوانە بوون كە خۇي بۇ خۇيى دروست دەگرد. ووتى: ئەمە ئەشارمەوہ (چاوى)، ئەمە ديارە. ئەمە ئەشارمەوہ (لووتى). ئەمە ديارە (لىوى). كە كاك ەلى ئەمانەى لە رۇوداوتىكدا گوللە شىواندەبووى كە ھەر

زۇرمان لىكىرد ووتى: كاكە منىش رۇزۇنك وەك نىۋەمكىرد مىندالان دووام كەوتىن: ناي كاكەلى بۇ خۇت وا لىكىردوو. (پەنگە ئەمە ھەر گالتە بىت خۇى بۇ خۇى درستكىردبىت، بەلام ئەۋەى مىن راستىبو، چۈنگە بە راستى تەمەنمان كەم بوو. خەرىكى كارىكى گەۋرە بوۋىن).

پىش ئەۋەى بگەمە لاي كاكى رىنكخەم ئەم قەسەپە دەگىرپەمەۋە:

لەم سالانەى دوۋاۋىدا - پاش نىزىكەى پەنجا سان، برادەرىكىم دى، پاش چاك و چۈنىپەكى گەرم پەرسىي: دەمناسىتەۋە ووتم: شىۋەت ئەكەم. ووتى: بچوۋكترىن پەيامەنەنەر لە حىزبى شىۋەىدا كە دىبىتت، پەكسەر ووتم: رەزا نەبىت، ووتى: بەلى، ئەۋەم، تومەز كاك (رەزاي كارەباچى) كە لە لىستەى حىزبى شىۋەىدا خۇى پالوتتوو ئەۋ مىندالە بچوۋكە بوو كە لەگەن كاك (سابىرى) رەحمەتتىى برايدا ئەھات و نامەكانى لە پزۋوى دەرپىكەپدا دەشاردەۋە.

گەپشتمە مەلكەندى، وەك بېرپار بوو بەۋ جۆرە لە دەرگام دا، برامە ژوورە. ژوورىكى چۆل، حەسىرنك داخراۋو، كوپەپەك دانراۋو (نازانم ھەر خۇى وابوو يا دىكۆر بوو)، ھاورى ھات: ئەۋىش شەروائىك و كراسىكى لەبەردا بوو، مىشكىپەكى كۆنى بەستىبو، نەختى قورى لىدراۋو. وەك ئەۋەى بە رۇز كرىكارى كرىدى. تەۋقەپەكى لەگەن كرىم، پلىتەى چراكەى بەرزكردەۋە، تەماشامكىرد كاك مەمەد سالىح سەئىدە كە فرمانى گرتتى لەسەر بوو و خۇى شاردىۋە. دياربوو ئەۋىش نەپزانىبوو ئەۋ ھاورىپەى دىت مىنم و پەكتر باش دەناسىن (لەبەر ئەۋە خۇى والىكىردبوو).

زۆر باسى وولاتمانكىرد، زەبرىوزىنگىك كە بالى بەسەردا كىشابوو. حىزبو و دوو كەرتبوون. بەرامبەر بە (الصراع) خۇى لە قەسەى ناشىرىن و نارەۋا بە دوور كرتو و اى نىشان دا كە لەسەر بناغەپەكى پتەوو (مەبەدەنى) نامادەى پەكگرتنەۋەپن، ئەۋانىش نىمە، پاش - النجمە - بە شىۋەى دەزانن. ئەركى مىن ئەۋە بوو ئەگەر بتوانم بۇ ئەۋ رۇزنامانە بنووسم كە دەرئەچوون: "پەكىتى،

الاتحاد، دەنگى قوتابيان، دەنگى فەللاخ، دەنگى كرىكار.. ھتد " خەرىكى
ۋەرگىران بىم، كارى گەۋرەتر نووسنىھەۋە بوو. چۈنكە چاپ ۋە تاپ نەما بوو،
ھەممۇ پىمان لەسەر كاغەزى تەنك، بە كاربۇن خىستەنە ژېرى دەنووسىيەھە.
سالى (۱۹۵۲) كە لە بەندىخانەى بەغدا پادى ئەو سالانەو نووسنىھەۋەمان دەكرد
ھۇگر گۇران دەيووت: " دە سالىتر ئىفلىج بىم ھەر ھى نووسىنەھەى كىتېبى -
لېۋنتىفە". كىتېبى لېۋنتىف كىتېبىكى قەۋارە گەۋرەى "ئابوورىى سىاسى" بوو،
راشید بەرپاۋى -كۆنە بالىۋىزى مىسر لە مۇسكۇ نازانم لە چ زمانىكەھە كرىدبووى
بە عەرەبى. ئەھە لەو شتانە بوو كە دەبوو بىانخۇپىننەھە. بەلام نازانم لەو
تەمەنەدا چەندى تىگەپىشتبوۋىن. نىمە ھەر رۇژنامەمان دەنووسىيەھە، ھۇگرى
بە سزمان نووسىنەھەى ئەو كىتېبە گەۋرەپەى درابوو بە سەردا.

* *

سالى ۱۹۴۸-۱۹۴۹ تەۋابوو. بۇ سالى داھاتوو ۱۹۴۹-۱۹۵۰ بوو چوۋبوومەھە
قوتابخانە. ئەو سالە لە سلىمانى پۇلى چۋارەمى (ئەدەبى) نەما بوو، ناچار
چوومە (عىلمى). نە خۇم زۇرم ھەزلىدەكردو ئەو كارە ھىزبىيەش پىگەى
زۇر پىۋەخەرىكىبوۋىيان نەئەدامى. رەنگە بلىم پاش خۇپىندىن ئەۋەندە. سەپىرى
كىتېب نەدەكرد. لە تافىكرىدەھەى مانگەكانى پىش نىۋەى سالدا خراپبووم.
رۇژنىك بانگىانكردم بۇ لای بەرپۇمەبەر. تەماشە دەكەم لە ژوورى بەرپۇمەبەر
قۇمىسەرى شۇعبەى خاصە- ئەمەن دانىشتوو، ئەو حسابى نەرمە لەگەن
دەكاتو دەلئىت: تۇ بە قوتابىيەكى زىرەك ناسراۋى. دىپارە زۇر خەرىكى كارى
ترىت بۇپە لە دەرسا خراپىت. ۋەلامم ھازر بوو: نەخىر ھىچ كارىترم نىپە، نە
ۋەرزىش نە تەمسىل (كابرا پىدەكەنى)، بەلام مەن ناتوانم لە بەشى عىلمىدا
بىخۇپىنم. بۇچى بەشى ئەدەبىتان داخست.

ناردىيان بە دوۋاى باۋكەدا كە سەرنىك لە قوتابخانە بدات. بۇ سەپىنى كە
ھاتە لای بەرپۇمەبەر ھالى منىان تىگەپاندا. مەن قەسەى خۇم كرىدەھە. باۋكەم

ووتى: شەمۇ پاش كارهبا كوزانەموش (كە ئەمۇ دەمە نىوئەشەمۇ دەكوزاپەو)، سەر بە سەر چرادا شۇردەمكاتەمۇ خەرىكى خويندن (سەمى) كىردنە. ديارە باوگم نەپدەزنى كە لەمۇ كاتەدا خەرىكى نووسىنەمۇ بوم.

لەگەن ئەوئەشەدا بىرپارم دا كە بەمۇ خويندەنەشەمۇ ھەر خەرىك بىم. لام شەرمبوو قوتابىي تىككۆرشەر بە تەمەل بناسرېت.

دەرسى غەربىم بە (قەغەيدو بەلاغەمۇ كە بەشى مەعانىي لەمۇ پۆلەدا دخويندرا لاي باوگم، لە پال سيوطيدا خويند، باوگم نامىلكەبەكى ماتىماتىك – يا رياضياتى بەھادىنى عامىلىي پى ووتەم كە بۇ دەرسى جەبرو موسەلەسات – مثلثات – زۆر سوودى ھەبوو)، مامۇستاي جەبرو موسەلەساتمان – جەرچىس ئىبراھىم ھەمىكا، كە خەلكى ئەلقۇش بوو، مامۇستاي چاك و پياوى چاك بوو زۆرى لا سەپىر بوو كە قوتابىيەكى ھىچ نەزان لە فەسلى دووئەمدا وای لى بى ھەندىك شت بزائى كە لە كىتئى قوتابخانەدا نىبە. پاش پەرسىن و ۋەلامىك ئەمۇ مەسىحى بە شەوقەمۇ ھات لە مزگەمۇت سەرى باوگمى دا. بە ھەناسەبىركىش بىت دەرجوومو جوومە پۆلى پىنچەمى عىلمى.

پۆلەكەمان زۆر سەپىر بوو، مەن لە كىس چوونى سالى پىشوو لە شەرىعە واكىردىبوو ھەۋالەكانى ناۋەندىم بەجىيان ھىشتم: دارا تۇفۇق، بەدىع قوتب، مەحمۇدى لەپلى، جەمال نەبەز، جوامىر مەجىد... ھتە لە پۆلى پىنچەم بوون، ئەمۇ پۆلى چوارەمە بۇ مەن تازە بوو. ھەرچەندە زوربەيانم دەناسى، بەلام بەكەمجار بو لە پۆلىكەدا پىكەمۇ بەن.

سال سالى زەبىروزىنگ بوو. ھىشتا عورق مابوو، لە پۆلەكەدا كە چاوم دەگىرا دياربوو تەنيا عەلى مەحمۇود فەرەج كەمال عەبىدولكەرىم (فوناد) سەريان لە سىياسەت دەخورا بەلای شىوعىتتەداو جەمال شالى بەلای پارتىدا، نىتەر ئەوانىتەر كە لە سالى راپەرىندا خوين گەرمبوون و لەكاردا بوون وازيان ھىنابوو.

پۆلەكەمان زۆر سەھىر بوو، لە خۆيەوه سى رېزى تىدا ديار بوو. تاقمىك ھەر خەرىكى خويىنلن بوون، لە كاتى پشوو دانىشدا مەسەلەى جەبىريان لىك دەدايەوه، بە تەمابوون لە تاقىكرىنەموى سەرى سالىدا لىيان ببوورن (مەعضوو بن)، لە بەكەلورىي پۆلى پىنچەمىشدا نەرمى چوونە دەرەموى وولات (بەئە) بەيىن. لە روى سىياسەتموھ پياوى چاكبوون، ھەستى پاكىيان ھەبوو، بەلام خەرىكبوون بە سىياسەتموھ يا باسكىرنى لە لاھان -بۆ قوتابى پەشم بوو- لەمانە: ئەكرەمى حاجى رەشىدى وەسمان چاوش- كە خزمە بوو، مەھمەدى حاجى عەبدوللاى شالى، عومەر رەمزی مەرووف (كاكە عەمە) لە (بەئە) وەرگىران و چوون بۆ لەندن، ھەر لەناو ئەواندا فەزىل فەرەج و جەمال جەلال فەرەداخى و مەھمەد ئەمىن حەسەنى كاكەمىم بىرە بەكەمىيان لە بەكەلورىادا بە قوتابىيەكى دەووتەوه، سەرپەرشتەكەرى تاقىكرىنەموكە نەتەموھپەرستى عەرب بوو لە بەغداوھ ھاتبوو كرىيە دەرەموھ ئەو سالى لە كىس چوو. پاشان چووھ كۆلىجى پزىشكى، جەمال لە (بەئە) وەرگىرا بەلام باوكى چوو بە قىناو دەپووت: منداىى وا چۆن بە تەنيا دەچى بۆ لەندن، ھەموومان زۆر بە رەقى لەگەل باوكىدا دووايىن، سوودى نەبوو. لەگەل ئەوھ حەمە ئەمىندا لە خانەى بەرزى مامۇستاپان (دار العلمىن العالىة) بەكەمانگرتەوه.

كەمال عەبدولكەرىم (فوناد) لە خويىندندا باشبوو دەتوانىن لە رېزى ئەو براپانەى دانىيىن، كەچى بە گالىتەپىكرىنەموھ ئەوانەى ناو نابوو (ئەنشاپنەكان)، تاقى دووھ قوتابىيى ناسابى و مام ناومندىيەكان بوون. دەستەى سىيەم تەمەلەكانبوون كە كەمبوون.

لە روى سىياسىشەموھ فەزىل فەرەج لە كۆلىجى پزىشكىدا بوو بە شىوعىيەكى نازا و فىداكار لە پۆلى سىيەمدا دەرگرا، تا شۆپشى تەمووز خۆى شاردەموھ چوو بۆ مۇسكۆ بوو بە پەسپۆرى زمانى رووسى و پزىشكىي نەخويىند. مەھمەد ئەمىن حەسەنىش پاش تەواوكرىنى كۆلىج تا كۆچى دووايى (۲۰۰۱)

ھەر لە حیزبی شیوعی و سەر بە شیوعیتی بوو. بۆ جەمال نازانم لە حیزبدا بووبی. بەلام ھەمیشە رێبازی نیشتمانی و چەپی ھەبوو، کە لەودووای ئێمەمانان دەگێرین لەناو ھاوئەگاماندا زۆر پیاوانە بەرگری لێ دەکردین.

بۆ (کاکە عەمە)ش سالی ۱۹۵۷ لە شام بووم، رۆژیک کابرایەکی (ئەمنی عامە) ھاتە ئەو چاپخانەیی لێی دادنیشتین خۆی بە ناوی (تەپسیرتیبە- تیسیر طیبة)وہ پێشکەشکردو وتی: من کوردو کاتی خۆی لە گەرەکی کودان لە یانە ی کوردستان عوسمان بەگ (مەبەسی عوسمان سەبری بوو) دەرسی کوردیی پێ ووتووم. نامەپەکت بۆ ھاتوو بە کوردی داویانە بە من وەرگێڕم، لێی تیناگەم، بۆم وەرگێڕە.

سەلم زۆر لە کابرا کرد، لەبەر ئەوە نامەکەم خستە قالی نامەپەکی ئاسایییەوہ، لە پەر لەلای ئەوہ وەستام کە بە عەرەبی نووسرابوو (مۆتەر سیاسی کردی عام)، یەکسەر بۆم ھات و وتم: (ھەندیک داوی بەستنی ئەو کۆنگرەپە دەکەن. ئێمە پێوھندیمان لەگەڵیاندا نییە). کابرا چەند پرسیاریکی لە بارە ی خاوەن نامەوہ لیکردم بۆج نامە بۆ من دەنووسیت و وتم: لە خویندندا لەگەڵم بوو، دەمیکە ئاکای لێم نییە، ئیستا بیستوو پەتی لە دەروەم سۆزی غەریبی گرتوو پەتی. ووتی: بۆ باسی کۆنگرە دەکات. و وتم: ئە ی باسی چی بکات. سیاسەت لە ھەردوولا، (بەریتانیا و سووریا نازادە) و باس دەکات، منیش باسی ئێرە ی بۆ دەکەم.

نامەکە بە ناوی کۆمەلە ی خویندکارانی کوردەوہ بوو کاک عومەر رەمز ی ئیمزای کردبوو. بەلام ئەوکاتە لە سووریا زۆر شت نازاد بو باسی کورد کردن و بە کوردی نووسین نەبی.

پێم خۆشبوو ئەوا یەکیتریش لە ئەنشتاینەگان دەستی داوھتە سیاسەت و کوردایەتیش. بۆ کابرای (ئەمن)یش لە عوسمان سەبری پرسی: ووتی چاکت کردوہ، سەل کردنەکەت لە جیی خۆیدا بوو. ئەو کابرایە بە راستی لە بنەمالەپەکی باشە کە لەقەبی (طیبة) دێنن، بەلام خۆی نا.

لەم لادانەوه بێمەوه سەر ئەم پۆلی چوارەمی عیملی یەمان (۱۹۴۹-۱۹۵۰) (دەنوووسم عیملی و لێرەدا زانستی نانووسم، چونکە لە سلێمانی- زانستی بەو قوتابخانەی شەموه دەووترا کە بۆ گەوره بوو و پیرمێرد سەرپەرشتیی دەکرد. پاش ئەمانی ئەویش تا ساڵی ۱۹۵۶ خەلک بە قوتابخانەی شەموهکی فەیسەل یەمان دەووت: زانستی).

لە قوتابیانی ئەو پۆلە- نووری ئەمین بالدارو جەمال ئیبراھیم لەبیرە. ئەوەش کە لە بیرمە ئەوەیە کە هەر لەو پۆلەدا قوتابی یەکی زێرەکی عەرەبی فەلەستینیمان لەگەڵبوو، باوکی (کەمال ریمای) مامۆستای عەرەبی بوو، ئەم (ریاز- ریاض)ە کورپی لە پەرزێ ئەنشتاپنەکانیوو، کوردی یەکی زۆر باش فێربوو، دووایی بۆ خوێندن چوو هاهیرەو لەو پۆلە نامە بۆ دەناردم. جازیک نووسیبوو ویستم گۆفاری (الکاتب)ی میسریت بۆ بنێرم پۆستە وەرینەگرت. (الکاتب- گۆفاریکی جەپبوو). ریاز زوو کۆچی کرد.

قوتابی یەکی مەسیحیشمان لەگەڵبوو ناوی میساک بوو نازانم چیی لێ بەسەرھات. بەلام بۆ سەپیری (زەمان و مەکان) دەلێم: قوتابی یەکی جوولەکە ی خەلکی هەلمبجەمان لەگەڵبوو ناوی (حسقیل) بوو، پێشتر لە هەلمبجە لەسەر شیوعیتی گێرابوو، کورپکی کراوەو باشبوو. من ئەمەو ئەوم هەر لە بیر بوو. ئەم یادداشتانە زۆرتر لە کاتی گەشتی دەرەوهی وولاتدا دەنوووسم. چونکە زوربە ی لە بیر ی خۆمدایەو کتیب و سەرچاوەی ناوی. ئەمڕۆ لە وانشتۆنم (۲۰۰۱/۸/۱۷)، بۆ دیتنی رازی کچم، شوانی زاوام، مندالەکانیان (لانی، ناران) هاتووم. پێرێ (۲۰۰۱/۸/۱۵) لە رادیۆی دەنگی ئەمەریکا بووم، کاک هۆمەری دزمی ووتی: جوولەکە یەکی سلێمانی هەپە ناوبەناو تەلەفون بۆ بەشی کوردی دەکات هەوالی سلێمانی دەپرسێ، ئیستا لە ئیسرائیل لە شاری (نەتالیا) یە. ناوی (حسقیل) ە. ووتەم:

ئەو هەلمبجە یی. یەکسەر هۆمەر تەلەفون ی هەنگرت و لام سەپر بوو بلی: کاک حسقیل، تۆ بۆ نائییت هەلمبجە ییم.

بەلئى ھەلەمبجەيىم.

بە سۆزىكى گەرمەو ھەلەمبجە. ھەوالى سەلئەمانى پەرسىن. مۇدھىيەكى خۇشبوو كە زانىي مەن لەوئەم بە (عەيزەدەينى مەلا مەستەھا) ناسىمىيەو. نىو سەعاتىك قەسەمانكرد، دمتووت نىو سەدە نىيە، ھەفتەپەكە وولاتى بەجىھىشتوو. زۆر لە ھاوئەلەكانى خويئندى لەبىر بوو. لە گەرەكى جوولەكەكانى ھەلەمبجەو سەلئەمانى دەپەرسى. مالى كئى ماو، ھى كئى نەماو. كوردپەكەى ھەر ئەوھى خۇي بوو. سەپەر ئەوھ بوو ئەپووت: لەم شارە ئىمە كورد زۆرىن. ئەمە پەك جوولەكە خۇي بە كورپى مىللەتتىكى تىرى (واتە: كورد) بزانيئەت. نە مەن دەسەلاتو مافى ئەوھم ھەبو بانگى بكەم بۇ كوردستان، نە ئەو. ھەر لەم سالى ۱۹۴۹-۱۹۵۰ يەدا كە سالى كارىكى حەيزىيى گەرمو گور بوو، دەبئى چەند شتى سەر بەو سائە تۆمار بكەم:

پاش ماوئەپەك لەو پىئوئەندىپە بە ھاوئە محەمەد سائە سەعەدەو، سابىر نامەپەكى دامئى، كە پىكخەرەكەم گۆراو، مەوعەيدى ناوئى، پىكخەرى نوئى خۇي دەمبىئى. ھەر لە قوتابخانە كاك عەلى مەحموود فەرەج پىئى راگەپاندم كە پىئوئەندىم بەوھو دەبىئەت. بۇ ھۇي ئەو گۆرپەنە ووتى: مەن ھىچ پىكخەستەم لەلا نەبوو، دەبئى ئىشەم ھەبئو خەلگەم لە لابیئە ئەم پىئوئەندىپە زۆرى نەخاپاندم گەردەلوولى زەبىرو زەنگ توند بوو. گەرتن و مەرگى كەرىم:

بەھارى ۱۹۵۰ بە شاردە بىلەوئەوھە كە كەرىمى سۆقى گىراو. كىش و ماتىپەكت لە قوتابخانەكەدا دەدى، ماتەمىنىت بە پووى زۆر كەسى ناو بازارپەو دەدى. كەرىم لای زۆر كەس بووئەو بە جىئى ئومىئەد، ئەوونەى لىئاھاتووى، وەك ووتەم فەيداكارىو لە خۇشاردەنەوھەدا زەنگ.

چۆن گىرا. تا ئىستا مەن نازانم چۆن گىرا. ھەرچەندە شار ئەو سەردەمە بچووكبوو، خۇشاردەنەوھە لە مالىكدا بئى ئەوھى دەرو دراوسىيىش بزەنن ئاسان

نهبوو، به‌لام دستگاکانی رژی‌میش نه‌ومنده به‌هیزو خاوه‌ن ته‌جروبه نه‌بوون. هه‌موو کاریان پشت به چهند پۆلیسیک بوو هی‌نده‌ی په‌نجه‌گانی ده‌ست، جلی کوردکیان له‌بهر ده‌کردو که زستان پالتوی پۆلیسیان له‌بهر ده‌کرد. هه‌موو خه‌لک ده‌یانناسینو به سووکی ته‌ماشاپانده‌کردن.

نه‌ومنده زانرا که له گه‌رمگی چوارباخ- له مائی نه‌وره‌حمانی سألحی خله (شه‌هیدی گانی ماسی) گیراوه. گرتنی که‌ریم بۆ ئیمه‌ی ناو ریک‌خراوی (الاتحاد) کارساتیکی گه‌وره بوو، من نه‌و ماوه‌یه‌ی له‌و ریک‌خراوه‌دا بووم که‌ریم خۆیم نه‌دی. به‌لام زۆر جار پی‌ویست وایوو نامه‌ بۆ (مه‌سنوول) بنووسیتو وه‌لامت بۆ بی‌تموه. نه‌وه‌بی پی‌وو تن ده‌مانزانی مه‌سنووله‌که که‌ریمه.

وه‌ک دووایی زانیمان، محمه‌د سألح سه‌عیدو کاک فه‌تتاح ره‌شید (له‌مه‌ودوا) به بی‌سارانی ناسرا) پیکه‌وه یا وه‌ک په‌که‌مو دووم نه‌رکی ریک‌خراوه‌که‌یان گرتبووه نه‌ستۆ.

له‌و مالمی-که‌ریمی تیندا گیرابوو، کۆمه‌لێک بلاوکراوه‌و نامه‌ی حیزبی گیرابوو، هه‌موومان ترسمان له‌خۆمانبوو، بی‌ستمان هه‌ر له مالمه‌که‌وه که‌ریمو نه‌وره‌حمانیان به لیدان بردبوو. باش چهند رۆژێک به‌رپوه‌به‌ری قوتابخانه‌ مامۆستا موسا سه‌مه‌د بانگی کردین ۱۵۱۰ کس ده‌بووین. ره‌ئیس عورفه‌ای ئه‌من عبیدوللای حاجی حه‌ملان دانیشتبوو، هه‌موومانى دایه‌ پێش خۆی و بردینی بۆ (شوعبه‌ی خاصه‌- نه‌من). له‌وئ دوو نه‌فه‌ندی دانیشتبووون به‌ عه‌رمبی قسه‌یان ده‌کرد. دووایی له‌ گرتنیکدا زانیم که له نه‌منی گشتی (ته‌حقیقاتی جینائی) کارده‌که‌نو شاره‌زای نووسین، واته (خه‌مت)ن، په‌کیکیان درێژکی شهل بوو. ئیواره‌ په‌که‌ په‌که‌ به‌ که‌فیل نازادیان کردین نه‌وه په‌که‌م جار بوو من بانگ بکریم، ناوانیتر هه‌ندیکیان له‌ حیزبدا بوون، هه‌ندیکیان وازه‌ن هینابوو.

کابرا وه‌ک تاقیکردنه‌وه شتیکی ده‌خوینده‌وه‌و ئیمه‌ش ده‌ماننووسی‌په‌وه. له‌ بلاوکراوی به‌ ده‌ستخه‌مت نووسراوو له‌ نامه‌ی حیزبی هه‌ندی شتی

پېنوو سینەوہ. لەوانەى گە بە منى نووسى یەوہ نامەیک بوو — نازانم کى نووسىبووى. تکا لە کەرىم دەگات گە گوئى بداتە خۆى. ئەو نەخۆشە، پېویستی بە خواردنە، حیزب پارەى هەبە (هەموو ئەو پارەبەى لەو مائەدا گىرابوو ۱۲,۵۰۰ دوانزە دینارو نیو بوو، نازانم چەندى هى حیزب بوو)، ئەو برادەرە داواى لى دەگات هەنگوین بخوات. بەلام ديارە ئەو نمونەى فیدارگارى بە بە قسەى نەکردبوو.

دەمىک بوو دەمانبىست هاوړئى کەرىم تووشى سیل بووہ. ديارە توانای چوونى نەخۆشخانەى نەبوو، کاک دارا تۆھنىق هەرچەندە لە حیزبدا نەبوو — ماویەکی کەم. بەلام جارێک بە منى ووت: دەلێن هاوړئى کەرىم نەخۆشە، نکتۆرە نەزبەهە دلیمى وەک سزا گواستراوتەوہ بۆ سلیمانى، ئەگەر دەبەوئى من دەببەم بۆ لای. من نامەیکم نووسى، نیتەر نەمزانی چى گرابوو.

پاش چەند مانگێک بىستمان هاوړئى کەرىم لەژېر نەشکەنجەدا کوژراوہ. هەندىک ووتیان: بردوو پانەتە نەخۆشخانەى (توئسە- توئسە) و لەوئى کۆچى دوواى کردووہو نىژراوہ.

ئەو هاوړئى تەمان نەدى یەوہ. لە یەکەم ژمارەى (پەکتى- الاتحاد) دا کاک حەمە سالىح شىنێکى ئەدەبى جوانى بە ناوونیشانى (هەلۆ) وە بۆ نووسىبوو.

گە هاوړئى کەرىم گىرابوو عورق نەمابوو لەبەرئەوہ ئەوہى دەگىرا دەدرا بە دادگای ناسایى، هیرشى گرتنىش کزبوو بوو. لە قوتابخانەکەى نىمە کۆمەلئى زەبىرو زەنگ نوئىنرا. کاک عەلى مەحموودیان بانگ کرد ووتیان: تۆ لە کەرکوکوہە هاتووئیتە سلیمانى. دەبى بچیتەوہ بۆ کەرکوک. هەرچەندە هاواری کرد- من بى باوک و دایکم، لە مالى خانەدا دەژىم (مىرزا مارف)، ئەو دەمە خالم لە کەرکوک بوو. سوودى نەبوو لە بىست و چوار سەعاتدا بە پۆلیس نارديان بۆ کەرکوک. ئەو رۆژە تا نیوہرپۆ لە قوتابخانە کارى رېنکخستنى خۆبى رېنکخستبوو. بە منى ووت: ئەگەر هەفتەبەکىتر حیزب خۆى

نەيدۇزىتەوۈ لە رېنى كاك كەمال عەبدولكەرىمەوۈ داواي پېئوھندى بگە. چەند رۇزۇنك پاش رۇيشتىنى عەلى، موتەسەرىفى لىوا (پاريزگار) نەجمەدىن سائىب (كەركووكى بوو) ھاتە قوتابخانەو پۇل بە پۇل ئەگەپرا. كە ھاتە زوورۇ پېرپۇھبەرى مەعارىفى شارو بەرپۇھبەرى قوتابخانەي لەگەندابوو. لەھەر پۇلە قوتابىھكى بۇ دەسنىشانكرابوو، لاي نىمە پەرسىي "منو كەمال عەبدولكەرىم؟" كاك كەمال ھەستا (سەپەر ئەوۈ بوو كابرا كوردىي پاش دەزانى، بەلام بە عەرەبى كەوتە قەسەكرەن). زۇرى ھەپشە لە كاك كەمال خۇي و باوكى كرد. وەك زانىمان يا لە بىرم ماوۈ لە پۇلى پېنچەم ئەم ھەپشەبەي لە (مەنشى سەبىلە)ى جولەگەو لە پۇلى دووم لە مەمەد شوكر خەلىفە كرىبوو كە سەر بە پارتى بوو. كاك كەمال لە سالى ۱۹۴۵مەو دەناسم. مامم (ن. ئارى نەجمەدىن) لە ھەلمبجە فەرمانبەر بوو. باوكم و مەحمود ئەفەندى ھەمەمەند چوون بۇ سەردانى، منىشان لەگەل خۇپانېرد، لە ھەلمبجەو پېشتر مەحمود ئەفەندى باسى كەرىم بەگى دەگرد، لە ھەموو رۇويەكەوۈ ستايشى دەگرد، بېرپارپاندا بچن بۇ لاي بۇ خورمان، چونكە ئەودەمە لەوئ پېرپۇھبەرى ناوچە (مودىرى ناحىە) بوو. منىشان لەگەل خۇپانېرد. چەند شەوئك لە خورمان ماينەوۈ. كەرىم بەگ گەشتىكى (سەرچاوى زەلم)ى بۇ رېكخستن. (كە لە شوئنىتردا پادگارى ئەو گەشتە تۇمار دەكەم). كاك جەمال لە نىمە گەورەتر بوو، كاك كەمال و كاك نىحسانىش ھاوتەمەنى من بوون، سائىك زىاد، سائىك كەم. لەو كاتەوۈ دۇستاپەتىم لەگەلپاندا خۇشبوو. تا ئەو كاتەو دووركەوتنەوۈى كاك عەلى مەحمود لەگەل كاك كەمالدا باسى حىزبو و سىياسەتمان دەگرد، بى ئەوۈى پېئوھندى رېكخستنمان بەپەكەوۈ ھەبىت. بە ھەموو حال لە پەكتر ناشكرا بووین و دەشمانزانى كە ھەردووگمان سەر بە دەستەي (الاتحاد)ین. بەلام وا رېكەوت من پاسپاردەكەى كاك عەلى مەحمود چەند رۇزۇنك دوواي ئەو ھەپشە لىكرەنەي ئەو بگەپەتم. زۇرم لا سەپرو ناخۇشبو كە كاك كەمال لە

جياتى ئەۋەدى بلى: باشە بە حىزب ئەلئىم پىچراۋىت، يا بلى: سەپرە شتى وا بە من نەۋتراۋە. ۋەلامى ئەۋە بوو كە من هيج پئومندىم بە حىزب ۋە جۆرە شتانەۋە نىيە.

من لە شوپنىترەۋە نامەم نارد (ۋابزانم بە كاك هيوادا)، كەچى كاك كەمال پاش چەند رۇژنىك لە پشۋوى دەرسدا بانگىكردم ۋەتى: ئەۋە كارەكەتم جىبەجىي كىردە. منىش ۋەلامە ئەۋە بوو كە پئوپىست ناكات، ئەۋە كارە دەبىي كەسىك جىبەجىي بكات كە پئومندى ھەبىت ۋە باۋمى پئىم بىت. زۆر توۋرە بوو، ماۋمىك ھەر لالووت بوو لىم، پاش چەند رۇژنىك كاك هيو نامەپەكى بۇ ھىنام. لە شار رىكخەرى تازەم دى.

كاك لەتىفى ئەھمەدى تۇقىقى غەزىز ناغا. كە لە بەھارى ۱۹۵۰ ھەۋە تا ۱۹۵۱/۱۲/۱۷ رىكخەرمىبوو. بوۋىن بە دۇست ۋە ھاۋرى، بوۋم بە خۇشەۋىست لاي داپك ۋە باۋكى. كەمال ۋە مېۋانخانە ھەزارەيان بۇ ئەۋە لاۋانە كىردىۋە كە لەۋ رۇژە تەنگانانەدا لە رېزى تىكۇشاندا مابوۋنەۋە.

نازانم (لەتىف) ئىستا لە كورپو ئەۋە كىي ماۋە. بەلام شادمانم كە چەند ۋوشەي راستگۇيانە ۋە ھەقىقەت بۇ تۇمار بىكەم. لەتىف — ئەۋە سەردەمە كە من لە پۇلى چۈرەم بوۋم، لە پۇلى دوۋەم بوو. لە رىكخراۋى (الاتحاد) دا كارى دەكرىد. ۋە رىۋا زىرەك ۋە نازاۋ لەخۇبوردوۋ. كە ئىستا بىر دەمكە مەۋە لام سەپرە (نەۋەي ئىمە) چى بوۋىن، چۇن قوتابىپەكى پۇلى دوۋەمى ناۋەندى ئەۋە ھوشيارى ۋە توانا سىياسىپە ۋە ئەۋە گىانە جەنگاۋەرەنەپەي دەبىت.

لەتىف كۇرپىكى رەۋىش بەرز، ھىمىن، دۇست پەروەر بوو، داپك ۋە باۋكى خۇشيان دەۋىست، لەبەر ئەۋە ھەمىشە دەركاى مالىيان بۇ برادەرانى ۋە بۇ ھاۋرىپەيانى گرابۇۋە. داپك ۋە باۋكى دەپانزانى ئىمە خەرىكى چىن، بەلام لارىپان لەۋە نەبوو.

لەمەۋدوۋا باسى پەكەم گىرتەنمان دەكەم لەگەل لەتىفدا لە رۇژى ۱۹۵۱/۲/۱۷ دا من لە پۇلى پىنچەمى شەۋە بوۋم، ئەۋە لە پۇلى سىپەم، پىكەۋە بە كەلەپچەۋە

بىردىن بىر بۇ بەغدا، لە گىرتىنە كەشدا ئازا بوو لە پاش چەند مانگىك بەربووين ئىتر لە حىزىدا يەكترمان نەدىوہ. نازانم كەى و چۇن وازى ھىنا بوو. بەردەوام بوایە دەبوو بە كادىرىكى باش. لەم دوو ايپانەدا دەم دى سەلامىكى گەرممان لە يەكتر دەكرد. بەلام كە كارە حىزى يەكەمان پىكەوہ نەما ئەو نىكى يەش نەما. بىستەم لەم سالانەى دوایدا كە من لە بەغدا بووم كۇچى دووایى كردوہ. ھەزار سلو لە يادى. شادم كە ھىچ نەبى بەم دوو ووشە يە يادى بگەمەوہ ھەر لەو سەردەمەدا برادەرانى (سیراع- صراع)، يا بلىم لىپرسراوہكانم دەناسى.

مەلا عەزىزى جوانرۇيى (عەبدولعەزىز رەھىم) لە خویندىنى مەزگەوتدا گەپتەبوو پەلەكانى دووایى، ھەر لەو كاتەشدا لە قوتابخانەى شەو خویندىبووى و سالى ۱۹۴۹-۱۹۵۰ گەپتەبوو پۇلى پىنجەمى سانەوى (ئانەوى) كە ئىستا (دواناوندى) پى دەلەن. بەلام لەبەر خویندىنى قوتابخانەو لەبەر ئەو شەو كە بە شىوعىي ناسرابو مەلاكانى سلیمانى واپانكردبوو كە لە ھىچ مەزگەوتىكدا جىي نەبىتەوہ. باوكم بەوہى زانى زۇرى پى ناخۇشبوو، منى نارد بەدووايدا، لە مەزگەوتەكەى خۇماندا زوورىكى داپە، زۇرى ھاندا كە لە خویندىنى قوتابخانەكەدا بەردەوام بى، ھەر وھا پەيمانى داپە ئەگەر بىەوى خویندىنى بەرز تەواوبكات پارمەتىي بەدات.

(مەلا عەزىز دووایى كۇلىجى حقووقى تەواوكرد). ئەوہى بىرمەو من لەلای باوكم بە واتەى مەزگەوت لەگەلایا (سەماع) دەكرد دەرسى تەفسىرى قورئان بوو. من زۇر سوودم لە پرووى پرووناكبرى و عەرمبى زانىنەوہ لە مەلا عەزىز بىنى.

وا دياربوو مەلا عەزىز پىومندىبەكى بە حىزى شىوعى دەستەى (سیراع) ھوہ مابوو، بەلام لای من بە ئاشكرا ئەوہى نەدەوت. رۇژىك ووتى: مەلا ئەسەدى بانىخىلانى لە بارىكى تاپەتەداپە، دەلەئى جى بىھىنمە زوورەكەى خۇم، بەلام باوكت نەزانى. چونكە دەبى پىي بلىن جى دەكات. ئەگەر بلىن

ھەر قەھىيە، دەبىي بىخوئىنيت، ئەۋىش كاتو ئارمىزۋىي خوئىندىنى نىپەو لە ھاتو چۆداپە. مەلا ئەسەد ھاتە ئەۋى. بەلام زۇرچار يا لە شوئىنيت دىنووست يا سەفەرى دىگرىد -مىن نەم دەپرسى-.

زۇرچار مىن لە مالى خۇمانەۋە خواردىنم دەبىر دېكەۋە دەمانخوارد.

مەلا ئەسەد لىپرسراۋى (سىراع) بوو لە سلىمانى. سەپىر ئەۋەپە ھەۋلى ئەۋەى لەگەن نەدەدام بېچە ناو (سىراع) ھە، بەلام ھەندىچار راپدەسپاردم كە فلان ھەۋال بگەئىنمە لىپرسراۋى يەكەمى (ئىتىجاد)، لەۋانە: رۇزۇك ووتى: دەتۋانى ھەر ئەمىرۇ ئەم ھەۋالە بگەئىنيت. ووتىم: بەئى. ووتى: (فلان) لەناو (سىراع) دا بوۋە، دىرگراۋە. پەيمانى بە پۇلىس داۋە بچىتە ناو (ئىتىجادەۋە) و (كەرىمى سۇقى) و (عەلى حسىنىان) تەسلىم بكات. مىن (عەلى) م نەدەناسى و ناۋىشىم نەبىستىبوو دوۋابى زانىم كە (شەھىد عەلى بەرزىجى) پەو ئەۋو مەجىد عەبىدورەزاق لە كاك بەھادىن جىبابوونەتەۋە ھاتوونەتە ناو ئىتىجادەۋە. مىن ھەۋالەكەم گەپاند. بەلام نە كابرا جاسوس دەرچوو نە ھاتە ناو ئىتىجادەۋە نە كەسى تەسلىم كرد. قوتابى يەك بوو ھىزى كارى نەمايو، دىترسا، وازى ھىنابوو. وابزانم ئىتر ھەرگىز توخنى حىزىبەتتى نەكەۋتەۋە. ئىستا وا دەبىنم لەۋ تەمەندە وىزدان پالى پىۋەناۋم، يا گومان. لەبەرئەۋە تەنبا بە گەپاندن وازم ھىناۋ لە قوتابخانە بە كەسم نەۋوت.

رۇزۇك مەلا ئەسەد مەلا عەزىز بەپاننامەپەكيان بە دەستەۋە بوو، بە دەست نووسرايوو و بە رۇنىۋ چاپكرايوو، واتە: بە قەلەم لەسەر ستىنسل نووسرايوۋە چاپكرايوو، داپانمى خوئىندەۋە، ئىمزاى (حىزىبى شىۋى عىراق) پىۋە بوو. سەپىرى يەكترمان دىگرىد دەپانۋوت: خەتەكەى خۇشە، ئەپانۋىست تىم بگەئىنن كە خەتى ھاۋرئى بەھادىنە. داۋام كرد بىدەنى، داپانمى. بىردم بۇ لەتىف، ئەۋىش ۋەك مىن سەرسامبوو، ئىمە ھىستا ھەر بەدەست بەپان و رۇزنامەمان دىنووسىيەۋە، وا ئەۋان چاپىشىان ھەپە. ئەمە ۋەك

بۇمبايەك وا بوو لەناو ئىتىھادا تەقىيەوہ. پەنگە ئەوہ سەرھتای بىر لە يەگگرتنەوہى دروستکردى.

رۇژۇك ھاتمە مزگەوت، لە ھەوشەگەدا نوورى محمد ئەمىن (وشتى) و بىرەمى شىخ رەشىدەم دى. ئايان پەرسىم: مەلا ئەسەد دەناسى، ووتەم: بەلى. ووتيان: بزانە لە كام ژوورە بۇمان بانگ بىكە. ووتەم: دەمىكە نەمىدووہ، باومرپانگەم لىرە بىت، چونكە ھەقىقىي باوكەم نىيە. سەمىرى يەگگرتيان كىردو پىكەمىن، ووتيان: بە ژوورەكاندا بگەرئى، خۇي پىي ووتبووین لە تۇ بپەرسىن. مەلا ئەسەد لە ژوورەگەى مەلا ەمزىز بوو. كە لە ژوورى ھەقىقان جىبابوو. يەكسوو ژوور گەرام، ئەوسا چوومە ئەوئى، يەكسەر ھاتە دەرەموو بىرنىيە ژوورەوہ.

دەپارىوو نامەيان بۇ ھىنابوو، چونكە نوورى سەرباز بوو لە كەركوك (لە قوتابخانە دەرگرايوو).

چەند ھەفتەى پىچوو. رۇژۇك پۇلىس ھاتنە ناو مزگەوتەوہ.

گوايە ھەرمانى گەپرايان پىيە. خىرا باوكەم بانگ كىرد. باشبوو مەلا ئەسەد لەوئى نەبوو. باوكەم كىردى بە ھەرا، بە پۇلىسى ووت: ھەرمانى گەپرايم بۇ بىنن و دەبى موختارى گەپەكتان لەگەلدا بىت. موختارى گەپەككىتەپرايان ھىنابوو، ووتى: مە ئەوہم قىبوول نىيە، موختارى گەپەكى نىيە "جەمال"ى موختارە. (بە پاستى پىياوى چاكبوو، بە تاپبەتى لەم ھالانەدا كە لەگەل پۇلىس دەھات). دووايى قەناعەتەيان پىكرد. ووتيان: مامۇستا دلنبايە ئىمە مزگەوت ناگەپرايىن. تەنيا ئەو ژوورەى مەلا ەمزىز نەبى. ئەويش تەنيا سەمىرى دەكەپىن. ھاتنە ژوورەكەوہ. ئەوہى ئەوان بووى دەگەپرايان نەبوو. گەپرايەوہ، مەلا ەمزىزەيان لەگەل خۇپاندا بىرد. تومەز يەككىك لە كەركوك گىراوہ. لەو شتانەدا كە ووتبووى ئەوہ بوو كە مەلا ئەسەدو كىتەپخانەى حىزب لای مەلا ەمزىزەن.

باوكەم جىبەكەى دا بە شانىداو بەرەو سەرا چوو. عورق نەمايوو، ئەو كارانە لای ھاكەمى تەحقىق بوو (دادوہرى لىكۆلىنەوہ). ھايەق ھوشيار دادوہر بوو،

باوگم جووہ لای، ووتی: کاک فایہق من بوشاہیدی ہاتووم. وہلامی ٹوہ بووہوو: مامؤستا من جہنابتم بانگ نہ کردووہ. بہلام فرمانت بہ چیہہ. ووتبووی: مہلا ٹہسعد کوری مہلا قادری سؤفنیہہ، کہ خؤی و مہلا ٹہحمہد دینہ سلیمانی میوانی من دہبن. من لہ مالہوہ جینگہم نیہہ. لہ مزگہوت زوورم بؤ میوان ہہہہ. ناشزانم کہ مہلا ٹہسعد کاری سیاسی دہکات یان نا. کہواتہ مہلا عزیز ناگای ئی نیہہ. مہلا عزیز ہیئایہوہ. بہلام زؤر گلہیی لہ ہمدووگمانکرد. کہ لہ بوونی مہلا ٹہسعد ناگادارمان نہ کردووہ.

کہریمی سؤفی نہ مابوو، چونکہ کہریم ناودار بوو، توانا بوو، با تہمہنیشی زؤر نہ بووی، بہلام لہناو حیزبہکہی ٹہوسایدا لہو بہتہمہنتر کہمبون. من جارنک نامہیہکم بؤ کہریم یا بلیم بؤ مہسؤل نووسی، پرسیم بؤ ج ٹیمہش وہک (سیراع) ہول نادمین لہ بہغداو شارہگانیترا پەرہ بہ خؤمان بدہبن. وہلامی ٹہوہ بوو. ٹیمہ دہمانہوئ جارئ لہ سلیمانی ٹہو شوینانہی لئی ہہین پتہو ببین، ٹہوسا پهل بہاویژین بؤ شوینیتر. وہک ووتم: کہریم نہ مابوو، قادری دووای ٹہو لہ (نتیحاد)دا ٹہو ناومیان پھیدا نہ کردبوو دیارہ تہمہنیشیان لہوہدا نہبوو ٹہو ٹہرکہ ہہٹگرن. ہہر لہ سہرہتاشہوہ، لہناو (نتیحاد)دا نارہزووی پہگگرتنہوہی حیزب لہ (سیراع) زیاتر بوو. کاک بہہادین جووہووہ بہغدا، چالاکبوو، عہرہیبی باش دہزانی. خؤی بہ لیہاتوو و سہرکردہ دہزانی. ناوی رؤژنامہکہی گؤری بہ (القاعدہ)^{۳۳} کہ لہ زہمانی ہاوپرئ فہہدا ناوی رؤژنامہی مہرکہزی حیزب بوو. تاپپی پھیدا کردبوو. رؤژنامہ بہ تاپپ و رؤنیؤ دہردہجوو. ٹیمہ ہیشتا شہو تا بہیانی لہبہر چرادا رؤژنامہمان

۳۳- لہ سالی ۱۹۵۶دا لہ (سانخ)م بیست کہ پہکمہجار ٹہو رؤژنامہی حیزبی بہو ناوہوہ دہرکردووہ. ہاوپرئ فہہد لہ وولات نہبوو، عہمدوللا مسعود. دہستی بہسہر چاہہمہنیدا گرتبوو. ٹہیوت کہ ہاوپرئ فہہد ہاتہوہ ٹہوہی پہسہند کرد.

دھوووسيوه. ئەمانە ھەموو كاری تێكردین. ئەوەندەمان زانی وەك مژدەپەگی خۆش ھەوالی پەكگرتنەوهی حیزیمان بیست. پەكگرتنەوه بەو جۆرە بوو كە كاك بەھادین و ھاوپێكانی^{۲۴} دھیانویست، واتە: (ئیتیحاد) خۆی ھەلۆھشانەوو ئیمە تاك تاك چووینە ناو پێكخراوە پەكگرتووھكەوھ كە موناھەشەى ئەوھمان دەكرد، دھیانوت: ئەوان بېرپەرى پشت، یا (عەموودی فەقەرى) حیزب بوون.

بێگومان ھەموو دلمان بەوھ خۆشبوو. وەرە لەو تەمەنەدا (كە ھیشتا مندان یا مێردمندان) بووین. لە حیاتی یاری و دیاری ئەو كارە گەورەپە دلی خۆش دەكردین. دیارە نووسینەوشمان لە كۆل بۆوھ دەتوانین ئەوكاتە بدەین بە خۆیندنی قوتابخانەمان.

لە بارەى ئەو پەكگرتنەوهپەوھ، تێبینیپەك ھەپە دەبێ بێنوسم. كاك بەھادین لە پادداشتهكەپدا نووسیویپەتى، كە دووای كەرىم، كاك كەمال مەحموود فەرەج لێپرسراوى (ئیتیحاد) بووھو بە دەمیش دەلی: ئیمە پێكخراومكەى (ئیتیحاد)مان لەو وەرگرت.

لەو دەمەدا كە ھەندێك نھینی لە (خواروھى حیزبدا) ھەر دەزانرا، ئیمە نەمانبیسبوو كە كاك كەمال لێپرسراوى پێكخراومكە بیت. چەند جار ئەمەم لە كاك كەمال پرسیووھ —وہ لآمی ئەوھ بوو كە من نە لەناو (ئیتیحاد)دا بوومو نە لێپرسراو بووم. بەلآم ھەر لە زەمانى شەھید كەرىمەوھ ھەولى زۆرم بۆ ئەو پەكخستنەوھپەدا. زوو زوو لەخانەقینەوھ دەھاتمە سلیمانى و دەچووھ بەغداش بۆ بێنینی ئەولا. تا لەگەل لێپرسراومكانی پاش كەرىمدا پێك كەوتم و دەتوانى بلیى ئەو پەكگرتنەوھپە لەسەر دەستی مندا بوو.

۲۴-بە چووئە بەغدا. كاك بەھادین كۆمەلنى كادری عەرمبى توانای لە دەھرى خۆى كۆكردەوھ، بەلآم ھەر خۆى لێپرسراو بوو.

سالی خویندنی ۱۹۵۰-۱۹۵۱ دەستیپینکرد، بەو جۆری باسەم کرد سالی پابوردوو و پۆلی چوارەمی زانستەم بێری. چەند رۆژنیک لە پۆلی پینجەم خویندەم، لەگەڵ بەشی (زانستی)دا پراھاتبووم، بەلام زۆرم لا خۆش نەبوو.. لەپەر کاتی پشوو نیوان دەرسەکاندا بووم، مام ئەحمەدی فەراش بە حەوشەگەدا دەسووپاھەو، دیاریبوو بۆ من دەگەڕێ، بانگی کردم. وەرە بەرپۆمبەر داوات دەکا. چوومە زوورەو. بەرپۆمبەر مامۆستا مووسا سەمەد^(۱)، رووی خۆشبوو، ئەمجارە بە پینگەننەو پووی تیکردم:

-بچۆ دوو وینەمی خۆت بھینە.

-بۆچی؟

-ئەمی تۆ لە پارەو داوای بەشی (ئەدەبی) ناکەیت، وا بە شەو بەشی ئەدەبیمان کردۆتەو، بچۆ ئەوی.

-من تازە لە پۆلی چوارەم دەرچووم، بە بەشی زانستی پراھاتووم. پاشان چۆن لە شەو بەکسەر دەمبەیتە پۆلی پینجەم؟

-لەسەری مەرۆ. ھەر بە دەمی (شەفەوی) تاقیت دەکەینەو دەتەینە پۆلی پینجەم. لێرەش لە کۆلم ببەو بچۆ شەو لەناو ئەو تەمەن زۆرو فەرمانبەرانەدا شیوعیتی خۆت بکە.

نازانم بۆ لە دلنا چوونە بەشی ئەدەبی و چوونە قوتابخانەمی شەویشم بێ خۆشبوو، ھەرۆک حەزم لە خۆنلنە ئەدەبیەم دەکرد، ھەرۆھا قەسەمی بەرپۆمبەریش لە دلی نام. لە جیاتی خویندن لەگەڵ ئەم ئەنشتاپانەدا لەگەڵ کۆمەلێک دەبم بە ھاوپۆل کە تەمەنیان لە من زۆرتەر بە ھۆی تیکۆشان و بێندخانەو لە خویندن دووا کەوتوون. یا ژیان کردوونی بە فەرمانبەر و ناچار بە شەو خویندن تەواو دەکەن، لام وابوو کە لە ھەردوو چەشنەکە سوودو تەجرووبە وەردەگرم.

لەو پۆلی پینجەمی شەویدا ئەوێ لە بیرمە لەگەڵ براپان: غەفوری میرزا کەریم، بەھجەت محەمەد بابان (حاکم)، محەمەد مستەفادا پەکمانگرتەو.

ھەر لەو پۇلەدا قەسەخۇشەكانى كاك غەفورى مەلا تاھىر لە بىر ناھىيەتەوہ. لەوانەش كە زۆر بە تەمەنبوون: كاك براھىم گوردى و كاك ئەحمەدى ھەماغاي خويىلە (كاكەبى)، كە بە ئەحمەد سەمىئ ناوى دەرگىدبوو و نمونەى نەگبەتى بوو لە دەرئەچوونى تاقىگىردنەوہدا. لەوانەو كورپى گەرەكى خۇمان كاك ئەحمەد محەمەد عەبدولئلا بوو، كە لەمەودوا بوو بە مامۇستا و مامە ئەھەيان پەيدەووت. بەلام كەسانى تر ھەبوون كە پەنگە بە ھۆى دوو سال لە يەك پۇلدا دەرئەچوونەوہ ھاتبوونە شو.

لەوانە قادر دىلان و براھىمى مامەشىخەو بەرقى پەشىدو غەفوور تاھىرم لە بىرە. مامۇستاكانمان دەستەبەگى سەپرو توانا و ناسراو بوون.

ھەندىكەيان ھەر لە مامۇستاكانى رۇز بوون، وەك مامۇستا موسا خۇى و مامۇستا سالىھ ئىبراھىم كە عەرەبى زانىكى باش بوو. بە پەگەز كوردو خەلكى باھووبە بوو. ئەوانىتر لە دەرچووانى كۆلىجى حقووق و فەرمانبەر يا سەرۇكى ناسراوى دائىرەكانى سلیمانى بوون. لەوانە:

-عەبدولباقى ئەلسەلام- بەرپۆمبەرى بانك

-خەلىل ئىبراھىم خالىد- كە لە دائىرەى (تەسویە)ى زەوى كارى دەگرد. ياساناسىكى باش و پىاوپكى زۇرباش و بە بىر چەپ بوو. خەلكى شارەبان بوو لە سلیمانى كوردبەگى باش و گائەوگەبى سلیمانى فەير بووبوو. پاش شۇرپشى ۱۴ى تەمووز براپە بەغداو لە ئىسلاھى كشتوكالدا رۇئىكى باشى بوو:

-جىھاد حسين جاف- بەرپۆمبەرى بەندىخانەى سلیمانى. ئەمانە ھەرىكە دەرسىكى ئەوتۇپان دەوتەوہ كە شارەزای بوون. سوودى زۇرمان لە دەرسىان و شەخسىيەتەيان و موناھەشەپان دەبىنى.

دەرسى: ئابوورى، ئەحوالى عىراق، مېژوو، تەنانەت جوغرافىياو عەرەبىش موناھەشەپان تىدا پەيدا دەبوو. لەو سەردەمەدا بزوتنەوہى ئاشتىخووزان بەرەى سەندبوو، ئىمە ئىشمان ئىمزا كۆگىردنەوہ بوو لەسەر بانگەوازى

ئوستوكھۆلۇم بۇ قەدەمغەكردنى چەكى ئەتۆم. ھۆلماڭ ئىھەلكردبوو، لە قوتابخانەو گەرەك و بازاردا لە خەلگمان دەمگەپاندو ئىمزامان پىدەكردن. ئەوى ئىمزاى زۇرتى كۆبكردابەو بە چالاكترىن تىكۆشەر دەزمىرا. لە بىرمە كاك بەدىع عەبدولخالق قوتب، كە حىزىبىيەكى چالاك بوو، ئەو دەمە لە پۆلى پىنچەمى زانستى (عىلمى) بوو لە ھەمووان زىاترى كۆكردەو. باوكى بەرپۆەبەرى ئىنچىسارى تووتن بوو كە لە ھەموو دائىرەبەك زىاتر فەرمانبەر و كرىكارو پاسەوان و كۆلبەر (جەممان)ى ھەبوو، كاك بەدىع كەسى لەوانە نەھىشتىبوو ئىمزاى پىنەكات.

شەوېك لە دەرسدا بى ھىچ پىشەكى و باسكردنېك مامۇستا مووسا پىرسى: كى بانگەوازى ئوستوكھۆلۇمى ئىمزا كىردو. نازانم بۆچ وەك زۇر جار بووم بە كەلە سوورى بەر لەشكرو دەسم ھەلپرى و وتم: من. پىرسى: بۆچ.

كەوتمە باسى بۇمباى نۆتۆم و ئاشتى، ديارە ئەو شتانەى من دەمووت ئەو لەو سەرىبەو دەھاتەو. دوواى و وتم:

-ئوستاد بىدەنگىيەكەت ماناى رازى بوونە. ئەگەر پىت خۇشە سبەپنى بۆت دەھىنم ئىمزاى بكە. ووتى:

نا.. تۆ خويندەنەكەت تەواوبكە، ئەوسا خەرىكى ئەم شتانە بە. و وتم:

-ئوستاد، خۆ جەنابت دەمىكە خويندنت تەواوكردو.

ھەردووكمان بىدەنگ بووین. بەلام لە پەكەم گرتىمدا پاش ئەو بە چەند مانگ لە ۱۷/۳/۱۹۵۱دا، بە دەم شەھوشەقازللەو قۇمىسەرى ئەمنى سلىمانى- حازم لەبەرچاوى ئەو ئەمنە گەورانەدا كە لە بەغداو ھاتبوون پىنى و وتم: بەرپۆەبەر جوگرافياتان پىدەلئى، تۆ دەبەپتە سەر باسى ئاشتى. (بۆلەكە قەلەبالغ و ھەمەجۆر بوو، لەبەر ئەو گومانم بۇ كەس نەدەجوو).

پيوندی حیزبیم لهو سألدها هر به (لهتيف) موه بوو، حیزب پهکی گرتبؤوه. هرچنده پيوندیهکهه تهنیا بوو، بهلام لهولاه به نهینی ریکخراوی پهکیتی قوتابیانیش همبوو لهوئشدا هر کارمان دهکرد. زورچار نهو کاری قوتابیانه وابوو که کؤمهئیک له مائیک دادنهشتین له شیوهی دؤستداو قسهمان دهکرد. یا کتیبمان دهخوئندموه، دهماندا به پهک و بؤ پهکترمان لیک دهداپهوه. من عمرهیبیهکهه باشر بوو لهبهر نهوه ئهرکم زیاتر دهکوته سمر. نووسینهوهی رؤژنامهو بلاوکراوهی حیزبیمان له کؤل بووبؤوه، بهلام همندیک شتی قوتابیانمان هر بهدهست دنووسییهوه.

له وانهی لهو ماوهیهدا پيوندی ههمهړنگم پيومانهوه ههبوو (قادی میرزا کهریمی وهستا نهحمهد، جهلالی برای - جهلالی میرزا کهریم، که هر نهو سهردهمه دهستی دابووه شیعر نووسینو رای منی وهردهگرت، نهمین میرزا کهریمی حاجی شهریف، وههاب سالح کؤبی..).

سالهکه له جاران خوشر بوو، حوکمی عورقی ههگیرابوو. پهشگیر نهمابوو. گرتن لهسهر شتیک دهبوو. یا بلاوکراوت پی بگیریه، یا کهسک پرووخایه و ناوی بیردپتایه.

له بهغدا کؤمهئیک رؤژنامه دهستیان کردموه به دهرچوون. (صوت الاحرار)ی لوتفی بهکر سدهی، "الاهالی"ی کامیل چادرچی. جهواهری لهو سالاندها یا (الرای العام)ی خوی دهردهکرد یا (الجهاد) و (الثبات)ی له رؤژنامهوانی تر وهردهگرت (سهیری بیبلوگرافیای رؤژنامهکان بکه).

بیگومان هیچ کاریک بی پرسی حیزب نهدهگرا. پرسم کردو پهکهه کاری رؤژنامهنووسیم نهوه بوو ههفتهی نامهپهکم له بارهی سلیمانیهوه بؤ (صوت الاحرار) دنووسی.

لهبهر نهوهی به شهو دهمخوئند. به رؤژ بیکار بووم. فریا دهکوتم له مزگهوت بخوئنم یا به واتهی مهلاکان (سماع)ی همندیک دهرس بکهه. واته گوی

له دهرسى ههندئ فەقییتر بگرم. وا بزانه هەر لهو سالهدا (فەنناری) و (نیساغۆجی)م له مەنتیقدا لای باوکم خویند. هەر به جارێک گوێگری دوو پلهی جیاواز بووم. کاکه شیخ رهوفی شیخ سعیدی تهکیه و کاک شیخ محهمه‌دی شیخ خالید له جیی باوکیان بووبوونه مه‌لا، یا (پیش نوێژ)، باوکم سوور بوو له‌سەر نه‌وهی وایان لیبیکات به دهم پیش نوێزییه‌که‌وه خویندن ته‌واو بکه‌م. هەردووکیان لای باوکم. شەرحی (سیوطی)یان لەسەر ئەلفیەیی ئیبن مالیک دەخویند. منیش له گوێگرتن زیاتر بەشدار بووم. هه‌روه‌ک به باشی گوێم له فەقییه‌کی خۆی. که وا بزانه مه‌لا محهمه‌دی رۆغزایی بوو ده‌گرت که نه‌و (مختصر)ی ته‌فتازانیی ده‌خویند له به‌لاغه‌دا.

نه‌وش بلییم که مه‌لا عەزیزی جوانرۆیی پار هاتبووه مزگه‌وتی ئیمه. لای باوکم (تەفسیری) ده‌خویند. منیش هەر گوێگر بووم. زیاتر پستی به تەفسیری (النار)ی شیخ ره‌شید ره‌زاوه ده‌به‌ست که ه‌وتایی شیخ محهمه‌د عه‌بده بووه.

ژیانی ئەدەبی

له پێشه‌کی دیوانی کاکه‌ی فەللاحدانوسی بووم:

پانه‌ی تابه‌تی و په‌کیتی نووسهران نه‌بوو، زۆر جار دوکانیک ده‌بووه پانه‌ی کۆمه‌له‌ که‌سیک، هەر دوکانه‌ که‌سی خۆی و بابته‌ی خۆی هه‌بوو، جۆره‌ پێوه‌ندی و په‌کیتییه‌ک ئەندامانی پانه‌ی به‌ خاوێن دوکانه‌وه ده‌به‌ست. ره‌نگه‌ له‌ خۆیه‌وه نه‌بی که‌ زۆرتری خاوێنانی نه‌و دوکانانه به‌رگدروو بوون.

باسی پانه‌ی تر ناکه‌م، به‌لام پانه‌که‌ی ئیمه‌ بناغه‌په‌کی پته‌وی هه‌بوو، پیش هه‌موو شت بیری شۆرشیگێری و به‌شدارێ خه‌بات و نه‌ده‌ب دۆستی له‌گه‌ڵ نه‌و پانه‌په‌ی کۆده‌گردینه‌وه.

شیخ که‌ریمی به‌رگدروو (به‌رزنجه‌یی) و تۆفیق محهمه‌د تازه‌ دوکانیان گردبوو به‌ په‌ک، ئیمه‌ش هه‌ریه‌که‌ له‌ لای کۆنه‌ دوکانی په‌کێکیانه‌وه روومان کرده‌ نه‌و پانه‌ تازمیه‌.

تەمەن جىيا بوو، ۋەك تەمەنى كەسانى سەر بە ھەموو يانەگان، پلەش ھەر جىيا بوو. ھەردى شاعىر لە تەمەندا گەورەترو لە پلەدا بەرزتر بوو، كۆلەكەى يانەكەمان بوو.

كاكەى فەللاخ تازە لە جارىكى ترى، ماوہ درىزى بەندىخانەوہ ھاتبۇوہ، دۇستو ناسياو ھاوپى ھەموومان بوو، بەلام تىشكى ھەردى پوۋو ۋەم يانەپەى ھىتابوو، ھەرچەننە لەگەن شىخ كەرىمى كۆچ كىردو و كاك تۇقىشىدا دۇست بوو. دىزارم لە بەندىخانەى كووت بەجىھىشت. ھەر ۋەمە سەرنەوى پاداشت گىرپانەوہى سالانى بەندىخانەى ۋەوو دانىشتنى چەند پۇزى ئىمە بوو.

شىعەرى كۆن نوئى ۋەخوئىندراپەوہ، دىوانى شاعىران ھەئەدراپەوہ. لە دەنگى شاعىرىكى پىرى ۋەك عارف عورق قاپ رەشەوہ تا دوا پارچەى شاعىرانى تر. ھەلچوونو نىشتەنەوہ بەرامبەر بەھەشتو پادگارى گۇرانو شىعەرى دىلدارى. ھەندى پارچە شىعەرم نووسىبوو، ۋا بزانم دوو چىرۇكىش بە ەمرەبى، تىكرا لاي ھەردى پەسەند بوون، بەلام خۇم شىعەرمەكانم لا كز بوون، كاكەى فەللاخ ھاتەوہ، زۇرى ھەز دەگرد بەرھەمى من بىبىتى، ۋا بزانم ھەر بۇ قەوارە گەورەگردن بوو، چەند پارچە شىعەرىكىترم دروستكىرد.

تېبىنىي زۇر ھىزاو پىنشاندىرى دامى، ۋەو نەپوتبوو، بەلام من شىعەرمەكانم دىرى. بىرپار ۋابوو لەسەر خوانى چىرۇكەكان پەك بگىرنەو، چۆۋە بۇ چوارتا، لە پىگە پارچە شىعەرىكى دىلدارى ھەردى بە دەستنووسى لە گىرقاندا گىرا. تووشى چەرمە سەرى بوو، ھەر ۋەمەش سەرمەتاي خۇشاردەنەوہى تازەى بوو. ھەر لە پەراۋىزى ۋەم نووسىنەدا لە پىشەكىي دىوانى كاكەى فەللاخدا نووسىبووم.

شىخ كەرىمى بەرزنجەبى، زۇر دۇستى ھەردى بوو، دواى بوو بە خەزۋورى. لە پال ھەز لە ئەدەبىياتدا، ماۋەپەكى زۇر لە كۆرى تىكۇشانى سىياسىدا جىي خۇى ھەبوو. پاش شۇرشى ۱۴ تەمووز كۇچى دواى كىرد.

لە بارەى كاك تۆفئىقىشەو نووسىبووم:

تۆفئىق محەمەد، تا ئىستا لە سلىمانى بەرگىروو، بەشدارى خەباتى شۆرشىگىرى و پاشان ناشىخوازى لەگەل كۆمەلىك تىكۆشەرو رۆشنىردا تا ئىستا كىردوويەتى بە دۆست. سەرمتا ئەو بوو باسكرا، بەلام لە مەودا دۆستى نزىكى گۆرانى نەمر بوو، كاك تۆفئىق ئىنسانىكى دلپاك و دلسۆزو قەسەخۇشە سۆزىكى تاپبەتى دەدات بە قەسەگىرپانەو، ھەر ئەمە واىكردبوو گۆران ھەمىشە دەپوت: ئاى چەند بەھرى و وا گەورەمان لە كىس چوو. ئەگەر تۆفئىق خۆپىندەوار بووايە، دەپو بە گەورەترىن چىرۆكنووسى كورد.

سەرمتا لە دوكانە ھاوبەشەكەى ئەوانداو دوايى لە دوكانە جياكەى كاك تۆفئىقدا مەمەند ئاغاي فانىي شاعىرمان ناسى و پىئومندىي بەتىنى گۆران و فانى و خوانى شىعى (عىشى) زادەى ئەو پانەپەو كەرسەى ھەندىك پادداشتى ئەدەبىيترە، كەلە جىيى خۆيدا دەپى راگەپىرئىت.

لە بارەى ئەم دوو كەسەو شتى زياتر دەنووسى: ئەوەى كەمالى شىخ كەرىم شوپن دالدەو خۆشاردەنەو كادىپرانى حىزبى شىوعى بوو، دەچىتە ناو پادداشتى خەلكىترو ئاگادارترو پىئومندىدارترەو. لە پاش شۆرشى تەمووز كەوتبەو ژىر كارى بىرى قەومىي نوپى مامۇستا ھەردىبەو زووش كۆچى دووايى كرد.

ھەرچى كاك تۆفئىقە ئەو لە () دا كۆچى دوايى كرد، ھەرچەندە لە كارى حىزبىدا نەمابوو، بەلام ھەر سەر بەو رېپرەوەى خۆى بوو. خۆى بۇ پىنگەپاندىنى براو كورەكانى زۆر ماندوو كرد، سەردەمىك ھەژارى بۇيان چەشت، بەلام گوپى نەئەدايە. لە براكانى (برايمى بەرگىروو بوو بە ھونەرمەندىكى ديارو دەنگخۆش. (سمايل) لە كۆرى تىكۆشاندا بوو. كاك (فەرەج)ى براشى ھەر لە ژىر كارتىكردن و سۆزى ئەودا بوو. لە كورەكانى كاك شىرزاد- ئىستا مامۇستاپەكى جالاكە لە زانكۆى سلىمانى. نووسىنەو پادگارو

قشەخۆشەكانى كاك تۇفيق گەلىك لاپەرەي دەۋىت كە لە سنوورى ئەم يادداشتە دەچىتە دەرموھو كاتى خۇيى دەۋىت^{۲۵}.

ھەر لەو پېشەككىيەدا لە بارەي عارف عورفييەوھ نووسىبووم:

عورق (عارف مەحمودى بەرزنجەپيە كە بە عارف قاپ رەش ناسراوھ) سالى ۱۸۹۶ لەدايكبووھ، سالى ۱۹۶۱ كۆچى دوايى كرد، زەھوقىكى ئەدەبىي بەرزو شىعەرى كلاسكى جوانى ھەبوو.

چاۋەرپى ئەۋمىن كە بەرەي مامۇستاۋ نووسەرمان عومەر عارف (كە كورە گەورەي شاعەرە) دىۋان و ژيانى ئەدەبىي بە چاپ بگەپەنىت.

دىۋانەكەي چاپكرا: (كاك ئومىد كاكە رەش) سەرپەرشتىي كرد. بەلام لىرەدا چەند وتەپەك ھەپە دەترسم ژيان دەرفەتى ترم بۇ باسكردنىان نەدا تى، وا تۆماریان دەمكەم:

كاك عارف. ئەفسەرپىكى دىۋارى پۇلىسى ئەوسا بوو. بەلام زەھوقىكى ئەدەبىي بەرزى ھەبوو شىعەرى زۆر لەبەر بوو، ئىمە لەو دانىستانەدا سوودمان زۆر لىدەبىنى.

لەبەرئەۋەي تا ئەو كاتە ھىچى بلاۋنەكردبۆۋە، لەناۋ ھاوتەمەنەكانى ئىمەدا كەم كەس دەپزانى كە شاعەرە. لەبەرئەۋە من ناۋەكەيم ھەر بە (قاپ رەش) بلاۋكردەۋە كە بەو جۆرە بەناۋبانگ بوو. كاك عومەر — كە سالى ۱۹۸۵ كۆچى دوۋاپكردو ماۋپەكى خويندەن و بەندىخانە پىكەۋە بوۋىن. چۈنكە بە ھۆي تىكۆشانەۋە ئەو زۆر دوۋاكەوتبوو. ئەو ناۋەي باۋكى دەبەردەۋە سەر ئەۋەي كە بە مندالى زۆر بە جوۋنەو ھاتوۋچۇ بوۋە ھەر ھاتۇتەۋە مائەۋە داپكى قاجىي شتوۋە پىي وتوۋە (عارف قول و قاپ رەش)، ئىتر بە سەريا داپراۋە. كاك عومەر خۇي پىي وتم ھەر بە عارف قاپ رەش ناۋى بىنە.

۲۵-كە ئەم يادداشتانە چاپ دەكرىن. بە داخەۋە براكانىشى ھىچيان نەماون.

دېسان لە مەيدانى قەسى خۆش و گالتەو گەپى كوردېدا دەبىي ناوى كاك
عومەر عارف بە گەشى بېت - كە نووسەرىكى ئىھاتووش بوو. لە (نازادى)دا بە
ناوى (شەن)مەو لە (شەفەق)دا بە ناوى (ھەسان)مەو نووسىنى گالتەنامىزى
باشى ھەبوو. ھەرەك گالتەى نىوان باوك و كورپى خۆى و باوكى خانەپەكىترى
گالتەوگەپى كوردىيە.

لە بارەى چىرۆكى ئەو سەردەمەشەو لە پەراوېزى ئەو پېشەكەيەدا
نووسىبووم:

"بە داخەو ئەو كۆمەلە چىرۆكەم پاش پاپەرىنى تشرىنى ۱۹۵۲ وون بوو.
دەستنووسىكى لە سلىمانى برادەرىكم سووتاندېووى، دووھمىش: لە بەغدا درا
بە ناشتىخوازەن و بېرىارى چاپىيان دا، بەلام ئەو ھىرش و زەبىرو زەنگەى پاش
پاپەرىنەكە ھات و ھەموومانى گرتەو تا ۱۹۵۴ ھىواش نەبۆو، ئەوساش كۆمەلە
چىرۆكەكە نەمايوو، لەبەرئەوئى بېرىرىشم بە پېنى نامۆزگارىى پاپەرو
مامۆستاپەكى ژيانم ئەو بوو كە ئەدەبىيات بە كوردى بنووسم و ەرەبى زانىن
بۆ كورد بە براى ەرەب ناسىن بەكاربېنم، ئىتر ھەولتى نووسىنەوھىانم نەدا.
ئەگەر چاپ كراناپە زۆر نىشانەيان بۆ پېرەوى ئەدەبىيى خۆم و چىرۆكى كوردى و
سەرەتاي بەرھەم دەستنىشانكرەن دەھىشتەو".

ئىستا زياتر لە بارەى ئەو كۆمەلە چىرۆكەو دەنووسم.

لە لاپەكەو خەفەت بۆ ونبوونى دەخۆم. لە لاپەكى ترەو رەنگە بلىم
ساكارى و سەرەتاپيان واى نەدەگرد بچنە رېزى چىرۆكە باشەكانى كوردى
يا ەرەبىيەو. ئەودەمە چىرۆكى كوردى ئەوانەى "گەلاوېز" بوون، بەلام
من و ئەو ھاوولانەمان كە دەمانخوېندەو زياتر لەژېر كارى چىرۆكەكانى
زەنوون (ذوالنون) ئەبووب و ەبەدورەزاق شىخ ەلېدا بووېن، ھەرچەندە
ھەندىك نووسىنى عومەر فاخوورى و ھەندى چىرۆكى وەرگىراوېشمان
نەپىندبۆو.

سكیچی ھەندىك لەو چىرۆكانەم ھىشتا لەبىرە، بەلام تازە نە بۆ ئەو دەمىن
كە بەو ساكارپىيەى ئەو سەردەمە بيانووسمەوھو نە بۆ ئەوھش دەمىن بە جۆرئىكى
تازە داھانپىز مەوھ.

رۆزان رۆزى باسى ناشتى و ناشتىخووازان بوو، لەبەرئەوھ چىرۆكى يەكەمىان
خەويك بوو بە ھەلگىرسانى جەنگى ئەتۆمى و نىمەنى و ئىرانى و ئلاتى پاش ئەو
جەنگەى تىيدا پىشاندرابوو.

قارەمانى چىرۆكى دووھ لە نىمەن و قسەو رەفتارى يەكئىك لە شىتەكانى
شارەوھ وەرگىرابوو، كە سەپرى ئەو خانووانەى شارى دەكرد كە دەرووخىنران
بۆ كرىنەوھ پا دروستكرىنى شەقامى "كاوھ" و يەك لە دوواى يەك دەپوت:

-جەدە دروست دەكەن و خەلك لە برسە دەمرن.

سىيەمىان: بەم وشانە دەستى پىدەكرد -"فەرەج رۇيا، فەرەج رۇيا"، "رۇيا بە
شىوھى خانەقىن، واتە: وەرگىرا" كەواتە چىرۆكەكە لە بارەى وەرگىرانى پاسىكەوھ
بوو لە نىوان "خانەقىن و قۇرمتوودا" نىتر ديارە شتى كۆمەلايەتى و نىسانى و
سىياسىش لەسەر ئەو رووداوە بىناكرابوو.

ئەم سى چىرۆكەم بىرە، بەلام ديارە زياتر بوون. بە ھەموو حالەوھ ئەمەندە
لە توپى پادگارە ماوھو دەپوو تۆماريان بىكەم. نىتر چاپ نەبوون و فەوتان چاك
بن يا خراب ئەوھ شتىكى ترە. بەلام لىرەدا لام باشە ئەوھش بنووسم كە ئەو
مامۇستايەم - لە رۇگەى خەباتدا. ئەوھ شەھىد جەمال ھەيدەرى بوو كە
ھاوینى ۱۹۵۲ يەكەم جار لە بەندىخانەى بەغدا يەكترمان دى. بە تەما بووم كە
بەربووم چىرۆكەكانەم بىكەم بە كوردى و بلأويان بىكەمەوھ. بەلام وا رۆپىشت..

دانىشتنى ئەو دوكانە لەبەرئەوھ شوپنى لە بىرو پادگارمدا ھىشتۆتەوھ،
چونكە وەك قوتابىي شەو لە رىزى لە خۇم گەورەتردا دادەنىشتەم و گويم
دەگرت و فىردەمبووم. دوو ھاوھلى خوپىندىنى شەوم كاك بەھجەت مەھمەد بابان
-حاكىمى كۆچكردوو و مەھمەد مستەفا و مستەفە ھەمەد- پارىزەر لە دانىشتوانى

ھەمەرپۇزە بوون. بېجگە لە کۆچکردووان: ئەحمەدی شیخ ھەسەن و رەئوفی
عەلی ئەفەندى حاجى ئەمىن كە لە تىكۆشەرە ديارو دلسۆزەکانى ئەو
سەردەمە بوون.

بەرەو بەندىخانە ۱۹۵۱/۲/۱۷

نیوهرپۇی ئەم رپۇزە لەتيفم دى، بلاوکراوئەبەكى حيزبى دامى، دەمەو عەسر
چوومە ئەو چاپخانەبەى كاك رەوفى سەمەيدى فەتاح كە لە سووچىكى نزيك
پۇستەخانە بوو، لەم دوايەدا بووبوو بە كتيبخانەى زپوهر. چونكە قوتابخانەى
ناوەندىى شەو لە مەكتەبى گۆيزەى (رپۇز)دا بوو – كە ئىستا بازارەو تەواو بەو
بەر ئەو چاپخانەبەووە بوو. زۆر كات لەوئى دادەنيشتين تا كاتى خویندنى شەو
دەھات.

زۆرى نەمابوو بۇ ھەستان. لەگەل چەند كەسيكدا دانىشتبووين خەرىكى
قەسو باس بووين. لەسەر ميژىك دانىشتبووم پشتم لە دەرگای چاپخانەكە بوو،
لە پەركىك لە پشتمەو دەستى داپە قۆلم. ئاورم داپەووە (....) بوو كە ئەو
دەمە رەئىس عورھەفای ئەمەن بوو، دووھەم كەس بوو لە ئەمەنى سەيمانىدا كە
سەفەكەى برىتى بوو لە قۆميسەرىك و ئەوو چەند پۇليسيك كە
جاسوسەكانيان بى دەوتنو بۇ پەرلە دەوترا (سيخوړەكان) كەچى وا ئىستا
سيخوړ خراومتە ناو فەرھەنگى كوردیپەووەو جىى وشەى جاسووس يا خەفەى
ناو كوردى پىگىراومتەو (ئىمە لە بەرامبەر ئەو دەو و شەمان نىيە: چەند مانا
لاپە كە لە كوردیدا بەرامبەريان نىيە- ئەو كەرسەى وتارىكە لەبەردەمداپە).

دەمە.. كابرا ووتى: ھەستە – قۆلم لە دەست بەردا رپووم كرده وەجاخى
چاپخانەكە، بەلكوو لەوێو دەرچم و ئەوى لە گىرفانەداپە فرپى بەدم.
وەجاخەكە دەرگای بۇ دەرەو نەبوو. فرپدانى لەویدا لەوانە بوو ببیتە ھوى
گرتنى خەلكىتر، لەبەرئەووە لام باش بوو ھەر بە خۆم بگىرئ. كەسەش لە
دانىشتوووان ھەئەسا.

لەبەر دەرگای چاپخانەگە دايمە دەست پۇلىسىكى ئىنزیبات و تى: ئەمە بەرە دەست (نايل بەگ).^{۳۱}

پۇلىسەگە لە هېچ نەدەگەشت. بە دەم رېۋە دەيووت: هېچ نىيە ئىستا (معاون) بەرت ئەدا. مەبەسى ئەو معاونى پۇلىسە بوو، گە دراوسیمان بوو. ئەوسا بەرپۆمبەرى پۇلىس هەردوو معاونى هەبوو.

ھەوشەى ئەوسای سەرا باخچە بوو. بە هیواشى ھەنگاویك دووای پۇلىسەگە رېۋىشتم و بلاوگراوہ یا (بەیانەگە)م فرېدا. (موفەكەرە)بەكى گىرفانم پېیوو، بە خەپالى ئەو تەمەنە ھەندى شتى رۇزانەم نووسیوو. جۇرە شفرەبەگم بۇ خۆم دروستکردبوو ھەندى وشەم پى نووسیوو، ھەولم دا فرېى دەم، بەلام وام ھات بە بېردا گە ئەناسرېتەوہ. لە دلى خۆمدا وتم: هېچى وای تېدا نىيە، با پېم بگىرى باشترە.

بەردمیانە ژوورېكى تەنىشت (گرتووخانە- تەوقىف)ەگەى ئەوسای سلیمانى گە لە بىناى پشتموہى سەرادا بوو. كۆمەئىك بە پېئەوہ وەستابوون. زەلامىكى زلى سوورگەلە لەسەر مېزىك دانىشتبوو. (حازم) ناویكى مووسلاوى گە ئەوگاتە قۇمىسەرى ئەمن بوو. پېى ووت: من ناوم جىپە. بەو باسانەى بېستبووم و بە قسەگەى (...)دا زانىم ئەوہ (نائىل)ە. ووتى: وەرە پېشەوہ، چوومە بەردەمى. وتى: نا، وەرە تەنىشتەوہ. چوومە تەنىشتىيەوہ. پەرسىي: ھەسەنى شېخ سەعید دەناسى؟ وتم: بەلى. نەختى گەشاپەوہ، پەرسىي: جۇنى دەناسى؟ وتم: لە قوتابخانە لەگەلماندا بوو. وتى: ئەى لە حىزبدا ووتم: ناگام لە هېچ حىزبىك نىيە و لە هېچ حىزبىكدا نىم.

۳۱-نائىل عىسا، دووم كەس بوو لە ئەمنى عىراقدا، گە (تەحقىقاتى جىبائىيان) پېدەووت. خۇى ھالبووہ سلیمانى بۇ گرتنمان. زۇر دېندە بوو، لە رۇزى ۴ى تەمموزى ۱۹۵۸دا گىرا. ھەر ئەو رۇزە دلى تەقى و مرد.

ووتى: دەسەپرگە چىيى لەسەر نووسىيوت: لاپەرەي فاپلىكى ھەئدايەو بە خەتى درشت ناوى من نووسرابوو، لە ژېرىدا نووسرابوو: لە جەماعەتى (پارتىيەگان) بوو، ھاتەلای ئىمە، من پالۆتم بۇ ئەندامىتىيى حيزب، وەرگىراو زۇر جالاک بوو.. ھتد.

ووتم: ھەمووى درۆيە، لە ھىچ لاپەك نەبووم و نىم- جا لە راستىدا وەك لەمەو بەر باسەم کردووہ ئەو منى نەپالۆتووہ. جارێك رېتخەرەكەم بە سەفەر رۆپىشتبوو، نەمدەزانى دىتەوہ يا نا، ئەو دابىرانە بۇ ئەو سەردەمە زۇر ناخۆش بوو، دەمزانى ھەسەن لە حيزبدايە، نامەپەكەم داپە گەپاندى و وەلامى بۇ ھىنامەوہ كە مەوعىدىكى تىدابوو.

نائىل بە (حازم) ى ووت، لەشى بگەرئو بببە توفىف بۇ لای ئەوانى تر. كە گەپرا (موفەكەرە)كەى لە گىرفانم دەرھىنا، كە شفرەكەى دى پەرسى: ئەمە چىيە؟ وتم: ھەروا خەت كىشانە لە خۆمەوہ بۇ بىكارى كىشاومە. لەپەر ووشەى (الوثبة الوطنية المباركة) ى دى بە گالتهپىكردنەوہ خويندىيەوہ، منىش بە جۆرە توورەپىيەكەوہ ووتم: نەم الوثبة الوطنية المباركة. ھەر ئەوئەندەم زانى ئەفەندىيەك كە دووايى زانىم معاونىكى ئەمنەو لەگەل نائىل ھاتووہ، لە پىشتەوہ راپىكىشامو دامىە بەر شەق و شەقازللە تا كەوتەم بە لەقە ھاتە سەر وركم تا ماندوو بوو. پەليان گرتەم و بردمىانە ژوورەوہ كە دىم كاك بەھجەت بابان و كاك محەمەد مستەفا لەوین. كە دەم وچاوپان دىم پەرسىيان، بۇم باسكردن كەوتنە ورە بەرزكردنەوہم، منىش بە خەپالى خۇم دەبوو من ورەى ئەوان بەرز بگەمەوہ. تومەز ئەوانىش ھەسەن لە خۆپەوہ كرديوونى بە لىپەرسراو و جىگرى لىپەرسراوى سلیمانى- كەوا نەبوو.

وورە وورە ھاتن: لە پەنجەرەوہ چاومان لىبوو كى دىنن.

لەوانەى ھىناين، تەنيا پەككىيان نەھىناپە لای ئىمە. بۇ سەپىن بەرەو كەركووك و بەغداش لەگەل ئىمە نەبوو. تا لە ئىستگەى شەمەندەفەر دىمان لە

فارگۆنیکی تر دایانبەزانو بە جیا سواریان کرد بەرەو (تەحقیقات). تومەر
هەر پەكسەر پووخابوو. شەو ئیئە بووین بە پانزە كەس بۆ بەیانی سواری
پاسیان کردین بەرەو كەركوك، دوو دوو دەستمان لە كەلهپچەدا بوو:

—من و كەمال فوناد تا بەغداش پێكەوه كەلهپچە گرابووین. ئەوانی تر:
بەهجت بابان، محەمەد مستەفا، لەتێف ئەحمەد، سەید تاها جەلال، محەمەد
فەرەج، مستەفا عەبدولرەحمان، كەریمی رەشید ناسك، قادری شاگرد خەیات،
عەبدوللای لاسكیك بێر (پێنجویینی).

لەتێف هەر هاوێ ژووری تەوقیف بە چرپە ووتی: خەمی بەیانەكەم بوو،
ووتم: مەترسە فرێمدا.

پاش چەند مانگ كە بەربووین هەر لەسەر جادە تووشی (....) بووم، پێی
ووتم: لە بەغدا رەفئیق چالاکیان بانگكردبوو تا شەرفی ناو موفەكەرەكەت
بكاتەوه. پێی ووتبوون نە شەرفیەو نە هیج، هەر خەتەو یاری منداڵانە. (مالی
ناوا).

بەپێوەبەری پۆلیس كابرایەکی سامەپایی بوو —بەیانی كە دەیانرەدین حازم
پێی وتبوو: ئەو كۆرەمی مەلا مستەفا زۆر منداڵە، بەشكەم بە (نانیل بەگ) بێتیت
بە كەفالت بەرپەندن و نەبەن بۆ بەغدا. ووتبووی: وس بە، مەلا مستەفا
خۆیشی شیوعییە.

پاسەكە لەبەر سەراوێ كەوتەپێی. كە لەبەر گەراجی فەرەجە فەنیدا
نەختێك وەستاو خەلك سەپری ئیئەمیان دەكرد كە لەناو كۆمەلێك پۆلیسدا لەو
پاسە تەختە گەورەیدا دانیشتبووین. پەكسەر پێكەوه دەنگمان بەرزكردەوه:

ئازادپەخوای كوردین ئیئە

شورەمی پۆلاو بەردین ئیئە

بارووتو قورقوشم و پۆلا

گوللەمی زۆرداری ناوۆلا

زنجیری سەد بەندیخانە
شمشیری (۱) دەستی بیگانە
یەك زەرە کارمان تیناكا
تەرکی رینگامان بی ناكا
گەر مردووین لەم رینگەوبانە
نابین بە پیاوی بیگانە
ناوی ترسانن نازانین
چونکە خاوەنی ئیمانین

خەلکەکە وپ بوون، دیاربوو لە پاش پاپەڕینی کانوننەووە ئەو سروودەیان بە
ناشکرا نەبیستبوو (لەو دەچوو پۆلیسە کوردەکانی لەگەڵماندا بوون ئەوانیش
پێیان خۆشبووی). لە شار چووینە دەرەو، رینگە کەرکوک بە پاس دوور بوو،
۸-۷ سەعات دەبوو، دەموو عەسر بڕاینە کەرکوک بەکسەر بڕدیانینە
گرتووخانە، کە بەرامبەر پردی دووهمی نیستا بوو (کە ئەوسا نەبوو).

زۆربە ی گرتووخانەو بەندیخانەکانی سەردەمی نووری سەعیدم بە گراوی
یا بە سەردانی گراوەکان دیو. بەلام هیچیان وەك ئەو گرتووخانەبە ی
کەرکوک تارێک و نووتەك و سامناک نەبوون. شوپنێکی گەرەو پان و پۆر، بەلام
ناووەی هەموو تاق تاق بوو، لەو جۆرە تاقانە ی لە کەرکوک بە گەج دەکرین.
بەلام کۆنی و پاک و تەمیزی رانەگرتنی ئەم گرتووخانەبە هەموو ئەو تاقانە ی
رەشو چلکن کردبوو. گەلێک خەلکی تێدابوو، بەلام چاوی نەدەدی. ئێمە
باشنیوهر پۆ گەشتین کە لەبەجەکانیان کردەوو فرپیان داينە ژوورەوو هەموو
پێکەو لەسەر ئەو ئەردە بیسە دانیشتین. خۆمان گەمێک خواردمان پێبوو کە
لە سلیمانیه هینابوومان، پێکەو خواردمان، لە بێرم نییە کە زۆر تیکەلی

گرتووھکانی تر بووبین، که دھاربوو زۆربەیان لەسەر تاوانی ئاسایی گیرابوون. ئەو سەردەمە شەمەندەفەری نیوان بەغداو کەرکووک لە سەعات نۆی شەودا دەجووڵا، لە ھەردوو سەرھوہ وابوو، شەمەندەفەری دوو سەرە لە قەرەمغان (جەلاولا) بە یەک دەگەشتن. ئەوی بۆ خانەقینیش بچووایە لەوئ دادەبەزی و دەجووہ شەمەندەفەری تاپبەتی خانەقینەوہ.

ئیمە کہ خۆمان دەجووین بۆ بەغدا، ھەر دەبوو سەر لە ئیوارە بە عەرەبانە ی دوو ئەسپی بچین بۆ ئیستگە ی شەمەندەفەر. تا لە فارگۆنیکدا جینگە بگرین. چونکە ئەوہ ی بە دەرەجە یەک یا دوو نەرۆشتابە، دەبوو بە دەرەجە سێ بپۆشتابە ی کہ زۆر قەلەبائخ بوو. بەلام ئەم جارە ڕنگە دلمان بەوہ خۆشبووی بۆ کہ زۆری نەماوو بۆ جووڵاندنی شەمەندەفەر دوو دوو کەلەپچەیان کردین و بە پاس بردیانین بۆ ئیستگە. جینگەگرتنی نەدەویست، چونکە یەک فارگۆنی تەنیا یان بۆ ئیمە و پۆلیسە پاسەوانەکانمان گرتبوو. ھەریەک لە کورسییە تەختەرەفەکان جینی دوو کەس بوو، جینگەبەکی بەتال بە پشتی کورسییەکەوہ بوو، بە کەلەپچە بە پێیانەوہ بەستینەوہ.

ئەمجارە، من و کاک کەمال (د. کەمال فوناد) پیکەوہ دانرابووین. پاش ماوہبەک کہ شەمەندەفەر جووڵا پۆلیسەکان کہ ھەر ئەوانە بوون لە سلیماننیوہ لەگەلمان نیرا بوون کەلەپچەکانیان کردەوہ. دەستمان ناسوودە بوو، ئیمە بە ھەموومان نیوہ ی فارگۆنەکەمان پڕ نەکردبووہوہ. پۆلیسیش ڕیی نەئەدا کەس سەرکەوێت. تەنیا لەو سەرھوہ ھەر پیاویک بە کەواو چاکەت و جامانەوہ دانیشتبوو، بە جلەکانیدا لە کوردی کەرکووک دەجوو. کابرا کەوتە خزمەت کردنمان. چوو چاگیرێکی ھینا کہ بە ناو شەمەندەفەردا دەگەرێت بە دەم چا فرۆشتنەوہ ھاواری دەکرد (چای.. مال حسن عراقی) – (عەینەکە بە بۆر- ضەوہ- نەک بەزێر- کەسەر). چەند ریز جامان خواردەوہ. لە ڕینگە لە بەکیک لە ئیستگەکان- وابزانم (تووز) بوو، کابرا چوو خواردنی بۆ ھینان. ئیتەر

له همر ئیستگه‌یه‌ك كه شه‌مهنده‌فهر بوه‌ستایه‌و بیزانیایه شتیك دست ئه‌كه‌وئیت ده‌چوو ده‌یك‌ری و پۆلیسه‌كانیشی بی به‌ش نه‌ده‌کرد. ئی‌مه به‌كه‌م جارمان بوو له زۆر شتمان نه‌ده‌زانى. به‌لام برابان: به‌هجه‌ت محمه‌د بابان و محمه‌د مسته‌فا به‌ چرپه‌ ده‌یانوت ئه‌مه (ئه‌من)ه‌و له‌كه‌ئمان نیرراوه‌. هه‌رچه‌ند ده‌چوووه‌ خواره‌وه‌. ئه‌مان به‌ ده‌نگی به‌رز ده‌یانوت: کابرا مه‌سه‌ره‌فی گرانبوو، لیسته‌كه‌ی به‌رز بۆوه‌. به‌ راستی زۆری بۆ کردین و زۆر خزمه‌تى کردین. تا نزیك به‌غدا، له‌وئ پۆلیسه‌كان سوپاسیان کردو داوايان لیکرد بچیته‌ ناو فارگۆنیکی تر. ئینجا زانیمان و ناسیمان -تومه‌ز ئه‌مه‌ برا گه‌وره‌ی هاو‌رپیه‌کی خۆمانه‌، كه‌ ئه‌و جاره‌ش بێش ئی‌مه‌ گیرابۆوه‌و تیکۆشه‌ریکی به‌رده‌وامو نازا بوو، له‌ ۱۹۶۲دا به‌ دارا کرا. کابرا ئه‌و سۆزه‌ وای لیکردبوو. پاره‌ بدات به‌ پۆلیسه‌كان له‌گه‌ئ ئی‌مه‌دا جیی بکه‌نه‌وه‌ بۆ ئه‌وه‌ی خزمه‌تمان بکات. مالى ئاوا. بیگومان ئیستا نه‌ماوه‌و ناوی ناهینم. نه‌ك هه‌ندیک بلین: ئه‌و دوو برابیه‌ راستیان کردوو. له‌ شته‌ خۆشه‌کانی ئه‌و جاره‌ نه‌وه‌ بوو. به‌ ده‌م رینگه‌وه‌ خه‌لك له‌ شه‌مهنده‌فهردا خه‌وی لیده‌که‌وت. زۆرجار له‌ وه‌ستاندا له‌و ئیستگه‌ زۆرانه‌ی رینگا خه‌به‌رت ده‌بۆوه‌. هه‌ر له‌ پۆلی سییه‌می سه‌ره‌تاییه‌وه‌ له‌ ده‌رسی جوگرافیدا. ناوی ئیستگه‌کانی شه‌مهنده‌فهریان پێ له‌به‌ر کردبووین.

که‌ له‌ قه‌ره‌غان (جه‌لاولا) وه‌ستا. من و کاک که‌مال به‌ خه‌به‌ر بووین، سه‌یرمان کرد، برادهره‌کانمان و پۆلیسه‌كان نووستوون. من پێشتر به‌غدام ده‌بوو، ده‌مزانى شه‌مهنده‌فهری هه‌ردوو سه‌ره‌پیکه‌وه‌ ده‌گه‌ن و ئه‌وه‌ی ده‌چی بۆ خانه‌هین ده‌جیته‌ ناو ئه‌و فارگۆنانه‌ی خانه‌هین. وه‌ستانی قه‌ره‌غانیش له‌ هه‌موو شوپن زیاترو نزیکه‌ی سه‌عاتیکه‌.

ووتم: کاک که‌مال فرسه‌ته‌ هه‌موو نووستوون ئه‌چینه‌ خواره‌وه‌ پازی بوو، که‌س ئاگای لینه‌بوو. چاپخانه‌و لۆقه‌نته‌ی ئیستگه‌ که‌ گه‌رابان و سه‌یری شه‌مهنده‌فهری له‌ به‌غداوه‌ هاوومان کرد. ناسیای تیدا نه‌بوو.

نازانم بە گائتە يا بە راست بە كاك كەمالم ووت: ئەزنانى دەتوانىن ھەر سوارى شەمەندەھەر كەي تر بىين و بگەپئىنەمۇ كەرگوك نە كەس پىنى دەزانى، نە دەمان گرنەمۇ. بەلام نىتر خۇمان بشارىنەمۇ، بە واتەي ئەمۇ كاتە (موختەقى) بىين. پەنگە نەزانم يا نەئىم وەلامەكەي چى بوو، بەلام خولاسەي ئەمۇ بوو كە راكردن و خۇشارىنەمۇ بە بېھارى حىزب دەبى. منىش نە كادىر بووم، نە پىشكەوتوو تا حىزب ئەركى خۇشاردەنەمۇ بكىش و ئەمۇندە پىويستى پىم بىت.

شەمەندەھەرى جارانى بەغدا لە دوو ئىستگە دەمۇستا. پەكەمىيان (بابولشەيخ) دووايى دەجوولا بەرمۇ (بابولوعەزەم). ئىمە كە گەپشەينە بابولشەيخ، دىمان چەند كەسىك بە جلى سويل (مەدەنى) پەمۇ ھاتنە بەر ھارگۇنەكەي ئىمەمۇ بە پۇلىسەكانىيان ووت كە دامانگرن. تومەز ئەمانە لە (تەھقىقاتى جىنائى- ئەمنى عامە) وە ھاتوون، پۇلىسەكان پىش گەپشەنە بەغدا كەلەپچەيان كرىبووینەمۇ. دوو دوو ھاتىنە خوارەمۇ كۆمەئىك تاكسىيان پەرگرتبوو، سوارىيان كرىن و بەرمۇ (تەھقىقاتى جىنائى) يان برىدىن، كە لە نرىك نۇرزدى باگى كۇن، لەمۇ سەر پووبارى دىجلە بوو، پىشت ئەمۇ شەقامەي لە مەدووا (شارع النھر) يان پى دەموت. ئىمەيان برە ژوورنكەمۇ، كە دەرگاي شىشى ھەبوو. باش چەند دەقىقە بە كەلەپچەمۇ، دوو پۇلىسى تر (ر. ع) يان ھىنا. ئىمە لە سلىمانى لە ژوورى گرتووخانەكەدا بووین، چاومان لىبوو كە ئەوياىنرە لاى (نائىل)، نىتر نەپانەپناپە لاى ئىمە. نە لە سلىمانى و نە لە شەمەندەھەردا نەماندىبۇو. كە قۇمىسەرىكى ئەمن پەرسىي، پەكىك ووتى (مەترف- واتە شتى ووتو). نىتر دىاربوو دان پىئانى ئەمۇ بوو بوو بە ھۇي ئەمۇي چەند كەسىتر بگرن و پۇزى دووايى بىيانەپنە بەغدا، ھەرەك شاپەتى لەسەر كاك كەمال و كاك لەتىف بوو بە دوو. دووايى لە گرتووخانەي گشتى (الموقف العام) چەند برادەرىيان ھىنا كە لە بەغدا گرتبوويانن. وەك: جوانەمەرگ ھەسەن تۇفلىق و مستەفا سالىح كەرىم.. ھتە. بەلام دووايى ج (..و) و ج (ح. ش).

س) پان ھىنايە گرتووخانەى گشتى و لەوئى پەشىمان گرانەموو لە بەردەمى داداگادا ئەومەيان دەرخت كە بە زۆر ئىعتراھيان پىكردوون و شاھەتتەيان نەدا. ووتەم: بەردەيانىنە تەحقىقاتى جىنائى، تا نىومەرۇ لەوئى بووين، دوواى نىومەرۇ ھەر پانزەمانيان بەردە گرتووخانەى (عەبباخانە).

گرتووخانەى (عەبباخانە) لەناو مەركەزى پۇلىسى عەبباخانەدا بوو لە گەمپەكى (موربەعە)ى بەغدا، ھەر پەشت گازىنۇى (موربەعە) بەرامبەر بە مزگەوتى سەھىد سولتان عەلى. گرتووخانەكە سى زوور بوو، پەككىكى زۆر بچووك بە جيا لە دووانەكەپتر، لە رۇمبەردەيانىنە ئەوئ، ووتيان: جارى دانىشن تا جىگەتان لەودىو بۇ چۆل ئەكەين. بە حال جىئى بە جىچكانەو دانىشتەنمان لاي ئەو دوو كەسە بۆو كە لەو زوورەدا دانرايوون. خۇمان پىشكەش كردن، ئەوانىش خۇيان پىشكەش كرد. (صاحب..) سەرۇكى كرىكارانى چىنىنى كازمىەو (نىبراھىم..) سكرتېرى ئەو نەقابەپە كە ھەردووكيان پاش مانگرتنى كرىكارانى كارگەى چىنىن گىرايوون. بە درىزى باسى (نەقابە) و (مانگرتن) و سووتاندى مەئبەندى نەقابەپان لە لايەن پۇلىسەو بۇ گىرپانەو. ئەو باسانە بۇ زۆرەمان تازەو خۇشبوون. بە تاپەتەى كە باسى سووتاندى كورسى و مېزو پاھەخى مەئبەندەكەپان دەكرد دەيانووت: (العمال) (مثل الورد) اجتمعوا وجمعوا فلوس واشتروا اثاث جديدا. واتە: كرىكارەكان (وھك گول) كۆبوونەو، پارەيان كۆكردەو كەلوپەلى تازەپان كرى. تا چەند رۇژ ئىمە لەناو خۇماندا ھەر دەمانووتەو. (مثل الورد) ديارە ئەو وشانە بۇ ئىمەى ئەوسا دوور لە عەربى تازە بوو.

پاش چەند سەعاتىك گواستىنەپانەو زوورى ئەودىو تەماشامانكرد دوو زوور بە بى دەرگا لە پەكدراون. ئىمەپان بەردە زوورە بچووكەكەو ئەودىو بېرپوو لەو گىراوانەى لەسەر شتى دوور لە سىياسەت گىراون. كاك بەھجەت و سەھىد تەھا كە كۆنە چەپسىيان دەپوو جىگەپان دابەشكرد ھەرىكە نوئىنى

خۆي پراخت (دياره ھەر لە سلىمانىيەو نوپىمان ھىنابوو). دىمان ھەر جىيى ۱۰ كەس دەبىتتەو. بېرادا بۇ شەو دە كەس بنوون و ھەر سەعاتە يەككەك لەناو دەرگاگەدا بە پىئو بەيت. ھەم ناگادارو ھەم ۱۰ كەسەكەپتەر دەتوانن بىئ ئەوھى لنگيان درىژ بىكەن. بنوون. نەخشەي خەفەرىش دانرا. وا كرابوو ھەموو شەو ھەك يەك نەبىت. ژوورەكەي ئەودىو بۇگەنىكى زۇرى لىھەلدەستا. چونكە چوونە دەرەو بۇ ئاودەس لە شەوو پۇژىكدا يەكجار بوو. ئەوان گوپىيان نەدەدايە ھەر لە ژوورەكەدا مىزبان دەگرد. يەكئ لەو جاجمانەي لە سلىمانىيەو ھىنابوو مان كرا بەپەردە لەنىوماندا. بەلام ئەمە لە ئەسپىئو تەختە كالۆسى پزگارى نەگردىن. لەش بە تەواوى دەخورا. كە باوكمان (بە تايبەتى باوكى من و باوكى دوكتۇر كەمال) چووبوونە لاي جەمال بابان (وھزىرى داد) و ئەو تەلەفوونى كرىبوو، ئىتەر پىنگاپان دەدان ھەموو پۇژىئ لەودىو پەنجەرەكەو بەمانىنن و خواردن بۇ ھەموومان بىنن. داواى دەرمانمان لىكردن. وابزانم كىسەيەك (D.D.T) بوو بۇيانھىناين، ئەماندا لە لەشمانەو. پىش چوونە دەرەو بۇ دەست و دەم و چاوشتن ھىرشىكى خۇدۇزىن و ئەسپىئ كوشتمان دەگرد. كەمىك باشبوو، لەمەودووا كە دىوانى (نازم حىكەت)م خۇپىندەو دەم ھەر بە شىعر دادو بىدادى بوو لەدەست ئەسپىئ بەندىخانە، بەلام باسى تەختە كالۆسى نەگردوو كە چۇن لەشى دەخوارد.

رەحمەتى مستەفاى حاجى ئەورەحمان، دەنگى زۇر خۇشبوو، گۇرانىي بۇ دەوتىن. بە تايبەتى بە ئاوازىكى خۇش شىعرەكانى بىكەس (سەدەي بىستەمە كوردە غىرەتى)ى دەوت. كە تا ئىستا نەمبىستوو تۇمار كرابىت.

كاك مستەفا زۇر قىسە خۇشيش بوو. پۇژىك ووتى: مژدە چارى تەختە كالۆسىم دۇزىوتتەو.

چۇن..

ئەمشەو كە خەفەر بووم ئىۋە نوستوبون سەپرم دەكردن (چونكە چىرا ئەدەمگوزىنراپەھە)، دىم ھەموو تەختە كالۋسىيەكان لە لەشى (....) ۋە دىتە دەرى. با داۋا لە پۇلىسەكان بىكەپن مەنجه ئىك ئاۋى كولاۋمان بۇ بىنن، لەۋىدا ئەو بىكۋلىنن ئىتر رزگارمان دەبىت. ئەو برادەرەش توورە دەبوو، كۆى لە جنىۋدان ئەدەمگردەۋە. دىاربوو مستەفاش ئەۋەى پىخۇشبوو.

نەورۇزى ۱۹۵۱

لەمەۋپىش باسى ئاھەنگەكانى نەورۇزم لە ۋلاتدا كىرد. بەلام ئەم نەورۇزە جىياپە. ئەۋەتا لە كۈنى گىرتوۋخانەمەكى تەسكدا بوۋىن. بە بەرنامە بىت پا بى بەرنامە پىكەۋە دانىشتىن ۋە كەۋىنە باسى نەورۇز. پىش گىرتنمان ۋە تارىكم نووسىبوو ناردىبووم بۇ رۇزنامەى (العالم العربى) بىلاۋكرابۇۋە. بە خۋىندىنەۋەى ئەۋە دەستمان پىكىرد. ھەموو سەپرى پەكىان دەكرىو دەپانوت: جۋان نووسراۋە، كى نووسىۋىمەتى؟
من و لەتيفيش سەپرى پەكماندەكرد. ئەو پىش ناردنى دىبوۋى. بەلام ئە من ووتم: من نووسىۋىمەۋ نە ئەو ووتى: ۋەك ئەمەش (بە تىگەبىشتى ئەۋسامان) نەئىنى حىزى بىت. پاش ئەۋە دەستمانكرد بە گۇرانى ووتن.
دەنگى گۇرانى ووتن بەرزبۇۋە لای پۇلىسەكان سەپر بوو، پىشتر شتى ۋاپان لە گىرتوۋخانەدا نەبىستبوو. عەرىفەكەپان كە ناۋى سەعدوون بوو ھاتە بەردەمى دەرگاگەۋ كەۋتە جنىۋدان، نازانم بۇ لەناۋ ھەموۋاندا من بۇى ھەستام ۋەسە لە من ۋەسە لەۋ پىم ۋە: حەپوان.. ھەر ئەۋەم لە دەم ھاتە دەرمەۋە پۇلىس دەرگاپان كىردەۋەۋ راپانكىشامە دەرمەۋە كەۋتە لىدانم. برادەرەكانم ۋە دوو ھاۋرئى نەقابىيەكە لەۋدېۋەۋە كەۋتە ھاۋارو دەرگا راپەشاندىن. (مۋعانۋى پۇلىس- گەۋرەى مەرگەزەكە) لە قاتى دوۋەم بوو، دەنگەدەنگ ھىناپە دەرمەۋە بانگىكىرد: ئەۋە جىيە بېھىنن بە پال بردمىانە سەرمەۋە. لەبەر دەرگاگەدا پەرسى جىيە؟ پۇلىسىك ۋتى: (بىگ- عەرىف شكوپراتە ھو پگولە حىۋان) ۋاتە: بەگم عەرىف چەند گەۋرەپە ئەۋ پى دىلى: حىۋان.

خواه‌ناگرئ معاونه‌که که ناوی (حه‌گیم) بوو به پټزهوه بردمییه ژووره‌که‌ی خۆی و پرسیی: کورم مه‌له‌سه چییه. میوانیکی نه‌فندیی هه‌بوو، دباربوو خویندموار بوو. باسی نه‌ورۆزم بۆ کرد که نه‌مه جه‌ژنی ئیمه‌یه. ئیمه نه‌مه نین که نه‌و عهریفه ومان هئ بئ. له‌و ژوورهدا (باسی ژوورمه‌کم کرد، له‌ پۆژنامه‌یه‌کدا باسی نه‌و جه‌ژنه‌مان خویندموه، که‌وتینه وتنی سروودی نه‌ورۆز، تا دمرگای ژوورمه‌که له‌ که‌لما هاته دهرموه‌و به‌ عهریفه‌که‌ی وت: به‌ پټزهوه با بچیته‌وه ژوورمه‌کو با جه‌ژنی خۆیان بکه‌ن. تومسز نه‌وان فه‌لاقه‌و داریان بۆ حازر کردبووم. که‌ هاتمه‌ خوارموه‌ عهریفه‌که‌ ده‌ستیکرده‌ ملام و چوومه‌وه ژوورموه‌ بۆ خزمه‌ت ته‌خته‌کالۆسی.

نه‌و گرتوو‌خانه‌یه‌ی عه‌ببا‌خانه. که‌ جارێکی‌تریش سالی ۱۹۵۲ دیمه‌وه‌ شتیکی سه‌هری هه‌بوو. شه‌و دره‌نگ هه‌ر نه‌وفنده‌مان دهمانی گه‌راویان ده‌هینا، که‌ زۆریان له‌ مه‌یخانه‌و مه‌لهاکانی دهوروبه‌ر گه‌رابوون. لێیانده‌مان، فه‌لاقه‌یان ده‌کردن، به‌وه‌ی هه‌ردوو هاچیان ده‌خسته‌نه‌ سه‌ر داری تفه‌نگیک و هاشه‌که‌مان باده‌داو به‌ دار ده‌که‌وتنه‌ فه‌لاقه‌، واته‌ به‌ دار به‌ بنی پێدا دانیان. دووایی بۆ نه‌وه‌ی بنی پێیان نه‌ئاوسیت به‌ جه‌وشه‌ی مه‌رکه‌زه‌که‌دا به‌ زۆر ده‌بوو ماومه‌که‌ پابکا، عه‌ره‌ب و ته‌منی: (هه‌روه‌له‌) بکات. شه‌و دره‌نگ ژوورمه‌که‌ی ته‌نیشتمان په‌رده‌بوو. به‌یانی که‌ هه‌له‌ده‌ستان گه‌سی تێدا نه‌ماوه. تومسز بئ فه‌رمانی گرتن و به‌ردان و بردنه‌ لای دادمه‌ر (حاکم)، به‌ریان ده‌دان. به‌لام نه‌مه‌ به‌ خۆپایی نه‌بوو. شتی پاره‌یان لێده‌سه‌ندن، ئیمه‌ ده‌مانووت: کړی ئوتیله‌که‌یان لئ ده‌ستینن.

نزیکی پانزه‌ پۆز له‌ عه‌ببا‌خانه‌ ماينه‌وه‌، به‌لام که‌ که‌ریم به‌گو و باوکم هه‌ولی به‌ربوونیان بۆ ده‌داین. جارێ هه‌ولی گواسته‌نه‌وه‌مان سه‌ره‌گرت و هه‌ر پانزه‌مان به‌رايه‌ "گرتو‌خانه‌ی گشتی- الموقف‌ العام" له‌ بابولوعه‌زه‌م. ده‌تووت به‌رايه‌نه‌ به‌هه‌شت. چونکه‌ زۆر فراوانتر بوو، قاوشه‌کانی گه‌وره‌و فراوانبوون،

حهوشهپهكى گهورهى ههبوو پياسهى تيدا دهكرا. خواردنيان بۇ دههينيان
دهدرايه دهست خۇمان، واته: دهست نهو رېتكخستنهى پيش چوونى نيمه
هاورپكانمان دروستيانكردبوو. خواردنهكه چاك دهكرا. واته نيسكى بهپانيان
رۇن و پيازبان بۇ سووردهكرايهوه. يا دۇشاوى تهامتهى تيددهكرا. خۇمان به
كۆمهل چامان ليدنهئا.. هتد. له دهريشهوه خواردنمان بۇ دههات به كۆمهل
دهمانخوارد.

من ليرهدا ميژوو نانووسم، بهلكو پادداشت دهنووسم. لهبهرنهوه به
قوولى و فراوانى ناچمه سهر باسى نهو نهفسره كوردو عيرافيانهى له
سوپاى عوسمانيدا بوون و ههنديكيان چوونه حيجاز لاي شهرى مەككهو
پاشان چوونه سوريه و له حكومهتهكهى فهپسهلدا هاوكار بوون و ههر به
هاتنى فهپسهل بۇ عراق بهكسهر يا بهره بهره هاتنهوه. لهناو نهمانهدا
ههنديك نهفسهري كورد ههبوون. ههنديكيش لهوانه پاشتر هاتنهوه و له
حكومهتى كوردستانى جنوبى (هاوكارى مهليك مهحمود يا شيخ مهحمود)
بوون، پاش نهوهش چوونه ناو حكومهتى عراقهوهو ههنديكيان تا پهلى
وهزيرى يا جيگرى سهروك وهزيران رۇيشتن.

مهيسم لهم پيشهكويه نهوه بوو كه ناوى ههنديك لهو كهسانم لهو
پادداشتهدا ديت. پهنجه بۇ ههنديك لايهن پادمكيشم كه دههيننهوه سهر
باسى پادداشتهكان.

نهوانه ههموو وهزيرى نايبى نهو سهردمه بوون و به پيى كارهكهپان
بهشدارى نهخشه بۇ كيشان و بهجيهينانى سياسهتى نهو كاته بوون. تياشياندا
ههپه كه بهشدارى تاوانهكانى نهو رۇيمه بوون و نمونەش زۇرن. بهلام
ههنديكيان له دوو لايهنهوه خزمهتى گهوره يا باشيان ههپه، بۇ نمونە: نهمين
زمكى بهگ. به باوكى نووسينى ميژووى كورد دادمىرنت. پاش شهرمفخانى
بتليسى نهو چهند كۆلهكهى بلندى بۇ نووسينى ميژووى كورد دانا. ههروهك له

خەزمەتەكردن و پارمەتیدانی خەلكدا نموونە بوو و لە بە ھاوینەھەواركردنی شوپنانی ھەك: شەھلاوھو سەھلاھەدین (پیرمام) دا دەستی پەكەم یا بالائی ھەبوو. خەزمەتی توفیق و ھەببى بۆ زمانى كوردی ئاشكراو دیارەو لە پەلى پەكەمدایە. ھەرۆك لە باسى سەعید قەزازدا ئەو دوو لایەنە دیارەو دەبى بۆ ئەویش ھەردوو لایەنەكە بە جیا ھەئسەنگینین.

ئەم درێژەپەم بۆ ئەوھ بوو، كە لەو جارەى گرتەماندا باسى "جەمال بابان" بەكەم، كە ھەزیرو سەردەمەك جیگرى سەرۆك و ھەزیران بوو، ئەو لایەنەى ئەویش و ھەئسەنگاندنى دوور لە عاتیفەو خاترانەو بابەتیانەى دەدەمە دەست میژوو نووسەكانمان. بەلام بۆ لایەنى دووھم ئەوا ئەویش لەو كەسانە بوو كە بە دەم خەلكەوھ دەچوون و لە پارمەتیدان قسوورى نەدەكرد.

ئەو جارە ھەك و تەم: كەریم بەگ و باوكەم پێكەوھ چوو بوونە لای و باسى ئەوھیان بۆ كەردبوو كە ئیعمو كەسانى تر لە گىراوكان لە دووا پۆلى دووانا و ھەندین و تافىكردنەوھى بەكالۆریش نزیكە. لەبەرچاوى ئەوان تەلەفونى ھەلگرتبوو بۆ بەھجەت عەتیە (عطیة) بەرپۆبەرى گشتى ئەمەن. لى پەرسىبوو ئەم لاوانەتان بۆ لە سلیمانى گرتووھو بۆ ھیناوتانن بۆ بەغدا؟ ھەلامى ئەوھ بووبوو كە كەسى تر گىراوھو ئیعتراقى لەسەر كەردوون. زۆر بە توورپەییەوھ وتبووى:

ئىعتیراف و ميعتراقى چى؟ ھەموى درۆپە. ئەمانە لای كوردن، ھەموو ئەم سال خۆیندى ناوئى تەواو دەكەن، بەرھو پێگەشتن دەچن، ئیوھ ناتانەوى كورد پێگەت. ھەتیوئى سەرسەرى دەھینن، ئیعتراقى درۆى پێدەكەن و ئەو خەلكەى پێدەگرن.

ئەم ھەلۆپستە واپەكرد كە زوو بەماندەن بە دادگا و لە پێش تەواوبوونى دادگایى كە مانگى زبەتارى كیشا كاك كەمال و مەن بە كەفالىت بەر بەدەن و پاشان بچینەوھ بەغدا بۆ ئەو دادگایە درێژە. كە دادوهر بورھانەدین گەیلانى دادوهرى بوو و تەواو سەر بە دەستگای ئەمەن بوو. پەك پەك ئەو كەسانەیان دەھینا كە رووخابوون.

دادوهر لئی دھرسین: تۆ شایهتیت لھسر گئی ھمبھ. ئھویش ناوھکانی دھووتو پھکھ پھکھ ھەئدەسینران و ئھو ھسەى خۆى دھگرد.
ئیمە (۸۲) تاوانبار گراو بووین، لھو شوئنانەدا دانیشتبووین کھ لھ دادگادا بۆ گوئگران دانرابوو.

لھو کھسانەى لھبیرمان و لھناو (۸۳) کھسەکەدا بوون. ھاوړئ کھریم ئھحمەد، شھید پھووفى حاجى قادرو کھریمى برای، فاتیح پھسوول، جھلال نھجیب (بیتووشى)، عومەر محمەد ئەمین، محمەد سەعیدى مەلا عەبیاس، جوانمەرگ ھەسن تۆفیق، مستەفا سالتج کھریم، فەتاح پھشید "بیسارانى"، قادرى شاگردى، قادرى پھشە ناسک، مەجید ھەسن "شھید"، فریاقۇس خەممۇ، خەلیل عەزیز "بەرگردو"، ئیسماعیل پھسوول، مستەفاى نانەوا "ھەولئىرى"، پھووف عەلى پھسوول، ھەسەنى شىخ سەعید شىخ محمەدى شىخ عەلىی نانەوا، ئھحمەد جھلال تاھا، عومەر محمەد دېلان، عەبدووللای شىخ خالیدوعوسمان ئەبووبەکر، خالص جواد... محمەد سەعدوللای، شىخ ئەنۆەر خالى (خالص)، زېوەر خەتتاب، کھنەان خەتتاب، مستەفاى شىخ عوبەدوللای زېنوی، محمەد بەگ (خاوەن چایخانەى کھرکوک)، ئھحمەد سەعید کۆبى، عەزیز عەبدووللای کۆبى، مەحمود تۆفیق عەزیز، ھسین ھەللاق، جھمیل محمەد عەلى (مەخمورى) عەلانەدین مەجید خانەقینى، ئەسەد خدر، ھەننا توبیا، جۆرج بۆيە، مەتى فرەنسیس مالیح، عەبدووللای پھشە خەلیل، ئلیاس ھەننا، پھترۇس ماربین، عەبدووللای سەید ئەحمەد.

دیارە ئھو پانزە کھسنشى تئدابوو کھ لھ سلیمانییەوھ پیکھوھ ھینابووینیان.
ئھوانەى شایهتیان دا "جھرجیس فرەنسیس، ئەندریە فەتتوحى، جان بۆلس، بیلال عەزیز، باھیر عەبدوولکھریم بوون.
لھ کارە خۆشەکانى ئھو دادگاپھ.

ھەسەنى شېخ سەئىدىيان ھېنا بۇ شاھەتى، چۈنكى پېشىر ناۋى ئىمەى
بردبوو. ھاكىم: لىي پىرسى ناۋى چىيە؟ وتى: نازانم، تەمەنت چەندە: نازانم..
شاھەتت چىيە؟ نازانم. ھاكىم بە توورپەيەۋە وتى: ئەمە ئىفادەى تۇ نىيە؟
نازانم.. واتە: تەحقىقات درۇ دەكەن؟

بەئى: درۇ دەكەن.

ئەى: دادومرى لىكۆلئىنەۋە "ھاكىم تەحقىق" درۇ دەكات؟

بەئى: درۇ دەكات.

سبەئى: بە منىش دەئىيى درۇ دەكات.

ناپخەمە سبەئى، ھەر ئىستا پىت دەئىم: درۇ دەكات.

ھاكىم توورپە بوو، پۇلىسى بانگ كرد دەى چىگەى لەناۋ گىراۋەكاندا بۇ
بەكەنەۋە، ھېناپانە ناۋ ئىمەۋە لە شاھەتەۋە بوو بە تاۋانباركراۋ.

ھەسەن لەبەرئەۋەى ھوكمى كۆنى لەسەر بوو، لە سوپاگا (ھامىيەى)
سلىمانىيەۋە راپكردبوو. لە بەندىخانەى بەغداۋە بە بەرگى بەندىخانەى
"كانە" ۋە ھىنرايوو. ھاكىم لە سەرمتادا لىي پىرسى: تۇ ھەسپىت؟ وتى: ماتشوف
بىزى الرسىيە. واتە بەرگى رەسىم ناپىنى؟ بەرگى رەسىمى بۇ پىاۋە گەۋرەكانى
دەۋلەت بوو. ئەمجارەش دوو سالى تىرى بۇ زىاد كرد.

جارتىك باسى زۇر كردارو رەفتارى كۆمىدى ۋە ئەمسەرۋ ئەۋسەرى ھەسەنم
بۇ ھاورپەم ھسەن عارف دەگىرپەۋە. باسى دوۋا كوشتنى تراژىدىيى ئەۋم دەكرد.
كە بە تاۋانى تىكەلپون لەگەل دوۋمندا كوژرا. كاك ھسەن دەپووت: ئەمە بە
راستى بۇ قارەمانى چىرۆك دەست دەدا. لە راستىدا رۇمانىكى كۆمىدى -
تراژىدىيى لىدەردەجى. كام رۇماننوۋس بىھوئى نامادەى پارمەتىم.

ئەۋ جارى گىرتنە يەكەمجار بوو كاك ھسەن عارف بناسم، مىندالترىن گىراۋ
بوو، لە خانەقەينەۋە خۆى ۋە ھومەرى بىراى ھىنرايوون. نازانم لە دادگا لەگەلمان
بوو، يا بە جىا دادگاىى كرابوون. ھەر لە گىراۋەكاندا. كە ئەۋانە گىراۋى دوۋا

هیرشی ۵۱-۴۸ی به کۆمه‌لیبون بۆ سەر حیزبی شیوعی: دەبی ناوی حەموود مەلیک ئەلراوی بێمە که ژیانی "قارەمانانە"ی ئەویش زۆر شتی خۆشی تێداپە، هەر وەك "عەدنان سەید زاھیر-ظاھەر"ی مەندەلیشمان لەگەڵ بوو.

قەریا قۆس

کە لە گرتووخانەیی گشتی بووین، گلۆپی قاوشەکان بە بەرزیی بە بنمیچەکانەوه بوو، بە تەل کیفیان بۆ کرابوو بۆ ئەووی کەس بە مەبەسی خۆکوشتن دەست بۆ تەلی کارەبا نەبا. بڕایان کە ئێمە چووین لە کاغەز کیسەیان کردبوو. پەکیك دانەنەوی و ئەوی تر دەچوو سەر پەشتی بە کیسەکان تەلەکان دادەپۆشران تا تیشکی گلۆپەکان کەمتر بن. لە پەر پەکیکیان هینا ئەوەندە درێژ بوو پێویستی بە کەس نەبوو بچێتە سەر پەشتی هەر خۆی کیسەکەیی دەخستە شوپنی خۆی. کەواو چاکەتییکی لەبەردا بوو، کلاوئیکی لەسەردا بوو. لە بابەتی مەسیحیەکانی دەوری مووسڵ. بۆی گێراپنەوه کە لە کەرکوک نیشی کردوو، (کە گێراوه هینراوتە تەحقیقات. لەوی (ا. ف) نیتیراقي لەسەر کردوو کە مانگی پەنجای فەلسی داوه بە حیزب. کابرایان هینابوو بەردەمی، کە دێبووی وا پووخواوه، ئەم لەو مۆر پووخواوه لێیان پرسیبوو:

قەریا قۆس- انت شیوعی؟ (تۆ شیوعیت)

نعم انی شیوعی ابن شیوعی (بەلێ شیوعی کوری شیوعیم،

لێش صرت شیوعی (بۆ بوویت بە شیوعی؟)

غیر هذا الکتب ابن الکتب سوانی (چونکە ئەم سەگی کوری سەگە کردمی

(نیشارەتی کابرای پووخواوی کردبوو).

ئەم قەریا قۆسە بەو بەرگانەوه لەگەڵماندا هینراپوووه دادگا، لای دێوارمەکهوه

دادەنیشتو جاروبار دەستی دەخستە سەر گوێی و دەینا بە دێوارمەکهوهو پوو

دەکرده دادومرەکهو دەیکوت:

-استاد: انى ماسمع زين. (مامۇستا، باش گوپم لىي نىيە)

دادومر خۇي رادمگرتو هيچى نەدەوت. كە نۇرمى (ج. ب) ھات بۇ شاھەتى دان، لەناو ئەو كەسانەدا كە ناوى ھىنان بۇ شاھەتى لەسەر دان كەرىمى حاجى قادر بوو. كەرىم بە ھىۋاشى وتى: من ئەم كابرايەم نەدىۋە، نەمناسىۋە. كاك رەۋوف پىي ووت: جارى چاومرئ بە. نىۋان ئەوو قىراقۇس بەك كەس ھەبوو. بەلام بە ھىۋاشى بە كەرىمى ووت: تۇ ھەقت نىيە ھەلمەسە. كە دادومر ناوى دمخوئىندومو وتى: كەرىم حاجى قادر. كەس ھەلنەسا، ئەمجارە بانگى كىردومو. قىراقۇس ھەستا. دادومر لىي پەرسى: تۇ كەرىمى. ووتى: نەم. ووتى: ئەى بۇ ھەستاۋى تۇ كىي. ووتى: آنى قىراقۇس ابن خمو، ما اخلى كىرىم پگوم حتى هذا الكواد پچى پشخصە. (واتە: من قىراقۇسى كورى خەممۇم، ناھەلم كەرىم ھەستى، تا ئەم گەۋادە نەبەتو دەست بۇ كەرىم درىژ نەكا كە ئەمەپە).

دادومر توورپە بوو كەۋتە قىزاندىن ۋە ھەرەشە بەلام تازە قىراقۇس قەسى خۇي كىردىبوو. كابراش كە قەسە ھاتە سەر كەرىم، قەسى گۇرى، ووتى: من كەرىم نەدىۋە ناھناسم. بەلام لە رەۋوفى بىراى ئەوم بىستوو، كە كەرىمىش لە حىزىدباپە (دپارە شتى ۋا نەبوو). بەلام ھەر ئەمە ۋاپكىرد كە قىراقۇس لەسەر مانگى پەنجا قلس دان دوو سان حوكم بىرىت).

ھەر لە كارى ئەم دادگاھەدا با نازاپەتییەك بگىرپمەۋە.

كە (ب) ھات بۇ شاھەتى ۋە لە ناۋەكاندا ناوى كاك "عەزىزە عەبدوللاى كۇبى" ھەبوو. عەزىزە ھەستاۋ بە عەرەبىيەكى جوان پىي ووت: پاندىل، يا حقىر، يا سافل، انى ما اعرفك. واتە: نامەرد، سووك ۋ سەفیل، بى حورمەت من ناتناسم. دوۋابى لە ئىمەى كەم تەمەنىان گەپاند. كە ئەمە ھەلوئىستىكى بۆلشوپكەكانە بەرامبەر بە خەلكى پووخاۋ.

كۆمەلئىك پارىژەر بە خۇبەخشى بوون بە ۋەكىلمان ۋ زۆر شارەزايانەۋ نازاپانە موناھەشەى شاھەتەكان ۋ دادومریان دەكىردو كىردارى دەستگای ئەمەنىان

پيسوا دەگرد. لەو پارېزەرەنە سەعدى جەلال، گازم جەعفەر، محەمەد بابانەم لەبەرە.

پاش نزيكەى مانگىك لە رۆژى ۱۹۵۱/۶/۴ دا بېرپارى دادگا دەرچوو. ديار بوو بېرپارەكان هەر لە "تەحقیقات" موه درابوو. بەشیکى زۆر بە دوو سالو پەك سال حوكمدران و هەندىك ئيفراج کران و بەردران. هەندىك لە ئىمه كە (كاک كەمال و منىشى) تىدايووين. بېرپار درا بە كەفالىتى كەسىك بەردرپين، كە تا ماوهى سالىك هېچ شتىك نەكەين، نەگىنا بە پىنى ئەو مادەبە پاشان ماوهى سالىك بەندى دەخرىتە سەر حوكمى كارە تازەكە. لەبەرئەموه ئىمەشيان لەگەل حوكمدران و هەندىك بىرە ژوورى گرتوو خانەكەى دادگاوه.

ئەوانەى بەر ئەم كەفالىتە كەوتبوون كەوتنە خۇيان و هەرپەكە پەكىكى لەو خەلكە زۆرەى لە حەوشەى دادگا چاوپرئى بوون رادەسپارد پا دەپکرد بە كەفيل (باوكى كاک كەمال و باوكم) لە درېژمكىشانى دادگا وەرپس بووبوون گەرابوونەوه سلىمانى. ئىمەش هەر چاومان دەگىرا. لەپەر لەبەر دەرگا شيش شيشەكەى گرتوو خانەدا روشدى ئەحمەد بەگ (شەعید دوكتۆر تۇفلىق روشدى) پەيدا بوو، كارەكانى ئەو بە پىنى مىزاج بوو. تىروپەر جىئوى بە هەردوو كمان داو پەتى كرد بەرەو حىزبەكەى هەرسىكمان. بەلام دواى ووتى: كىتان دەوى دەپنىرم بىنى بە كەفيلتان "وەك پامانسپارد، سەعاتىكى نەبرد كەرىم بەگى زانستى (مامى كاک روشدى) هاتو بوو بە كەفيلى كاک كەمال، مامۇستا ئەلانەدىن سوجادېش هات بوو بە كەفيلى من، بەردراين.

ئىلارە بەرەو شەمەندەفەر چووین بۇ سىبەئى نىوهرۆى ۶/۵ كەپشتىنەوه سلىمانى. رۆژى ۶/۹ تاقىکردنەوهى بەكەلۆرى بوو. لەوانەى لە پۆلى پىنچەم بووین. مامۇستا مووسا سەمەد تەنیا كاک كەمال و منى داخلى بەكەلۆرى كرىبوو.

من بەكسەر بېرپارى خۆم دا. كە بچمە ناو تاقىکردنەوهوه. كاک كەمال لەگەلەم خەرىكبوو كە بە ناوى نەخۆشییەوه ئىجازە وەرگرم. بەلام من بېرپارم

ۋابو ھەموو رۇزىكى پېش تاقىكرىنەۋە لەو نامىلكانەدا كە پېيان دەۋوترا "موجەز- كورته" كە كورتهى دەرسىكى تېداۋو، خۇم نامادە كەم. ئەگەر رۇزىك خراپ بووم ئەۋا بىر لەو نىجازمى بەكمەۋە. ئەۋكاتە لە پاش سەرەتايى كوردى خويىندىن نەبوو. رۇزى پەكەم تاقىكرىنەۋەى عەرمى بىو. دەرسى عەرمى بىرىتى بوو لە "قەۋاعىد (دەستور يا رېزىمان)، ئەدەب، نىشا) بە زمانى ئەمىرۇ- دارىشتن)، نىنجا نىۋىس- تىكىستى ئەدەبى".

قەۋاعىدەكە ھەر خۇم باشبووم. پېشتر لاي باۋكەم چەند كىتېم خويىندىبوو. شەرخى سىۋىطىم لەسەر ھەزارە (الفىە)ى نىبن مالىك خويىندىبوو، زۇرىش لە ئەلفىە لەبەر بوو، ئەمەيان ھىج - ھەر سەعاتىكى خويىندىنەۋە دەۋىست، ئەدەبەكەش ھەروا. بۇ (نىشا)ش ھەر خۇم باشبووم. ھاۋەلەكانى ئەۋسام تا نىستاش شاپەتى دەدەن كە تەننى لەو دەرسەدا لە ھەموۋىان باشتر بووم. گرانەكە - نىۋىس- ھەكە بوو، چۈنكە لە تاقىكرىنەۋەدا پارچەپەك دەستىنىشان دەكرا لەو پارچانەى كە خويىندىۋەمانە. رۇزى پېش تاقىكرىنەۋە ھەر تەۋا ۲۰۰ نېم لەمبەر كىرد و ۲۰۱۰۰ى نەمەكەم دا بىنكىرد. بەلام سەپەر ئەۋمىيە كە من ئاۋساۋ لەمەۋ دىۋاش شەپەر زۇر لەمبەر. كەچى چۈنكە ئەۋ شەپەرئەم بە بى ئارەزوو و بۇ تاقىكرىنەۋە لەمبەر كىردىبوو. ھەر لە زوورى تاقىكرىنەۋە ھاتمە دەرمۇە ھەموۋى لەمبەر چۇۋە. دەۋەم رۇز - تاقىكرىنەۋەى نىنگىزى بوو. خۇم لە نىنگىزىدا ھەر باش نەبووم. بەلام بە چەند سەعاتىك قەۋاعىدەكەم خويىندىمۇە. دەۋ حىكاپەت دەخويىندىرا، پەكىكىيان.. رۇبىنسن كرۇزۇ" بوو. بە عەرمى ھەردىۋىكىانم پەيدا كىردى كۆمەلنىك ۋوشەى نىنگىزىشەم - ھەۋىندەى پەرزام- بە ماناۋە لەمبەر كىرد. ئەۋمىش دەرباز بوو. دەرسەكانى پېش ھەروا. قوتابى پەكانى ئەدەبى ئەۋدەمە لە (رىيازىيات- رىيازىيات)دا كىز بوون. بەلام من ئەۋ كۆسپەم نەبوو. پۇلى چوارمەم ۋەك باسەم كىردىۋە لە بەشى زانستى (عىلمى) تەۋا كىردىبوو. لەلای باۋكەم (نامەى حساب- رسالە الحساب)ى بەھائەدىنى عامىلىم خويىندىبوو، كە ھەر حساب نەبوو، بەلكى جەمبىرۇ

مىثلناتىش بوو. سەمىر ئەوۋە بوو لە رىيازىياتدا نەمرەى باشترم لە دەرسەكانى تر ھەمبوو. بەو جۆرە چوومە تاقىکردنەوۋە. نىمە قوتابىي شەو ۲۷ كەسبووين، ۷ كەسمان لىدەرچوو، من دوو دەم بووم، بەلام ئەو نەمرەم نەھىنا كە خەوى چوونە (سۆربۇن)م پىنۋە دەدى.

باسى "ئىجازە" ۋە مرگرتەم كەرد. شتىك ھەمە كە دەچىتەوۋە سەمىر پادگارمەكانى سەلىمانى ۋە لەسەر بارى رۇزىمى ئەو كاتەش حساب دەكرى. زۆربەى ئەوانەى پزىشكى پەرۋەردە "مەعارىف" بوون. ھەر لە كاتى دەوامدا دوكتۇرپان دەكرىدۇ پاش نىۋەرۇ "شۋىنى نەخۇش بىنن- پا عىيادە- مطب"ى خۇپان نەبوو. ھەر لە سالى ۱۹۴۶ھ دەوكتۇرپىكى لوبنانى لە سەلىمانى دانرابوو. كابراپەكى بارىكى درىز سەمىلىكى قىتى ھەبوو، سەمى سەمىلى پادابوو بۇ پىشەوۋە بەھاو تەرىپىيەك فېستىكى سوورى درىزى لەسەردا بوو، چىكاپەت لە بارەى ئەم دوكتۇرەوۋە زۆرە. بەلام لىرەدا ھەر باسى ئىجازە پا پشوووان دەكەم. پىش تاقىکردنەوۋە رۇزى بە دىنارىك پشوى دەدا بە قوتابيان. دوكتۇرپان ھىنابووۋە مالى "كەرىم بەگ". بەو حسابى كاك كەمال لە بەندىخانە بەر بووۋە نەخۇشەو ناتوانى بچىتە تاقىکردنەوۋە.

پارەى خۇى ۋە مرگرتەو ئىجازەى رۇزانى تاقىکردنەوۋە داپە. رپوۋىكرەدە من ووتى: خۇ تۇش گىرابوو، چۇن نەخۇش نىت؟ ووتەم: جارى باشم. ووتى: ئەگەر ھەستت بە شتىك كەرد لە ھۆلى تاقىکردنەوۋەدا خۇت بىخە. دىم ئىجازەت دەدەمى. ئەو بووۋە من بە جۆرە تاقىکردنەوۋە تەواو بوو. بەلام كاك كەمال لە دەورى دووۋەمدا لە يەك دەرسدا بە دوو نەمرە كەم ماپەوۋە.

ھەرچى دوكتۇرەكەپە - ئەوۋە بۇ كەرسەى چىرۇكىك دەست دەدا. تا سالى ۱۹۵۱ ماپەوۋە. قوتابىيەك لە بەشى ناوخۇى ناۋەندى شەو نەخۇش دەكەوۋى ۋە دەمىرى. قوتابيان دەكەونە ھەللاۋ مانگرتەن. گواپە دوكتۇر دەرمانى خرابى داۋەتتى. تا حكومەت فرپاى ئەوۋە كەوت لە دوكتۇر پېرسىتەوۋە. ئەو مال ۋە

كەلۈپەلى پىچابۇۋە گەپشەتۈۋە لوبنان. ووتيان: كە لە ۋەزەرت سەپرى دۇسىەكەيان كىردىۋو، بەلگەنامەى دوكتۇرىپەكەى ۋەرگىرتبۇۋەۋە. ئىتر دەيانووت: دوكتۇر نەپوۋو سەرتاش بوۋە. بەلگەنامەكەى ساختە بوۋە. گواپە لە لوبنان بىنرابوۋ دوكانى دانابوۋ.

بەرمۇ بەغدا:

ئەمجارمىيان بۇ بەغدا بە ئازادى و بى كەلەپچە. ئەوسا ئەم "قېۋولى مەركەزى" پە نەبوۋ. چەند بەلگەنامەت بوپستايە ئەۋەندەپان دەداپتې. (فۇتۇ كۇپى)ش نەبوۋ.

ئىتر ئەۋ شتانەى پېۋىستبوۋ بۇ ۋەرگىرتن دەتخستە ناۋ فاپلېكەۋەۋە پېشكەش بەۋ كۇلېچە يا ئەۋ كۇلېجانەت دەكرد كە دەتوېست تېپىدا بىخوئىت.

دۇسىەم پېشكەش بە خانەى بەرزى مامۇستاپان كە لە ۱۹۵۸دا بوۋ بە كۇلېچى پەروەردەۋ بە كۇلېچى بازىرگانى كىرد. ھەزم لە كۇلېچى ھوقوق (ماف) دەركىد. بەلام خانەى مامۇستاپان- بەشى ناوخۇ (داخلى)ى ھەبوۋ. بە نوستن و جل شتن و سى ژەم نانخواردنەۋە. كۇلېچى بازىرگانىش بەشى ئىۋارانى ھەبوۋ. دەتتوانى بە رۇژ نىش بىكەپت. لە ھەردوۋىكىان ۋەرگىرام. بازىرگانىپەكەم پى باشىر بوۋ، چۈنكە دەموپست لەۋ موۋچەپەى ۋەرىدەگىرم يارمەتىى باۋكىشم بەدەم. ھەۋلى ئىشم دا. چەند كەسىك يارمەتىيان دام. لەوانە كەسىكە كە دەمەۋى ناۋى بېمە. قاسم سۈھرەۋەردى- كە كاتى خۇى لە شەرىعە لەگەلېا بووم قەۋمى و ئەندامى ھىزبى ئىستىقلال بوۋ زۇر دۇست و كورپى چاك بوۋ. بىردىمىيە لای فەپسەل ھەسسۈن كە سەرنوۋسەرى رۇژنامەپەك بوۋ. ووتى: چەند ھەفتەپەكىتر ۋەرەۋە لام. قاسم دۇنيا نەبوۋ. ووتى: با بچىنە (بانقى ھەرمىبى) لای ھاجى نۇعمان ھانى. لەۋى زۇر ستاپىشى مى لای ھاجى نۇعمان كىرد. ووتى: سەپىنى ۋەرەۋە دەست بىكە بە نىش. ئەمەم زۇر لا خۇشبوۋ. چۈنكە قوتابىبى بازىرگانى بوۋماپەۋ لە بانقى كارم

بكردايه، بۇ ھەردوو لام باش بوو. ئىۋارە لە جايخانەپەكى ئەعزەمىيە لەگەن چەند كۆنە ھاۋەلئىكى شەرىعە دانىشتىن. ژن براپەكى حاجى نوحمان لەوى بوو. قاسم سوپاسى حاجىي كىرد بۇ ئەو پېشەۋازىپەى. كەچى كابرا ھەر شەو چووبوو لە حاجىي گەپاندىبوو كە من كۆمۇنىستىم. ئىتەر سېپەنئ كە چوومەۋە، نە سەلامى سەندمەۋە ھەر لەناو دەرگاگەدا بووم. ووتى: بېرۇ.. بېرۇ.. ئىشى تۆمان لانىپە.

ناچار كەۋتمە ھەۋلدا ئىتەر. مەلەپەك كە ئىستاش ماۋە، بىردىمىيە لاي ھەژارى موكرىانى كە لە شەقامى (غازى-كىفاح) ستۇدىيۇ پەسگىرتنى ھەبوو، كە ئىشىكىم بۇ پەيدا بىكات. من لە ستۇدىيۇكەى مەحمود ئەفەندى كە لەگەن كورپەكەيدا پەفلىق بوۋىن شتىكىم لە كارى فلىم شتەنەۋەو چاڭكردن دەزانى- ووتى: ناسياۋنىكىم لەۋبەر ھەپە كارى بە كەسىكى خۇنىدەۋارە- ھەم كاتىب بىت لاي ھەم كارى ئەو ووتەنى (عەكاسى) پىش بىكات. پەپىمان واپوو، ھەۋالەم لاي مامۇستا بەشىر موشىر بۇ دابنى. ئىتەر ۋەلام نەبوو. كە سالى ۱۹۵۶ لە سورپە لەگەن ھەژاردا زۇر دۇست بوۋىن ووتى: مەلا تۇى ھىناپە لام، تىكاي لىكىردم، بەلام چىرپانىشى بە گۆيمدا ووتى: "شىۋەى" پە بۇى نەكەپت.. ئىتەر ترسام. تا ئىستا نازانم ھەژار راست دەكات پامەلا.

ئىتەر بېپارم لەسەر چوونە خانەى بەرزى مامۇستاپان (دار المعلمين العالية) دا. ئەو كاتە ھەر كۆلئىجەكە خۇى بە پىي لىۋا) قوتابى ۋەردەگرتو بە پىي لىۋا (پارىژگا) ژمارەى ۋەرگىراۋەكان دەستنىشاندىمىرا. ئەۋەى بىرمە ئەو سالى سلىمانى (كە پەككك بوو لە چواردە لىۋاكەى عىراق) چواردە قوتابىيى درابوۋپە، ھەۋتپان لە بەشى ناوخۇ ۋەردەگىران، ھەۋتەكەپتەر دەبوو خۇپان بىژىنن. بەشى ناوخۇ ۋەردەگىران، ھەۋتەكەپتەر دەبوو خۇپان بىژىنن. بەشى ناوخۇش بىرتى بوو لە جىگەى نووستنو سى ژەم خواردن -خواردىنىكى باش كە زۇرپەمان لە مالى خۇماندا نەماندىبوو.

ئىۋارە بۇ پەۋانە كىردى ھاۋەئىكىم چوۋمە ئىستىگەي شەمەندەمفەرى بابولوغەزەم كە نىزىك كۆلىجى پەرومىردە بوو، (دېيارە ھىشتا وەرنەگىر ابووم). لە فارگۇنىكى شەمەندەمفەردا چەند كەس دانىشتىبوون، تا سەعات نۇ كە كاتى جوولاندىنى شەمەندەمفەركەپە. ھەموو بە قەسەۋە خەرىكىبوون. باسىش ھەر باسى كۆلىجەكان و مەرجەكانى وەرگرتن بوو.

مامۇستاي خوالىخۇشبوو بىرايم بالدار لەناو دانىشتووھەكاندا بوو. پوۋپىكردە من و ووتى:

-تۇ بۇ جىگەي قوتابى پەك دەگرى. وەرە رىنگەپەكت پىشاندەدەم پەكسەر لە بەشى ناوخۇ وەردەگىر پىت بى ئەۋەي جىگەي كەسىش بىگىرەت و با چواردەي سلىمانى بۇ ئەۋانەت بىت.

لام سەپەر بوو، ووتىم: جا چى لەۋە باشتر دەپىت، قەرموو وا گوپت لىئەگرم.

پەرسىي: تۇ باۋەكت ئىشى چىپە؟

ووتىم: مەلەپە.

ووتى: كى ھەپە باۋەكى تۇ نەناسى. بەلام ناۋونىشانى ئىشەكەي چىپە.

ووتىم: مودەپىسە.

دە باشە. سبەپنى بچۇ لاي عەمىدى كولىكە. بلى "ئىۋە، كورە مامۇستاكەن- ابناء العلمين" بى سەرە جيا لە قوتابىيان پەكسەر وەرئەگرن. مەنىش "كورە مامۇستام" ئەگەر ووتى: باۋەكى تۇ سەر بە مەعارىف "پەرومىردە" نىپە. بلى: باشە، پەككەك باۋەكى لە ناۋەندىي كشتوكال مامۇستا بىت (ئەۋ كاتە كۆلىج نەبوو) يا لە كۆلىجى پۇلىس ياسا بلىتەۋە وەرىدەگرن، خۇ ئەمانەش سەر بە پەرومىردە نىن.

بۇ سبەپنى چوۋمە لاي عەمىدەكە دوكتور جابىر عومەر بوو زۇر پىاۋانەو بە سۆزۋە پىشۋازى لىكردم. ھەر بەۋ جۆرەي مامۇستا بالدار ووتىبوو موناقەشە كەۋتە نىۋانمانەۋە، دوۋاپى ووتى: دە بچۇ لە (ئەۋقاف) ھەۋە

نووسینیکم بۇ بیئنه که باوکت (مدرس)ه و پشتگیری یهکی (معاریف)یش بیئنه. چوومه بهرپۆه بهری گشتی نهوقاف. پیشتز لهگهئ باوکت چوو بووم دهیناسیم، به چهند دمقیقه یهک نهوهی ویستم بۆیان نووسیم. پاشان چوومه لای برادره ی کۆنی باوکت (بکر مصطفی السالم) که تیکۆشهریکی کۆن و رووناکیهریکی دیار بوو. لهگهئ باوکتدا له لوبنان پیکهوه له نهخۆشخانه بوو بوون. ههستا لهگهئماو چووینه ومزارهتی (معاریف). لهوئ له بهشی زاتیه (خۆیی) لای نهحمهد زهنبووری که لهمهودووا یهکمان ناسی و پیاویکی باش و چهپ بوو. مامۆستا بهکر مهسهلهی تیگهپاندن. سهپری ههندئ دۆسیه ی کرد. ووتی: بهئئ له سلیمانی تهنیا پینج مودهریس و پینج مزگهوت ههن، معاریف دانی پیاندا ناوه بۇ نهوهی فقهییهکانیان نهگرین به سهرباز. یهکیکیان باوکت و مزگهوتکهی نهوه. نیتر دۆم بی و کلاش بۇ خۆی بکا، نامهیهکی هۆنییهوه. یهکسهر چووم ههر دوو نامهکی نهوقاف و معاریفم دایه دهست دوکتۆر جابیر عومهر. ووتی: برۆ، ههفت نهبی.

ههفتهی پی نهچوو، له لهوحه ی ئیعلانهکانی کۆلیجدا، به مۆری عهמיד — بانگهوازیک به ناوی منهوه نووسرابوو: (لهناو کوره مامۆستاگاندا وهرگیری). نیستاش ههر به نهوازشهوه یادی نهو چوار کهسه بهرپزه دمکهمهوه که بوونه هۆی وهرگرتنم و دامهزراندنی نهو پلهیهی ژیانم (بالدار، مامۆستا بهکر، زهنبووری، د. جابیر عومهر).

لهپال ئەم وهرگرتنهدا قسهیهکی خۆش ههیه دهگیرپرتتهوه. کاک مستهفا سهعید (مامۆستا و بهرپۆه بهری لهمهودووی فوتابخانه ی ناوهندی ههلهبجه -به ناوبانگ به مودیر- لهگهئ ئیمهدا دهرچوو بوو و پیشکهشی خانه ی بهرزی مامۆستایانی کردبوو، کاک مستهفا نهو ساو نیستا ههر قسه خۆشبوو. لهو سهردهمهوه دۆست و هاوهرپی من بوو تا نیستا —برایهتی شیرهشان ههیه- هیشتا نهنجامی نهوان دهرنهچوو بوو، وا من به تهنیا وهرگیریام.

كاك مستهفا به بهر له موحه كه دا ئەهات و ئەچوو و ئەهاتهوه بهردهم بهشى
نیدارهى كۆلیجه كهو جنیوی به نووری سعید دداو دهیوت: باشه
حوكمه ته كهى حوكمه تی مه لایه یا حكوومه تی پۆلیس، وا كوره مه لا په كسەر
ومرده گیرئ. منیش وه لامم ده دایه وه:

-باشه باوكی تۆش ههقی بوو و بۆ مه لایه تی دهیخویند، ئیستاش هه ر مه لا
سعیدی پی ده ئین. كه چی ئیش نه وه ی ببی به مه لا بوو به پۆلیس من و
حكوومه ت چی بکهین. ئەكه وته وه لام:

ووسه، حیزبه كه ی ئیمهش له نووری سعید باشر نییه، نه وه نییه له
هه موو به پاننامه كاندا بهو حكوومه ته ده ئی. (خكوومه تی پۆلیس) و نائیت
حكوومه تی "موعه لیم و مه لا"؟.

